

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÜZERİNE TÜRKİYE'DE
KARİKATÜRLER: YENİ SABAH VE CUMHURİYET
GAZETESİ ÖRNEKLERİ

EREN DENİZ ÖZÇİN

2501160784

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AHMET EMRE ATEŞ

İSTANBUL 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EREN DENİZ ÖZÇİN Numarası : 2501160784
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Danışmanı : DOÇ.DR.AHMET EMRE ATEŞ
Tez Savunma Tarihi : 20.05.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI ÜZERİNE TÜRKİYE'DE KARİKATÜRLER: YENİ SABAH VE CUMHURİYET GAZETESİ ÖRNEKLERİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DOÇ.DR.AHMET EMRE ATEŞ		Kabul
2-DOÇ.DR.BURCU SUNAR CANKURTARAN		KABUL
3-DR.ÖĞR.ÜYESİ UĞUR YASİN ASAL		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.OYA DAĞLAR MACAR		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ SÜLEYMAN GÜDER		

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı Üzerine Türkiye’de Karikatürler: Yeni Sabah ve Cumhuriyet Gazetesi Örnekleri

Eren Deniz ÖZÇİN

Bu çalışma İkinci Dünya Savaşı dönemi (1939-1945) Türk basını üzerinedir. Çalışmada dönemin yüksek tirajlı gazetelerinden Yeni Sabah’ta ve Cumhuriyet’te yayımlanmış karikatürler aracılığıyla savaşa bağlı olarak Türk basınında cereyan eden ayrışma karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Çalışma üç amaca yönelik hazırlanmıştır: (1) Yeni Sabah’ın yayın politikasını değerlendirmek, (2) Cumhuriyet’in yayın politikası ile Türk hükümetinin aktif tarafsızlık politikası arasındaki bağlantıyı masaya yatırmak ve (3) bunları yaparken karikatürleri kullanarak savaş dönemi Türk basınına farklı bir pencereden bakmak. Çalışmanın dayandığı temel varsayım karikatürlerin, gazetelerin yayın politikalarının ana hatlarını belirleyen başmakalelere uygun olarak oluşturulduklarıdır. Dolayısıyla öncelikle yayın politikaları başmakaleler incelenerek saptanmış ve ardından karikatürlerin bu yayın politikalarını yansıtan retoriksel araçlar olarak kullanıldıkları ispatlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışma karikatürler üzerinden Yeni Sabah’ın Müttefik Devletler yanlısı, Cumhuriyet’in ise hükümet yanlısı bir yayın politikası takip ettiğini göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: İkinci Dünya Savaşı, Türk basını, Yeni Sabah, Cumhuriyet, Siyasi Karikatür

ABSTRACT

Editorial Cartoons in Turkey on The WWII: Cases of Yeni Sabah and Cumhuriyet

Eren Deniz ÖZÇİN

This study is about the Turkish press during the period of the Second World War (1939-1945). In the study, the conflict showing up in the Turkish press depending on the war were analyzed comparatively through the editorial cartoons published in two of the newspapers which had the highest circulation rate at that time, Yeni Sabah and Cumhuriyet. The study was prepared for three goals: (1) assessing the publication policy of Yeni Sabah, (2) discussing relation between the publication policy of Cumhuriyet and the positive neutrality policy of Turkish government in detail and (3) while doing these, looking at Turkish press of those times from a different aspect by using the editorial cartoons. The basic assumption that this study is based on is that the editorial cartoons are created in accordance with the editorials determining outlines of the publication policies of the newspapers. Thus, firstly the publication policies were detected by viewing the editorials, then it was tried to prove that the editorial cartoons were used as rhetorical tools representing these publication policies. In this context, the study demonstrated that Yeni Sabah had a pro-Allies publication policy whereas Cumhuriyet had a pro-government one via the editorial cartoons.

Keywords: Second World War, Turkish Press, Yeni Sabah, Cumhuriyet, Editorial Cartoon

ÖNSÖZ

Dünya savaş tarihi içerisinde İkinci Dünya Savaşı'nın özel bir yeri olduğu söylenebilir. Zira İkinci Dünya Savaşı, modern düşüncenin çelişkilerini en açık şekilde gözler önüne seren örneklerden biridir. Bir başka deyişle savaş göstermiştir ki tarih Aydınlanma'nın iddia ettiği gibi daima daha iyiye ilerlememektedir; aslında ilerleyen, insanın insan üzerinde egemenlik kurma arzusudur. Bu bağlamda 1939-1945 yılları arasında Dünya, medeniyetin yerle bir olmasıyla ve milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan küresel bir cinnet geçirmiştir.

Çevresini kaplayan savaş topraklarına sığamamış olsa da Türkiye, savaşın etkilerine yakından maruz kalmıştır. Bu bağlamda savaştan Türk basını da nasibini almış, gazeteler savaşa dair gelişmelerin yanı sıra savaşa dair yayın politikalarını da okurlarla paylaşmışlardır. Dolayısıyla savaş döneminde her ne kadar basın iktidarın denetiminde olmuşsa da farklı eğilimler benimseyen gazetelerin, iktidar tarafından belirlenen sınırlar içerisinde görüşlerini ifade edebilme özgürlüklerine sahip olduklarını belirtmek mümkündür.

Çalışmada savaşa bağlı olarak Türk basınında baş gösteren ayrışma, dönemin yüksek tirajlı iki gazetesi olan Yeni Sabah ve Cumhuriyet'in karşılaştırılması suretiyle ele alınmıştır. Gazete seçiminde ise iki unsurun etkili olduğunu söyleyebilir. Araştırmalar sonucunda birincisi Yeni Sabah'ın savaş dönemi yayın politikası üzerine daha önce bir çalışma yapılmamış olduğu, ikincisi savaş dönemi Cumhuriyet'i üzerine daha önce yapılan çalışmalarda, yayın politikası ile hükümetin aktif tarafsızlık politikası arasındaki bağlantının açıklığa kavuşturulmadığı ve bu nedenle gazetenin "Alman yanlısı" olarak nitelendirildiği görülmüştür. Böylece çalışma bir yandan dönemin ana akım gazetelerinden Yeni Sabah'ın yayın politikasını incelemeyi, diğer yandan ise Cumhuriyet hakkındaki "Alman yanlılığı" mitine son vermeyi amaçlamıştır.

Çalışmayı özgün kılan asıl nokta ise gazetelerin yayın politikalarının karikatürler üzerinden yansıtılmasıdır. Bunun, döneme dair yapılacak çalışmalara farklı bir bakış açısı getirmesi mümkündür. Araştırma sürecinde Yeni Sabah'ta Ramiz Gökçe'nin, Cumhuriyet'te ise Cemal Nadir Güler'in karikatürlerinin

gazetelerin yayın politikalarına, daha doğrusu bu yayın politikalarının temelini oluşturan başyazarların görüşlerine paralel şekilde oluşturdukları fark edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada karikatürler aracılığıyla Yeni Sabah'ın Müttefik Devletlerin davasıyla, Cumhuriyet'in ise Türk politikasıyla iç içe geçmiş yayın politikaları benimsemiş oldukları ispatlanmaya çalışılmıştır.

Bu süreç boyunca yanımda olan aileme ve gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimim boyunca bana yol gösteren, çalışmanın konusunun belirlenmesi ile yazım aşamasında destek ve fikirlerini esirgemeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Ahmet Emre Ateş'e teşekkürü bir borç bilirim.

Eren Deniz ÖZÇİN

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ SABAH GAZETESİ

1.1. Hüseyin Cahit Yalçın Dönemi (1938-1943)	14
1.1.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları	14
1.1.2. Almanya Karşıtı Propaganda.....	27
1.1.3. Sovyetler Birliğı Algısı	32
1.1.4. Türk Politikası Algısı	43
1.1.5. Savaş Algısı.....	50
1.2. Hüseyin Cahit Yalçın Sonrası Dönem (1943-1945)	56
1.2.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları.....	56
1.2.2. Türk Politikası Algısı	61
1.2.3. Savaş Algısı	71

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET GAZETESİ

2.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları	80
2.2. Türk Politikası Algısı	89

2.3. Hükümet Lehine Propaganda.....	100
2.4. Nadir Nadi'nin Tarafsızlığı	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ SABAH VE CUMHURİYET GAZETELERİNDE YAYIMLANMIŞ KARİKATÜRLER

3.1. Yeni Sabah'ta Yayınlanmış Karikatürler	111
3.2. Cumhuriyet'te Yayınlanmış Karikatürler	154
3.3. Karikatürlerin Karşılaştırılması.....	199
SONUÇ.....	202
KAYNAKÇA	206

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	Aynı eser
A.g.e.	Adı geçen eser
A.g.m.	Adı geçen makale
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Nazi	Nasyonal Sosyalist
RAF	Royal Air Force
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
USAAF	United States Army Air Force

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'nın insanlık tarihinde eşi benzeri görülmemiş bir savaş olduğuna şüphe yoktur. Zira İkinci Dünya Savaşı, cephe ve cephe gerisi ayrımını ortadan kaldıran, sınırları olmayan, topyekûn bir savaştır.¹ Öyle ki savaş sonlandığında Avrupa yerle bir olmuş, 85 milyon insan ölmüş, 25 milyon insan ise mülteci haline gelmiştir. Bu bakımdan Ponting, İkinci Dünya Savaşı'nı "insanlık tarihindeki en korkunç çatışma" olarak tanımlamaktadır.²

Türkiye, Dünya'yı hiç olmadığı kadar sarsan bu savaşın dışında kalabilmeyi başaran ender devletlerden biri olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin başarısının temelinde **aktif tarafsızlık** (etkin tarafsızlık ya da müspet bitarafılık) politikası bulunmaktadır. Dönemin Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun ifadelerinden hareketle açıklanacak olursa aktif tarafsızlık, genel itibariyle bir yandan Türk-İngiliz ittifakını, diğer yandan Türk-Alman dostluğunu gözetten bir denge politikasıdır.³

Aslına bakılırsa gerek savaşın hemen öncesinde gerekse erken döneminde Türk dış politikasının İngiltere ile Almanya arasında denge sağlama çabası içerisinde olmadığı belirtmek mümkündür. Almanya'nın Mart 1939'da Çekoslovakya'yı, İtalya'nın ise Nisan 1939'da Arnavutluk'u işgal etmesi, Türkiye'yi güvenlik arayışına itmiş ve böylece Türkiye İngiltere'yle ve Fransa'yla yakınlaşmaya başlamıştır. Söz konusu yakınlaşmanın ilk adımları 12 Mayıs 1939'da imzalanan Türk-İngiliz Beyannamesi ve 23 Haziran 1939'da imzalanan Türk-Fransız Beyannamesi'dir. Beyannamelerde uzun süreli bir karşılıklı yardım anlaşması imzalanması öngörülmüş ve bu anlaşma imzalanana kadar Akdeniz'de savaşa yol açacak bir saldırı gerçekleştiği takdirde tarafların işbirliği yapmaları kararlaştırılmıştır.⁴ 19 Ekim 1939'da imzalanan **Türkiye, İngiltere ve Fransa**

¹ Eric Hobsbawm, **Kısa 20. Yüzyıl Aşırılıklar Çağı 1914-1991**, çev. Yavuz Alogan, Everest, İstanbul 2011, s. 56.

² Clive Ponting, **Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi**, çev. Eşref Bengi Özbilen, Alfa Yayınları, İstanbul 2011, s. 741.

³ "Hükümet Mecliste İttifakla İtimad Kazandı", **Cumhuriyet**, 06.08.1942, s. 2.

⁴ Atay Akdevelioğlu vd., **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, Cilt: 1, İletişim, İstanbul 2014, s. 416-417.

Arasında Karşılıklı Yardım Antlaşması'yla ise taraflar resmen müttefik olmuşlardır.⁵

Fransa'nın Haziran 1940'ta teslim olması ile Almanya'nın Ekim 1940'ta Romanya üzerinden Balkanlara sarmaya başlaması ve nihayet Mart 1941'de Bulgaristan üzerinden Türkiye'yle komşu haline gelmesi, Türk dış politikasının yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Söz konusu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni dönemde Türkiye'nin temel amacı, "Almanya'nın ve İngiltere'nin hiddetini çekmemek" ve böylece "olanaklar elverdiğince savaşın dışında kalmaya çalışmak" olmuştur.⁶ Türk hükümeti bu amacı gerçekleştirmek için İngiltere yanlısı politikadan uzaklaşarak aktif tarafsızlık politikasına kaymıştır.

Türkiye aktif tarafsızlık politikası çerçevesince hukuken İngiltere'den taraf olsa da iki tarafa da eşit mesafede durmuştur. Bu bakımdan Hale, aktif tarafsızlığı "de facto tarafsızlık" olarak da adlandırmaktadır.⁷ Aktif tarafsızlık, Türk-İngiliz ilişkileri açısından ele alındığında Türkiye, 19 Ekim 1939'da imzalanan anlaşmaya olan bağlılığını inkâr etmemiş ancak İngiltere'nin kendisini savaşa sokma çabalarına da direnmiştir.⁸ Türk-Alman ilişkileri açısından ele alındığında ise ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemiş⁹ ve Almanya'yla ilişkilerini geliştirme çabasında olmuştur. Bu bağlamda 18 Haziran 1941'de imzalanan Türk-Alman Saldırmazlık Paktı, ilişkilerde bir dönüm noktası meydana getirmiştir. Yani Türkiye değişen koşullar karşısında savaşın dışında kalabilmek için, müttefiki İngiltere ile bağlarını gevşetmek ve Almanya ile yakınlaşmak suretiyle¹⁰ taraflar arasında **denge** kurarak aktif tarafsızlık politikasını benimsemiştir.

Öte yandan Türk-Alman yakınlaşmasının temelinde yatan tek etkenin Türkiye'nin Almanya'dan çekinmesi olmadığını da belirtmek gerekir. Birincisi savaşın ilerleyen yıllarında Almanya ile ekonomik ilişkiler, Türkiye için oldukça önemli hale gelmiştir. Ekim 1941'de imzalanan Clodius Anlaşması'yla Türkiye,

⁵ a.e., s. 422-424.

⁶ Selim Deringil, **Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası, Tarih Vakfı Yurt Yayınları**, İstanbul 1994, s. 166.

⁷ William Hale, **Türk Dış Politikası 1774-2000**, çev. Petek Demir, Mozaik, İstanbul 2003, s. 102.

⁸ Cemil Koçak, **Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945) Cilt 1**, İletişim, İstanbul 2015, s. 528.

⁹ Deringil, a.g.e., s. 137.

¹⁰ Koçak, a.g.e., s. 534.

İngiltere'ye ihraç edemediği kromu 1943 yılından itibaren Almanya'ya ihraç ederek karşılığında Almanya'dan askeri ve diğer gerekli malzemeleri ithal etme imkânına kavuşmuştur.¹¹ Bununla birlikte Almanya'nın 1942'de açtığı 100.000.000 Reichmark'lık kredi de Türkiye'nin savunmasını geliştirmesine olanak tanımıştır.¹²

İkinci olarak Avrupa'da Almanya'nın varlığı, Sovyet yayılmasını engellemesi bakımından Türkiye'nin menfaatine uygun düşen bir durumdur. Hale'in da belirttiği gibi "Türk politikacıları, özellikle de Menemencioğlu savaş boyunca, Sovyetler Birliği'yle batılı komşuları -özellikle de Almanya- arasındaki güç dengesini, Alman gücünün tamamen ortadan kalkmasını engelleyerek korumaya özen göstermişlerdir."¹³ Buna bağlı olarak belirtmek gerekir ki Türkiye, savaşın Almanya'nın kesin zaferiyle sonlanmasından yana olmamıştır. Türkiye'ye göre en makul seçenek, İngiltere ile Almanya arasında uzlaşma barışı yapılmasıdır.¹⁴

Türkiye aktif tarafsızlık politikasını 1944'e kadar sürdürmüştür. Bu bağlamda Türkiye'nin aktif tarafsızlığı terk ederek yeniden İngiltere safına geçme sürecinde dış politika bakımından¹⁵ attığı ilk somut adım Nisan 1944'te Almanya'ya krom ihracatını durdurma kararıdır. Nihayet 2 Ağustos 1944'te Almanya ile siyasi ve iktisadi ilişkilerini kesmesiyle Türkiye, aktif tarafsızlık politikasını açık bir biçimde sonlandırmıştır.

Türkiye savaşa girmediği halde savaşın siyasal, ekonomik ve toplumsal etkilerini derinden hissetmiştir. Buna bağlı olarak 1939-1945 yılları arasında Türk basınının ana gündeminin savaş olduğunu belirtmek mümkündür. Dönemin gazeteleri incelendiğinde yayımlanan haberlerin ve makalelerin çoğunun insanlık tarihinin en kanlı boğuşmasıyla ve söz konusu boğuşma karşısında Türkiye'nin durumuyla ilişkili olduğu görülebilir.

¹¹ Hale, **a.g.e.**, s. 88-89.

¹² Deringil, **a.g.e.**, s. 171.

¹³ Hale, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁴ **a.e.**, s. 91.

¹⁵ İç politikada atılan ilk somut adım ise Aralık 1943 ve Ocak 1944'te Genelkurmay Başkanlığı'nda yapılan değişikliklerdir. Bu değişikliklerden en önemlisi Alman yanlısı olarak bilinen Mareşal Fevzi Çakmak'ın yaş haddinden ötürü 12 Ocak 1944'te emekliye ayrılmasıdır. **bkz.** Cemil Koçak, **Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945) Cilt 2**, İletişim, İstanbul 2017, s. 237-238.

İkinci Dünya Savaşı'nın Türk basınının beslendiği en önemli kaynak haline gelmesi, fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir. Weisband'ın da belirttiği gibi bu dönemde gazeteler farklı dünya görüşüne ve inançlara sahip kişiler tarafından yönetilmektedir; “bu nedenle de, siyasal görüşleri ve olayları birbirlerine karşıt çözümleyişlerde sunmaktadırlar.”¹⁶ Üstelik hükümet de aktif tarafsızlık politikasına bağlı olarak gazetelerin farklı eğilimler göstermelerine belirli sınırlar çerçevesinde müsaade etmektedir.¹⁷

Bu çalışma İkinci Dünya Savaşı dönemi Türk basınında savaşın uyandırdığı yankıları, yüksek tirajlı¹⁸ ve birbirlerinden görece farklı yayın politikasına sahip iki gazete olan Yeni Sabah'taki ve Cumhuriyet'teki karikatürler aracılığıyla karşılaştırmalı şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın konusunu belirleyen iki etken bulunmaktadır. İlk etken Yeni Sabah'ın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yayın politikası üzerine herhangi bir çalışma yapılmamış olmasıdır. Oysa gerek ana akım basının bir parçası olması gerekse Türk basınındaki Almanya muhalifliğini anlamak bakımından Yeni Sabah, dönemin incelenmesi gereken gazetelerinden biridir.

İkinci etken, İkinci Dünya Savaşı Cumhuriyet'i ile ilgili daha önce yapılan değerlendirmelerde, gazetenin yayın politikası ile hükümetin aktif tarafsızlık politikası arasındaki bağlantının ya hiç ya da yeterince irdelenmemesi ve buna bağlı olarak **Alman yanlılığı mitinin** gittikçe kök salmasıdır. Weisband, Yunus Nadi ve oğlu Nadir Nadi'nin kaleme aldığı başmakalelerden hareketle, zafer ibresinin Müttefik Devletler tarafına dönmeye başlamasına kadar gazetenin Alman yanlısı olduğunu vurgulamaktadır.¹⁹ Uçar da benzer şekilde, “gerek Nadir Nadi'nin savaş öncesi ve savaş başladıktan sonra Almanya'nın gerilemeye başladığı yıllardaki yazıları gerekse General Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet'in pantürkist taraflılığı ve Almanya yanlısı yazıları” sebebiyle Cumhuriyet'in İkinci Dünya Savaşı'nda

¹⁶ Edward Weisband, **2. Dünya Savaşı ve Türkiye**, çev. M. A. Kayabağ ve Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2002, s. 63.

¹⁷ Cemil Koçak, “İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını”, **Tarih ve Toplum**, No:35, Kasım 1986, s. 286.

¹⁸ Dönemin gazete tirajlarına bakıldığında ilk altı gazete sırasıyla şunlardır: **Cumhuriyet** (16.000), **Ulus** (12.000), **Tan** (12.000), **Yeni Sabah** (10.000), **Akşam** (10.000) ve **Son Posta** (10.000). **bkz.** Weisband, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁹ **a.e.**, s. 67.

Almanya'yı desteklediğini belirtmektedir.²⁰ Kozok, Doğan ve Başarır ise çalışmalarında Uçar'a katılmalarının yanı sıra Cumhuriyet'in yayın politikasının Türk hükümetinin politikasıyla paralel olduğunu ifade etmektedirler.²¹

Görüldüğü gibi çalışmalarda Cumhuriyet genel itibarıyla “Alman destekçisi” ya da “Alman yanlısı” olarak nitelendirilmektedir; bununla birlikte Kozok, Doğan ve Başarır söz konusu Alman yanlılığının, hükümetin politikasıyla bağdaşık halde olduğunu iddia etmektedirler. Bu nitelendirmelerin gazetenin yayın politikasını tam olarak karşıladığını ifade etmek güçtür. Üstelik Cumhuriyet'in “Alman yanlılığını” hükümetin politikasıyla ilişkilendirmek, Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikasını da sağlıklı bir biçimde yansıtmamaktadır. Zira Türkiye aktif tarafsızlık politikası çerçevesinde taraflı değil, dengeli ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemiştir.

Alman yanlılığı mitinin köküne inilecek olunursa, burada iki hadisenin bulunduğu görülecektir. Birincisi Tan ile Cumhuriyet arasında yaşanan polemiktir. 1937 yılında yapılan Nuremberg Kongresi'nde, Nazi Almanyası'nın propaganda bakanı Joseph Goebbels nutkunda Nazi davasının “muvaffakiyetle yürüdüğü” ülkeler arasında Türkiye'yi de saymıştır. Ardından Tan başyazarı Ahmet Emin Yalman, Alman propagandasının Türkiye'de “kök salamayacağını”, Türkiye'nin tek davasının “öz Türk davası” olduğunu vurgulayarak Goebbels'e tepki göstermiştir.²² Dört gün sonra Cumhuriyet'te “***” imzasıyla yayımlanan başmakalede Yalman'ın, Goebbels'in ifadelerini “Türkiye Nazi emri altına girmiştir” olarak algıladığı, ancak “dava” ile kastedilenin “komünizm ile mücadele” olduğu belirtilmiştir.²³ Bunun üzerine Yalman Cumhuriyet'i, “Almanların çirkin hareketlerini örtmek ve onlara avukatlık etmekle” suçlamıştır.²⁴

²⁰ Aliye Uçar, **İkinci Dünya Savaşı'nda Cumhuriyet Gazetesinin Dış Politika Değerlendirmesi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992, s. 70.

²¹ Fırat Kozok, **1938-1946 Yılları Arası Cumhuriyet Gazetesi'nin Genel Yayın Politikası**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 96-97.; Havva Doğan, **Cumhuriyet Gazetesi'ne Göre İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya (1939-1945)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014, s. 119.; Mehtap Başarır, **Türk Basınında İkinci Dünya Savaşı (Tan, Ulus, Cumhuriyet, Akşam Gazeteleri Örneği)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2018, s. 1034.

²² Ahmet Emin Yalman, “Türkiyede Yalnız Türk Davası Yürür”, **Tan**, 14.10.1937, s. 1.

²³ **, “Bir Nutuk Üzerine Koparılan Lüzumsuz Gürültüler”, **Cumhuriyet**, 18.10.1937, s. 1.

²⁴ Ahmet Emin Yalman, “Çok Lüzumlu Bir Hassasiyet”, **Tan**, 19.10.1937, s. 9.

İkinci hadise Nadi'nin Alman realitesinden bahsetmesidir. Nadi Fransa'nın teslim olmasına bağlı olarak 30 Temmuz 1940 tarihli makalesinde, "Avrupa için bir tehlike olacağını ileri sürerek Alman birliğini parçalamaya uğraşmanın" yanlış olduğunu ve Almanya'nın Avrupa'daki varlığının realite olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş; ertesi günkü makalesinde ise "milleti, körü körüne İngiltere ile birlikte savaşa sürüklemenin" sakıncalarına değinmiştir. Bu ifadeler, gerek hükümetin gerekse başta Yeni Sabah'ın başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın olmak üzere basının tepkisini çekmiş ve Nadi ile Cumhuriyet'in o dönem Alman yanlısı olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.²⁵

Cumhuriyet'i Alman yanlısı olarak nitelendirmek yerine hükümet yanlısı olarak nitelendirmek daha yerinde olacaktır. Birazdan görüleceği üzere bir tarafı destekler ya da yanlı yayın politikası tam anlamıyla Yeni Sabah'ı karşılamaktadır. Oysa Cumhuriyet'in tartışmalı başyazarı ve aynı zamanda müstakbel sahibi olan Nadir Nadi üzerinden konuşulursa gazete, Alman realitesini Türk hükümetine nazaran biraz erken kabul etse de, savaşın büyük bir bölümünde (1941-1944) hükümetin aktif tarafsızlık politikasını yansıtmış, dengeli ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemiştir.²⁶

Bu bakımdan Cumhuriyet'in yayın politikası ile Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikası arasındaki bağlantının üzerinde durmak önem arz etmektedir. Zira yukarıda bahsi geçen çalışmalarda bulunan ve gazetenin "Alman destekçisi" ya da "Alman yanlısı" olarak nitelendirilmesine sebep olan problem, yayın politikası değerlendirilirken söz konusu bağlantının ya hiç ya da yeterince irdelenmemiş olmasıdır. Ancak İkinci Dünya Savaşı dönemi Cumhuriyet'ini anlamak,

²⁵ Hıfzı Topuz, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, 170-171.

²⁶ Örneğin Başarır, SSCB'nin Doğu Cephesi'nde gidişatı lehine çevirmeye başladığı dönemde, Cumhuriyet'te "Almanya'nın dövüş kabiliyetini kaybetmediğine" yönelik ifadelerin kullanılmasını, gazetenin Almanya'ya destek vermesi olarak yorumlamaktadır. İleride görüleceği üzere Nadir Nadi buna sık olarak değinmiştir. Ancak Nadi'nin söz konusu tutumu, Almanlara desteğinin bir göstergesi değil, hükümetin aktif tarafsızlık politikası çerçevesinde sergilediği dengeli ve ihtiyatlı tutumun bir yansımasıdır: Nadi zafer ibresinin gerek Almanya'ya, gerekse Müttefik Devletlere dönük olduğu dönemlerde savaşın henüz bitmediğini ve gidişatının değişime açık olduğunu vurgulamıştır. **bkz. a.e., s. 1038.**

Cumhuriyet'i sıkı sıkıya bağılı olduğu hükümetin aktif tarafsızlık politikasıyla birlikte ele almakla mümkündür.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci ve ikinci bölümlerde gazetelerdeki başmakaleler incelenerek gazetelerin savaş karşısındaki yayın politikaları hakkında kuramsal zeminler meydana getirilecektir. Her şeyden önce çalışmada Yeni Sabah'taki ve Cumhuriyet'teki karikatürlerin, yayın politikalarının birer izdüşümü olarak varsayıldıklarını belirtmek gerekir. Söz konusu varsayım ise öncelikle yayın politikalarını ortaya koymayı gerektirir ki bu noktada başmakalelerin analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir. Zira dönemin gazetelerinde diğer köşe yazılarından farklı olarak başmakaleler, Abadan'ın da ifade ettiği gibi “gazetenin gütmüş olduğu siyasete uygun olarak” belirli **misyonlar** üstlenen yazarlar -çoğu zaman gazetenin sahipleri- tarafından, halkın görüşünü şekillendirmek ve yayımlandıkları gazetelerin güttüğü siyaseti deklare etmek amacıyla yazılmaktadırlar.²⁷ Bu bağlamda iki gazetede yayımlanan karikatürlerin, yayın politikalarının temel direği niteliğindeki başmakalelere uygun şekilde hazırlandıklarını belirtmek mümkündür ve dolayısıyla karikatürleri analiz edebilmek için başyazarların görüşlerine dayanan kuramsal zeminlere ihtiyaç vardır.

Öte yandan tek parti dönemindeki karikatürist-aydın ilişkisi, başmakalelerin analizini elzem kılan bir başka husustur. Zira tek parti dönemi Türkiye'sinde “Türk karikatüristinin kendisi de aydın elite göre şartlanmış bir düşünce yapısına sahiptir.”²⁸ Dolayısıyla karikatürlerin Hüseyin Cahit Yalçın ve Nadir Nadi gibi “aydın elitlerin” düşüncelerinden faydalanılarak incelenmesi, Ramiz Gökçe'nin ve Cemal Nadir Güler'in karikatürlerini doğru anlamak açısından son derece değerlidir.

Üçüncü bölümde ise karikatürler, başmakalelerin incelenmesi suretiyle meydana getirilen kuramsal zeminler üzerinde çözümlenecek; böylece Yeni Sabah'ın ve Cumhuriyet'in yayın politikaları karikatürler üzerinden karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda çalışmanın kilit noktasını üçüncü bölüm oluşturmaktadır. Zira burada karikatürlerin toplumun algısını yönlendirmek amacıyla

²⁷ Doç. Dr. Nermin Abadan, “Cumhuriyet ve Ulus Gazeteleri Hakkında Muhteva Tahlili”, **AÜSBFD**, C.XVI, No:2, Haziran 1961, s.99.

²⁸ Ahmet Sipahioğlu, **Türk Grafik Mizahı 1923-1980**, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999, s. 65.

nasıl titizlikle hazırlandıkları ve yayımlandıkları gazetelerin eğilimlerinin okuyucuyla buluşturulması hususunda başmakaleler kadar önem arz ettikleri enine boyuna gözler önüne serilecektir.

Yukarıdan hareketle çalışmanın temelinde, karikatürün okura nüfuz etme gücüne duyulan saygının bulunduğu söylenebilir. Öyleyse “karikatürler okur üzerinde nasıl bu denli etkili olabilmektedirler?” sorusunu cevaplandırmak gerekir. Bu noktada Raymond J. Morris’in “Behind the Jester’s Mask: Canadian Editorial Cartoons About Dominant and Minority Groups 1960-69” isimli çalışmasında başmakale-karikatür karşılaştırması üzerinden sergilediği yaklaşım son derece anlamlıdır. Morris’e göre başmakaleye kıyasla karikatür, okurun daha fazla sayıda duyusunu etkinleştirebilmekte ve adım adım takip edilmesi gereken aydınlatıcı bir diskurdan ziyade bütünüyle anlaşılacak için imalarla bezeli davetkâr bir örüntü (suggestive pattern) sunmak suretiyle okuru daha fazla kendine katmaktadır; böylece karikatürün içerdiği örtülü mesaj, okura daha başarılı bir şekilde ulaşabilmektedir.²⁹

Çalışmanın katkısının çok yönlü olduğunu belirtmek mümkündür. Birincisi çalışmada İkinci Dünya Savaşı dönemi Türk basının, gazete politikası-siyasi karikatür ilişkisi kapsamında ilk kez ele alınacaktır.³⁰ Unutulmamalıdır ki **retoriksel bir eylem** olarak siyasi karikatürler, yayımlandıkları gazetelerin **eğilimlerini** yansıtmada son derece mühimdirler.

Karikatürün retoriksel bir eylem olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Morris karikatürü Burke’ün retorik teorisinden yola çıkarak anlamlandırmaktadır. Burke’e göre insanı diğer hayvanlardan ayıran temel fark sembolleştirme yeteneğidir.³¹ Burke bu noktada dile ve sembolik iletişimin dil yoluyla nasıl gerçekleştirildiğine

²⁹ Raymond N. Morris, **Behind the Jester’s Mask: Canadian Editorial Cartoons About Dominant and Minority Groups 1960-69**, University of Toronto Press, 1989, s. 80.

³⁰ İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye’de savaş üzerine yayımlanan karikatürleri inceleyen iki çalışma bulunmakla birlikte bu çalışmalar salt karikatür odaklıdır. Niyazioğlu İkinci Dünya Savaşı döneminde Türk mizah dergilerindeki karikatürleri tematik başlıklar altında incelemiştir. **bkz.** M. Sinan Niyazioğlu, **İroni ve Gerilim İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul’da ve Ankara’da Savaş Algısı**, Vekam, Ankara 2016. Öte yandan Satıcı ise İkinci Dünya Savaşı döneminde Cemal Nadir Güler’in Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde yayımlanan karikatürlerindeki savaş imajını, gazete politikalarından bağımsız olarak incelemiştir. **bkz.** Ebru Esra Satıcı, **Turkish political cartoons During WW II: A case study of Cemal Nadir Güler (1902-1947)**, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

³¹ Morris, **a.g.e.**, s. 32-33.

odaklanır.³² Sembolleştirme sembolik eylem (symbolic action) olan dil vasıtasıyla yapılır ve böylece insan, kendisini doğal dünyadan ayıştıran bir nesneler dünyası meydana getirir.³³

Ancak Burke'ün teorisinde dilin sadece gerçekleri, deneyimleri ya da fikirleri tanımlayan tarafsız bir araç olmadığını belirtmek gerekir. Dil daha ziyade insanları bazı şeyleri görmeleri, bazı şeyleri ise görmemeleri hususunda yönlendiren retoriksel ve stratejik bir eylemdir³⁴ ve dolayısıyla sembollerin işlevi de toplumsal grupları ve onların bakış açılarını yoğunlaştırmak, basitleştirmek ve özetlemektir.³⁵ Morris de buradan hareketle politikacıları ele alan karikatürlerin birer tanımlama teşebbüsü olmadıklarını, belirli sembollerin kullanılması suretiyle politikacılara dair belirli mesajları aktarma amacıyla yayımlandıklarını vurgulamaktadır. Örneğin; karikatürist politikacının açgözlülüğe dikkat çekmek istiyorsa onu devasa karınlı ya da domuz olarak sembolleştirebilir.³⁶ Morris'e göre söz konusu sembolleştirme eylemi, karikatüristin parçası olduğu toplumsal grupların **değerleriyle** ilişkili olabilir.³⁷

Burada tek parti dönemi (1923-1950) Türkiye'deki siyaset-karikatür ilişkisine kısaca değinmek faydalı olacaktır. Bu dönem, karikatüristlerin "mizahın iğnesini siyasetçilere pek batırmadığı" ve iktidar lehine propaganda yapma misyonu üstlendikleri bir dönem olmuştur.³⁸ Karikatüristler tek parti rejiminin çizdiği sınırlar çerçevesinde belediye sorunlarına, toplumsal sorunlara (vurgunculuk, yolsuzluk, pahalılık gibi) ve gündelik hayata dair konulara (yeni modalar, sarhoşluk hikâyeleri, sosyete dedikoduları gibi) değinmişlerdir.³⁹

Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'nın dönem mizahına canlılık kazandığını belirtmek mümkündür. Öngören, İkinci Dünya Savaşı'nı Cumhuriyet mizahı için bir

³² Wayne C. Booth, "Kenneth Burke's Way of Knowing", **Critical Inquiry**, Vol. 1, No. 1, 1974, s. 4.

³³ James A. Herrick, **The History and Theory of Rhetoric An Introduction**, Allyn&Bacon, Boston 2000, s. 226.

³⁴ **a.e.**, s. 227.

³⁵ Morris, **a.g.e.**, s. 34.

³⁶ **a.e.**, s. 30.

³⁷ **a.e.**

³⁸ M. Bilal Arık, **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1998, s. 18.; Sipahioğlu, **a.g.e.**, s. 16.

³⁹ Hıfzı Topuz, **Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü**, İnkılap, İstanbul 1997, s. 231.

dönüm noktası olarak nitelendirmektedir.⁴⁰ Gerek 1930’lardan itibaren Avrupa’da tırmanmaya başlayan gerilimi, gerekse söz konusu gerilime bağlı olarak patlak veren savaşı konu alan karikatürler, dönemin Akbaba ve Karikatür gibi karikatür dergilerinde ve Akşam, Cumhuriyet, Vatan, Yeni Sabah gibi gazetelerinde sıkça yer bulmuştur. Bu bağlamda dönemin karikatüristleri, hükümetin aktif tarafsızlık politikası çerçevesinde uyguladığı kısıtlamalara maruz kalmakla birlikte,⁴¹ üst düzey siyasetçilere batıramadıkları “mizah iğnesini” muharip devletlere ve savaşa batırma imkânını bulmuşlardır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yeni Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde yayımlanan karikatürleri Morris’in düşünceleri ışığında ele almak mümkündür. Abadan karikatürü “aktüel bir olayın anlaşılmasını kolaylaştıran, onu daha sade bir anlama çeviren veya belli bir fikir hakkındaki kanaatlerin kristalleşmesine yarayan grafik bir vasıta” olarak tanımlamaktadır.⁴² Bu bağlamda gerek Yeni Sabah’ın karikatüristi Ramiz Gökçe’nin gerekse Cumhuriyet’in karikatüristi Cemal Nadir Güler’in karikatürleri retoriksel ve stratejiktir; yayımlandıkları gazetelerin **değerlerini** -ya da eğilimlerini- okura sade ve yoğunlaştırılmış bir şekilde aktarmaktadırlar. Yani iki gazetenin yayın politikasını ortaya koymak adına siyasi karikatürler, en az başmakaleler kadar incelenmeyi hak eden veri kaynaklarıdır.

Çalışmada karikatürler semiyotik tekniği kullanılarak analiz edileceklerdir. Barthes görüntüde düzanlam (denotation) ve yananlam (connotation) olmak üzere iki anlamlandırma düzeyinin varlığından bahsetmektedir. Düzanlam en genel tabiriyle zihinde beliren ilk anlamdır, yananlamlardan bağımsız “Âdemvari” görüntüdür.⁴³ Buna karşılık yananlam **simgeseldir**; toplumun görüntüde bulunan “ya evrensel bir simge düzenini ya da çağın bir retoriğini, kısacası stereotipler (şemalar, renkler grafizm, jestler, ifadeler, öğelerin gruplanması) öbeğini” yorumlamasıyla ilgilidir.⁴⁴

⁴⁰ Ferit Öngören, **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s. 87.

⁴¹ Niyazioğlu, **a.g.e.**, s. 201-202

⁴² Abadan, **a.g.m.**, s. 106.

⁴³ Roland Barthes, **Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik**, Çev. Ayşenaz Koş ve Ömer Albayrak, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2017, s. 32-33.

⁴⁴ **a.e.**, s. 11.

Yani görüntünün yananlamının, yananlamlayıcı -ya da simge- ile gösterilen ilişkisine dayandığını belirtmek mümkündür.⁴⁵

Bu bağlamda simgeleştirmeye -ya da Morris'in belirttiği gibi sembolleştirmeye- dayalı retoriksel eylem olarak tanımlanabilecek siyasi karikatürün mesajı yananlam düzeyinde, bir başka deyişle yananlamlayıcı-gösterilen ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Zira siyasi karikatürde görsel öğelerin ana misyonu, okura yananlamsal göstergeler sunmaktır. Yananlamsal göstergelerin toplamı ise karikatürdeki mesajın anlamını oluşturmaktadır.⁴⁶

Öte yandan karikatürleri yalnızca görsel öğeleri bağlamında ele almak, eksik ya da yanlış bir analize neden olacaktır. Karikatürün dilsel iletisi, karikatürde bulunan görsel öğeler kadar önem arz etmektedir. Bu noktada Barthes görüntünün retorliğini incelerken dilsel iletinin önemi üzerinde durmaktadır. Barthes'e göre dilsel ileti düzanlam bağlamında görüntüyü tanımlamaya yardımcı olabileceği gibi, görüntüye yananlam da katabilmektedir.⁴⁷

Toparlanacak olursa çalışmada karikatürlerin taşıdıkları mesajlar, karikatürlerdeki görsel öğelerin yanı sıra dilsel iletiler de dikkate alınacak şekilde, semiyotik tekniği kullanılarak yorumlanacaklardır. Bu bağlamda birinci aşamada karikatürün düzanlamı okunacaktır.⁴⁸ İkinci aşamada karikatürlerdeki yananlamlayıcı-gösterilen ilişkisi analiz edilecektir. Üçüncü aşamada ise karikatürlerin mesajları, açığa çıkarılan yananlamlayıcı-gösterilen ilişkisi ışığında anlamlandırılacaktır.

Nitekim çalışma İkinci Dünya Savaşı karşısında gazete politikalarını karikatürler üzerinden değerlendirecek olmasıyla savaş dönemi Türk basınına daha önce bakılmamış bir pencereden bakacaktır. Bununla birlikte çalışmanın ikinci katkısı, çalışmada Yeni Sabah'ın savaş dönemi yayın politikasının ilk kez ortaya konacak olmasıdır. Üçüncü olarak ise çalışma, Cumhuriyet'in yayın politikası ile

⁴⁵ a.e., s. 26, 40.

⁴⁶ Prof. Dr. İlhami Sığircı, **Göstergebilim Uygulamaları: Metinleri, Görselleri, Sanat Yapıtlarını ve Olayları Okuma**, Seçkin, Ankara 2017, s. 75.

⁴⁷ Barthes, a.g.e., s. 18, 30.

⁴⁸ Bu aşama en az ikinci ve üçüncü aşamalar kadar önemlidir zira Barthes'in de ifade ettiği gibi yananlamlayıcılar süreksizdir ve "düzanlamın dizimi yoluyla birbirine bağlanırlar." **bkz. a.e., s. 40.**

Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikası arasındaki bağlantıyı masaya yatırması açısından önem arz etmektedir. Böylece bu çalışmada, görece farklı bakış açılarına sahip iki gazetede yayımlanan karikatürler aracılığıyla basındaki ayrışma üzerine derinlemesine bir değerlendirme sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ SABAH GAZETESİ

Yeni Sabah, İlhami Sefa ve Cemalettin Saraçoğlu tarafından İstanbul'da kurulmuş ve 1938-1964 yılları arasında yayımlanmış günlük gazetedir. İlk sayıda yer alan başmakalede gazete “Kemalist” olarak tanımlanırken, gazetenin hedefinin “yurdun selameti” olduğu ifade edilmiştir.⁴⁹ Yeni Sabah'ın yazar kadrosunda Hüseyin Cahit Yalçın, Kemal Aktan, Zeki Cemal, Sermet Muhtar Arus, Şeref Aykut, Ali Akyüz, Cemalettin Saraçoğlu gibi isimler yer almıştır.

Gazetenin başyazarlığını kurulduğu günden 1943 yılına kadar Hüseyin Cahit Yalçın⁵⁰ yapmıştır. Yalçın'ı Türk siyasi düşünce tarihi ve Türk basın tarihi içerisinde özel kılan, İkinci Meşrutiyet'ten itibaren vermeye başladığı özgürlük ve demokrasi mücadelesidir.⁵¹ Bengi'nin tabiriyle Yalçın “meşrutiyet ile yetinmemiş cumhuriyeti, cumhuriyetle yetinmemiş, demokrasiyi istemiş” bir fikir adamıdır.⁵² Bu bağlamda Yalçın'ın fikirlerinde Fransız İhtilali ve İngiliz Demokrasisinin etkileri görülmektedir.⁵³

Özgürlük ve Demokrasi taraftarı olan Yalçın, bunun doğal bir sonucu olarak İkinci Dünya Savaşı'nda açıkça Mihver Devletlerine karşı Batı Demokrasilerini (İngiltere, Fransa, ABD) desteklemiştir. Yalçın'ın 1943'te Yeni Sabah'tan ayrılarak Tanin'i yeniden çıkarmaya başlamasının ardından başmakaleler “Yeni Sabah” imzasıyla isimsiz olarak yayımlanmıştır. Yalçın'dan sonra başyazarlık görevini üstlenen yazar, Yalçın'ın çizgisini devam ettirmiştir.

⁴⁹ Nuri İnuğur, **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1992, s. 144-145.

⁵⁰ Hüseyin Cahit Yalçın (1875-1957), gazeteci, yazar, çevirmen ve siyasetçi. 1908-1912 Osmanlı Meclisi Mebusanı ile 1912 Nisan-Ağustos Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda İstanbul milletvekilliği yapmıştır. 1908'de İttihat ve Terakki ile özdeşleşen Tanin'i çıkarmıştır. Partiyi eleştirmesinden ötürü uygulanan baskılar sonucu gazeteyi 1914'te partiye satmıştır. 1922'de Tanin'i yeniden çıkarmış, ancak bu sefer de Atatürk'e ve CHP'ye sergilediği muhalif tutum nedeniyle gazete 1925'te kapatılmıştır. Yalçın ise İstiklal Mahkemesi'nde yargılanarak Çorum'da ömür boyu sürgün cezasına çarptırılmıştır. 1926'da sürgün cezası kaldırıldıktan sonra çıkardığı Fikir Hareketleri Dergisi'nde (1933-1940) liberal demokrasiyi savunmuştur. İnönü'nün teklifi üzerine 1939-1954 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi'nden Çankırı, İstanbul ve Kars milletvekili olarak görev yapmıştır

⁵¹ Dr. Hilmi Bengi, **Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s. 290.

⁵² a.e., s. ix.

⁵³ a.e., s. 303.

1.1. Hüseyin Cahit Yalçın Dönemi (1938-1943)

1.1.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları

Yalçın'ın savaş boyunca Almanya'ya karşı hasmane bir tutum sergilediği, buna karşılık Batı Demokrasilerini desteklediği söz götürmez bir gerçektir. Yalçın'a göre Alman tehlikesi Dünya ve dolayısıyla Türkiye için bir **realitedir** ve bundan ötürü Dünya'daki tüm milletlerin hür bir biçimde varlıklarını sürdürebilmeleri için Batı Demokrasilerinin Almanya'yı, ya da Mihver Devletlerini, yenmeleri şarttır. Yalçın bir taraftan Alman tehlikesini her fırsatta vurgulayarak bir bakıma halkta Almanya'ya karşı bir sempati oluşmasının önüne geçmeye çalışırken, diğer taraftan halka Batı Demokrasileri tarafından savunulan **hak, istiklâl ve hürriyet davasının** haklılığını telkin etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda aşağıda Yalçın'ın Almanya aleyhtarlığı ve Batı Demokrasileri taraftarlığı oluşum ve gelişim süreçlerini de kapsayacak şekilde, ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Yalçın Almanya'yı militarist bir politika izlemeye iten bir etken olarak 1. Dünya Savaşı sonrası Almanya'ya dayatılan ağır şartlara değinmeyi ihmal etmemektedir. Bu bağlamda Müttefikler savaş sonrasında barışı ve adaleti ön plana çıkaran bir uluslararası düzen oluşturmak yerine Milletler Cemiyeti aracılığıyla Versay Antlaşması'nı kalıcı hale getirmeyi amaçlamışlar, Almanya'yı iktisadi ve askeri açıdan abluka altına alarak Alman milletine yaşam hakkı tanımamışlardır.⁵⁴ Dolayısıyla Yalçın Avusturya ve Sudetenland meselelerinde Almanya'yı haklı bulmaktadır.⁵⁵

Yalçın'ın Almanya'yı bir tehlike olarak algılamaya başlaması, Çekoslovakya'nın işgale uğramasıyla gerçekleşmiştir. Yalçın işgalin, büyük bir işgal projesinin bir parçası olduğunu ifade etmektedir.⁵⁶ Bu bakımdan 29 Mayıs 1939'da imzalanan Alman-İtalyan ittifakını da “mutlaka bazı tecavüz ve istilâ emellerini tahakkuk ettirmek için hazırlanmış bir harp âleti” olarak değerlendirmektedir.⁵⁷ Dahası Yalçın'a göre temel hak ve özgürlükleri hiçe sayan, hukukun yanı sıra bilim

⁵⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hitlerin Nutku”, **Yeni Sabah**, 05.04.1939, s. 1.

⁵⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Nutuklardan Sonra”, **Yeni Sabah**, 06.02.1939, s. 3.

⁵⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Kararsızlık İçinde”, **Yeni Sabah**, 25.03.1939, s. 1.

⁵⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman-İtalyan İttifakı”, **Yeni Sabah**, 31.05.1939, s. 1.

ve tekniği de tekeline almış olan totaliter iki rejim, dile getirdikleri “yeni bir Avrupa medeniyeti tesis etmek ve bu medeniyeti Dünya’ya yaymak” amacına ulaştıkları takdirde, Dünya felakete sürüklenecektir.⁵⁸ Bir başka deyişle Yalçın Çekoslovakya’nın işgaliyle birlikte Mihver Devletlerini Dünya barışı için bir tehdit olarak görmeye başlamıştır. Dolayısıyla barışı korumak için yapılması gereken “Avrupanın göbeğinde fitili yakılmış bir bomba” halindeki Almanya’nın dünya kamuoyunca haklı bulunan taleplerinin İngiltere ve Fransa tarafından karşılanması ve bu taleplerden öteye geçmesine izin verilmemesidir.⁵⁹

Öte yandan Yalçın, Nazi şefleri tarafından Çekoslovakya’nın işgalinin akabinde ortaya atılan Hayat Sahası (Lebensraum)⁶⁰ davasını yukarıda bahsi geçen projeye ilişkilendirmektedir. Yani Yalçın’a göre Almanların manasını açıklamadıkları Hayat Sahası iddiasının ardında sınırsız bir işgal tutkusu gizlidir. Yalçın’ın tabiriyle “... Hayat Sahası tabiriyle Almanların istedikleri şey, yanlarındaki küçük devletlerden başlayarak dünyayı mümkün olduğu kadar istilâ etmek ve şimaller medeniyetini, yani nasyonal sosyalizm hâkimiyetini kurmaktır.”⁶¹ Yalçın bu noktada hâlihazırda sahip oldukları toprakların Almanlara yetmediği iddiasına katılmamakta ve Almanya’nın kendisini yaşamak için daha fazla toprağa **muhtaç**, bir başka deyişle “aç adam”, gibi gösterme gayretini eleştirmektedir.⁶²

Çekoslovakya’nın işgaline paralel olarak Yalçın’ın Almanya’nın Türkiye için bir tehdit olma ihtimalini irdelemeye başladığını da belirtmek gerekir. Yalçın şüphelerini geçmişe atıfta bulunarak ifade etmektedir. Yalçın’a göre nasıl ki vaktiyle Alman İmparatorluğu Hayat Sahası hayalini Osmanlı İmparatorluğu’nu kapsayacak

⁵⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yeni Medeniyet Kuruluyor”, **Yeni Sabah**, 01.06.1939, s. 1, 3.

⁵⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harp Tehlikesi”, **Yeni Sabah**, 27.03.1939, s. 1.

⁶⁰ Hayat Sahası, Hayat Alanı ya da Lebensraum; Almanya’nın sınırlarını Doğu Avrupa’ya doğru genişletme politikasını ifade etmektedir. Hayat sahası kavramı ilk olarak Alman coğrafyacı Friedrich Ratzel, sonrasında Alman jeopolitikacı Karl Ernst Haushofer tarafından kullanılmıştır. Ratzel’e göre bir organizma olarak devletin, yaşaması için “hayat sahasına” ihtiyacı vardır. Ratzel’den etkilenen Haushofer ise Anglosakson ittifakına karşı Almanya’nın Doğu’da “hayat sahası” araması gerektiğini savunmuştur. Hemen belirtmek gerekir ki Haushofer’da “hayat sahası”, Almanya, Rusya ve Japonya arasında yapılacak ittifak ile oluşacak bir kontinentalbloğa karşılık gelmektedir. Bu bağlamda Hitler, Haushofer’ın düşüncelerini radikalleştirmiş ve böylece Nazi rejimi “hayat sahası” kavramını, işgal politikasını meşrulaştırmak için kullanmıştır. **bkz.** Yılmaz Tezkan ve M. Murat Taşar, **Dünden Bugüne Jeopolitik**, Ülke Kitapları, İstanbul 2002, s. 111-112, 119-121, 148.

⁶¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanyanın Hayat Sahası”, **Yeni Sabah**, 21.06.1939, s. 1.

⁶² **a.e.**, s. 1, 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Ekmek Kavgası”, **Yeni Sabah**, 24.06.1939, s. 1, 3.

şekilde geniş tuttuysa, hâlihazırda Nazi Almanyası'nın da Hayat Sahası hayalini Türkiye'yi ve Balkanları kapsayacak şekilde geniş tutma ihtimali bulunmaktadır.⁶³ Yalçın bu durumu “rejimler değişiyor, fakat milletler ve siyasetler iştihalarını, hırsıcahlarını terketmiyorlar” şeklinde açıklamaktadır.⁶⁴

Ayrıca Yalçın'ın Mihver Devletleri hakkındaki çekincelerinin dayanağı olarak iki noktadan bahsettiğini belirtmek mümkündür. Birincisi Yalçın, Alman basınının ve Hitler'in Türkiye'ye yönelik dostane ifadeler kullanmasını anlamlı bulmaktadır. Zira vaktiyle dost ve müttefik Alman İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu'nu sömürgeleştirmeye çalışmıştır; dahası gerek Almanya Çekoslovakya'yı, gerekse İtalya Arnavutluk'u işgal etmeden önce bu ülkelere dostluk teminatları vermişlerdir.⁶⁵ Bu bağlamda Yalçın'a göre Mihver dostluğu, Mihver tehlikesi anlamına gelmektedir. Yalçın ikinci olarak ise Almanların Hayat Sahası projesinin sınırlarına ve Balkanlar politikasına dair net bir açıklama yapmamalarını işaret etmekte, çekincelerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Balkanlarda bir Almanya biz Türkler için ancak ve ancak bir tehlike olabilir. Çünkü Balkanlar Almanya için bir “son hedef” olamayacak kadar küçüktür, Almanya Balkanlara sarkarsa bu onun nazarında ancak bir ‘merhale’ teşkil edebilir.”⁶⁶

Görüldüğü gibi Yalçın Çekoslovakya'nın işgalinin ardından Almanya'nın Versay mağduriyetini gidermenin ötesinde yeni topraklar işgal etmek arzusunda olduğuna kanaat getirmiş ve bu doğrultuda Balkanların ve dolayısıyla Türkiye'nin güvenliğinden endişe etmeye başlamıştır. Yalçın'ın büyük devletlerin Alman tehlikesine karşı birleşmesi gerektiğini gündeme getirmesi de bu gelişmeye bağlı olarak gerçekleşmiştir. Yalçın Almanya ve İtalya'yı militarist bir politika izlemekten caydıracak olması açısından İngiltere, Fransa, ABD ve SSCB'nin önderliğinde kurulacak **Sulh Cephesi**'ne büyük önem vermektedir:

⁶³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanların ‘Hayat Sahası’”, **Yeni Sabah**, 03.05.1939, s. 3.

⁶⁴ **a.e.**

⁶⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Siyasette dostluk”, **Yeni Sabah**, 10.05.1939, s. 1.

⁶⁶ **a.e.**, s. 3.

“...Almanya ve İtalya dünya sulhü için bir tehlike ise bu tehlikeyi yegane ortadan kaldıracak tedbir karşılarında müttehit, müttefik bir kuvvetli heyet vücade getirmektir.. Ne vakit İngiltere, Fransa, Amerika ve Rusya birleşip te Almanyanın ve İtalyanın daha fazla bir karış yer zaptetmelerine karşı harbi göze alacaklarını ilan etmezlerse dünyada sükûn ve emniyet takarrür etmiyecektir. Ya bu iş ergeç olacaktır. Ya garp demokrasileri esareti kabul edeceklerdir. Fakat ne kadar gecikilirse tehlikenin önünü almak ta o kadar zor ve belki imkânsız hale gelecektir.”⁶⁷

Çekoslovakya’nın işgaliyle birlikte büyük devletlerin Mihver tehlikesine karşı önlem almaları gerektiğini vurgulamaya başlayan Yalçın bu bağlamda İngiltere’nin ve Fransa’nın pasif tutumunu eleştirmekten geri durmamıştır. Yalçın’a göre hâlihazırda Avrupa, Mihver Devletlerinin militarist politikaları karşısında sinmiş bir vaziyettir. Yalçın Avrupalı **küçük devletleri** “yılan karşısında manyetizma tesirine kapılarak uyuşmuş ufak tefek mahlûklara” benzetmekte ve İngiltere ile Fransa’nın Mihver Devletlerine gösterecekleri tepkinin onları cesaretlendirerek kolay lokma olmaktan çıkaracağını ifade etmektedir.⁶⁸

Burada belirtmek gerekir ki Yalçın’ın “İngiltere Var mı Yok mu?” başlıklı makalesinde **küçük devletlerin** vaziyetlerini aktarırken örnek olarak gösterdiği altı devletten -Litvanya, Polonya, Romanya, Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan- dördünün Balkanlı olması tesadüf değildir: Yalçın Balkanların ve Türkiye’nin güvenliğinden endişe duymakta ve dolayısıyla Batı Demokrasilerinin bu hususta somut bir adım atmaları gerektiğini düşünmektedir. Yalçın’a göre İngiltere’nin ve Fransa’nın kırmızı çizgisi yalnızca kendi menfaatlerini direkt olarak ilgilendiren Belçika’yla, Hollanda’yla ve İsviçre’yle sınırlı kalmamalı, iki büyük devlet Balkan devletlerinin sınır bütünlüğü adına da aynı hassasiyeti göstermelidir.⁶⁹ Öyle ki bu bağlamda İngiltere’yi ve Fransa’yı “gariptir ki Fransa ve İngiltere Almanyayı şark ve cenubu şarkî istikametinde ilerlemeğe bugün âdeta teşvik ediyorlar denilebilir” şeklinde eleştirmektedir.⁷⁰ Yani Yalçın Almanya’nın Balkanlara ve Türkiye’ye doğru

⁶⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hertarafta Tedbirler”, **Yeni Sabah**, 22.03.1939, s. 1.

⁶⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “İngiltere Var mı Yok mu”, **Yeni Sabah**, 11.04.1939,s. 1, 3.

⁶⁹ Yalçın, **a.g.m.**

⁷⁰ **a.e.**

yayılma ihtimali üzerinde durmasına bağı olarak olası bir işgal girişiminin önüne geçmeleri için Batı Demokrasilerini tabiri caizse göreve çağırmaktadır.

Dolayısıyla gerek 12 Mayıs 1939'da yayımlanan Türk-İngiliz Beyannamesi'nin, gerekse 23 Haziran 1939'da yayımlanan Türk-Fransız Beyannamesi'nin Yalçın'ı oldukça memnun ettiğini ifade etmek şaşırtıcı olmayacaktır. Öte yandan Almanya'nın Türkiye-Batı Demokrasileri yakınlaşmasına gösterdiği tepkilerin Yalçın'ın Almanya algısını önemli ölçüde etkilediğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda Alman tehlikesi, Yalçın için git gide bir **ihhtimal** olmaktan çıkarak bir **realite** haline gelmeye başlamıştır. Yalçın'ın Almanya algısındaki bu evrimi aşağıdaki ifadelerinde görebilmek mümkündür:

“... Almanlar, İngiltere ile akdettiğimiz itilâftan sonra bizi artık kendilerine düşman bilmeğe başladılar. Türkiyenin sırf tedefüi bir gaye ile akdettiği bir itilâf Almanyayı müteessir edebilmek için Türkiyenin zayıf ve yalnız kalmasında Almanyanın bir menfaati bulunmak icap eder.

Almanyanın Türkiye aleyhinde yakın ve uzak hiç bir emeli olmasaydı Türkiyenin kendisine dostlar bulmasına, Akdenizin masuniyetini temin etmesine hiç bir itirazı olamazdı. Almanlar bu infiali, müthiş bir kin ve nefret derecesine vardırıdılar.”⁷¹

Yalçın Polonya'nın işgalinin, yani savaşın başlamasının akabinde ise Almanya'yı sert bir dille eleştirmektedir. Yalçın'a göre Çekoslovakya ve Polonya'nın işgali göstermiştir ki Almanya istilâ projesini meşru göstermek için Versay mağduriyetine sığınmakta, “haksızlığa uğradım” söylemiyle sempati kazanarak arzuladığı Hayat Sahası'na daha kolay ulaşmaya çalışmaktadır.⁷² Bir başka deyişle Almanya'nın hâlihazırdaki amacı Versay Anlaşması'nın haksızlıklarını gidermek değil, Avrupa'da yeni topraklar elde etmektir. Yalçın Alman politikasını şu şekilde açıklamaktadır:

⁷¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hatay ve Alman Matbuatı”, **Yeni Sabah**, 29.06.1939, s. 3.

⁷² Hüseyin Cahit Yalçın, “Göring'in Nutku”, **Yeni Sabah**, 11.09.1939, s. 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Versay Muahedesi”, **Yeni Sabah**, 10.10.1939, s. 1, 3.

“İşte Almanyayı görüyoruz ki tedricî bir hareketle Versay muahedenamesi ahkâmından kendisini kurtardıktan, ordu ve donanma vücade getirdikten, Almanya hududları haricindeki milyonlarca Almanları imparatorluğa birleştirdikten sonra bu kalabalık nüfusuna Avrupa kıtasında yeni yeni ülkeler fethetmek sırası geldiğine hükmetmiş ve fiiliyata geçmiştir...”⁷³

Yalçın, aynı dönemde Almanya’nın Türkiye için bir tehdit olduğunu daha açık ve sık bir şekilde vurgulamaya başlamıştır. Yalçın’a göre “küçük devletleri ezmek, hududlarını alabildiğine genişletmek, bütün kavimlere tahakküm etmek, dünyada cihangir olmak” amacındaki Almanya galip geldiği takdirde Türkiye de Almanya’nın boyunduruğu altına girecektir.⁷⁴ Buradan hareketle Yalçın’ın Almanya algısındaki evrimin tamamlandığı söylenebilir. Alman tehlikesinin Türkiye için bir realite olduğuna kesin bir şekilde kanaat getiren Yalçın, bu hususta halkı aydınlatmayı bir görev olarak üstlenmeye başlamıştır:

“Bugünkü Almanya bizi bir hayat sahası olarak yutmak ve köle gibi kullanmak istiyor. Bütün bu sözler bir muhakeme ve istidlâl, bir zan ve vesvese, bir propaganda ve isnad değil, çiplak ve objektif realitelere müstenid hakikatlerdir.”⁷⁵

Yalçın’ın buna karşılık İngiltere’nin ve Fransa’nın giriştiği mücadelenin önemine sıklıkla vurgu yaptığı görülmektedir. Yalçın’a göre Demokrasilerin davası, her milletin hayat hakkına sahip olduğu fikri üzerine kuruludur.⁷⁶ Öyle ki iki devletin Mihver Devletlerine savaş ilan etmesinin temel sebebi kendi çıkarlarını korumaktan çok, küçük devletlerin bağımsızlıkları korumaktır.⁷⁷ Yalçın bu bağlamda Demokrasilerin davasının her millet tarafından sahiplenilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

⁷³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harb Ne Zaman Bitecek?”, **Yeni Sabah**, 23.10.1939, s. 3.

⁷⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanya Galib Gelirse”, **Yeni Sabah**, 15.12.1939, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Hak ve Emniyet”, **Yeni Sabah**, 01.02.1940, s. 5.

⁷⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hakikî Türk Vatandaşı”, **Yeni Sabah**, 27.01.1940, s. 5.

⁷⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “M. Daladier’in Nutku”, **Yeni Sabah**, 23.09.1939, s. 3.

⁷⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Asıl Harb Başlıyor”, **Yeni Sabah**, 04.09.1939, s. 1.

“Nasyonal-sosyalizm yaşadıkça Avrupada yegâne hâkim devlet olmak emelini ve gayesini terketmeyecektir. Bugün haysiyet ve istikâline bağlı her kavim için Alman hezmetini temine hizmet etmek ve İngilizlerle Fransızların gayretlerini, işlerini kolaylaştırmak bir vecibedir.”⁷⁸

Yukarıdaki düşüncelerinden hareketle denilebilir ki Yalçın açık bir şekilde Almanya’nın yenilgisinden yana bir tutum sergilemektedir. Yalçın’a göre nasyonal sosyalizm ayakta durduğu sürece Avrupa barışı tehlike altında kalmaya devam edeceğinden savaşın tarafların uzlaşmasıyla sona ermesi, yeni savaşlara zemin hazırlayacaktır.⁷⁹ Dolayısıyla Avrupalı milletlerin bağımsız bir şekilde varlıklarını sürdürebilmelerine olanak tanıyacak uzun vadeli bir barışın yolu nasyonal sosyalizmin mutlak surette ezilmesinden geçmektedir.⁸⁰

Fransa’nın teslim olmasıyla başlayan süreçte ise Yalçın’ın, Nadi’den farklı olarak, bu gelişmeden etkilenmediği ve Almanya’ya karşı eleştirel tutumunu sürdürdüğü görülmektedir. Yani Yalçın bir realite olarak Almanya’nın varlığını değil, Alman tehlikesinin varlığını kabul etmektedir. Bu bakımdan Fransa’nın işgalinin ardından Hayat Sahası davasının mukabili olarak ortaya atılan Yeni Nizam (Neuordnung) davasını ve 27 Eylül 1940’ta Almanya, İtalya ve Japonya arasında imzalanan Üçlü Pakt’ı nasıl yorumladığını incelemek, Yalçın’ın tutumundaki kararlılığı anlamak açısından faydalı olacaktır.

Yalçın Yeni Nizam projesini Avrupa’nın Alman ve İtalyan hâkimiyetine girmesi olarak değerlendirmektedir. Yalçın’a göre Avrupa’ya Mihver tarafından yeni bir nizam verildiği takdirde uluslararası bir diktatörlük rejimi kurulacak, tüm milletler Almanlar ile İtalyanlar tarafından silahsızlandırılarak bağımsızlıklarını kaybedecek ve köle gibi çalıştırılacaklardır.⁸¹ Yalçın buna paralel olarak Üçlü Pakt

⁷⁸ Yalçın, **a.g.m.**, s. 5.

⁷⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupanın Derdi”, **Yeni Sabah**, 17.10.1939, s. 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Evvelâ Avrupada Sulh”, **Yeni Sabah**, 30.12.1939, s. 1.

⁸⁰ **a.e.**

⁸¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Sulh Oyunu”, **Yeni Sabah**, 26.07.1940, s. 3

kapsamında Avrupa'nın ve Afrika'nın Almanya ile İtalya, Uzak Doğu'nun ise Japonya tahakkümü altına gireceğini ifade etmektedir.⁸²

Yani Yalçın için tıpkı Hayat Sahası gibi Yeni Nizam davası da Mihver Devletlerinin istilâ ve tahakküm hırsını ifade etmektedir. Bir başka deyişle Almanya'nın ortaya attığı bu proje İngiltere ve Fransa'nın sahip olduğu toprak ve zenginliklerin milletler arasında eşit bir şekilde paylaşılması bağlamında bir adalet arayışı değil, Yalçın'ın tabiriyle “ganimete konmak” arayışıdır.⁸³ Yalçın bu noktada savaşın sorumlusunun “ganimet” peşindeki Mihver Devletleri olduğunu belirtmektedir.⁸⁴

Görüldüğü gibi Yalçın'a göre insanlık tarihinin en büyük trajedisinin fitilini Mihver Devletlerinin militarist politikaları ateşlemiştir. Bu bağlamda Yalçın'ın Almanya algısındaki istikrarı, savaş sonrasında Almanya'ya karşı nasıl bir önlem alınması gerektiği sorunsalına dair düşüncelerinde de görebilmek mümkündür. Yalçın açık bir şekilde Mihver Devletlerinin **cezalandırılmasından** yanadır. Yalçın'a göre bu ceza nasyonal sosyalizm ve Faşizmin ortadan kaldırılmasıyla sınırlı olmamalıdır; zira Hitler imparatorluk döneminden süregelen yayılmacı zihniyetin yalnızca bir temsilcisidir. Yani cezanın Hitler'in ve nasyonal sosyalizmin devrilmesinden ibaret olması durumunda uzun vadeli bir barış mümkün olmayacak, yayılmacı zihniyet gelecekte başka bir liderin önderliğinde dirilecektir. Dolayısıyla Hitler'i ortaya çıkaran zihniyetin daha sonra yeni bir Hitler çıkarmaması için Almanya “çok uzun müddet belini doğrultamayacak hale” getirilmelidir.⁸⁵ Yalçın bunun Mihver Devletlerinin sınırlarını yeniden düzenleyecek, onları silahsızlandıracak ve onlara tazminat ödeme yükümlülüğü yükleyecek bir ceza verilmesiyle mümkün olacağı kanısındadır.⁸⁶

Öte yandan Yalçın'ın Yeni Nizam projesini tıpkı Hayat Sahası projesi gibi Türkiye için bir tehdit olarak algıladığını belirtmek mümkündür. Yalçın'a göre

⁸² Hüseyin Cahit Yalçın, “Üçüzlü İttifak”, **Yeni Sabah**, 29.09.1940, s. 1.

⁸³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Toprakların ve Zenginliklerin Paylaşılması”, **Yeni Sabah**, 24.07.1942, s. 1, 3.

⁸⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Sulh Yolu Üzerindeki Engeller”, **Yeni Sabah**, 07.01.1942, s. 1.

⁸⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Kahraman Ölümü”, **Yeni Sabah**, 13.01.1942,, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Ceza Mı Müsamaha Mı?”, **Yeni Sabah**, 13.05.1942, s. 2.

⁸⁶ a.e.

Türkiye, Yeni Nizam projesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Yalçın bu durumu “Almanları Allahın sevgili ve güzide kavmi diye gösteren, bütün medeniyeti Almanların yarattığını iddia eden ve Almanları dünyayı sevk ve idareye Allah tarafından memur diye tanıyan Hitlerin bütün Avrupayı istilâ ettikten sonra Türkiyeyi, yegâne bir istisna halinde, hür ve müstakil muhafaza etmesi, Türkiyeyi hüküm ve nüfuzu altına almak istememesi kabil midir?” şeklinde izah etmektedir.⁸⁷

Böylece denilebilir ki Yalçın’a göre Alman tehlikesi yalnızca Avrupa için değil, Türkiye için de bir **realitedir**. Bu bağlamda ilişkilerin oldukça gergin olduğu dönemde Türk-Alman ilişkilerinin dostluk temelinde yeniden tesis edilebilmesi için Almanya’nın öncelikle Türk topraklarını da kapsayan cihangirlik hırsından vazgeçmesi gerektiği ifade eden Yalçın,⁸⁸ dolayısıyla Almanya’nın 1940 sonlarından itibaren Türkiye ile ilişkileri yumuşatma çabalarına da itimat etmemektedir. Yalçın’ın tutumundaki kararlılığı aşağıdaki ifadelerinden görebilmek mümkündür:

“Alman tehlikesi bir vehim ve vesvese mahsulü değildir; hayalî ve hissî bir şey değildir. Bugünün müthiş bir realitesidir. Üçler Misakı ile Almanya bu hakikati bizzat ilân etmiştir. Avrupa ve Afrika kıtalarına Almanya ve İtalyanın “Yeni nizam” vermeleri ve bu yeni nizamı kendilerinin sevk ve idare etmeleri davası bizim hegemonya ve hâkimiyet tabirleri ile ifade ettiğimiz realiteden başka bir şey değildir.

İşte bu Almanya genişleye genişleye hudutlarımıza dayandı, emniyet sahamıza girdi ve Balkan devletlerini de ya siyasetle kandırarak, ya harp ile mağlûp ederek “Yeni nizam” a yani Alman tabiiyetine sokmak hareketine başladı.

Ve Alman Devlet Reisi bu esnada dostluk teminatında bulundu. Fakat Führer’in “dostluk” hislerinin filiyat sahasına nasıl çıkabileceğine, şahsî olarak, bizim aklımızın ermediğini itiraf ederiz. Çünkü Hitler bir devleti kendisinin “Yeni nizam” ına sokmayı dostluğa münafî bir hareket addetmiyor. Bizim nazarımızda ise “Yeni nizam” teşebbüsü hayatımıza suikast etmek mânâsındadır. Bu iki görüşün birleşmesine imkân var mıdır? Hitler Türkiyeyi “Yeni nizam” a sokmak emelinden vaz geçmedikçe, Hitler kendisinin hiçbir millet ve devlet tarafından kabul etmiyeceği her türlü müdahale, tavsiye ve talepleri Türkiyeye karşı dermeyan etmemeğe razı olmadıkça bu karşılıklı nazikâne dostluk teminatlarının ameli bir neticesi görülemez.”⁸⁹

⁸⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupanın Yeni Nizamı İçinde Türkiye Bir İstisna Teşkil Edebilir Mi?”, **Yeni Sabah**, 24.05.1941, s. 1.

⁸⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Alman Gazetecisinin Sözleri Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 13.12.1939, s. 5.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanyanın Yaptığı Tazyık”, **Yeni Sabah**, 30.01.1940, s. 5.

⁸⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Dostluk Teminatları Karşısında”, **Yeni Sabah**, 22.03.1941, s. 1.

Yukarıdaki düşüncelerinden de görüleceği üzere Yalçın'a göre Alman diplomasisine güvenmek, **realiteyi** görmezden gelmek anlamına gelecektir. Yalçın Almanya'nın hâlihazırda işgal altında tuttuğu Çekoslovakya, Polonya, Hollanda, Belçika'ya ve Norveç'e işgal öncesinde verdiği dostluk teminatlarını, dahası 1. Dünya Savaşı'nda İstanbul'u ve Boğazlar'ı Rusya'ya teklif ettiğini hatırlatarak Alman "dostluğunun" Türkiye için geçmişten süregelen bir tehdit olduğunu belirtmektedir.⁹⁰ Yalçın'ın tabiriyle "Almanya Türkiye'yi hüküm altına almak emelini başlangıçta olduğu gibi tazyik ve tehdit ile değil şimdilik güler yüz ve okşama ile fiile çıkarmak usulünü tatbik etmeğe başlamıştır."⁹¹

Aynı dönemde Irak'ın ve Suriye'nin Almanya'ya tabii olma durumunun belirmesi üzerine Türkiye'nin gerekirse Suriye'ye girerek Almanya ile savaşması gerektiğini savunması, Yalçın'ın Alman diplomasisine duyduğu güvensizliğin açık bir göstergesidir. Yalçın'a göre Alman tehlikesi öylesine ciddidir ki, Türkiye'ye karşı **dost maskesi** takmış olan Almanya Türkiye'yi tamamen çevrelediği vakit, Türk milletinin Yeni Nizam'a tabii olmaktan ya da Almanya'ya karşı savaşmaktan başka çıkar yolu kalmayacaktır.⁹² Yalçın çözüm olarak Suriye'de gerçekleşecek bir Alman işgali karşısında Fransa sessiz kalır ve İngiliz kuvvetleri de bu durumun önüne geçemezlerse Türkiye'nin Almanya'nın verdiği dostluk teminatlarını hiçe sayarak topraklarının güvenliğini temin etmek adına Suriye'ye askeri müdahalede bulunması gerektiğini savunmaktadır.⁹³ Zira Yalçın için Nazi Almanyası ayakta durduğu sürece Türkiye'nin bağımsızlığı tehlike altındadır:

"...Bizim kanaatimizce Almanyanın maksadı değişmemiştir. Çünkü değişmesine imkan yoktur. Hitler Türklerin dostu olabilir; yani Atatürk'e hayranlık hissi besliyebilir; Türklerden bazılarına şahsi bir dostluk rabitasile bağlanabilir. Hatta heyeti mecmuası itibarile Türk Milletini pek takdir edebilir. Fakat bu onu Türkiye'yi de emir ve hükmü altına almak tasavvurundan vaz geçiremez..."⁹⁴

⁹⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, "Dostluk" Kelimesinin Muhtelif Manaları", **Yeni Sabah**, 21.05.1941, s. 1.

⁹¹ Hüseyin Cahit Yalçın, "Bize Karşı Almanya", **Yeni Sabah**, 25.05.1941, s. 1.

⁹² Yalçın, **a.g.m.**

⁹³ Hüseyin Cahit Yalçın, "Suriye Tarafından Bir Hücuma Uğramamak İçin", **Yeni Sabah**, 22.05.1941, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, "Suriyeye Girmenin Mahzurları ve Faydaları", **Yeni Sabah**, 23.05.1941, s. 1.

⁹⁴ Yalçın, **a.g.m.**

Benzer şekilde Yalçın'ın Türkiye ile Almanya arasında 18 Haziran 1941'de imzalanan dostluk ve saldırmazlık anlaşmasına da Alman diplomasisine duyduğu güvensizlik temelinde, itibar etmediği görülmektedir. Yalçın anlaşma üzerine kaleme aldığı makalesinde anlaşmadan duyduğu memnuniyeti ifade etse de⁹⁵ ilerleyen dönemlerde, Nadi'nin aksine, taraflar arasındaki “iyi ilişkilere” özel olarak değinmekten olabildiğince kaçınmıştır. Zira Yalçın'a göre Almanya'nın Türkiye üzerindeki emelleri bâkidir:

“... Bizim Almanları takdir etmemiz kâfi değildir Almanya tarafından da aynı hislerin bulunması lazımdır. Hattâ daha ileri giderek Almanlar da Türklere karşı bir sempati ve dostluk hissi mevcut olduğunu kabul edelim. Fakat devletlerin politikalarında butürlü hislere hiç yer olmadığını teslim etmek lâzımdır. Almanya, kendi vatanının ve milletinin azamet ve saadeti uğrunda kararlaştırmış olduğu bir politikayı filân millete mensup fertlere duyduğu şahsî sempatiler yüzünden değiştiremez...”

... Bugün Almanya tarafından kurulmak istenen yeni bir Avrupa nizamı var mıdır, yok mudur? Bu üçler misakı mucibince Avrupa ve Afrikanın sevk ve idaresi Almanyanın elinde olacak mıdır, olmayacak mıdır?

Şimdiye kadar biz ve bütün dünya, bu noktalar hakkında tatmin ve tenvir edilmemiş bulunuyoruz. Ben, bu politikanın bizim varlığımızı, bizim istiklâl ve hürriyetimizi tehdit ettiği kanaatindeyim...”⁹⁶

Batı Demokrasileri algısına dönülecek olursa Yalçın Fransa'nın işgalinin ardından da İngiltere'nin mücadelesinin medeniyet ve insanlık için önemini vurgulamaktan ve İngiliz propagandası yapmaktan geri durmamıştır. Yalçın'a göre hâlihazırda “medeniyete karşı âdeta bir hayat sigortası” mevkiinde bulunan İngiltere, savunduğu davayla kutsal bir amaca hizmet etmektedir.⁹⁷ Dolayısıyla Yalçın İngiltere'nin Mihver Devletlerine karşı tek başına mücadele verdiği dönemde de halka İngiliz sempatisini aşılama adına gayret göstermeye devam etmiştir.

⁹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türk-Alman Muahedenamesinin Akisleri”, **Yeni Sabah**, 20.06.1941, s. 1.

⁹⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiye İle Bir Pazarlık Projesi”, **Yeni Sabah**, 30.06.1942, s. 1.

⁹⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanyanın Plânı”, **Yeni Sabah**, 04.12.1940, s. 1, 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Harb Gayelerinin İlânı”, **Yeni Sabah**, 15.12.1940, s. 3.

Buradan hareketle Yalçın'ın Hitler'in 19 Temmuz 1940 tarihli nutkuna gösterdiği tepki dikkate değerdir. İngiltere'nin ve Fransa'nın bolca yerildiği nutukta üzerinde durulan konulardan biri de iki devletin Türkiye'nin bitaraflığını Bakû Planı üzerinden Hitler'in tabiriyle “istismar etme” çabalarıdır.⁹⁸ Bu bağlamda Türk halkının nutuktan etkilenmemesi için karşı propaganda hamlesinde bulunan ve üç günlük bir yazı dizisi yayımlayan Yalçın, Hitler'in İngiltere'ye Dünya'yı bir ganimet olarak paylaşma teklifinde bulunduğunu, ancak bu teklifin İngiltere tarafından reddedildiğinin altını çizmekte⁹⁹ ve İngiltere'nin takip ettiği hatt-ı hareketi şu şekilde övmektedir:

“Medeniyet merdiveninde yüksek bir basamağa vasıl olabildiğinden dolayıdır ki İngiltere bugün namussuz hareket edemiyor. Kendisine takdim edilen yağma ve ganimet mallarını redediyor ve doğrudan doğruya hiç bir maddî istifade düşünmeden yalnız hak ve adalet namına harbetmeyi göze alıyor. Çünkü kendi millî beka ve emniyetini de bu hak ve adalet mefhumunda görüyor.”¹⁰⁰

Diğer taraftan Roosevelt'in 1940 sonundaki nutkunda ABD'nin İngiltere'ye “sanki savaştaymış gibi” yardım edeceğini ifade etmesiyle başlayan yeni süreci nasıl yorumladığına kısaca değinmek, Yalçın'ın Batı Demokrasileri algısını daha detaylı bir şekilde ortaya koymak noktasında faydalı olacaktır. Yalçın ABD'nin savaş denkleminde açıkça yer alma kararı vererek “demokrasi mücadelesini gerçekten kudsî bir cihat mertebesine çıkardığını” vurgulamaktadır.¹⁰¹ Yani bu gelişmeyle birlikte Sulh Cephesi manevi birliğini tamamlayarak tam anlamıyla bir **Demokrasi Cephesi** haline gelmiştir. Yalçın'a göre hâlihazırda medeniyetin bir diğer “hayat sigortası” ABD'dir. Ekim 1942'de ABD'ye giden Türk Basın Heyeti'nin içerisinde yer alan ve Roosevelt ile tanışma fırsatı yakalayan Yalçın, ziyareti sırasında yayımladığı makalesinde ABD'nin **hak, istiklâl ve hürriyet davası** çerçevesinde Dünya'ya sağlayacağı faydalara ise şu şekilde değinmektedir:

⁹⁸ “Hitlerin Dün Akşam Söylediği Nutuk”, **Yeni Sabah**, 20.07.1940, s. 3.

⁹⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hitlerin Nutku II Hitlerin Sulhu”, **Yeni Sabah**, 22.07.1940, s. 1.

¹⁰⁰ **a.e.**, s. 3.

¹⁰¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Mukaddes Cihat”, **Yeni Sabah**, 10.04.1941, s. 1.

“Amerikan Cümhurreisi Nazi rejiminin küçük milletlerin hürriyet ve istiklallerine hürmet etmediğini ve onlara hayat hakkı tanımayacağını biliyor ve dünyanın ahenginin bütün milletlerin el birliğiyle ve sulh içinde çalışması sayesinde temin edileceğine inanıyor. Büyük devletlerin küçük milletlere istiklâl ve hürriyet hakkı tanımakla beraber iktisadî yardımda bulunmaları lüzumuna da Mister Ruzveltî kani gördük. Onun kanaatince her millet zirâî ihtiyaçlarını da temin çarelerini bulabilmelidir. Bu da hariçten bir yardım görmeden temin edilemeyecek işlerdendir. İşte Amerikanın bu sahada bütün milletlere faydası ve hizmeti dokunacaktır...”¹⁰²

Yalçın’ın savaş boyunca Batı Demokrasilerine desteğini sürdürdüğü görülmektedir. Yalçın tıpkı Garip Savaş döneminde olduğu gibi savaşın ilerleyen dönemlerinde de Mihver Devletleri galip geldiği takdirde kurulacak Yeni Nizam’ın küçük devletlere yaşam hakkı tanımayacağından dolayı, bu devletlerin “hürriyet ve istiklâl davası” uğruna mücadele veren Demokrasi Cephesi’nin, ya da İngiltere ve ABD’nin, yanında yer almaya mecbur olduğunu vurgulamaktadır.¹⁰³ Bu bakımdan Yalçın’ın kilit bir noktaya değinerek halkta oluşabilecek olası bir tedirginliğin önüne geçmeye çalıştığı söylenebilir: Savaşı Demokrasi Cephesi kazandığı takdirde bir sömürge imparatorluğu olarak İngiltere, tıpkı Almanya gibi bir cihangirlik hırsına kapılacak mıdır? Yalçın İngiltere’nin böyle bir girişimde bulunmayacağını şu ifadelerle izah etmektedir:

“İngiltere bunu yapamaz. İngiliz devlet adamları böyle cihangirane bir politika tatbik edemezler. Etmek isteyecekleri farzolunsa bile derhal düşerler. İngiltereyi bugün Almanya ile uzlaşmaktan meneden ve doğrudan doğruya hiçbir tecavüze maruz kalmadığı halde harplerin en müthişine atılmağa sevkeden sebepler harpte Almanyaya galebe çaldıktan sonra da onu milletlerin istiklâl ve hürriyetlerine hürmet etmeğe mecbur bırakır. İngiltereyi verdiği sözü tutmağa sevkedecek kuvvet hür bir İngiliz ve Amerikan milletinin mevcudiyetidir; medenî bir dünya efkârı umumiyesinin mevcudiyetidir. İngiltere ve Amerikada devlet adamları canlarının istediği gibi hükûmet edemezler. Milletin hür intihabiyle teşekkül etmiş parlâmentonun arzusu dahilinde hareket etmeğe mecburdurlar. İngiliz ve Amerikan milletlerinin erişmiş oldukları medeniyet ve ahlâk seviyesi, kültürleri ve felsefeleri bütün milletleri esaret altına almayı onlara bir cinayet gibi gösterir. Bugün bütün cihanın hürriyet ve istiklâlinin yegâne garantisi İngiltere ve Amerikada demokrasi rejiminin ve idealinin mevcudiyetinden ibarettir. İngiliz devlet adamlarını kontrol altında tutan İngiliz

¹⁰² Hüseyin Cahit Yalçın, “Ruzvelt ve Türkiye”, **Yeni Sabah**, 07.10.1942, s. 1.

¹⁰³ Yalçın, **a.g.m**; Hüseyin Cahit Yalçın, “Küçük Devletlerin İstiklalleri Meselesi”, **Yeni Sabah**, 09.02.1942, s. 1.

parlâmentosu ve Amerikaya hâkim olan kongre medenî dünyayı esaret altına düşmekten de kurtaran medeniyet müesseseleridir...”¹⁰⁴

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde Yalçın Almanya’nın militarist politikasını Dünya ve bittabi Türkiye için bir tehlike olarak yorumlamakta ve dolayısıyla Batı Demokrasilerini açık bir biçimde desteklemektedir. Yalçın’a göre İkinci Dünya Savaşı insanlık için bir dönüm noktasıdır: Ya Mihver Devletleri Demokrasilerin savunduğu **hak, istiklâl ve hürriyet davası** altında ezilecekler ve böylece medeniyet kurtulacak, ya da Mihver Devletleri kazanacak ve tüm milletler Almanya, İtalya ve Japonya’nın kölesi haline geleceklerdir.¹⁰⁵ Yalçın bu noktada halkı Alman tehlikesi hususunda bilinçlendirmeyi ve halka Batı Demokrasilerinin **hak, istiklâl ve hürriyet davasının** değerini anlatmayı birer vazife olarak üstlenmiştir.

1.1.2. Almanya Karşısı Propaganda

Yalçın Yeni Sabah’ta başyazarlık yaptığı dönem boyunca, Türk halkını Alman tehlikesi karşısında uyanık ve güçlü tutmak için yoğun bir çaba harcamıştır. Yalçın’ın bu gayreti iki şekilde kendini göstermektedir. Birincisi Yalçın, bir önceki bölümde belirtildiği üzere, Almanya’nın Dünya’yı ve dolayısıyla Türkiye’yi boyunduruğu altına almak amacıyla olduğunu sık sık gündeme getirerek halkı Alman tehlikesi karşısında uyarmaya çalışmıştır. Yalçın’ın ikinci olarak ise Alman propagandasının üzerinde durduğu görülmektedir. Savaş süresince Alman propagandasını ifşa etmeyi ve bu hususta halkı aydınlatmayı bir görev olarak üstlenen Yalçın’a göre Alman propagandası öylesine büyük bir tehdittir ki Yalçın alışıldık tutumunun dışına çıkarak, buna müsamaha gösterdikleri gerekçesiyle hükümeti eleştirmekten de geri durmamıştır.¹⁰⁶ Bu bağlamda aşağıda Yalçın’ın Almanya aleyhtarlığı, propaganda faaliyetlerine gösterdiği tepkiler üzerinden ayrıca incelenecektir.

¹⁰⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yegâne Kurtuluş Garantisi”, **Yeni Sabah**, 10.05.1941, s. 1.

¹⁰⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türk-İngiliz Dostluğu”, **Yeni Sabah**, 04.01.1941, s. 1.

¹⁰⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “İhmal Edilemiyecek Vazifeler”, **Yeni Sabah**, 02.06.1940, s. 1.

Yalçın'ın Alman propagandasına beş açıdan değindiğini belirtmek mümkündür. Birincisi Yalçın Almanya'nın Türk kamuoyunu hükümete karşı kışkırtarak iç karışıklık çıkarmaya çalıştığını belirtmektedir. Yani Alman propagandası, İngiltere ve Fransa ile ittifak etmesi noktasında Türk hükümetinin yanlış bir hatt-ı hareket takip ettiğini halka aşılama gayreti içerisindeydi.¹⁰⁷ Yalçın'a göre Almanya'nın bu çabası Türkiye'yi işgal etmek istediğinin bir göstergesidir.¹⁰⁸

Yalçın ikinci olarak Alman propagandasının Türkiye'ye karşı sergilediği dostane tutumu hedef almaktadır. Bir önceki bölümden hatırlanacak olursa Yalçın'a göre Alman dostluğu, Alman tehlikesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Yalçın Almanya'nın bir ülkeye saldırmadan, propaganda faaliyetleri aracılığıyla önce o ülkenin kamuoyunu "gaflet ve tereddüd içinde bırakarak müdafaaları zâfa uğratmak" yöntemini Türkiye'de de uyguladığının altını çizmektedir.¹⁰⁹ Yani Almanya, işgal etmek istediği ülkelerin savunmasını pasifize etmek için dostluk propagandasına başvurmuştur. Dolayısıyla Yalçın Alman Radyosu'nun zurna peşrevi çalmasını ve Kur'an yayını yapmasını bu kanaati temelinde değerlendirmektedir:

"Eğer bütün bu muazzam ve müdhiş propaganda makinelerinden ve ağılarından maksad Türkiye'nin dostluğunu kazanmak ise onun en iyi çaresi propagandaya tamamen nihayet vermektir. Biz propagandanın faaliyetini hissettikçe bunu fena maksadların mevcudiyetine hamlederiz. Almanya lehindeki hakikî propagandayı ancak Almanyanın ef'al ve harekâtı yapabilir."¹¹⁰

Üçüncüsü Yalçın Almanya'nın Dünya'ya korku ve endişe vermek amacıyla elde ettiği zaferleri **olağanüstü meziyetlere sahip orduların kazandığı olağanüstü zaferler** gibi lanse etmesi üzerinde durmaktadır. Türk halkının moralinin bu tarz abartılardan etkilenmemesi adına gerçekleri açıklamayı bir vazife bilen Yalçın'ın tabiriyle Alman propagandası Alman askerlerini adeta "insanlığın üstünde, âdeta dev

¹⁰⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, "Alman Radyosunun Türkiye Aleyhindeki Propagandası", **Yeni Sabah**, 21.04.1940, s. 1.

¹⁰⁸ **a.e.**

¹⁰⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, "Manevî kuvveti Muhafaza İçin", **Yeni Sabah**, 15.02.1940, s. 1.

¹¹⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, "Türkiyede Alman Propagandası Doymak Bilmiyor", **Yeni Sabah**, 11.09.1940, s. 3.

gibi, esatirî mahlûklar gibi müdhiş ve müstesna bir şekilde” göstermektedir ancak gerçekte ne Alman askerleri ne de elde edilen zaferler olağanüstüdür.¹¹¹ Bir başka deyişle Yalçın’a göre **yıldırım** hızıyla kazanılan zaferlerin sırrı Alman askerlerinin meziyetlerinde değil, ordunun nicelik ve teknik bakımdan üstünlüğünde ve ordu bir ülkeyi işgal faaliyetine girişmeden önce işgal edilecek ülkeyi moral bakımdan çöküntüye uğratarak savunmasız hale getiren Alman propagandasında gizlidir.¹¹² Yani Yalçın halkta meydana gelecek bir moral düşüklüğünün Alman işgaline zemin hazırlayacağını düşünmekte ve buna bağlı olarak halkı cesaretlendirmeye çalışmaktadır.

Yalçın’ın dördüncü olarak savaş boyunca Almanların savaşın gidişatına yönelik yanlış algı oluşturma çabalarını sıklıkla gündeme getirdiği görülmektedir. Yalçın’a göre Alman propagandası, savaşın gidişatını gerçeğe uygun olmayan bir şekilde aktarma ve bu gidişat üzerinden Alman askeri gücünü mitleştirme gayreti içerisindedir. Bu bağlamda sözgelimi bir makalesinde Alman Radyosu’nun hâlihazırdaki askeri durum hakkında yaptığı yayını hedef almaktadır. Yalçın, yayında daha yeni ve gelişmiş silahlarla donatılan Luftwaffe’ın başarılar kazanmakta olduğuna ve Dünya’daki tüm denizlerin yanı sıra Skagerrak, Kattegat, Cebelitarık, Süveyş, Aden geçitlerinin Üçler Misakı tarafından kontrol edildiğine yönelik ifadeleri şu şekilde yalanlamaktadır:

“... Bütün denizler ve boğazlar hep Alman kontrolü altında imiş. O halde bu İngilizler nasıl yaşıyorlar?

Yalnız yaşasalar ne ise.. Fakat bir taraftan da silâh ve cephane yapmak için her türlü malzeme buluyorlar. Kendilerinin eksiklerini tamamladıkları gibi her tarafa silâh, top, tank yolluyorlar. Bunların hammaddeleri nereden geliyor? Bu, bu realitedir ki, izah edilmek ister. İzah edilmek için de Almanların iddiaları kıymetsizdir, denizler onların kontrolü altında olmadığı gibi uçakları ve denizaltıları da İngiliz adalarını tecrit edebilmekten âcizdir, demekten başka çare var mıdır? Bir seneden fazla müddetenberidir ki Londra üzerine bir Alman uçağı tek bir bomba atamamıştır. Halbuki son zamanlarda İngiliz uçaklarının Rhur havzası ve gemi inşaat tezgâhlarına malik Alman limanlarını ne hale çevirdikleri meydandadır.

¹¹¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Alman Gazetesinin Yazısı Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 25.08.1940, s. 1.

¹¹² a.e.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Menkıbesi”, **Yeni Sabah**, 19.04.1941, s. 1.

... Alman propagandasının anlamamış görüldüğü nokta şudur: Kendilerini ne kadar kuvvetli, ne kadar iyi müsellâh bir halde tasvir ediyorsa düşmanı, o kadar büyültmüş oluyor. Çünkü bu kadar mükemmel ve muazzam bir ordu, üç senedir, harbi bitirmek lâzımdı, Dünyaya başlangıçtanberi yakın zafer şarkısı dinlettiler, bunların hepsi boşa çıktı. Artık bundan sonra kimde aynı sözlere inanacak kuvvet kalmıştır?”¹¹³

Son olarak Yalçın'ın, Almanya'nın Türkiye'yi kendi tarafına çekme çabalarına değindiğini belirtmek mümkündür. Alman tehlikesine başka bir açıdan vurgu yapma amacındaki Yalçın'a göre Alman propagandası savaş boyunca gerek dostluk mesajları gerekse Bolşevizm aracılığıyla Türkiye'yi Almanya safında savaşa sokarak felakete sürüklemeye çalışmaktadır. Yalçın savaşın ilk döneminde Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı üzerinden Türkiye'nin “hakikî” dostu olduğunu iddia etmesini bu çaba çerçevesinde değerlendirmekte ve kendi çıkarları uğruna “seller gibi Türk kanı akıtmak” peşinde koştuğunu vurgulamaktadır.¹¹⁴

Yalçın Doğu Cephesi'nin açılmasının ardından ise Almanya'nın Bolşevizm propagandası yoluyla Türkiye'den faydalanmaya çalıştığına dikkat çekmeye başlamıştır. Yalçın'a göre Almanya Doğu Cephesi'ndeki zor durumdan kurtulmak için milyonlarca Türk gencinin kanını gerçekte var olmayan bir tehlikeyi kullanarak boş yere akıtmak amacındadır.¹¹⁵ Bu bağlamda Yalçın'ın, Almanya'nın -tıpkı Avrupa'da yaptığı gibi- Türkiye'yi uydurma bir Sovyet tehlikesi üzerinden etkilemek suretiyle Türk-Sovyet ve Türk-İngiliz ilişkilerini bozmaya çalıştığını birçok kez gündeme getirdiği görülmektedir. Yalçın örneğin Alman Radyosu'nun Türk milletini Mihver safında savaşa sürüklemek için, Moskova Konferansı'nda İngilizlerle Rusların Boğazların SSCB'ye verilmesi hususunda anlaşmaya vardıklarına yönelik **yalan haber** neşrettiğini vurgulayarak yine **vazifesinin** gereğini yerine getirmektedir.¹¹⁶ Başka bir makalesinde ise İstanbul ve Boğazlar üzerinden yapılan Alman propagandasına şu şekilde tepki göstermektedir:

¹¹³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Propagandası”, **Yeni Sabah**, 19.07.1942, s. 1.

¹¹⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Mukayese Ve Biraz Teemmül”, **Yeni Sabah**, 27.04.1940, s. 1, 5.

¹¹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiye Hakkında”, **Yeni Sabah**, 25.02.1942, s. 3.

¹¹⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Propaganda Faaliyeti”, **Yeni Sabah**, 04.01.1942, s. 1.

“... Rusların içinde böyle bir niyet varsa ve Müttefiklerimiz de sözlerini tutmayacaklarsa buna karşı ne tedbir alalım?

Alman dostlarımız takip edilmesini münasip gördükleri tedbiri söylemiyorlar ve bunu anlamayı bize bırakmak nezaketini gösteriyorlar. Bizim bu türlü propaganda ve telkinlerden anladığımız mana ise şudur: Mihver tarafına geçelim; Almanyanın yanısıra Ruslara ve Anglosaksonlara karşı harp edelim; Müttefiklerin galebesine mani olarak Rus tehlikesini atlatalım.

Tedbir bu değil mi? Fakat Almanlar pek âlâ bilirler ki biz bu dediklerini düşündük ve yaptık. Birinci cihan harbine girmiştik?

Niçin bizim İngiltereye ve Fransaya karşı hiçbir fena niyetimiz yoktu. Fakat Rus çarlığının Türkiyeyi; daimî surette tehdidinden kurtulmak ve yaşama hakkını kazanmak istiyorduk. Bunun için Almanyanın tarafını tutmağa karar verdik ve Almanya ile yanyana harp ettik, nasıl harp ettiğimizi, her fedakârlığa nasıl katlandığımızı, Dobrucaya, Galiçyaya nasıl yardım kuvvetleri gönderdiğimizi bütün cihan bilir.

Biz Almanyanın yanısıra bu kadar fedakârane kan dökerken acaba silâh arkadaşlarımız bize ne yaptılar? Kendilerini zor mevkiden kurtarmak için bizi Ruslara satmağa kalkmadılar mı? Boğazları Ruslara teklif etmediler mi? Bu defa da aynı hiyaneti tekrar etmiyeceklerine nasıl emin olabiliriz? Berlin hangi taahhüdüne hürmet etmiş, hangi memlekete verdiği sözde durmuştur ki bugün mukadderatımızı onun mukadderatına bağışlayalım?

Şimdi kendi başlarındaki derdi unutarak bizim başımıza gelecek felâketten bu kadar endişe etmek lütfunda bulunan Berlinli dostlarımızı teskin ve tatmin için kendilerine temin edelim ki biz Rus dostlarımızın ve müttefiklerimizin iyi niyetlerine ve sözlerine sadık kalacaklarına emin bulunuyoruz. Fakat herhangi bir tehlike karşısında yapayalnız kalsak bile kendimizi müdafaa edecek kuvvetimiz, cesaretimiz ve imanımız vardır.”¹¹⁷

Görüldüğü gibi Yalçın savaş boyunca Alman propagandasına karşı mücadele vermiştir. Yalçın’a göre Almanya’nın hedefinde Türk toprakları da olduğundan iç sükûnetin muhafazası, halkın Alman dostluğuna kanarak gardını düşürmemesi ve moralinin yüksek olması son derece önemlidir. Bu bağlamda Türk halkının propaganda faaliyetleri karşısında “metanet ve irade” göstermesi Türkiye’yi diri tutacak, böylece Almanya Türk topraklarına yönelik bir işgal girişiminde bulunmaktan imtina edecektir.¹¹⁸ Öte yandan Dünya’daki tüm milletlerin hür bir şekilde varlıklarını sürdürebilmeleri için Mihver Devletlerinin **ezilmesi** gerektiğini düşünen Yalçın, Almanya’nın dostluk mesajları ve uydurma bir Sovyet tehlikesi üzerinden Türkiye’yi kendi tarafına çekmeye çalıştığını vurgulayarak Alman

¹¹⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yine Boğazlar Propagandası”, **Yeni Sabah**, 19.01.1943, s. 1.

¹¹⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Her Şey Vatan İçin ve Yalnız Vatan İçin”, **Yeni Sabah**, 26.05.1941, s. 1.

tehlikesini farklı bir boyuttan gözler önüne sermiş ve buna paralel olarak Alman propagandasını çürütme gayreti içerisinde olmuştur. Nitekim Alman propagandası üzerine düşüncelerinde, Yalçın'ın Almanya'ya karşı sergilediği hasmane tutumun etkileri net bir biçimde görülmektedir.

1.1.3. Sovyetler Birliği Algısı¹¹⁹

Yalçın'ın SSCB algısı, Sovyet politikasının Avrupa, Balkanlar ve Türkiye için bir tehdit olup olmadığı sorunsalı ile SSCB'nin savaştaki rolü üzerinde şekillenmektedir. Bu bağlamda 1938-1942 yılları arasındaki makalelerinde Sovyet politikasına yaklaşımı, aşağıda detaylandırılacak birtakım gelişmelere bağlı olarak güven-şüphe ve övgü-yergi arasında gidip gelmiştir. Öte yandan bahsi geçen değişken tutum Sovyet-İngiliz ittifakıyla birlikte sona ermiş ve Yalçın 1942 yılının ikinci yarısından başyazarlığının sonuna kadar SSCB'yi "Avrupa, Balkanlar ve Türkiye için bir tehdit olmayan, Dünya'nın selâmeti için mücadele veren bir devlet" olarak algılamıştır.

Yalçın savaş öncesinde İngiltere-Fransa-SSCB arasında gerçekleşen müzakerelerin uzlaşmayla sonuçlanmasının beklentisi içerisindeydi. Zira Yalçın'a göre **büyük devlet** sıfatıyla SSCB'nin gerek savaşta gerekse savaş sonrası dönemde İngiltere ve Fransa ile birlikte Sulh Cephesi'nde bulunması, barışın hâkim olduğu bir uluslararası düzenin temellerini atacaktır. Bir makalesinde bu düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

"...Sulh Cephesi ne kadar kuvvetli olursa ve geniş anlaşmalara istinad ederse ümit ettirdiği hareket ve fayda dairesi de o kadar umumiyet peyda eder. Bugün bir sulh cephesi

¹¹⁹ Çalışmada yalnızca Yalçın'ın SSCB algısı ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Zira Yalçın'dan sonra "Yeni Sabah" imzasıyla yayımlanan başmakalelerde, SSCB'ye dair herhangi bir değerlendirmeye rastlanmamaktadır. Öte yandan ileride görülecek "Hüseyin Cahit Yalçın Sonrası Dönem (1943-1945)" genel olarak yorumlandığında yazar için esas olan Almanya'nın yenilmesidir ve bu bağlamda tıpkı Yalçın gibi SSCB'nin Almanya'ya karşı vermekte olduğu mücadeleden memnuniyet duymaktadır. SSCB'yi bir tehdit olarak algılayan Nadi'nin ise bu konuyu dile getirmekten mümkün olduğunca kaçındığı söylenebilir. Yine ileride görüleceği üzere Nadi, Sovyet tehlikesinin Türkiye ile Almanya'yı iyi ilişkiler kurmaya iten nedenlerden biri olduğunu ifade etmektedir. **bkz.** s. 94. Bununla birlikte Nadi'nin, Almanya ile İngiltere'nin uzlaşma barışı yapmasını ve Almanya'nın savaş sonunda bir güç olarak varlığını sürdürmesini istemesi de, Avrupa'da baş gösterecek olası Sovyet yayılmasından çekinmesiyle ilgilidir. **bkz.** s. 104-106.

vardır ve Avrupada muvazenesini az çok temin etmiştir. Fakat yarın Sovyetler Birliğinin iştirakile takviye edilcek sulh cephesi müstakbel bir Milletler Cemiyetinin temeli demektir...”¹²⁰

Öte yandan Yalçın’ın sosyalizme dair düşünceleri de faşizm ve nasyonal sosyalizme dair düşüncelerine kıyasla daha olumludur. Yalçın üç ideolojinin de dünyadaki zengin-fakir ayrımını ortadan kaldırma söyleminde bulunduklarını, ancak içlerinden yalnızca komünizmin bu konuda samimi olduğunu belirtir. Zira gerek nasyonal sosyalizm gerekse faşizm bu söylemi emperyal amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar.¹²¹

Yalçın’ın SSCB’yi ilk kez İngiltere’yle ve Fransa’yla ittifak oluşturmak için müzakere ettiği dönemde eleştirdiğini söylemek mümkündür. Bu dönemde taraflar arasında Baltık Devletleri üzerine bir anlaşmazlık ortaya çıkar. İngiltere, Fransa ve SSCB, üç devletin komşularına gerçekleştirilecek bir saldırıyı kendilerine yöneltilen bir tehdit olarak sayma ve buna yönelik olarak komşu devletlere müdahale etme hususlarında hemfikir olsalar da SSCB, Baltık devletlerinin Almanya’nın “manevi” nüfuzu altına girmelerinin dâhi müdahale sebebi sayılması gerektiğini öne sürmüş, İngiltere ve Fransa ise SSCB’nin talebini kabul etmemiştir. Yalçın’a göre SSCB söz konusu talebiyle Baltık Devletlerini istediği zaman işgal etme hakkı elde etmeyi ve bu işgal üzerine Mihver Devletleriyle çıkabilecek bir savaşta İngiltere ve Fransa’yı kendi tarafında savaşa sokmayı amaçlamaktadır.¹²² Dolayısıyla Yalçın SSCB’nin Baltık Devletleri üzerindeki emellerine şiddetle karşı çıkmakta, böyle bir işgale kalkışması durumunda Almanya’dan ya da İtalya’dan bir farkı kalmayacağını vurgulamaktadır.¹²³

SSCB ile Almanya’nın saldırmazlık paktı imzalamasının ardından Yalçın’ın komünizm hakkındaki olumlu tutumu da değişmeye başlar. Yalçın bu gelişmeyle birlikte komünizmi nasyonal sosyalizm ve faşizmle eşdeğer olarak değerlendirir. Yalçın’a göre iki düşman ideolojiye sahip devletin politik çıkarlar uğruna

¹²⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 31.07.1939, s. 3.

¹²¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Dinamik İttifak”, **Yeni Sabah**, 03.06.1939, s. 1, 3.

¹²² Hüseyin Cahit Yalçın, “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 26.07.1939, s. 3.

¹²³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Baltık Devletleri Meselesi”, **Yeni Sabah**, 12.06.1939, s. 1, 3.

anlaşmaları bu ideolojilerin çelişkilerini gözler önüne sermiştir.¹²⁴ Bu noktada Yalçın demokrasinin komünizm, nasyonal sosyalizm ve faşizm karşısındaki üstünlüğünü “...bütün bu parçalanan sahte putlar karşısında demokrasi, etin bir imtihandan şeref ve haysiyetile çıkan ebedi bir şampiyon gibi ayakta, din, vakur ve kavi duruyor ve müstehzi tebessmile artalığ kaplıyan harabeyi seyrediyor...” şeklinde dile getirir.¹²⁵

Yalçın Polonya’nın Almanya ve SSCB tarafından işgal edilmesi üzerine ise Almanya’yı sert bir dille eleştirmekten geri durmazken, SSCB’ye yönelik herhangi bir eleştiri de bulunmamaktadır. Zira SSCB Polonya’ya saldırdığı sırada Türk-Sovyet müzakereleri devam etmektedir. Dolayısıyla Yalçın bu hassas süreçte Türk politikasıyla uyumlu şekilde, son derece dikkatli davranarak SSCB aleyhine herhangi bir ifade kullanmaktan kaçındığı gibi, Türk-Sovyet dostluğuna sık sık vurgu yapmıştır. Bu bağlamda müzakereleri Türk-Sovyet dostluğunu pekiştiren ve iki devletin daha sıkı bir işbirliği gerçekleştirebilmesine zemin hazırlayan bir adım olarak değerlendirmekte, benzer şekilde Türkiye’nin gerek prensipleri gerekse stratejik konumu dolayısıyla Batı Demokrasileriyle olduğu gibi SSCB’yle de dostane ilişkilerini koruması gerektiğini belirtmektedir.¹²⁶ Dahası Yalçın’ın SSCB’ye karşı dostane yaklaşımı Türkiye’nin müzakereleri sonlandırmasına neden olan talepler karşısında da değişmez. Öyle ki Türkiye ile Sovyetler arasında bir anlaşma imzalanamamasını “eski dostluğun üzerine kurulmak istenen yeni binadan vazgeçilmesi” olarak tanımlar ve SSCB’nin taleplerini “kabul edilemez” bulmakla birlikte iki devlet arasındaki iyi ilişkilerin bu anlaşmazlıktan etkilenemeyeceğini vurgular.¹²⁷

Öte yandan Yalçın’ın SSCB’ye karşı tutumu Aralık başından itibaren değişmeye başlamıştır. Bu değişikliğin nedeni SSCB’nin Baltık Devletlerini nüfuzu altına almaya başlaması ve ardından Finlandiya’ya saldırmasıdır. Yalçın’a göre Polonya’da ilk emareleri görülen Alman-Sovyet gizli anlaşması, iki gelişmeyle

¹²⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Demokrasilerin Kuvveti”, **Yeni Sabah**, 28.08.1939, s. 1.

¹²⁵ **a.e.**, s. 3.

¹²⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hariciye Vekilimizin Moskova Ziyareti”, **Yeni Sabah**, 19.09.1939, s. 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 05.10.1939, s. 3.

¹²⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türk-Rus Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 19.10.1939, s. 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Ara Bozmağa alışan Kimdir?”, **Yeni Sabah**, 23.11.1939 s. 3.

birlikte iyiden iyiye açığa çıkmıştır.¹²⁸ Bu bağlamda Yalçın komünizmin nasyonal sosyalizmden farklı olmadığını ve demokrasinin iki totaliter rejim karşısındaki üstünlüğünü bir kez daha vurgulamaktadır:

“... İngiltere ve Fransa birer demokrasi olduklarından dolayıdır ki hak ve adalete boyun eğmek ıztırlarını duyular ve Rusyayı kendi taraflarına celbetmek gibi çok büyük bir menfaat uğurunda bile Baltık devletlerini feda etmek rezaletini göze alamadılar. Bunu yapanlar ve Baltık devletlerinin nâşları üzerinde anlaşılanlar iki totaliter rejimdir. Bu hakikatin meydana çıkmasıyla, demokrasiler bunu cihan efkârıumumiyesi nazarında zaferlerin zaferini kazanmış mevkidedirler.”¹²⁹

Dahası Yalçın bahsettiği gizli anlaşmanın sınırlarını kestirememektedir. Bir başka deyişle Alman-Rus planının Balkanlar ile Türkiye’yi kapsayıp kapsamadığı, üzerinde durulması gereken bir sorunsaldır.¹³⁰ Yalçın’ın endişelerini şu ifadelerinden net bir şekilde görebilmek mümkündür:

“Almanya ile Sovyet Rusya arasında yeni bir şey tasarlanıyor gibi görünmektedir. Bu hazırlanan darbenin Rumanya yolile doğrudan doğruya Balkanlara mı yoksa Türkiye’yi Irakı mı hedef itti haz ettiği şimdilik pek belli değildir. Her halde bir niyet, bir hazırlık göze çarpmaktadır.”¹³¹

Ancak tüm şüphelerine ve endişelerine rağmen Yalçın’ın SSCB’nin Avrupa’yı ve Türkiye’yi istilâ etme niyetinde olup olmadığı hakkında kesin bir yargıya varamadığını belirtmek mümkündür. Örneğin Yalçın Sovyet-Fin savaşı sırasında SSCB’nin böyle bir niyetinin bulunmadığını Sovyet ordusunun yayılma siyasetine göre teşkilâtlandırılmamış oluşu üzerinden vurgulamaktadır.¹³² Buna karşılık Sovyet-Fin müzakereleri sırasında ise SSCB’nin Almanya’dan farklı bir politika takip etmediğini ifade etmekte ve gerek Sovyet gerekse Alman ordularını

¹²⁸ a.e.

¹²⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Ve Rus Anlaşması Hakkında İfşaat”, **Yeni Sabah**, 06.12.1939, s. 3

¹³⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanya İle Rusya Arasında”, **Yeni Sabah**, 04.12.1939, s. 3.

¹³¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Uzaktan Beliren Bir Vaziyet”, **Yeni Sabah**, 08.12.1939, s. 1.

¹³² Hüseyin Cahit Yalçın, “Büyük Hülya”, **Yeni Sabah**, 09.01.1940, s. 5.

“ortalığı kan ve ateş içinde bırakan vahşî istilâ kuvvetleri” olarak nitelendirmektedir.¹³³

Molotov’un Mart sonunda SSCB’nin hiç bir devletle bir ihtilâfı olmadığını Türkiye’yle ve İran’la imzalanmış saldırmazlık paktlarını örnek göstererek vurgulaması ve savaşta bitaraf kalacağını beyan etmesi, Yalçın’ın şüphelerini bir nebze dağıtmış gibi gözükmektedir. Yalçın nutuk üzerine kaleme aldığı makalesinde SSCB’nin yalnızca sınırlarını koruma amacıyla olduğunu ifade etmektedir.¹³⁴ Yalçın’a göre SSCB’nin bitaraflıktan ve “Türkiye ile dostluktan ayrılmamak” niyetini açığa vurması, Balkanların güvenliği adına ümit ve memnuniyet verici bir gelişmedir.¹³⁵

Tüm bunlara rağmen Yalçın’a göre Alman-Sovyet ittifakının Balkanlara yönelik bir istilâ planı olup olmadığı konusu hala bir muammadır. Yalçın Nisan’da Sovyet İsvestia Gazetesi’nde yayımlanan bir makalede bitaraflığın “intihar” anlamına geldiğinin ifade edilmesi üzerine SSCB’nin büyük devletler karşısında tek başına kendini koruyamayacak bitaraf devletlere yaşam hakkı tanımayan zihniyetini eleştirmekte ve “Alman, İtalyan ve Rus istilâ emellerinin tam hedef noktasında” bulunan Türkiye’nin, Batı demokrasileriyle ittifak imzalamakla gerek kendi gerekse Balkanların güvenliği adına oldukça isabetli bir karar verdiğini belirtmektedir.¹³⁶ Öte yandan Yalçın bir Alman-Sovyet yağma projesi ihtimalini göz ardı etmemekle birlikte Türk-Sovyet ilişkilerinin hâlihazırdaki olumlu seyrine vurgu yaparak, Balkanlara yönelik bir saldırı planının olup olmadığı değerlendirilirken bu iyi ilişkilerin de hesaba katılması gerektiğini ifade etmektedir.¹³⁷

Ayrıca unutulmamalıdır ki Almanya’yla birlikte Balkanlara saldırmak, SSCB’yi Batı demokrasileriyle hasım durumuna getirecektir. Bu açıdan Yalçın’ın SSCB’nin Almanya safında savaşa gireceğine ihtimal vermediğini belirtmek mümkündür. Yalçın düşüncesini iki neden temelinde izah etmektedir. Yalçın’a göre birinci neden SSCB’nin toprak ihtiyacının olmamasıdır. Zira SSCB, sınırlarının

¹³³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yeni İnşaat”, **Yeni Sabah**, 12.03.1940, s. 5.

¹³⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Moskova’nın İzahatı ve Çıkar Yolu”, **Yeni Sabah**, 31.03.1940, s. 1.

¹³⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Balkanların Vaziyeti”, **Yeni Sabah**, 02.04.1940, s. 1, 5.

¹³⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bitaraflık Hakkında Rusyanın Fikri”, **Yeni Sabah**, 15.04.1940, s. 5.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Rahat Memleket”, **Yeni Sabah**, 18.04.1940, s. 5.

¹³⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Yağma Projesi”, **Yeni Sabah**, 11.05.1940, s. 5.

genişliği itibariyle kendi kendine yetebilen bir ülkedir.¹³⁸ Yalçın ikinci neden olarak ise komünizm ile nasyonal sosyalizm arasındaki düşmanlığı işaret etmektedir. Bu bağlamda iki devlet arasında uzun vadeli bir uzlaşım mümkün olmamakla birlikte, Yalçın'ın tabiriyle “Ruslar için garb kapitalizmi herhalde Cermen Nasyonal-Sosyalizminden bin kere hayırlıdır.”¹³⁹ Dolayısıyla İngiliz-Fransız ittifakı karşısında bir Alman-Sovyet ittifakının oluşabilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Yalçın'ın SSCB'nin Besarabya'yı ve Kuzey Bukovina'yı ilhak etmesi üzerine, Balkanların güvenliği hususunda endişesinin arttığını belirtmek mümkündür. Zira Yalçın SSCB'nin ve Almanya'nın birlikte hareket ettiğini ifade etmekte ve gelişmeyi “Balkanlara doğru ilerlemek yolu üzerinde ehemmiyetli ve esaslı bir adım” olarak değerlendirmektedir.¹⁴⁰ Bir başka deyişle SSCB'nin bu hamlesinin, Yalçın'ın Sovyet-Alman ortaklığında bir Balkanları işgal projesi olup olmadığına yönelik şüphelerini kuvvetlendirdiği söylenebilir.

Temmuz ayında Almanya'nın Türk-Sovyet ilişkilerini bozmak adına Bakû Planı'nı¹⁴¹ ifşa etmesi de, Yalçın'ın şüphelerini artıran bir başka gelişmedir. Yalçın belgelerin neşredilmesini Mihver-Sovyet ortaklığında oluşturulan bir planın parçası olarak değerlendirmekte ve dolayısıyla Türkiye'nin “gayet uyanık, dikkatli ve tedbirli bulunmak” mecburiyetinde olduğunu belirtmektedir.¹⁴² Yalçın'ın endişelerini şu ifadelerinden anlayabilmek mümkündür:

“Rusyaya karşı dostluğuna böyle filî deliller veren bir memleket Rusyaya yapılmak istenen bir taarruza nasıl yardım eder? Ruslar buralarını pek kolaylıkla takdir ederler, etmiyorlarsa demek etmek istemiyorlar.. Niçin?..”¹⁴³

¹³⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Rus Muamması”, **Yeni Sabah**, 15.06.1940, s. 1.

¹³⁹ **a.e.**, s. 3.

¹⁴⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Besarabya Meselesi”, **Yeni Sabah**, 29.06.1940, s. 1

¹⁴¹ İngiltere ve Fransa tarafından Sovyet-Fin savaşı sırasında (1939-1940) geliştirilen plan, Türk ve İran hava sahası üzerinden Bakû petrol sahasını tahrip etmeyi amaçlamaktaydı. Fransa'nın teslim olmasıyla plandan vazgeçilmiştir. Bakû Planı için **bkz.** Koçak, **a.g.e.**, s. 291-294.

¹⁴² Hüseyin Cahit Yalçın, “Büyük Nisbette Bir Şantaj”, **Yeni Sabah**, 09.07.1940, s. 5.

¹⁴³ **a.e.**

Diğer taraftan neşredilen belgeler üzerine Alman basını tarafından ortaya atılan, SSCB'nin Türkiye'ye toprak terki talebini içeren bir ulti­matom vereceği iddiasının Tass Ajansı tarafından yalanlanması ve Ağustos'un hemen başında Molotov'un Türk-Sovyet ilişkilerinde bir değişikliğin meydana gelmediğini açıklaması, Yalçın'ı olumlu yönde etkileyen gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Yalçın tezkip üzerine SSCB'nin propaganda tuzağına düşmemesinden dolayı Sovyet diplomasisini övmekte, Molotov'un açıklamalarını ise “memnuniyet verici bir hâdise” olarak yorumlamaktadır.¹⁴⁴ Bu bağlamda Yalçın'ın Sovyet politikasına dair şüphelerinin dağıldığı açıktır:

“Sovyetler Birliği belki bütün cihanda bir Sosyalist inkılâbı yapmayı düşünmüştür, fakat başka milletlere aid toprakları zabt­etmeyi bir gaye bilmemiştir. Stalin rejimi de Sosyalizmi yalnız Rusya içinde bina etmek emeliyle kendi hudutlarına kapanmıştır.”¹⁴⁵

SSCB'nin Türkiye ile ilişkilerin normal seyrinde devam etmesinden yana bir tutum sergilemesi akabinde Yalçın'ın SSCB'ye yönelik yeniden pozitif ifadeler kullandığı görülmektedir. Yalçın Sovyet politikasını “akıllı ve ihtiyatlı” olduğu kadar “taahhütlere müstenid dürüst ve açık” bulmakta ve anti-emperyalist bir devlet olarak SSCB'nin barış taraftarlığına vurgu yapmaktadır.¹⁴⁶ Ancak Yalçın'ın düşünceleri 1941 yazında yeniden sarsıntıya uğrayacaktır.

Aslına bakılırsa Yalçın'ın 1941 yazına kadar SSCB'ye yönelik olumsuz bir ifadesine rastlanmamaktadır. Yalçın 24 Mart 1941'de imzalanan Türk-Sovyet Saldırmazlık Paktı'nın üzerine “bir tecavüz tehlikesine maruz bulunduğumuz şu günlerde komşumuz Sovyetlerin her ihtimale karşı kendisinden emin olabileceğimizi bildirmesi vazifemizi çok kolaylaştırmış oluyor” yorumunda bulunarak anlaşmadan duyduğu memnuniyeti ifade etmekte ve SSCB'nin barıştan yana olduğuna dikkat

¹⁴⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Sulh İçinde Bir Zafer”, **Yeni Sabah**, 13.07.1940, s. 5.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Molotofun Nutku”, **Yeni Sabah**, 03.08.1940, s. 3.

¹⁴⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiye İle Sovyetler”, **Yeni Sabah**, 17.07.1940, s. 3

¹⁴⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Sovyetler Politikası”, **Yeni Sabah**, 28.09.1940, s. 1, 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Sovyetler İnkılâbının 23 üncü Senei Devriyesi”, **Yeni Sabah**, 08.11.1940, s. 3.

çekmektedir.¹⁴⁷ Ancak Hitler'in Alman-Sovyet savaşının hemen başında, SSCB'nin Kasım 1940'taki Molotov-Ribbentrop görüşmesi sırasında Boğazlarda üs kurma niyetini Almanya ile paylaştığını açıklaması Yalçın'ın SSCB'yi yeniden sert bir dille eleştirmesine neden olmuştur. Öyle ki Yalçın SSCB'yi "fena niyetleri, riyakârlığı, düşmanlığı sabit olan" bir devlet olarak nitelemektedir.¹⁴⁸ Sonrasında Tass Ajansı Hitler'in açıklamalarını tezkip etse de, Yalçın'ın bundan tatmin olmadığını belirtmek mümkündür.

Öte yandan Yalçın'ın Sovyet endişesini artıran bir başka gelişme olarak The Times'ın Ağustos başında yayımladığı makaleye ayrıca değinmek gerekir. Makalede açıkça savaş sonrasında SSCB'nin Doğu Avrupa'yı nüfuzu altına almasının İngiliz ve Amerikan menfaatlerine aykırı bir durum teşkil etmediği ifade edilmektedir.¹⁴⁹ Yalçın makale üzerine endişesini "İstanbul ve Boğazlar meselesi hakkında İngilterenin geçen harpte Çarlık Rusyaya karşı vuku bulan taahhüdlere tekrar dirilecek midir?" şeklinde ifade etmektedir.¹⁵⁰

Aynı dönemde Alman basınının da SSCB'nin İngiltere'den Boğazlar'ı talep ettiği ve İngiltere'nin buna rıza gösterdiğini iddia etmesi üzerine 10 Ağustos'ta İngiliz ve Sovyet büyükelçileri Türk hükümetine ortak bir beyanname verirler. Beyannameye göre İngiltere ve SSCB Montrö Sözleşmesi'ne sadık kalacaklar ve topraklarına bir saldırı gerçekleştirdiği takdirde Türkiye'ye yardımda bulunacaklardır.¹⁵¹ Bu noktada beyannamenin Yalçın'ın endişelerini giderdiğini belirtmek mümkündür. Zira Yalçın İngiliz ve Sovyet politikasına duyduğu güveni "biz müttefiklerimizin samimiyetinden ve dostlarımızın hassasiyetinden ayrıca teminat ve izahat istemeye lüzum kalmıyacak surette emin bulunduğumuz gibi hiçbir taraftan yakın bir zaman içinde memleketimize karşı bir tehdit ve tehlike tevcih edilmesine de ihtimal vermemekteyiz" şeklinde ifade etmektedir.¹⁵²

¹⁴⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, "Türk-Rus Beyannamesi", **Yeni Sabah**, 26.03.1941, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, "Sovyet Nümayişleri", **Yeni Sabah**, 09.04.1941, s. 1.

¹⁴⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, "Alman-Rus Harbinde Türk Bitarafılığı", **Yeni Sabah**, 26.06.1941, s. 1.

¹⁴⁹ "Harp Sonrası Avrupası", **Yeni Sabah**, 02.08.1941, s. 3.

¹⁵⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, "Şark Devletleri Vesayet Altında", **Yeni Sabah**, 04.08.1941, s. 1.

¹⁵¹ "Türkiye Taarruza Uğrarsa", **Yeni Sabah**, 14.08.1941, s. 1, 3.

¹⁵² Hüseyin Cahit Yalçın, "Türkiye Hakkında Yeni Dostluk Tezahürleri", **Yeni Sabah**, 14.08.1941, s. 1.

İngiliz-Sovyet beyannamesinin ardından Yalçın'ın SSCB'ye yönelik olumlu tutumunu başyazarlık görevinden ayrılana dek sürdürdüğü görülmektedir. Yalçın'a göre SSCB'nin Türkiye'ye karşı bir tehdit oluşturması söz konusu değildir. Yalçın hem SSCB'nin Türkiye'yi işgal etme niyeti beslemediğine dair inancını yinelemekte, hem de böyle bir niyet beslese dâhi Türk-İngiliz müttefikliğinden dolayı Türkiye'ye karşı herhangi bir saldırıya kalkışamayacağını belirtmektedir.¹⁵³ Yalçın taraflar arasındaki süregelen iyi ilişkileri ise şu şekilde özetlemektedir:

“Bolşeviklerle münasebetlerimize gelince, Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu günlerdenberi başlayan dost münasebetler iki memleketin politikasında en sağlam, en değişmez bir an'ane kuvvetini almıştır. Biz Çarlar idaresiyle aramızdaki ihtilâfî kat'î surette hal ve tesviye edilmiş addediyoruz. Rus milletine karşı çok büyük bir sempatimiz ve dostluğumuz vardır. Bolşevik devlet adamlarının dürüstlüğünden de şüphemiz yoktur.

Sadece kendi şahsî kanaatim olarak değil, Ankaranın en itimada şayan siyasi muhitlerinde hüküm süren kanaate tercüman olarak diyebilirim ki, Türkiyede müttefiklerinin ve dostlarının iyi niyetleri ve samimî hattı hareketleri hakkında hiçbir şüphe ve emniyetsizlik mevcut değildir.”¹⁵⁴

Ayrıca Yalçın, Alman tehlikesinin bertaraf edilmesi noktasında SSCB'ye büyük bir rol atfetmektedir. Yalçın'a göre Almanya'nın Doğu Cephesi'nde harcadığı her dakika İngiltere'nin güçlenmesine vesile olmaktadır.¹⁵⁵ Dolayısıyla SSCB'nin mücadelesinin devamlılığı, İngiltere'nin Almanya'ya karşı nihai zaferi bir an evvel elde edebilmesi adına gereklidir. Yalçın'ın Sovyet mücadelesine verdiği önemi aşağıdaki ifadelerinden net bir şekilde anlayabilmek mümkündür:

“...Rus harbi İngiltere için ümid edemeyeceği kadar büyük bir fırsat ve kuvvet teşkil etmiştir. Çünkü, vekayîin isbat ettiğine bakılırsa, İngiltere bir harbe ihtimal verilemiyecek kadar hazırlıksız bulunuyordu. İlk zamanlar bir iki sene içinde İngilterenin kendisini toplayacağı ve bütün kaynaklarından istifade ederek kudretini göstereceği ümit edilmişti. Fakat görülüyor ki İngiltere hâlâ hazır değildir. Cepheler çoğaldıkça bu hakikat daha ziyade göze çarpmaktadır. İşte böyle bir gaflet içinde yakalanmış olan İngiltereye rahat çalışabilmek üzere kazandırılacak bir günün bile hayatî bir ehemmiyeti vardır. Düşünmeli ki Rus harbi İngiltereye bir gün değil, şimdiki halde bir sene kazandırdı. Geçen sene haziran iptidalarında

¹⁵³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Moskova Görüşmeleri”, **Yeni Sabah**, 03.01.1942, s. 1.

¹⁵⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Boğazlar Etrafındaki Dedikodular”, **Yeni Sabah**, 24.01.1942, s. 1

¹⁵⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Şarkta ve Garpta”, **Yeni Sabah**, 24.12.1941, s. 1.

böyle bir şeyden bahsedilse idi kimse ona ihtimal vermezdi. Halbuki 22 haziranda ve beş, altı hafta içinde biteceği ilân edilen Rus harbi İngiltereye en az bir buçuk sene vakit kazandıracaktır. Belki de bu yüzden iki sene rahat çalışmak imkânını bulacaktır...”¹⁵⁶

Bu noktada Yalçın’ın farklı ideolojilere sahip olan İngiltere ve SSCB’nin ittifakını yadırgamadığını, aksine desteklediğini belirtmek mümkündür. Yalçın savaş öncesinde olduğu gibi SSCB’nin Sulh Cephesi’ne sağlayacağı faydalara vurgu yapmakta ve devletlerin ideolojik farklılıkları bir yana bırakıp birlik olarak Mihver tehlikesini ortadan kaldırmaları gerektiğini belirtmektedir.¹⁵⁷ Dolayısıyla Yalçın’a göre SSCB’nin İngiltere tarafında yer alması oldukça değerli bir gelişmedir.

Yalçın’ın Sovyet-İngiliz ittifakına verdiği destekten bahsetmişken, SSCB’yi savaş sonrası dönem için bir tehlike olarak algılayıp algılamadığına da değinmek faydalı olacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki Yalçın “gelecek” ile değil “şu an” ile ilgilenmektedir.¹⁵⁸ Bir başka deyişle odaklanılması gereken nokta Dünya’nın bağımsızlığını kurtarmak adına Mihver Devletlerine karşı verilmekte olan mücadeledir. SSCB ise hâlihazırda devam eden savaşta Almanya gibi yayılma amacıyla değil, topraklarını müdafaa amacıyla mücadele vermekte ve bu mücadelesiyle de aynı zamanda “beşeriyetin hürriyetini müdafaa davasında rolünü” oynamaktadır.¹⁵⁹

Öte yandan Yalçın SSCB’nin Almanya’yı yenilgiye uğratması akabinde Avrupa’yı ve Türkiye’yi işgale kalkışacağını pek mümkün görmemektedir. Yalçın’a göre Alman propagandasının ortaya attığı bu senaryonun gerçekleşmesi “henüz pek uzak bir ihtimaldir.”¹⁶⁰ Ayrıca Yalçın Sovyet-İngiliz ittifakıyla birlikte SSCB’nin Avrupa ile bütünleşmesinin temellerinin atıldığı görüşündedir. Bu bağlamda savaş sonrası Sovyet-Avrupa ilişkilerine dair tahminlerini şu şekilde ifade etmektedir:

¹⁵⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harbin Bitmesi İçin”, **Yeni Sabah**, 12.02.1942, s. 1.

¹⁵⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Rus Korkusu”, **Yeni Sabah**, 20.02.1942, s. 1.

¹⁵⁸ Yalçın, **a.g.m.**

¹⁵⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupanın Ruslara Verilmesi”, **Yeni Sabah**, 09.01.1942, s. 1.

¹⁶⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Komşuları Yok Olacak Bir Türkiye”, **Yeni Sabah**, 03.03.1942, s. 1.

“Bu muahedename üzerine teessüs edecek siyasî ve iktisadî münasebetler Rusyayı tekrar Avrupa ailesi içine sokacaktır. Bundan sonra Rusyanın Avrupayı kendi rejimini ezmek için fırsat bekler bir düşman, Avrupanın da Rusyayı kendi memleketlerini ateşe vermek için çalışır bir teşkilât diye telâkki etmesi ortadan kalkacak ve karşılıklı emniyet hüküm sürecektir. Muahedename her milletin dahilî işlerini kendisine ait bir mesele diye kabul etmekle müsaadekârlık prensibini milletlerarası münasebetlere sokuyor. Vicdan hürriyetinin tanınması, sosyeteler içinde ne büyük sosyal bir inkılâp âmili olmuşsa bu prensibin milletlerarası münasebetlerde kabulü de daha geniş bir nimet teşkil edecektir. Artık ne Bolşevikliğin bütün cihanı kucaklamak istiyen sosyalist inkılâbı, ne Rus Çarlığının Avrupayı zaptetmeyi düşünen hegemonya davası bu muahedenameden sonra mevzuu bahsolamaz. Bolşevik Rusya artık düşman bir Avrupadan kurtulacak, dünyadan ayrı yaşamakta bir lüzum hissetmiyecek ve Avrupa ile müşterek insanî vazifeden hissesine düşen kısmı ifaya başlayacaktır.”¹⁶¹

Son olarak dikkat edilirse Yalçın SSCB’nin Almanya’ya karşı vermekte olduğu mücadeleye İngiltere’ye sağladığı fayda çerçevesinde dikkat çekmektedir. Yani Yalçın’ın SSCB’ye sınırlı bir rol attettiği; bir başka deyişle Almanya’ya nihai darbenin SSCB tarafından değil, Batı Demokrasileri tarafından indirilmesi arzusunda olduğu açıktır. Söz konusu tutumun izlerini aşağıdaki ifadelerde net bir biçimde görebilmek mümkündür:

“Avrupa harp cephesi bir kül olarak düşünölmek icabeder Müttetikler Mihvere bu cephede darbeler indirmeye ve nihaî zaferi kazanmıya mecburdurlar. Fakat ezici darbenin mutlaka Rusya topraklarında indirilmesinde hiçbir zaruret yoktur. Rusya bugün mevcut bir cephe. Bu cephenin vazifesi mutlaka zaferi kazanmak olmayabilir. Bu cepheye azamî bir müdafaa harbiyle düşmanı yıpratmak ve kıpırdıyamaz bir hale getirmek vazifesi verilebilir.”¹⁶²

Genel hatlarıyla değeriendirildiğinde İngiliz-Sovyet Beyannamesi’ne kadar Yalçın birtakım gelişmelere bağılı olarak zaman zaman Sovyet politikasının Türkiye’nin ve Balkanların güvenliği için bir tehdit olup olmadığını sorgulamıştır. İngiliz-Sovyet Beyannamesi’yle başlayan süreçte ise Yalçın’ın SSCB’ye karşı olumlu tutumunda herhangi bir değışikliğe rastlanmamaktadır. Öte yandan Yalçın Alman-Sovyet savaşının başlaması ve akabinde gerçekleşen Sovyet-İngiliz ittifakıyla birlikte SSCB’yi Batı Demokrasilerinin mücadelesine verdiği katkı bağlamında ele

¹⁶¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupa Tekrar Kendisini Bulacak Mıdır?”, **Yeni Sabah**, 15.06.1942, s. 1.

¹⁶² Hüseyin Cahit Yalçın, “Doğu Cephesi Sıkıştıkça”, **Yeni Sabah**, 15.07.1942, s. 1.

almış ve SSCB'nin savaş sonrasında Avrupa ve Türkiye için bir tehdit oluşturmayacağını vurgulamıştır.

1.1.4. Türk Politikası Algısı

Yalçın savaş dönemi Türk politikasının iki prensip üzerinde temellendiğini vurgulamıştır. Yalçın'a göre; Türkiye İngiltere yanlısıdır ve topraklarına bir tecavüz gerçekleşmediği sürece savaş dışılık anlamında bitarafıktan yanadır. Öte yandan Yalçın Alman dostluğunu Türk politikasının bir unsuru olarak değerlendirmekten kaçınmış, tam aksine bir **realite** olarak Alman tehlikesini savaşın her safhasında gündeme getirmiştir. Bu bağlamda Türk hükümeti 1941'den itibaren muharipler arasında bir denge politikası izlemiş olsa da, Yalçın'ın söz konusu politikadan görece bağımsız makaleler kaleme aldığını belirtmek mümkündür. Nitekim aşağıda Yalçın'ın Türk politikasını nasıl algıladığı bahsi geçen prensipler üzerinden analiz edilecektir.

Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları bölümünden hatırlanacağı üzere Çekoslovakya'nın işgaliyle birlikte Türkiye'nin ve Balkanların güvenliğinden endişe duymaya başlayan Yalçın, İngiltere'nin ve Fransa'nın bu hususta aktif bir rol almaları gerektiğini savunmuştur. Dolayısıyla 12 Mayıs 1939'da yayınlanan Türk-İngiliz Beyannamesi'nin ve 23 Haziran 1939'da yayınlanan Türk-Fransız Beyannamesi'nin Yalçın'ın beklentisine birer cevap niteliğinde olduğunu belirtmek mümkündür. Yalçın Türk-İngiliz Beyannamesi akabinde kaleme aldığı makalesinde Almanya ve İtalya'nın Türk topraklarına ve Doğu Akdeniz'e yönelik saldırıya geçme ihtimali üzerinde durmakta ve bu bağlamda hükümetin oldukça doğru bir adım attığını belirtmektedir.¹⁶³ Türk-Fransız Beyannamesi akabinde ise yine benzer bir yorumda bulunarak memnuniyetini “biz Fransa ile hakikaten iyi bir iş yaptığımıza ve şarki Akdenizde ve Balkanlarda sulh ve emniyeti garanti altına aldığımıza eminiz” şeklinde ifade etmektedir.¹⁶⁴

Yalçın Türkiye'nin Sulh Cephesi'ne dâhil olmasının ardından, bunun Türkiye açısından önemini halka telkin etmek için gayret göstermeye başlamıştır. Yalçın'a

¹⁶³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türk-İngiliz Anlaşması”, **Yeni Sabah**, 14.05.1939, s. 3.

¹⁶⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Tehditler Devam Ediyor”, **Yeni Sabah**, 06.07.1939 s. 3.

göre dönemin siyasal şartları çerçevesinde küçük devletlerin Avrupa ihtilafına **seyirci** kalmaları Hayat Sahası politikası karşısında **savunmasız birer av** vaziyetine düşmeleri anlamına gelmektedir; dolayısıyla sahip olduğu stratejik konum, verimli topraklar ve zengin maden yatakları ile Türkiye'nin aldığı tedbir hayati bir önem arz etmektedir.¹⁶⁵ Yani Yalçın Türk-İngiliz-Fransız müttefikliğinin keyfi olarak cereyan etmediğini, dönemin şartları gereğince bağımsızlığın korunması adına bir **gereklilik** olduğunu vurgulayarak halkın kafasında oluşabilecek soru işaretlerini gidermeye çalışmaktadır.

Yalçın'ın Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında 19 Ekim 1939'da imzalanan Üçlü İttifak Anlaşması'nın ardından da benzer bir çaba içerisinde olduğu göze çarpmaktadır. Yalçın gelinen noktayı halka izah etmeye çalışarak bir bakıma hükümetin sözcülüğünü üstlenmektedir. Bu bağlamda Yalçın'a göre Türkiye'nin Almanya tarafında yer almaması üç sebebe dayanmaktadır. Birincisi Almanya Türkiye için tehlike arz eden bir politika izlemektedir, hatta Türk-İngiliz ve Türk-Fransız beyannameleri akabinde gösterilen tepki de bunun bir kanıtıdır. İkincisi Mein Kampf'ta geçtiği üzere Nazi rejimi Türklerden nefret etmektedir. Yalçın son olarak Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu'nun müttefiki Osmanlı İmparatorluğu'nu Rus İmparatorluğu'na "satmaya" çalışmasını hatırlatarak Türkiye ile Almanya'nın aynı safta yer almamasının tabii olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁶

Yalçın'a göre Türkiye'nin Batı Demokrasileri tarafında yer almasının ise iki sebebi bulunmaktadır. Yalçın ilk olarak Nazi Almanyası'nın tıpkı Alman İmparatorluğu gibi Basra Körfezi'ne kadar yayılmak istediğini ve dolayısıyla hedefinde Türkiye'nin de bulunduğuna vurgu yapmaktadır. Buna bağlı olarak Alman diplomasisinin dostluk vaatlerine inanıp bitaraf kaldığı takdirde sıranın er ya da geç kendisine geleceğinin ve Çekoslovakya, Polonya ve Finlandiya ile aynı kaderi paylaşacağının bilincinde olan Türkiye Batı Demokrasileriyle müttefik olarak gereken tedbiri almış ve son derece doğru bir karar vermiştir.¹⁶⁷ Böylece Üçlü İttifak Almanya üzerinde caydırıcı bir etki yapacak, Almanya Türkiye'yi işgal etmeye kalsa

¹⁶⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, "Seyirci Vaziyeti", **Yeni Sabah**, 18.05.1939, s. 1, 3.

¹⁶⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, "Niçin Almanya Tarafında Değiliz", **Yeni Sabah**, 10.12.1939, s. 5.

¹⁶⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, "Niçin İngiltere ve Fransa İle Müttefikiz?", **Yeni Sabah**, 11.12.1939, s. 5.

dâhi karşısında Türkiye ile birlikte “büyük garb demokrasilerini” bulacaktır.¹⁶⁸ Yalçın’a göre ikinci sebep Türkiye’nin, İngiltere’yle ve Fransa’yla **demokrasi ideali** noktasında buluşmasıdır. Yalçın Üçlü İttifak’ı tarafların ideal birliği bakımından şu şekilde değerlendirmektedir:

“Ankara muahednamesinin imzası bütün Türkiyede de büyük bir alâka ve memnuniyet tevliid etmiştir. Bir milletin ötedenberi beslediği samimî hislere bu kadar tamamı tamamına tetabuk edecek bir siyasî ahidnameye pek nadir tesadüf olunabilir. Türk milleti 1908 inkılâbı ile meşrutiyeti ilân ettiği ve garbe temayül siyasetini ciddî bir surette takib ederek Osmanlı İmparatorluğunu kurtarmağa çalıştığı dakikalardan itibaren gözlerini garb demokrasilerine çevirmişti. Beşer hukukuna riayet prensipleri ve hürriyet idealiyle yetişen Türk münevverleri ve gençlik hareketi, Yakın Şarkın istihlâsı için garb demokrasileriyle sıkı bir mesai birliğinden hayır bekliyorlardı. Yirminci asır başlangıcında dünyayı kaplıyacak gibi görünen ve 1914 harbi neticesinde her tarafta yerleşmiş ve kök salmış zannedilen millî hâkimiyet ve ferdî hürriyet prensipleri sonra bir yanardağı indifai gibi şiddetli bir surette türeyen otoriter ve totaliter ideolojiler karşısında küsufa uğradığı halde Türk münevverleri hürriyet ideolojisine bağlılıklarını ve itimadlarını kaybetmediler. Onun için, dün resmen mühürlenmiş Türk-İngiliz-Fransız ittifakı uzun senelerdenberi Türklerin kalbinde yaşayan bir temayülün ve dostluğun resmîyet sahasına geçmesi demektir. Bu dostluğun temeli kalblerde, hislerde ve düşüncelerdedir.”¹⁶⁹

Hemen belirtmek gerekir ki Yalçın Türkiye’nin **tarafı**, ya da Batı demokrasileri yanlısı, olduğunu savaşın her safhasında ifade etmiştir. Öyle ki İngiltere’nin en buhranlı döneminde bile Türk-İngiliz müttefikliğine vurgu yapmaktan geri durmamıştır. Bu noktada Almanya’nın propaganda faaliyetlerinin yanı sıra vaat ve tehditlerinin de Türkiye’yi İngiltere’den ayıramadığını, Türkiye’nin hâlihazırda İngiltere’nin tek gerçek dostu ve müttefiki olduğunu belirtmektedir.¹⁷⁰ Zira Yalçın’a göre Alman tehlikesi tüm Dünya için olduğu gibi Türkiye için de bir **realitedir**; buna bağlı olarak İngiliz müttefikliği Türkiye’yi yalnızca Mihver işgalinden korumamakta, ittifak kapsamında yapılan yardımlar sayesinde günden güne güçlendirmektedir.¹⁷¹ Yani Yalçın Fransa’nın işgalinin ardından da, Nadi’nin aksine, Alman tehlikesi karşısında Türk-İngiliz ittifakına dikkat çekmeye devam etmektedir.

¹⁶⁸ a.e.

¹⁶⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Ankara Muahedesi”, **Yeni Sabah**, 21.10.1939, s. 3.

¹⁷⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Siyaset Bakımından İngiltere”, **Yeni Sabah**, 04.09.1940, s. 1.

¹⁷¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkler ve İngilizler”, **Yeni Sabah**, 15.07.1940, s. 5.

Türk politikasında Almanya'nın Balkanlara inmesine paralel olarak başlayan ve 18 Haziran 1941'de imzalanan Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Anlaşması'yla teyit edilen revizyonun ise Yalçın'ı etkilediğini belirtmek mümkün değildir. Bu bağlamda Türk-Alman ilişkileri 1940'ın sonlarından itibaren canlanmaya başlasa da¹⁷² Yalçın'ın hükümetin ve Nadi'nin yaklaşımından farklı bir şekilde hiçbir zaman İngiliz dostluğu ile Alman dostluğu arasında bir denge kurma çabasına girmemesi, Türk politikası algısını ortaya koyması bakımından son derece anlamlıdır. Yalçın -Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları- bölümünde değinildiği üzere- Türkiye ile Almanya arasındaki yakınlaşmanın tasdiki niteliğindeki anlaşmanın öncesinde olduğu gibi sonrasında da **Alman tehlikesinin** Türkler için bir **realite** olduğunu belirtmekten çekinmemiş, buna karşılık Türk-İngiliz dostluğuna savaş boyunca vurgu yapmıştır.

Yalçın Türk-İngiliz dostluğunun **ortak ideallere ve çıkarlara** dayandığını ifade etmektedir. Yalçın'a göre Yakın Doğu'da demokrasi idealine bağlı ve barış yanlısı bir müttefik olarak Türkiye İngiltere'nin bölgedeki çıkarları bakımından önem teşkil ettiği gibi, İngiltere'nin desteği ve yardımları da Türkiye'yi güçlü kılmaktadır.¹⁷³ Üstelik Yalçın ortak menfaatlere dayanan söz konusu dostluğun birden bire cereyan etmediğini, tarihsel bir nitelik arz ettiğini şu şekilde vurgulamaktadır:

“İngiliz dostluğu memleketimizin en esaslı bir siyasî an'anesini teşkil eder. Boğazlarda ve Cenubu Şarkî Avrupa ile Anadolu'da Türk hâkimiyetinin mevcudiyeti ve bekası ötedenberi Büyük Britanya hükümetinin haricî politikasında esaslı noktalardan birini vücuda getirmiştir. İngiltere hükûmeti en sıkıntılı ve zor devrelerimizde Osmanlı imparatorluğunun parçalanmasına muhalefet etmiş ve Ayastafanos muahedenamesi onun müdahalesi ve müzahareti neticesinde yırtılmıştır.

Tarihte daima dost olarak yaşamış ve birbirlerinin mevcudiyetinde karşılıklı bir lüzum ve fayda mütalea etmiş iki milletin birinci cihan harbinde karşı karşıya mevki almaları mukadderatın en manasız, en esef edilecek zaruretlerinden biri idi. Fakat denilebilir ki bu muvakkat ve resmî düşmanlık iki milletin birbirlerine karşı duydukları takdir ve hürmet

¹⁷² Koçak, **a.g.e.**, s. 532-535.

¹⁷³ Yalçın, **a.g.m.**

hislerini inkişaf ettirerek aradaki dostluğun daha canlı bir surette dirilmesi hususunda kuvvetli bir âmil olmuştur.”¹⁷⁴

Yani Türk hükümeti İngiltere ile Almanya arasında bir denge kurma çabası içerisinde olmasına rağmen Yalçın söz konusu çabadan görece bağımsız bir tutum sergilemektedir. Yalçın’a göre “uzun bir dostluk an’anesinden, menfaat birliğinden ve aynı ideale bağlılıktan ileri gelen” Türk-İngiliz ittifakı, Türk politikasının “kilit taşıdır.”¹⁷⁵ Buna karşılık Yalçın’ın Alman dostluğuna yalnızca formalite gereği değindiği görülmektedir.¹⁷⁶ Zira Almanya Türkiye için bir dost değil, **tehlikedir**:

“Bir Cermen zaferi takdirinde bizi de ihtiva etmek üzere bütün milletler için karanlık bir esaret devresi başlayacağında şüphemiz yoktur. Meselenin bütün esası budur. İngilterenin uğurunda dövüşmekte olduğu prensipleri benimsememizin hikmeti budur.

İngiltereyi ve müttefikleri Birleşik Devletleri hürriyetin büyük şampiyonları olarak görüyoruz. Müttefikler Atlantik beyannamesinin ruhuna sadık kaldıkları müddetçe Türkiye’nin müttefikler davasından ayrılmasına imkân yoktur. Çünkü bu hürriyet davasıdır...”¹⁷⁷

Buradan hareketle denilebilir ki Yalçın’a göre Türkiye için Alman tehlikesi ve İngiliz dostluğu sabitken Türk politikasının hangi hatt-ı hareketi takip ettiği açıktır. Yani Yalçın hükümetin İngiliz müttefikliği ile Alman dostluğu arasında denge sağlama çabalarından bağımsız bir şekilde, Alman tehlikesine vurgu yapmakta ve Türkiye’nin söz konusu tehlikeye karşı müttefikleri İngiltere ile birlikte hareket ettiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda Yalçın’ın Alman bir muhabirin Türk

¹⁷⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Misafirlerimiz”, **Yeni Sabah**, 30.12.1942, s. 1.

¹⁷⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Başvekilin Nutku”, **Yeni Sabah**, 06.08.1942, s. 1.

¹⁷⁶ Örneğin 13. hükümetin programını sunuş konuşmasında Saraçoğlu’nun Türk-Alman dostluğundan bahsetmesi üzerine Yalçın, Türk politikasıyla tamamen aykırı düşmemek adına, tabiri caizse zoraki olarak, yukarıda atıf yapılan “Başvekilin Nutku” başlıklı makalesinde Türk-Alman dostluğuna tek cümleyle de olsa değinmiştir. Bu bağlamda Yalçın’ın tarafların dostluğuna dair “Almanya ile münasebetlerimiz memnuniyet verici bir hava içinde cereyan etmeğe başladığı gibi, iktisadi muamelelerimiz de gelişmektedir” gibi son derece yüzeysel bir ifade kullanmak mecburiyetini hissetmesi, iktidarın basın üzerindeki baskısının somut bir örneği olarak yorumlanabilir. Ayrıca “Türkiye’nin 2. Dünya Savaşı sırasında izlediği dış politikanın, iktidarın basın üzerindeki baskısını arttırıcı işlevi” için bkz. O. Murat Güvenir, **2. Dünya Savaşında Türk Basını Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1991, s. 32-37.

¹⁷⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Gürültü Koparan Bir Makale”, **Yeni Sabah**, 04.12.1942, s. 3.

politikası üzerine aslına bakılırsa doğruluk payı olan tespitlerde bulunduğu makalesini şu şekilde eleştirdiği göze çarpmaktadır:

“... Bu sözlere bakılırsa biz İngilizleri kuvvetli görmüşüz, onlarla birleşmişiz. Sonra Almanların Balkanlarda kuvvetli bir vaziyet aldıklarını görünce İngilizlerle rabitamızı gevşeterek Almanlara dönmüşüz! Makalesinin başında Türk politikasını anlamış gibi görünen muharririn bizi bu tarzda tasvir etmesine şaşmak lazımdır. Almanlar istedikleri kadar kuvvetli olabilirler. Fakat biz Almanların vatanımız için bir tehlike teşkil ettiklerine kani olursak onların kuvvetli olmaları bizi kendilerine boyun eğmeğe değil ancak mücadeleye hazırlanmağa, ve müttefiklerimize daha yakınlaşmağa sevk edebilir...”¹⁷⁸

Görüldüğü gibi Yalçın savaş dönemi Türk politikasının temel prensiplerinden biri olarak İngiliz müttefikliğinin altını çizmekte ve Türkiye’nin İngiltere’yle bağıını “gevşettiği” fikrine katılmamaktadır. Bu noktada Türk-İngiliz ittifakının daimi bir nitelik arz ettiğini, Türkiye’nin hatt-ı hareketinden ayrılmadığını ve ayrılmayacağını Almanya’nın Türkiye’yi etkilemeye yönelik girişimleri üzerinden savaş boyunca gündeme getirmektedir. Yalçın’a göre İngiltere’nin “prestijinin en son seviyeye düştüğü sırada” bile Alman baskılarına ve vaatlerine boyun eğmeyerek demokrasi davasının arkasında durmaya devam etmiş olan Türkiye’nin gelecekte de bu baskıların ve vaatlerin tesiri altında kalarak müttefikinden kopmasına imkân yoktur.¹⁷⁹ Yani 1941’den itibaren Türk politikası İngiltere’den uzaklaşarak, ya da Almanya’ya yakınlaşarak, denge kurma gayreti göstermiş olsa da Yalçın’ın makalelerinde söz konusu gayretin izlerine rastlanmamaktadır.

Yalçın’ın makalelerinde Türk politikasının bir diğer prensibi olarak savaş dışılık anlamında **bitarafılıktan** bahsedildiği göze çarpmaktadır. Yalçın Türkiye’nin barıştan yana olduğunu ve topraklarına bir saldırı gerçekleştirilmediği sürece savaşın dışında kalacağını ifade etmektedir.¹⁸⁰ Öte yandan Yalçın’a göre Türk hükümetince benimsenen söz konusu prensip, İngiltere’nin çıkarlarıyla da örtüşmektedir. Bir başka deyişle savaş fırtınasına kapılmadan gittikçe güçlenerek Avrupa ile Asya’nın buluşma noktasında “sağlam bir kale” haline gelmekte olan bir Türkiye, hâlihazırda

¹⁷⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiyenin Bitarafılık Politikası”, **Yeni Sabah**, 04.02.1942, s. 1

¹⁷⁹ Yalçın, **a.g.m.**, s. 1, 3.

¹⁸⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türk Siyasetinin Hedefi”, **Yeni Sabah**, 06.02.1942, s. 1.

İngiltere'ye muharipken sağlayabileceği yardımdan daha fazlasını sağlamaktadır.¹⁸¹ Yani Yalçın savaş dışılık durumunu dâhi İngiliz müttefikliği temelinde ele alarak aslında Türk politikasının taraflılığını vurgulamaya çalışmaktadır.

Bu noktada da Yalçın'ın Almanya'nın Türk politikasını etkilemeye yönelik çabalarına değinmeyi ihmal etmediği görülmektedir. Yani Yalçın'a göre Almanya, Türkiye'nin savaş dışılığını tehdit etmesi bağlamında bir düşmandır. Yalçın kâh vaatler kâh tehditler yoluyla Alman çıkarlarına araç edilmeye çalışılan Türkiye'nin rotasından şaşmayacağını şu ifadelerle açıklamaktadır:

“Görüyoruz ki Berlin mahfilleri bizim harp harici kalmamızı, bizim harpte tarafsız durmamızı istemiyor, kendi tarafında yer almamızı istiyor ve bunu temin için de hiçbir gayretten geri kalmıyor. Bize Suriye vâdolundu, Kafkasya vâdolundu, Musul ve Irak vâdolundu; fayda etmedi. Türkiye bütün şeytan iğvaâtına kulaklarını tıkadı ve maceralara atılmaktan geri durdu. Türkiye'nin evlâtlarının kanı satılık bir mal değildir. Türkiye, kim daha fazla verirse onun hizmetinde çalışmak için naz etmiyor, fırsat beklemiyor. Türkiye ancak kendi vatanının namus ve istiklâli uğrunda ve sarîh taahhütlerini ifa uğrunda Türk kanının dökülmesine razı olabilir... Berlin mahfilleri sıkıntı içinde kaldıkça gözlerini bize çeviriyorlar. Yalnız vaad ile iktifa etmiyerek arada zımnî tehditlere de kalktıkları oluyor. Fakat geçirdiğimiz tecrübeler, vasıl olduğumuz hakikatler, hürmet ettiğimiz ideal ve prensipler bizi bu gibi şuursuz ve muhakemesiz hareketlere karşı zırhlı bir hale sokmuştur.

Dostlarımızı beyhude ümitlerden, gayretlerden ve neticede hayal sukutlarına düşmelerden korumak için bir daha tekrar edelim ki Türkiye'nin hattı hareketinde değişecek hiçbir şey yoktur.”¹⁸²

Nitekim Yalçın'ın gözünde savaş dönemi Türk politikası tarafsız değil, yalnızca savaş dışıdır. Yani Yalçın'a göre Türkiye tüm Dünya ve bittabi kendisi için bir **tehdit** olan Almanya'ya karşı İngiltere'nin yanında yer almaktadır. Öyle ki Yalçın'ın bir diğer prensip olarak üzerinde durduğu savaş dışılığı da İngiliz müttefikliği çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir. Nitekim Türk hükümetinin 1941'den itibaren benimsediği denge politikası Yalçın'ı etkilememiş, Yalçın makalelerinde Türkiye'nin Dünya'nın selâmeti için Alman tehlikesine karşı mücadele veren müttefikine her zaman bağlı olacağını, bununla birlikte müttefikinin

¹⁸¹ Yalçın, **a.g.m.**

¹⁸² Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiye Etrafında Ümitler, Gayretler ve Entrikalar”, **Yeni Sabah**, 10.03.1942, s. 1.

de çıkarlarını gözetecek şekilde savaşın dışında adeta “sağlam kale” gibi kalmaya devam edeceğini vurgulamıştır.

1.1.5. Savaş Algısı

Yalçın savaş boyunca Almanya’nın yenileceğinden emin bir tutum içerisinde olmuş ya da emin bir tutum içerisindeymiş gibi görünmeye çalışmıştır. Unutulmamalıdır ki Almanya bu bölümde incelenecek makalelerin yayımlandığı 1939-1943 arasındaki dönemin büyük bir kısmında Müttefikler karşısında kesin bir üstünlük kurmuştur. Dolayısıyla Yalçın’ın savaşın ilk günlerinde olduğu gibi İngiltere açısından en buhranlı zamanlarında da “Almanya yenilecek” tezini ortaya atması, Türk halkının Almanya’ya karşı bir sempati ya da korku geliştirmesinin önüne geçmek istemesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda örneğin Almanya’nın Benelüks ülkelerini işgal etmesinin akabinde “Telâşa Mahal Yoktur” başlıklı bir makale yayımlayarak Türk halkına müttefiklerin zaferinden şüphe duymamaları gerektiği telkin etmesi son derece anlamlıdır.¹⁸³ Nitekim aşağıda Yalçın’ın söz konusu tutumunun sürekliliği savaşın üç safhası üzerinden incelenecektir.

Sitzkrieg ya da Garip Savaş Dönemi’nde Yalçın’ın, Almanya’nın yenileceğinin göstergesi olarak iki olguyu ön plana çıkardığını belirtmek mümkündür. Yalçın ilk olarak Alman milletinin varolan tüm gücüyle savaşması için herhangi bir motivasyona sahip olmamasını işaret etmektedir. Zira Yalçın’a göre Nazilerin Bolşeviklerle anlaşmasının ardından Nazizm halkın nazarında uğurunda feda olunacak bir ideoloji olmaktan çıkmış ve kendi kendisini inkâr eden bir ideoloji haline gelmiştir.¹⁸⁴ Öte yandan hâlihazırda Versay’ın şartlarını ortadan kaldırmış ve milli bütünlüğünü sağlamış olan Alman milleti savaşı gereksiz bir risk olarak algılamakta ve bundan ötürü sırf rejim baskısıyla, isteksiz bir şekilde

¹⁸³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Telaşa Mahal Yoktur”, **Yeni Sabah**, 31.05.1940, s. 1, 3.

¹⁸⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Dünya Karşısında Almanya”, **Yeni Sabah**, 03.10.1939, s. 3.

savaşmaktadır.¹⁸⁵ Yalçın'ın tabiriyle “manen bu hazin vaziyete düşen Almanyayı maddî harb sahasında bekliyen ceza ancak kat'î bir hezimetten ibaret olabilir.”¹⁸⁶

Yalçın iddiasının ikinci dayanağı olarak Alman ordusunun Maginot Hattı karşısındaki pasifliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Yalçın'a göre “bütün Alman üstünlüğü, bütün Alman kuvveti propagandadan ibarettir.”¹⁸⁷ Yalçın Almanların askeri bakımdan iddia ettikleri gibi güçlü olmadığına yönelik iddiasını Maginot Hattı'nı yarmak adına bir girişimde **bulunamamaları** üzerinden kanıtlamaya çalışmakta, hatta gelinen noktayı da Almanya'nın kendi gücüne değil, İngiltere'nin ve Fransa'nın yatıştırma politikasına güvenmesinin bir sonucu olarak yorumlamaktadır.¹⁸⁸ Bir başka deyişle iki devletin Polonya işgaline de göz yumacağını düşünen Almanya, işgal akabinde kendisini bir anda başa çıkamayacağı bir mücadelenin içerisinde bulmuştur. Dolayısıyla Yalçın'a göre Almanya'nın mağlubiyetinin kaçınılmazdır:

“Harbin müttefikler tarafından kazanılacağına dünyada hiç kimsenin, hattâ nasyonal sosyalistlerin ve şeflerinin bile şüphesi yoktur. Çünkü Alman ordusunun galebesine Hitlerin ufacık bir ümidi bulunsaydı Lehistanı zaptettikten sonra fethedeceği yerlerin kendisine bırakılması şartile sulh akdetmeğe talib olmazdı. Bu kadar haris, dünyayı fethetmeğe azmetmiş bir adamın eline böyle bir fırsat geçmişken bir parçacık Lehistan ile iktifa etmesi için ne kadar sıkışmış ve ümitsiz bir vaziyete düşmesi icab edeceği kolayca tahmin olunabilir.”¹⁸⁹

Görülmektedir ki Yalçın Sitzkrieg Dönemi'nde Müttefiklerin Maginot Hattı'nın sağlamlığı üzerinde şekillenen başarısına ve Almanya'nın politik bir hatanın üzerinde şekillenen başarısızlığına dikkat çekmektedir. Yalçın'a göre “dahiyane eser” olan Maginot Hattı sayesinde zaman kazanarak askeri hazırlıklarını tamamlayan İngiltere ve Fransa, Almanya'nın yapacağı taarruza karşılık vermeyi beklemektedir.¹⁹⁰ Yalçın bu noktada Müttefikler tarafındaki sükûneti olağan

¹⁸⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Muharebenin Alacağı Şekil”, **Yeni Sabah**, 06.01.1940, s. 5.

¹⁸⁶ Yalçın, **a.g.m.**

¹⁸⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bazı Objektif Müşahedeler”, **Yeni Sabah**, 08.04.1940, s. 5.

¹⁸⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Noktai Nazarı”, **Yeni Sabah**, 03.03.1940, s. 1, 5.

¹⁸⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Churchill'in Nutku”, **Yeni Sabah**, 01.04.1940, s. 1.

¹⁹⁰ **a.e.**; Yalçın, **a.g.m.**, s. 1, 5.

bulmaktadır zira Müttefiklerin amacı savaşı abluka yoluyla, kansız bir şekilde kazanmaktır; üstelik her geçen dakika, İngiliz ve Fransız ordularının mükemmelleşmesine hizmet etmektedir. ¹⁹¹ Olağandışı olan ise zaman aleyhine işlediği halde Yalçın'ın tabiriyle “hem karada hem havada gûya kahir, müthiş bir üstünlüğe” sahip olduğunu iddia eden Almanya'nın taarruza **geçememesidir**. ¹⁹² Zira yukarıda da belirtildiği gibi Yalçın'a göre gücüne dayanarak değil, İngiltere'nin ve Fransa'nın savaş ilan etmeyeceği yanılgısına kapılarak Polonya'ya saldıran Almanya, savaşın en başından itibaren galip gelemeyeceğinin farkındadır. Bu bağlamda Almanya'nın ümitsizliğine vurgu yapan Yalçın, savaşın akıbeti üzerine şu şekilde akıl yürütmektedir:

“Almanlar saplanmış oldukları bataklık içinde hiçbir çıkar yol göremedikleri ve başlarına nasıl olsa bir felâket geleceğinden şüpheleri olmadığı için bugün hakikatte bütün bu yüksek hülyalardan vazgeçmişlerdir. Nasyonal-sosyalist şefleri kendi vaziyetlerini dahilde Alman efkârı umumiyesine karşı kurtarmağa yarıyacak zahiri bazı muvaffakiyetlerle iktifa edip sulh yapmağa ve kurtulmağa çoktan can atmaktadırlar. Buna bile ümidleri olmadığından dolayıdır ki bulundukları çaresiz mevkide, son felâket dakikası çalınca kadar, yüksekte atıp tutmaktan başka bir tedbir düşünemiyorlar, biraz bekliyelim; sabırlı olalım. Aylar ve seneler geçsin. Amanlar yelkenleri suya daha çok indireceklerdir. O vakit müttefiklerin kendileriyle güzel güzel konuşuklarına ve istikbal için münasib gördükleri şartları imzalattırdıklarına şahid olacağız.”¹⁹³

Sitzkrieg Dönemi Almanya'nın Benelüks devletlerini ve Fransa'yı işgal etmesiyle kapanırken Yalçın hâlâ Müttefik zaferinden emin bir tutum sergilemektedir. Yalçın'a göre Nazi Almanyası'nın Batı Avrupa seferi, Napolyon'un Rusya seferinden farklı değildir; dolayısıyla zafer üzerine zafer kazanan Almanya, askeri bakımdan “sapasağlam” olan ve dahası günden güne güçlenen İngiltere ve Fransa karşısında önünde sonunda yenilecektir. ¹⁹⁴ Öte yandan Yalçın Batı Cephesi'ndeki başarısızlıkların akabinde aldıkları tedbirler* üzerinden Müttefiklerin

¹⁹¹ a.e.; Yalçın, a.g.m., s. 1.

¹⁹² Yalçın, a.g.m., s. 1.

¹⁹³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hitlerin Şartları”, **Yeni Sabah**, 06.03.1940, s. 5.

* Fransız Genelkurmayı'ndaki değişiklikler ve İngiltere'de hükümete tüm vatandaşlar ve servetler üzerinde tam denetim kurma yetkisi veren The Emergency Powers (Defence) (No:2) isimli yasanın kabul edilmesi.

¹⁹⁴ Yalçın, a.g.m.

“doğru, yüksek ve temiz bir insanlık ideali” için gösterdikleri azme ve fedakârlıklara dikkat çekmekte, bu **manevi güç** karşısında Almanya’nın yenilgisinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir.¹⁹⁵

Yalçın’ın Fransa’nın işgalinin ardından İngiltere’nin Mihver Devletleri karşısında yalnız kaldığı dönemde, ya da 1940’ın ikinci yarısı boyunca, dahi İngiliz zaferine dair beslediği inancı makalelerinde dile getirdiği görülmektedir. Yalçın’a göre Fransa’nın işgali Mihver zaferi anlamına gelmediği gibi zafer ibresinin Mihver tarafına dönmesine de hiçbir zaman imkân yoktur.¹⁹⁶ Bu bağlamda Yalçın Mihver Devletlerinin “gittikçe kuvveti artan, dişleri keskinleşmeğe başlayan, pençeleri daha acı surette batan ve düşmanlarına kahramanca meydan okuyan İngiliz aslanı”¹⁹⁷ karşısındaki acizliğine dört açıdan değinmektedir:

1. İngilizler denizlerde hâkim vaziyettedirler.
2. Nicel olarak geride olmalarına rağmen İngilizler havada da hâkim vaziyettedirler. Üstelik adetçe günden güne güçlenen RAF, Luftwaffe karşısında nitel üstünlüğün yanı sıra nicel üstünlüğü de temin ettiği zaman Almanya çok daha zor bir durumda kalacaktır.
3. İngiltere’nin giderek şiddetlenen ablukası Almanya’yı uzun vadede oldukça yıpratacaktır.
4. Denizlerde ve havada Almanya’ya üstünlük kurarak “en zor ve buhranlı safhayı” atlatan İngiltere yaklaşan kış mevsiminden istifade ederek daha da güçlenecektir.¹⁹⁸

Yalçın, 1941 yılından başyazarlık görevinden ayrıldığı 1943 yılının ortalarına dek Mihver Devletlerinin er ya da geç yenileceğini üç gelişmeye dayanarak vurgulamaya devam etmiştir. Bu bağlamda Yalçın’ın üzerinde durduğu ilk nokta temelleri Roosevelt’in 1940 yılı sonundaki nutkuyla atılan Amerikan-İngiliz ittifakıdır. Yalçın’a göre İngiltere’yi en zayıf ve yalnız olduğu dönemde bile yenemeyen Almanya’nın nihai zaferi kazanma ihtimali yoktur; zira kendi

¹⁹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Zaferi Temin Eden Âmil”, **Yeni Sabah**, 03.06.1940, s. 3.

¹⁹⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yeni Dünya Nizamı”, **Yeni Sabah**, 02.07.1940, s. 3.

¹⁹⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Mihver Devletlerinin Vaziyetleri”, **Yeni Sabah**, 12.07.1940, s. 5.

¹⁹⁸ **a.e.**; Hüseyin Cahit Yalçın, “İngiliz Başvekilinin Nutku”, **Yeni Sabah**, 22.08.1940, s. 1, 3.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir sene Harb”, **Yeni Sabah**, 02.09.1940, s. 1, 3.

kaynaklarıyla Haziran 1940'tan itibaren günden güne daha da hazır hale gelmekte olan İngiltere, üstüne üstlük ABD'den "hudutsuz" bir destek görmeye başlamasıyla birlikte Almanya karşısında "nisbetsiz surette" güçlenme imkânı bulmuştur.¹⁹⁹ Dolayısıyla ABD'nin savaş denklemi içinde yer alma kararıyla birlikte artık değil Alman zaferi, Alman propagandasının tek bir insanı etkileme ihtimali dahi söz konusu değildir:

"Şimdiye kadar Almanya, uzun senelerin askerî ve siyasî hazırlıkları sayesinde elde ettiği kolay zaferlerle kısa görüşlü kimselerin gözlerini kamaştırarak nihaî galebenin kendi tarafında kalacağını iddia edebilirdi. Fakat Amerikanın attığı kat'î adımdan sonra bu iddianın hükmü kalmamıştır. Amerikanın hudutsuz yardımı ile birleşen İngiliz menabii için tükenmek ihtimali ortadan kalkmıştır. Demokrasilerin galebesinden bundan sonra zerre kadar şüphe edilemez. Belli olmıyan cihet bu galebenin zamanı ve tarzıdır; çekilecek zahmet ve ıztırapların şekil ve derecesidir..."²⁰⁰

Yalçın'ın "nihai zaferin Demokrasiler tarafında kalacağı" savının ikinci dayanağı Doğu Cephesi'dir. Yalçın'a göre SSCB'yi çok kısa bir sürede yeneceği varsayımıyla Doğu Cephesi'ni açan Almanya'nın hesapları tutmamış, Doğu Cephesi "âdeta şikârını elden bırakmaz bir bataklık" haline gelmiştir; bir başka deyişle Sovyet ordularının karşı saldırıları Alman ordularını durmaksızın, Rus kışında dahi, savaşımaya mecbur bırakmaktadır.²⁰¹ Bu bağlamda Yalçın Doğu Cephesi'nde harcadığı her dakikanın Almanya'yı mağlubiyete biraz daha yaklaştırdığı kanısındadır. Zira Alman ordusu burada her geçen gün yıpranmakta, Demokrasiler ise Almanya'nın **meşguliyetinden** istifade ederek her geçen dakika güçlenmektedirler.²⁰² Hatta Yalçın'a göre Doğu Cephesi öylesine **derin bir bataklıktır ki**, Almanya SSCB'yi yense dahi bu zafer "Mihver kuvvetlerini Müttefik orduları karşısında âciz mevkie düşürmekten başka bir fayda vermeyecektir."²⁰³

¹⁹⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, "Balkanlar ve İngiltere", **Yeni Sabah**, 14.04.1941, s. 1. Hüseyin Cahit Yalçın, "Galebe İhtimali", **Yeni Sabah**, 07.05.1941, s. 1.

²⁰⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, "Roosevelt'in Nutku", **Yeni Sabah**, 17.03.1941, s. 1.

²⁰¹ Hüseyin Cahit Yalçın, "Churchill'e İtimat", **Yeni Sabah**, 31.01.1942, s. 1.

²⁰² Hüseyin Cahit Yalçın, "Harbi Kim Kazanacak?", **Yeni Sabah**, 28.11.1942, s. 1.

²⁰³ Hüseyin Cahit Yalçın, "Harbin Gidişi", **Yeni Sabah**, 13.07.1942, s. 1.

Yalçın son olarak işgal altında olan topraklardaki Almanya düşmanlığına vurgu yapmaktadır. Yalçın'a göre Almanya'nın savaşı kazanabilmesinin ilk şartı Avrupa kamuoyunun desteğini alabilmesidir²⁰⁴ ancak buna imkân yoktur. Bir başka deyişle Avrupa'yı Cermen ırkının selâmeti için bir ucundan diğer ucuna kadar istilâ ederek sefalet içerisinde bırakan Almanya, Avrupalı milletler nazarında **düşman** olarak kabul edilmektedir.²⁰⁵ Yalçın bu doğrultuda Avrupa'daki şiddet sarmalına dikkat çekmekte, Almanya'ya karşı başlatılan isyan hareketlerinin alınan tedbirlerin artırılmasına ve cezaların ağırlaştırılmasına bağlı olarak gittikçe büyüdüğünü ifade etmektedir.²⁰⁶

Dolayısıyla Yalçın'ın Avrupalı milletlerin giderek büyüyen düşmanlığını Alman zaferinin önündeki en büyük engel olarak gördüğünü belirtmek mümkündür. Öyle ki Almanya'nın savaşı İngiltere'nin yalnız ve hazırlıksız olduğu dönemde dahi **kazanamamasının** sebebi, **Avrupalı milletlerin düşmanlığını kazanmış olmasıdır**. Bir başka deyişle Avrupa'nın Alman hâkimiyetini reddetmesi İngiltere'yi mücadeleyi sürdürme bakımından teşvik etmekte ve böylece savaş uzamaktadır. Yalçın'ın tabiriyle “İngilizlerin bütün kuvvetleri Almanların yalnız yıkıcı bir kuvvet olmalarından, bütün Avrupayı kendilerine düşman yapmalarından ileri geliyor.”²⁰⁷ Bu bağlamda Yalçın'a göre Avrupa'da günden güne artan nefret hissi ve isyan hareketleri Almanya'yı zaferden menetmenin yanı sıra önünde sonunda “zayıf düşürecektir.”²⁰⁸

Buradan hareketle denilebilir ki Yalçın Avrupa'yı fethetmenin Alman halkına refah sağlamadığı gibi, git gide Almanya'nın mağlubiyetine zemin hazırlayan bir olgu haline geldiğini düşünmektedir. Almanya Avrupa'nın kanını emerek bolluğa ermemiştir; zira Almanya'nın Avrupa'dan kendi topraklarına çektiği zenginlikler, **Avrupalı milletlerin düşmanlığını kazanmış olmasına** bağlı olarak uzayan savaş içerisinde eriyip gitmekte, üstelik Alman halkı yokluk içerisinde yaşamaktadır.²⁰⁹ Bu bağlamda Yalçın isyan hareketleriyle çalkalanan ve zenginlikleri tükenen Avrupa'nın

²⁰⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Venedik Merasimi”, **Yeni Sabah**, 17.06.1941, s. 1.

²⁰⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupa Kıtasında Sulh”, **Yeni Sabah**, 06.06.1941, s. 1.

²⁰⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupa Efkarıumumiyesinin Kuvveti”, **Yeni Sabah**, 15.09.1941, s. 1.

²⁰⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanyanın Zayıf Noktaları”, **Yeni Sabah**, 14.05.1941, s. 1.

²⁰⁸ **a.e.**; Yalçın, **a.g.m.**

²⁰⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanyanın Haline Dair Bir Vesika”, **Yeni Sabah**, 30.01.1943, s. 1.

Almanya için bir yük haline geldiğini ifade etmektedir.²¹⁰ Yani teoride refah ve güç vadeden Avrupa hâkimiyeti Avrupalı milletlerin düşmanlık hislerini tetiklemiş, bu da pratikte negatif bir etki meydana getirerek Almanya'yı giderek zayıflatmaya başlamıştır.

Söz konusu negatif etki Doğu Cephesi üzerinden ele alınacak olursa Yalçın Rusya'da kazanılan her toprağın Almanya'yı zayıflatacağını ifade etmektedir. Zira Yalçın'a göre tıpkı Avrupa topraklarında olduğu gibi Rus topraklarında da halk Almanya'ya karşı isyandadır ve işgalin sınırları genişledikçe yeni isyan hareketleri vuku bulmaktadır. Dolayısıyla Almanya otoriteyi sağlamak için her geçen gün daha fazla askeri tedbir almak zorunda kalmasına bağlı olarak zayıfladığı gibi "Rusyanın fethinden beklenmesi tabî olan istifadelere nail olamamaktadır."²¹¹

Görüldüğü gibi Yalçın savaşın üç safhasında da Almanya'nın önünde sonunda mağlup olacağını çeşitli nedenlere dayanarak kanıtlamaya çalışmıştır. Yalçın'ın bu gayreti, Almanya'nın gücüne ve zaferlerine bağlı olarak Türk halkında bir Almanya korkusu ya da sempatisi oluşmasına engel olmak adına yapılan bir propaganda faaliyeti şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Yalçın savaş boyunca Almanya'nın zayıf noktalarına karşılık Müttefiklerin üstün olduğu noktalara vurgu yaparak nihai zaferin er ya da geç Müttefiklerde kalacağını iddia etmiştir.

1.2. Hüseyin Cahit Yalçın Sonrası Dönem (1943-1945)

1.2.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları

Yazarın Almanya ve Batı Demokrasileri üzerine düşünceleri Yalçın'ınkilerle bire bir olarak örtüşmektedir. Yazar Alman tehlikesinin Dünya için bir realite olduğunun altını çizerken, gerek söz konusu tehlikenin bertaraf edilmesi gerekse savaş sonrası Dünya'ya liberal değerler etrafında yeni bir düzen verilmesi hususunda Batı Demokrasilerini desteklediğini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. Bu bağlamda aşağıda yazarın taraflara dair görüşleri karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

²¹⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, "Mihver ve Müttefiklerin Durumları Hakkında Bir Mukayese", **Yeni Sabah**, 26.01.1943, s. 1.

²¹¹ Hüseyin Cahit Yalçın, "Bir Farz ve Tahmin", **Yeni Sabah**, 23.08.1942, s. 1.

Yazara göre savaşın fitilini Almanya'nın militarist politikaları ateşlemiştir. Yazar bu noktada hedef saptırmak isteyen Berlin'in savaşın sorumlusu olarak zaman zaman Yahudileri, Fransa'yı, İngiltere'yi, ABD'yi, SSCB'yi, Masonları ve hatta Katolik Kilisesi'ni suçladığını, ancak tüm dünya kamuoyunun “fırtınayı koparan” tarafı çok iyi bildiğini ifade etmektedir.²¹² Yazarın tabiriyle “harbi çıkaran”, “bütün Avrupayı hükmü altına almak isteyen” ve “bu hâkimiyeti tesis için üçler misakını yapan” Almanya'dır.²¹³ Yani nasyonal sosyalizmin Avrupa'ya vermek istediği Yeni Nizam ve bu çerçevede vücuda getirdiği Mihver İttifakı, önce Avrupa'yı, ardından tüm Dünya'yı büyük bir felâkete sürüklemiştir.

Yazar Mihver Devletlerinin amacının Avrupa ve Afrika'yı Yeni Nizam kisvesi altında sömürgeleştirmek olduğunu düşünmektedir. Yazara göre Almanya ve İtalya iki kıtanın hamisi olduklarını iddia ederek, aslında buralardaki iktisadi ve beşeri kaynakları paylaşmak amacındadırlar.²¹⁴ Yani Avrupa'yı bir ucundan diğer ucuna işgal ederek tahakküme dayalı bir düzen kuran Mihver Devletlerine göre “Avrupa Avrupalıların değildir, Avrupa Mihverindir!”²¹⁵ Bir başka deyişle Yeni Nizam Avrupa'nın ortak refahını amaçlayan bir proje değil, Mihver Devletlerinin çıkarlarını gözetten bir yağma projesidir. Yazarın bu değerlendirmesini Alman işgali altındaki Yunanistan'da baş gösteren kıtlık üzerine kaleme aldığı makalesinde net bir biçimde görmek mümkündür. Yazar Yunan halkının kıtlığın pençesinde olduğunu zira Almanya'nın sınai ve zirai açıdan gelişmemiş olan bu ülkeyi kendisine bir fayda sağlamadığı gerekçesiyle kaderine terk ettiğini belirtmekte ve Almanya'yı “insanları sırf kendi işine yarıyan bir âlet ve makine olmak bakımından mütalâa eden bu zihniyetle mi Avrupa kalesi müdafaa edilecek, Avrupa birliği kurulacak ve yeni nizam ve intizam temin edilecek?” şeklinde eleştirmektedir.²¹⁶

Yazara göre militarist politikalarıyla Dünya'ya zulmeden ve boyunduruğu altına almaya çalışan Mihver Devletlerinin kayıtsız şartsız teslim olması ve sahip oldukları ortak zihniyetin yok edilmesi gerekmektedir. Yazarın tabiriyle “kayıtsız ve

²¹² Yeni Sabah, “Hakikî Mes’ul Kim?”, **Yeni Sabah**, 28.05.1943, s. 1.

²¹³ Yeni Sabah, “AVRUPA Avrupalıların Olmalı İmiş”, **Yeni Sabah**, 06.04.1943, s. 1.

²¹⁴ Yeni Sabah, “Mülâkat Neticesinde”, **Yeni Sabah**, 13.04.1943, s. 1.

²¹⁵ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²¹⁶ Yeni Sabah, “Bu Derekeye Kadar Mı?”, **Yeni Sabah**, 13.06.1943, s. 1.

şartsız teslim sulhun ve mantığın başlangıcıdır.”²¹⁷ Dolayısıyla yazar Batı Demokrasilerinin davasını net bir şekilde desteklemektedir. Zira onların amacı Mihver Devletlerinin insanlık dışı zihniyetini Avrupa’dan temizlemek, ulusların ve bireylerin haklarını güvence altına almaktır.²¹⁸ Bu bağlamda yazar “şekilleri, sistemleri, hakkı anlayışları, milletlerin mukadderatını düşünceleri iki damla su gibi birbirine benzeyen” Almanya, İtalya ve Japonya’yı “zulüm kuvvetleri” olarak nitelemekte ve Dünya’nın huzura ve barışa kavuşmasının ancak Mihver belasının “hürriyet âşık ve müdafî milletler ve Demokrasiler” tarafından bertaraf edilmesiyle mümkün hale geleceğini belirtmektedir.²¹⁹

Öte yandan yazar Demokrasilerin Mihver Devletlerine karşı giriştiği mücadelenin işgal Avrupası’nda destek gördüğünü dile getirmektedir. Yazara göre istilâ edilen devletlerde Almanya’ya karşı büyük bir düşmanlık beslenmekte, buna karşılık Demokrasilere ve Demokrasilerin savundukları değerlere sempati duyulmaktadır.²²⁰ Yazarın tabiriyle “bugün kıta avrupasında İngiliz muhabbeti ve Demokrasi aşkı her milletin ve her ferdin kalbine nakşolmuştur.”²²¹ Zira Avrupalı devletlerin yegâne arzusu Mihver tahakkümünden kurtulmak ve devletlerarası ilişkilerde yeniden Demokrasilerin vaktiyle geliştirdikleri “müvazene ve hürriyet politikasının” benimsenmesidir.²²² Yazar Avrupa milletlerinin Demokrasilere duyduğu bağlılığın mantıksallığını şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Avrupa kalesi geniş bir hapisane manzarası almıştır. Hiç kimsenin rahatça tefekkür ve teneffüs hakkı kalmamıştır. Bu şartlar içinde bütün gözler İngiliz ve Amerika ordularının kurtarıcı hareketlerine çevrilmiş ve onların üstünlüğünü candan diler vaziyette ise bunu istiğrab etmek caiz midir? Topraklar fethetmek, milletleri esaret zincirine vurmak güzeldir. Fakat ondan daha güzel bir şey vardır ki o da, milletlerin kalblerine nüfuz etmek ve muhabbetlerini kazanmaktır. Bu ikinci nevi güzellik, Cermenlerin anlıyamıyacıkları bir şeydir.”²²³

²¹⁷ Yeni Sabah, “Mihver Kapı Kapı Sulh Peşinde..”, **Yeni Sabah**, 12.05.1943, s. 1.

²¹⁸ Yeni Sabah, “Hep Ayni Usul”, **Yeni Sabah**, 17.05.1943, s. 1.

²¹⁹ Yeni Sabah, “Mihverin Marifetleri”, **Yeni Sabah**, 24.04.1943, s. 1.

²²⁰ Yeni Sabah, “Çözülme Belirtileri”, **Yeni Sabah**, 08.05.1943, s. 1.

²²¹ Yeni Sabah, “Bir Mugalata Âbidesi”, **Yeni Sabah**, 30.04.1943, s. 1.

²²² Yeni Sabah, “Avrupalıların Müdafîi”, **Yeni Sabah**, 15.01.1944, s. 1.

²²³ Yeni Sabah, “Deli Olmak Lâzım İmiş..”, **Yeni Sabah**, 02.07.1943, s. 1.

Dolayısıyla yazara göre işgal altındaki Avrupalı milletler Almanya'yı **düşman**, Müttefik Devletleri ise **kurtarıcı** olarak görmektedirler. Öyle ki Danimarka, Hollanda, Belçika, Fransa, Yugoslavya ve Yunanistan'daki direniş ve isyan hareketleri, yaşlı kıtanın Nazi tahakkümünü hiçbir şekilde kabul etmediğinin bir göstergesidir.²²⁴ Bu bağlamda işgal altındaki milletlerin yegâne gayesi Demokrasilerle birlik olarak Avrupa'yı Almanya'dan temizlemektir. Yazarın tabiriyle “bütün Avrupanın istilâ altındaki mağdur ve mazlum milletleri bu kurtuluş dakikasının hülûlünü sabırsızlıkla beklediklerinden ellerinden geldiği kadar kurtarıcı orduların vazifesini kolaylaştırmak uğrunda çalışacaklardır.”²²⁵

Yukarıdaki düşünceleri ışığında yazarın Almanya başta olmak üzere Mihver Devletlerine karşı cephe aldığını belirtmek mümkündür. Zira yazar Almanya'yı insanlık için bir tehdit olarak değerlendirmektedir. Yazarın tabiriyle “Almanya hakikatte en iptidâî ve ateşli bir hırs ile bütün kıt'aya ve hattâ başka kıt'a ve âlemlere hâkim olmak emelindedir.”²²⁶

Bu noktada yazar Alman mantalitesini çağ dışı bulmaktadır. Almanya'nın tahakküm zihniyeti yazarın tabiriyle “yirminci asırda, ihtiras, kin ve egoizmin, insanların ne dereceye kadar hislerini köreltebileceğini” ortaya koymaktadır.²²⁷ Almanya iddia ettiği gibi Avrupa'ya çeki düzen vermek şöyle dursun, kıtanın “benliğini” yitirmesine neden olmuştur.²²⁸ Bir başka deyişle yazar Alman mantalitesinin Avrupa'yı Avrupa yapan değerlerle bağdaşmadığını düşünmektedir.

Mihver Devletlerinin zihniyetini tabiri caizse **barbarca** bulan yazar, Dünya'nın huzura ancak Demokrasiler vasıtasıyla kavuşabileceğini vurgulamaktadır. Yazarın tabiriyle Demokrasiler “daha iyi ve içinde nefes alınması ve yaşanması kabil bir dünya yaratmak” amacındadırlar.²²⁹ Dolayısıyla bireylerin güvenliği ve ulusların bağımsızlığı için mücadele veren Batı Demokrasilerinin zaferi Avrupa'yı

²²⁴ Yeni Sabah, “Üstün Bir Devlete İnanmıyoruz!”, **Yeni Sabah**, 31.03.1944, s. 1.

²²⁵ Yeni Sabah, “Muazzam Dramın Arifesinde”, **Yeni Sabah**, 20.04.1944, s. 1.

²²⁶ Yeni Sabah, “En Büyük Tehlike”, **Yeni Sabah**, 20.02.1944, s. 1.

²²⁷ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²²⁸ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²²⁹ Yeni Sabah, “Durumda Aydınlık”, **Yeni Sabah**, 18.06.1944, s. 1.

özgürleştirecektir.²³⁰ Yani yazar Nadi'nin aksine, Batı Demokrasilerini tam anlamıyla **özgürlük fedaileri** olarak algılamaktadır. Bu bağlamda yazarın **hak, istiklâl ve hürriyet davasına** verdiği desteği aşağıdaki ifadelerinde net bir biçimde görebilmek mümkündür:

“Fikir hürriyetimizi Demokrasilere bağlılığımızı ve Müttefiklerimizin zaferlerinden memnuniyetimizi gizlemek için hiçbir sebep görmüyoruz. Yükselen güneşin nuru renkli kâğıtlarla örtülebilir mi?”²³¹

Almanya'nın Roma'yı işgali üzerine yayımladığı bir makalesi yazarın Mihver ve Batı Demokrasileri algılarının karşılaştırılması açısından önem arz etmektedir. Yazar makalesinde Anglosaksonların Protestan olmalarına rağmen Katolikliğin merkezi Vatikan'a duydukları saygıdan ötürü Roma'yı açık şehir olarak tanıdıklarını, ancak Almanya'nın Batı Demokrasilerinin bu nezaketine taban tabana zıt şekilde Roma'yı işgal ettiğini, üstelik Vatikan'a karşı oldukça sert bir tavır takınarak sarayı kuşattığını ifade etmektedir.²³² Yani yazar din gibi hassas bir fenomen üzerinden Demokrasilerin insaniyetperverliğine karşılık Almanya'nın insaniyetsizliğini gözler önüne sermektedir.

Mihver aleyhtarlığı ve Batı Demokrasileri taraftarlığına bağlı olarak yazar demokratik rejimlerin “toptancı” rejimler karşısındaki üstünlüğünü vurgulamayı da ihmal etmemiştir. Öyle ki yazar Hitler'e suikast girişiminin bu üstünlüğü bir kez daha açığa vurduğunu ifade etmektedir.²³³ Zira İngiltere ve ABD'de savaşın gidişatı Mihver lehineyken bile istikrar, birlik ve beraberlik muhafaza edilirken, Almanya ve İtalya zaferden uzaklaştıkça bu ülkelerdeki nizam yerini kaosa bırakmıştır.²³⁴ Dolayısıyla savaşta gelinen nokta, hangi rejimin “iyi” olduğunu ortaya koymaktadır.

²³⁰ Yeni Sabah, “Aydınlığa Doğru”, **Yeni Sabah**, 25.05.1943, s. 1.

²³¹ Yeni Sabah, “Tarafsızlığımız Ve Fikir Hürriyetimiz”, **Yeni Sabah**, 22.06.1943, s. 1

²³² Yeni Sabah, “Cinayetden Daha Fena.. Hata”, **Yeni Sabah**, 21.09.1943, s. 1.

²³³ Yeni Sabah, “Demokrasinin Üstünlüğü”, **Yeni Sabah**, 24.07.1944, s. 1.

²³⁴ **a.e.**, s. 1, 3.

Görüldüğü gibi yazar demokrasi fikrinin her türlü “toptancı” fikirden üstün ve iyi olduğunu düşünmektedir. Yazara göre demokrasi, Dünya’ya önünde sonunda “sulh ve nizam” getirecek, küresel düzeyde insanların basın ve ifade özgürlüğü gibi temel özgürlüklerden faydalanabilmelerini sağlayacaktır.²³⁵ Bu bağlamda yazar demokratik sistemin zaferinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır.²³⁶ Öyle ki bir makalesinde demokrasinin gücüne duyduğu inancı şu şekilde ifade etmektedir:

“Demokrasi fikirleri er geç bütün Avrupada ve dünyada hâkim olmağa namzettir. Bu selin önünde durmağa çalışacaklar muhakkak süpürüleceklerdir.”²³⁷

Nitekim yazara göre Almanya -ya da Mihver Devletleri- ezilmesi gereken bir zihniyetin timsaliyken, Batı Demokrasileri hem Mihver tehlikesinin Dünya’dan temizlenmesini hem de akabinde Dünya’nın demokrasi ideali çerçevesinde daha iyi bir düzene kavuşmasını sağlayacak özgürlük fedaileridir. Bu bakımdan yazarın tıpkı Yalçın gibi halkı bilinçlendirmek adına bir misyon üstlendiği söylenebilir. Nitekim yazar söz konusu misyon doğrultusunda Türk hükümetinin o dönemki denge politikasına zıt olarak, Alman tehlikesini vurgulamaktan geri durmamış, buna karşılık Batı Demokrasilerinin mücadelesinin **haklılığını** ve benimsedikleri değerlerin **iyiliğini** gündemde tutma gayreti içerisinde olmuştur.

1.2.2. Türk Politikası Algısı

Yazarın Türk hükümetinin Almanya’ya yapılan krom sevkiyatını durdurma kararına kadar yayımlanan makalelerinde Türk politikasının iki prensibinden bahsettiği görülmektedir. Birinci prensip Türkiye’nin İngiltere’ye olan **bağlılığıdır**. Yazara göre Türkiye, Yalçın’ın da belirttiği gibi, tarafsız değil, yalnızca savaş dışıdır. İkinci prensip ise Türk politikasının **milliliğidir**. Bu bağlamda yazar Moskova Konferansı’ndan (18 Ekim-1 Kasım 1943) itibaren İngiltere’nin safında yer almanın

²³⁵ Yeni Sabah, “Soğuk ve Çetin Hakikatler”, **Yeni Sabah**, 05.09.1944, s. 3.; Yeni Sabah, “Demokrasi Dünyası”, **Yeni Sabah**, 08.10.1944, s. 5.

²³⁶ **a.e.**

²³⁷ Yeni Sabah, “Tarafsız Gözler Açılıyor mu?”, **Yeni Sabah**, 25.06.1943, s. 1.

Türkiye'nin selâmeti için en doğru karar olduğunu yinelemekle birlikte sırf İngilizlerin çıkarları uğruna **realiteyle** çelişen adımlar atılamayacağını vurgulamaktadır. Yani yazara göre İngiltere ile müttefiklik, milli menfaatleri hiçe sayarak İngiltere'nin her talebini karşılamak anlamına gelmemektedir. Bir başka deyişle Türkiye Müttefiklere **kayıtsız şartsız** bir şekilde bağlı değildir ve menfaatleri çerçevesinde “yüzde yüz millî bir siyaset gütmektedir.”²³⁸ Yazar Almanya'ya yapılan krom sevkîyatının durdurulmasının ardından ise Türk politikasında Müttefik Devletlerle bozulan ilişkileri düzeltmek adına açılan yeni döneme uyum göstermeye çalışarak millilik vurgusuna son vermiş ve Türkiye'nin Demokrasilere olan **bağlılığı** ön plana çıkarmıştır.

Yazara göre Türkiye ile İngiltere arasında sarsılmaz bir birlik bulunmakla birlikte, bu birlik **ortak idealler** ve **ortak menfaatler** temelinde yükselmektedir. Ortak idealler noktasında yazar Türkiye'nin de tıpkı İngiltere ve ABD gibi “hürriyet” ve “demokrasi” aşığı bir ülke olduğunu, dolayısıyla Türk-Anglosakson ittifakının “tesadüfî” olmadığını ifade etmektedir.²³⁹ Bir başka deyişle “yurtta sulh, cihan sulh” ilkesine dayanan Türk politikası ile adından da anlaşılacağı üzere milletlerin hak ve özgürlüklerine dayalı uluslararası bir **sulh** ortamını hâkim kılmak uğruna mücadele veren Sulh Cephesi'nin davası bire bir olarak örtüşmektedir. Yazar tarafların ideal birliğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir milyona yakın vatan çocuğunu uzun yıllardır silâh altında tutan Türk hükûmeti harbi insanlık için bir âfet saymaktadır. Bu itibarla Amerikalıların fikirlerini, Amerika devlet adamlarının sözlerini benimsiyecek kadar kendimize yakın buluyoruz ve milletlere hak, müsavat ve hürriyet tanıyan cereyanlara bütün kuvvetimizle yardım etmek istiyoruz. Bunun aksine bir istikamet ve gaye kovalıyanları alkışlamamız çok tabiidir.”²⁴⁰

Ortak menfaatler noktasında yazara göre Türkiye ile İngiltere arasında tarihsel nitelikte bir işbirliği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere, Kırım ile 93 harplerinde ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde

²³⁸ Yeni Sabah, “Harp Dışı kalışımıza Dair mütalealar”, **Yeni Sabah**, 01.06.1944, s. 1.

²³⁹ Yeni Sabah, “Amerikadan Yükselen Ses”, **Yeni Sabah**, 16.03.1943, s. 1.

²⁴⁰ Yeni Sabah, **a.g.m.**

olduğu gibi, Yakın Doğu’da güçlü bir Türkiye’nin bulunmasına önem vermekte, Türkiye ise İngiliz ittifakından **dış politikasının geleneksel bir denge unsuru** olarak faydalanmaktadır.²⁴¹ Dolayısıyla taraflar arasında geçmişten süregelen bir menfaat birliği vardır.

Yazarın Türk politikası algısını net bir biçimde anlayabilmek için Türk-Alman ilişkilerini nasıl değerlendirdiğine de değinmek önem arz etmektedir. Yazara göre Alman tehlikesi Dünya için olduğu kadar Türkiye için de bir realitedir. Dolayısıyla yazar Alman dostluğuna ve diplomasisine güvenmemekte, Almanya’yı “kuzu postuna bürünmek isteyen kurda” benzetmektedir.²⁴²

Yazar tıpkı Yalçın gibi, Almanya’nın Türkiye’nin dostu olmadığını gündeme getirme gayreti içerisinde olmuştur. Söz gelimi Nisan 1943’te bir Alman heyeti yeni bir ticaret anlaşması imzalamak amacıyla Türkiye’ye gelir ve yazar gelişme üzerine tüm Avrupa’nın işgal altında olduğunu hatırlatarak, Mihver politikasının özünde milletlerin yaşam hakkına ve özgürlüğüne saygının bulunmadığını bir kez daha vurgular.²⁴³ Yani Alman diplomasisi karşısında daima ihtiyatlı olmak gerekmektedir. Öyle ki yazar “kuzu postuna bürünmek isteyen kurda” karşı Türk halkını şu şekilde uyarmaktadır:

“Şu dakikada hükûmet merkezinde bir Alman heyetiyle bir ticaret muahedesi müzakere edilmekte bulunması hiç bir zaman bize fazla ve sahte bir emniyet vermemelidir. Yüzümüze gülerek dostluk ve ticaret konuşmaları yapılırken başka merkezlerde başka türlü mükâlemelerin yapılmamakta olduğunu kim temin edebilir? Bilâkis Mihverciler mülâyim ve iltifatlı davrandıkça karşı taraftakilerin uyanıklığı artmalıdır...”²⁴⁴

Görüldüğü gibi yazar Türk-Alman ilişkilerindeki olumlu gelişmelerin kamuoyunda “dost Almanya” algısı oluşturmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Yazara göre Almanya için “bitaraf demek aşağı yukarı yarı hasım demektir.”²⁴⁵ Yani

²⁴¹ a.e.; Yeni Sabah, “Times’e Göre İtimad Buhranı”, **Yeni Sabah**, 13.02.1944, s. 1.

²⁴² Yeni Sabah, “Harp Uzadıkça..”, **Yeni Sabah**, 27.09.1943, s. 1.

²⁴³ Yeni Sabah, “Çok Uyanık Olalım”, **Yeni Sabah**, 19.04.1943, s. 1.

²⁴⁴ a.e.

²⁴⁵ Yeni Sabah, “Çıban Başı mı Koparmak İstiyorlar?”, **Yeni Sabah**, 03.09.1943, s. 1.

Almanya'nın Türkiye'ye sergilemekte olduğu dostane yaklaşım, yalnızca göz boyamaya yöneliktir. Bu bağlamda yazarın Türkiye ile Almanya arasında 1941'de imzalanan dostluk ve saldırmazlık paktına yaklaşımı da incelenmeye değerdir. Yazara göre Almanya'nın Türkiye'ye saldırmamasının nedeni dostluk ve saldırmazlık paktının yükümlölüklerine riayet etmesi değil, güçlü orduya ve milli birliğine dayanan Türk politikasının caydırıcılığıdır.²⁴⁶ Bir başka deyişle iyi ilişkilere istinaden gardını düşürdüğü takdirde Türkiye'nin saldırıya uğramayacağını garantiyi yoktur. Dolayısıyla Türk politikası Almanya karşısında bir an bile gevşememeli, daima uyanık olmalıdır.²⁴⁷

Yani denilebilir ki yazarda Türk politikasının dengeli yaklaşımının izdüşümüne rastlamak mümkün değildir. Yazar İngiltere ve ABD'den "müttefiklerimiz" şeklinde bahsetmekte,²⁴⁸ buna karşılık Alman dostluğuna güvenilmemesi gerektiğini açıkça ifade etmektedir. Bu doğrultuda yazarın Nadi'den farklı olarak Türkiye'nin durumunu **tarafsız** değil, **savaş dışı** olarak tanımladığını belirtmek gerekir. Yazar Türk politikasının takip etmekte olduğu çizgiyi şu şekilde özetlemektedir:

"...Bir kere, bizi mutlak ve umumî surette tarafsız addetmek yanlıştır. Biz İngiliz-Mihver harbinde tarafsız değiliz. Bunu ilk gününden söyledik, söylüyoruz ve söylemekte kusur etmiyeceğiz. Biz ilk aylarda İtalyanın yaptığı gibi, harp harici bulunuyoruz. İngiltere müttefikimizdir. İngiltere-Alman harbi başladıktan sonra imzalanan ittifak muahedenamemiz bizi derhal bu harbe iştirak etmeğe mecbur bırakmıyor. Fakat sırf tedafüi maksatla aktedilmiş olan Ankara muahedenamesi bize de bazı vecibeler tahmil etmiştir ki o şartlar tahakkuk ederse Türkiye'nin de kendisine düşen vaşifeyi ifa edeceğinde şüphe yoktur..."²⁴⁹

Öte yandan 1943 yılının sonlarında Müttefik Devletlerin Türkiye'yi savaşa sokmak için uyguladıkları baskının iyiden iyiye artması yazarı da etkilemiştir. Yazar Moskova Konferansı'ndan itibaren Türkiye'nin İngiltere'ye bağlı bulunduğunu, ancak savaşa yalnızca "hayatî menfaatleri" mevzu bahis olduğu takdirde dâhil

²⁴⁶ Yeni Sabah, "Saracoğlu'nun Sözleri", **Yeni Sabah**, 17.06.1943, s. 1.

²⁴⁷ **a.e.**

²⁴⁸ Yeni Sabah, "Dünya Siyasetinde Türkiye", **Yeni Sabah**, 15.02.1943, s. 1.

²⁴⁹ Yeni Sabah, "Türkiye'nin Tarafsızlığı Meselesi", **Yeni Sabah**, 26.03.1943, s. 1.

olacağını vurgulamıştır.²⁵⁰ Yazarın Birinci Kahire Konferansı'nın akabinde de aynı tutumu sergilediği görülmektedir. Bu bağlamda bazı İngiliz gazetelerinin Türkiye'nin muharip olarak Müttefik Devletlere sağlayacağı faydalara değinmesi üzerine Türk politikasını şu şekilde özetlemektedir:

“Hakikatte durum çok açıktır. Türkiye Millî Şefinin etrafında toplanmış yekpare mühip bir kudrettir. Fakat bu kuvvet ancak ve ancak Türk menfaatlerinin icabettiği yer ve zamanda kullanılacaktır.

Dört buçuk yıldır takip ettiğimiz açık ve dürüst politika ancak bu olmuştur. Hitler ordularının Balkanları bir sel gibi aşarak tâ hudutlarımıza dayanması Türkün kaya gibi olan metanetini hiç sarsmadı. Doğu komşumuz İranda cereyan eden hâdiselerde, Irak ve Süriyedeki olaylar da bizi aynı metin mevzide buldu. Vekayi ne kadar karışık ve girift olursa olsun, Türkiye kendisi için çizmiş olduğu yoldan ayrılamaz...

... Türkiye'nin harbe müdahalesinin savaşı kısaltması Türkiye tarafından herhangi bir hareket için tamamiye kâfi bir sebep sayılamaz. Türk, kanını ancak millî menfaatleri uğurunda akıtacaktır. Ve Millî Şefinin göstereceği yolda yürüyecektir...”²⁵¹

Yukarıdaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere yazar Türkiye'nin bir yandan yalnızca menfaatleri söz konusu olduğunda muharip olacağını vurgulamakta, diğer yandan ise İngiltere'ye bağlı bulunduğunu geçmişe atıf yaparak kanıtlamaya çalışmaktadır. Yani yazara göre Türkiye savaşın başından itibaren İngiltere yanlısıdır ancak sırf Müttefik Devletlerin çıkarlarına hizmet etmek adına savaşa sürüklenme niyetinde değildir. Bununla birlikte yazarın İngiltere'ye karşı tutumu Türk-İngiliz ilişkilerinin kopma noktasına geldiği 1944'ün Şubat, Mart ve Nisan aylarında sertleşecektir.

Yazar Türk-İngiliz ilişkilerindeki gerginliğin doruk noktasına ulaştığı dönemde, Türkiye'nin milli menfaatleri tehlike altına girmediği sürece muharip olmayacağını açıktan dile getirmemiş; ancak bu düşünce temelinde, Türk bitaraflığını çeşitli gerekçeler ileri sürmek suretiyle haklı kılma çabası içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Türk hükümetine uygun şekilde, Türkiye'ye yapılan askeri yardımların yetersizliğini gerekçe göstererek Türkiye'nin savaşa hazır olmadığını

²⁵⁰ Yeni Sabah, “Türkiyeden Endişe Mi?”, **Yeni Sabah**, 28.10.1943, s. 1.

²⁵¹ Yeni Sabah, “Türkiye Çizdiği Yoldan Ayrılamaz”, **Yeni Sabah**, 06.11.1943, s. 1.

savunmakta ve İngiltere'nin Türkiye'yi savaşa sokmak için uyguladığı baskıyı yersiz bulmaktadır. Yazara göre Almanya Müttefik Devletlerin iddia ettiği gibi güçsüz bir durumda değildir. Bir başka deyişle Almanya'nın Doğu'da gerilemesi, savaşa dâhil olması halinde Türkiye'ye saldıramayacağı anlamına gelmemektedir.²⁵² Yazar “harp boyunca düşman kuvvetinin tepki kudretini daima yanlış tahmin ettikleri” gerekçesiyle İngilizleri eleştirerek Luftwaffe'ın Londra'ya düzenlediği yoğun hava akınları ile İngiliz kuvvetlerinin Ege Adaları'ndan atılmasını Alman savaş gücünün birer göstergesi olarak yorumlamakta ve Türkiye'nin askeri bakımdan hazır hale gelmeden, “hesapsız kitapsız” bir şekilde savaşa giremeyeceğini ifade etmektedir.²⁵³

Öte yandan yazar konuyu sadece yetersiz askeri yardımlar üzerinden ele almamaktadır. Yazarın tabiriyle Türkiye'nin Almanya'ya karşı savaşması “hesapsız kitapsız” olduğu kadar “lüzumsuzdur.”²⁵⁴ Zira Türkiye muharip olduğu takdirde pek çok açıdan Müttefik Devletlerin çıkarlarına hizmet edecek fakat bu durumdan herhangi bir **yarar** görmeyecektir.²⁵⁵ Yazarın tabiriyle “Türkiyenin yabancı topraklarda gözü olmadığından” dolayı “Ankara için, bir harbi ve kan dökmeyi cazip kılacak” bir unsur bulunmamaktadır.²⁵⁶ Dolayısıyla yazara göre Mihver tarafından herhangi bir saldırıya uğramadan savaş ilan etmek “memleketi ateşe sokmak” anlamına gelecektir.²⁵⁷ Ayrıca yazar hâlihazırda ABD ve SSCB gibi iki güçlü devletle müttefik olan İngiltere'nin savaşın ilk yıllarındaki gibi yalnız mücadele etmediğini ifade etmekte, dolayısıyla zaten “sendeleyeni Cermenlere son darbeyi vurmak için” Türkiye'ye ihtiyaç duymadığının altını çizmektedir.²⁵⁸ Yani yazara göre Türkiye'nin savaşa girmesi, gerek milli çıkarlara hizmet etmemesi gerekse Almanya'nın güçlü Müttefik bloğu karşısında çok geçmeden diz çökecek olması bağlamında **gereksizdir**.

Yazarın bu dönemde İngiltere ve ABD'yi eleştirdiği bir başka konu, Almanya'ya yapılan krom sevkiyatının durdurulması noktasında Türkiye'ye

²⁵² Yeni Sabah, “Macera Politikası”, **Yeni Sabah**, 07.03.1944, s. 1.

²⁵³ **a.e.**

²⁵⁴ **a.e.**

²⁵⁵ Yeni Sabah, “Harp ve Türkiye”, **Yeni Sabah**, 19.07.1944, s. 1, 3.

²⁵⁶ **a.e.**, s. 3.

²⁵⁷ Yeni Sabah, “Türkiye Niçin ‘Muharip Müttefik, Olmadı?’”, **Yeni Sabah**, 28.02.1944, s. 1.

²⁵⁸ Yeni Sabah, “Gittikçe Artan Kamet”, **Yeni Sabah**, 05.03.1944, s. 1.

uyguladıkları baskıdır. Yazara göre ihraç edilen krom karşılığında Almanya'dan zorunlu mal ithal edildiğinden Almanya'yla gerçekleşen mübadele Türkiye için hayati önem arz etmekle birlikte çözüm yasak koymaya çalışmak değil, çıkarılan tüm kromu satın alarak karşılığında Türkiye'ye ihtiyacı olan malları sağlamaktır.²⁵⁹ Bu bağlamda yazar Anglosaksonları kolay yolu seçtikleri gerekçesiyle sert bir üslupla eleştirmektedir:

“... hakikatte milyonlarca askerile şu dakikada fiilen savaşılan ve Nazi ordularını perişan etmeğe tek başına çalışan devlet Sovyet Rusyadır.

Binaenaleyh (Wermacht) ın herhangi bir şekilde harp bakımından fazla kuvvetlenmesinde birinci derecede ilgili devlet Moskova hükûmeti olmak lâzım gelir ve akla birdenbire öyle gelir ki böyle bir hareketin önyaklığı Sovyet siyasetinden gelir. Halbuki bütün zahiri mantık hilâfına henüz ikinci cepheyi açmıyarak ancak vaat ile vakit geçirmekte bulunanlar veyahut açıldığı söylenen üçüncü cephede hiç terakki kaydetmiyerek Almanların kendiliklerinden çekilmelerini bekleyenler, tarafsız devletleri tazyik etmek ihtiyaç ve lüzumunu duymuşlardır.

Politikanın karanlık dehlizlerinde ve kaypak hıyabanlarında yürümek ne kolay, ne de tehlikesizdir. İkinci cepheyi henüz açmamış olmak Anglo Saksonları müttefikleri Ruslara hiç olmazsa böyle aşırma bir yardım kaygusuna sevk etmiş olabilir.”²⁶⁰

Yazarın Anglosaksonların Türk politikasını yönlendirme girişimlerini tasvip etmediği açıktır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki söz konusu eleştirel yaklaşım, bir kırılma noktası olarak anlaşılmamalıdır. Zira yazar bu dönemde diğer taraftan İngiliz dostluğu gündeme getirmeye devam etmektedir. Yazarın tabiriyle “Türk-İngiliz ittifak, dosluk ve münasebetleri geçici münakaşa veya ârızî bulutlarla bulandırılmayacak kadar sağlam temellere dayanmaktadır.”²⁶¹

Kısacası yazar Türkiye'nin gerek savaşa girmemek gerekse krom ihracatını devam ettirmek için haklı sebepleri olduğunu vurgulamakta ve bu sebeple **tarafı olduğu** Demokrasileri eleştirmektedir. Zira yazara göre **milli menfaatleri** Türkiye'nin kırmızı çizgisidir. Öte yandan yazarın söz konusu dönemde Türk-İngiliz müttefikliğine de vurgu yapmayı ihmal etmediği görülmektedir. Bu bağlamda

²⁵⁹ Yeni Sabah, “Menfi Tavsiyeler Değil, Müsbet Teklifler Lâzım!”, **Yeni Sabah**, 11.04.1944, s. 1.

²⁶⁰ Yeni Sabah, “Bir Tahli”, **Yeni Sabah**, 17.04.1944, s. 1.

²⁶¹ Yeni Sabah, “Rauf Orbay'ın İstifası”, **Yeni Sabah**, 12.03.1944, s. 1.

örneğin aynı makalede hem İngiltere'nin yeteri kadar askeri yardım yapmadan Türkiye'yi savaşa sokma çabalarını eleştirmekte hem de Türkiye'nin İngiltere'yle imzaladığı ittifaka olan "sadakatinin" tartışmaya açık bir konu olmadığı da ifade ederek **müttefiklik** vurgusu yapmaktadır.²⁶²

Yazarın Almanya'ya yapılan krom sevkiyatının durdurulmasından itibaren ise eleştirel tutumunu bir yana bırakarak Türk-İngiliz ittifakını oldukça ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu durum, Türk politikasında o dönem Müttefik Devletlerle kopma noktasına gelen ilişkileri düzeltme adına gidilen revizyonla²⁶³ da uyum göstermektedir. Nitekim yazar **İngiltere ve ABD'nin talebi doğrultusunda alınan** karar üzerine Türk politikasının takip ettiği çizgiyi bir kez daha özetlemektedir:

"Almanya ve peyklerine harp için faydalı mal satmamaları hakkında Amerika ve İngiltere tarafından Avrupadaki tarafsız devletlere yapılan tebligatın bir örneği de Ankaraya yapılmıştı. Hakikatte bizim bitaraflar arasında sayılarak bu meyanda kapımızın çalınmasını biz kendi hesabımıza çok garip bulmuş ve âdeta bir adres yanlışlığı var zannetmiştik. Çünkü bütün dünya, dost düşman bilir ki Türkiye bu dünya boğuşmasında tarafsız bir devlet değildir. Daha fırtına kopmadan evvel talih ve kaderimizi demokratik İngiltere ve Fransaya bağlamıştık. Garbin bu iki büyük devleti ile tam ve kâmil bir surette anlaşmış ve karşılıklı olarak elimizden geldiği kadar yekdiğerimize iyi ve kötü günlerde yardım eylemeyi andlaşmıştık. Almanların tecavüzleri, gerek doğuda Lehistan, gerek batıda Fransa, Belçika, Holland ve Norveçe taallûk etsin, bizi bulduğumuz noktadan kımıldatamadı. Hattâ Fransanın çökerek sahneden çekilmesi bile Ankaranın ittifak muahedesi hakkındaki düşünce tarzını değiştiremedi. Çünkü ittifak rükünlerinden biri aradan çıktığına göre masanın istinadgâhı olan bacaklardan bir teki kırılmış ve kopmuştu..."²⁶⁴

Yazarın müttefiklik vurgusu yaptığı bir başka konu Kassel gemisi hadisesidir. Karikatür 19'da²⁶⁵ daha detaylı incelenecek olmakla birlikte Haziran 1944'te Alman Kassel gemisi, **İngiltere'nin talebi üzerine** Boğazlar'dan geçerken Türkiye

²⁶² Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁶³ Türk hükümeti, Müttefik Devletlerin zaferinin ufukta belirmesi üzerine 1944 yılında Türk dış politikasının **dengeli** hatt-ı hareketini Müttefik Devletler tarafına kaydırabilmek için bir dizi karar almıştır. Bunlar; (1) Almanya'ya krom ihracatının durdurulması, (2) Kassel Hadisesi'nin akabinde Boğazlardan Mihver gemilerinin geçişinin yasaklanması ve Menemencioğlu'nu görevden alınması ve nihayetinde (3) Almanya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin sona erdirilmesidir. "Türk Dış Politikasının Yeniden Düzenlenmesi" için **bkz.** Edward Weisband, **İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası III**, Çev. M. Ali Kayabal, **Cumhuriyet**, İstanbul 2000, s. 53-72.

²⁶⁴ Yeni Sabah, "Biz Bitaraf Değiliz", **Yeni Sabah**, 22.04.1944, s. 1.

²⁶⁵ **bkz.** s. 151.

tarafından detaylı bir aramaya tabi tutulmuş, neticede Kassel'in ticaret gemisi görünümlü bir Alman savaş gemisi olduğu anlaşılmıştır. Bunun üzerine Hâriciye Vekili Menemencioğlu 15 Haziran'da istifa etmiş -daha doğrusu görevden alınmış- ve Saraçoğlu da aynı gün verdiği demeçte EMS ve Mannheim tipindeki Alman gemilerinin Boğazlar'dan geçişinin yasaklandığını, bundan böyle Boğazlar'a gelecek Alman ticaret gemilerinin de sıkı bir biçimde aranacağını belirtmiştir.²⁶⁶

Yazar hadise üzerinden Türkiye'nin İngiliz müttefikliğine olan bağlılığını vurgulamaktadır. Yazara göre hadiseye kadar ticaret gemisi görünümlü Alman savaş gemilerinin Boğazlar'dan geçebilmelerinin sorumlusu Menemencioğlu olmakla birlikte, istifa ve akabinde Saraçoğlu'nun görevi devralması Türk politikasında dönüm niteliğinde bir değişime yol açmayacaktır.²⁶⁷ Bir başka deyişle yazar Menemencioğlu'nun **hatasını** istisnai bir durum gibi arz ederek Türk politikasının beş yıldır İngiliz müttefikliği temelli bir çizgi takip ettiğini kanıtlama çabası içerisinde. Bu bağlamda hadise üzerine alınan kararları krom sevkiyatının durdurulmasının ardından İngiltere'ye yapılan "ikinci jest" olarak yorumlayan yazar, Türkiye'nin söz konusu jestle müttefikine verdiği değeri bir kez ispatladığını ifade etmektedir.²⁶⁸

Yazarın Türkiye'nin Almanya ile ilişkilerini kesmesi üzerine de benzer bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Yani krom ihracatını durdurulmasına kadar Türk politikasının milliliğine vurgu yapan; Türkiye'nin sırf Müttefiklerin talebini karşılamak için milli menfaatlere aykırı hareket edemeyeceğini belirten ya da ima eden yazar, bu tutumuna taban tabana zıt bir şekilde, **İngiltere'nin baskıları sonucu**²⁶⁹ 2 Ağustos 1944'te açıklanan kararı oldukça tabii bir gelişme olarak değerlendirerek Türk politikasında meydana gelen revizyona uyum göstermeye çalışmaktadır. Yazarın düşüncelerindeki revizyonu aşağıdaki ifadelerinden net bir biçimde anlayabilmek mümkündür:

²⁶⁶ "Türkiye ve Müttefikleri", **Tanin**, 16.06.1944, s. 1.

²⁶⁷ Yeni Sabah, "Tazyik Altında Değil, İsteyerek..", **Yeni Sabah**, 26.06.1944, s. 3.

²⁶⁸ Yeni Sabah, "Değişmiyen Türk Politikası", **Yeni Sabah**, 17.06.1944, s. 1, 3.

²⁶⁹ Koçak, **a.g.e.**, s. 263.

“... Türkiye İngiliz müttefikî olduğunu hiçbir zaman saklamadı. Sempatisinin demokrasilere müteveccih olduğunu gizlemedi. Büyük müttefikimiz İngilterenin, Amerikanın da muvafakatına iktiran eden, arzusuna ve isteğine uyarak Almanyayı her türlü iktisadî kaynaklarımızdan ve siyasî menfaatlarından mahrum etmek kararını aldı. Bu hareketimizde mübaşeret tarafımızdan gelmemiştir. Londranın arzusunu terviç etmek suretiyle ittifak ödevimizi ifa etmek istemiş bulunuyoruz...”²⁷⁰

Yazar ilerleyen zamanlarda da Türkiye’nin İngiltere’ye olan bağlılığını vurgulamaya devam etmiştir. Söz gelimi 23 Şubat 1945’te San Francisco Konferansı’na katılabilmek adına sembolik olarak Almanya ve Japonya’ya savaş ilan edilmesi üzerine kararın 12 Mayıs 1939 tarihli Türk-İngiliz Beyannamesi’yle başlayan sürecin bir sonucu olduğunu belirtmektedir.²⁷¹ Yani yazar karar vesilesiyle yeniden Türkiye’nin müttefikinden hiçbir zaman uzaklaşmadığına dikkat çekme çabasıdır:

“Türkiye muharıpler arasında kuvvet denkliliğinin çekişmelerine politikasını hiç uydurmamıştır. Cermenliğin en hâkim zamanında önüne dikilerek ‘Buradan öteye geçilmez!’ diyenler hangi karar ve tedbiri alırlarsa alsınlar askerî inkişafı dolayısıyla böyle bir harekete teşebbüs etmiş olmak ithamına maruz kalmaktan çok uzaktırlar.”²⁷²

Nitekim yazarın Türk politikası üzerine görüşlerini iki dönem halinde incelemek mümkündür. Almanya’ya yapılan krom ihracatının durdurulmasına kadar yazar Türk politikasının İngiliz yanlısı olduğunu ifade etmekle birlikte Türkiye’nin kendi menfaatlerini hiçe sayarak, sırf müttefikinin menfaatleri doğrultusunda hareket edemeyeceğini vurgulamış ve bu doğrultuda zaman zaman İngiltere’yi Türkiye’ye uyguladığı baskılar nedeniyle eleştirmiştir. Krom kararının ardından ise Türk hükümetinin Müttefik bloğuyla arasındaki buzları eritme çabalarına paralel olarak yazarın eleştirilerine son verdiği ve savaşın nihai safhası boyunca Türk-İngiliz müttefikliğinin daimiliğini gündeme getirme gayreti içerisinde olduğu söylenebilir.

²⁷⁰ Yeni Sabah, “Almanya İle Köprüler Kesildi”, **Yeni Sabah**, 03.08.1944, s. 1, 3.

²⁷¹ Yeni Sabah, “Kararımızdan Sonra”, **Yeni Sabah**, 25.02.1945, s. 1, 3.

²⁷² Yeni Sabah, “Tarihî Kararımız”, **Yeni Sabah**, 24.02.1945, s. 1.

1.2.3. Savaş Algısı

Yazar savaşı hangi tarafın kazanacağına dair düşüncelerini Nadi'nin temkinli yaklaşımının aksine ve tıpkı Yalçın gibi kesin ve açık bir üslupla ifade etmektedir. Yazara göre savaşı önünde sonunda Müttefik Devletler kazanacaktır. Bu bağlamda söz gelimi zafer ibresinin yavaş yavaş Müttefik Devletlere dönmeye başladığı tarihlerde Almanya'nın durumunu kanser hastalarına benzetmektedir.²⁷³ Yani yazar savaşın akıbetinin sürprize açık olmadığını, Müttefik Devletlerin Mihver Devletlerini nihayetinde yeneceğini düşünmektedir. Nitekim aşağıda yazarın söz konusu savının dayanak noktaları detaylı olarak incelenecektir.

Mihver Devletlerinin yenilgisinin kaçınılmaz olduğunu her fırsatta dile getiren yazarın bu iddiası beş nedene dayanmaktadır. Birinci neden Almanya'nın iki cepheli savaş durumunda bulunmasıdır. Yazar Mihver Devletleri için Kuzey Afrika defterinin kapanmak üzere olduğu dönemde yayımlanan makalesinde Avrupa'ya yapılacak çıkarmaların Almanya'nın "başında asılı bir kılıç gibi" durduğunu belirtmektedir.²⁷⁴ Hal böyleyken Almanya Doğu'da zafer elde etse bile bu zafer Alman savaş gücünü büyük ölçüde tüketecek, dolayısıyla Müttefik kuvvetleri Avrupa'ya ayak bastıkları vakit zayıf bir Almanya ile karşılaşacaklardır.²⁷⁵

Yazara göre iki cepheli savaş hali karşısında Almanya'nın savaşın gidişatını değiştirme olanağı bulunmamaktadır. Yazar Kazablanka Konferansı'nda stratejik hava bombardımanının önemine vurgu yapılmasının ardından yoğunlaşan İngiliz ve Amerikan hava akınlarını²⁷⁶ Avrupa'da açılacak ikinci bir cephenin başlangıcı olarak değerlendirmekte, böylece Batı'da Anglosakson, Doğu'da ise Rus baskısının Almanya'yı kapana kıştırdığını ifade etmektedir.²⁷⁷ Bu bağlamda yazara göre hem Batı Demokrasilerini hem de SSCB'yi karşısına alarak cihangirlik ümitlerini kendi elleriyle bitiren ve müdafaa safhasına geçen Almanya'nın²⁷⁸ hâlihazırda tek iddiası

²⁷³ Yeni Sabah, "Ankaradaki Hissiyata Dair", **Yeni Sabah**, 12.04.1943, s. 1.

²⁷⁴ Yeni Sabah, "Önümüzdeki Yaz Muharebeleri", **Yeni Sabah**, 03.04.1943, s. 1.

²⁷⁵ **a.e.**

²⁷⁶ Basil Liddell Hart, **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, çeviren: Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası, İstanbul 2015, s. 830-832, 849.

²⁷⁷ Yeni Sabah, "(Stalin) in Sesi", **Yeni Sabah**, 03.05.1943, s. 1.

²⁷⁸ Yeni Sabah, **a.g.m.**

kendi topraklarını savunabilmektir²⁷⁹; ancak yazar buna dahi ihtimal vermemektedir. Bir başka deyişle Almanya yenilgiye mahkûmdur. Yazarın tabiriyle “yıldırım, şimşek harbi yerini ümitsiz olması zarurî olan bir müdafaa savaşına terkettiği dakikadanberi Almanyanın mukadderatı taayyün etmiştir.”²⁸⁰

Görüldüğü gibi yazara göre iki cepheli savaş nedeniyle zafer ibresinin yeniden Almanya’ya dönebilmesi mümkün değildir. Yazarın tabiriyle her geçen gün daralmakta olan bir kuşatma çemberinde hapsolmuş Almanya’nın “yıldızı sönmüştür.”²⁸¹ Yazar Husky Harekâtı’nın son günlerinde yaptığı değerlendirmede Batı’da RAF ve USAAF, Doğu’da ise Kızıl Ordu taarruzu arasında sıkışan Almanya’nın, “pek yakında” Müttefiklerin Avrupa’nın Batı’sına ve Güney’ine yapacakları çıkarmalara da maruz kalacağına dikkat çekmekte ve Berlin’in “her taraftan coşan ve çılgın bir deniz gibi saldıran bu hücum silsilesi ve taşkınlığı karşısında” elle tutulur bir planının olmadığını ifade etmektedir.²⁸² Dolayısıyla yazar Müttefiklerin zaferinden emin bir tutum içerisinde. Öyle ki yazarın bu tutumu harekâtın hemen başında Mussolini’yi hedef aldığı bir makalesinde de net bir şekilde görülmektedir:

“... Dikkat edilecek olursa Faşizmin şefi dün çok ümitsiz bir dil kullanmıştır. Avrupaya ve hattâ Afrikaya bile sığamayıp yayılma ve taşıma hevesi ve gururu şimdi ancak öz toprakların müdafaasında muvaffak olacağını temin etmeğe inhisar etmiştir. Hattâ İngilizlerin bir ihraç hareketinde muvaffak olacakları ihtimali de kabul edilmekte, fakat Avrupanın istilâsının tahakkuk edemiyeceği ileri sürülmektedir. İngiliz kıtaları yarım adaya ve Avrupanın muhtelif noktalarına çıktıkları ve hava bombardımanları cehennemî bir tempo kazandığı vakit Mareşal Stalin’in emrindeki silindir de harekete gelince bu istilâ keyfiyetinin nasıl tahakkuk edeceğini bütün diktatörlükler görecektir...”²⁸³

Yukarıdaki ifadelerinden yola çıkarak yazarın Batı Avrupa’da açılacak ikinci bir cephe hakkındaki düşüncelerine daha detaylı değinmek gerekir. Yazar Anglosaksonların Avrupa’nın batısına yapacakları çıkarmayı, “tarihte hiç eşine

²⁷⁹ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁸⁰ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁸¹ Yeni Sabah, “Alâka Kat’ı”, **Yeni Sabah**, 28.01.1944, s. 1.

²⁸² Yeni Sabah, “Kumdan Set”, **Yeni Sabah**, 18.08.1943, s. 1.

²⁸³ Yeni Sabah, “Kaybolan Harp”, **Yeni Sabah**, 07.07.1943, s. 1.

rastgelinmemiş olan en muazzam bir askerî hareket” olarak tanımlamaktadır.²⁸⁴ Dolayısıyla harekâtın başarısız olma ihtimali yoktur. Zira ortada dört yıl boyunca devam eden ve sınırsız kaynakların seferber edildiği bir hazırlık söz konusudur.²⁸⁵ Bu noktada yazara göre, Nadi’nin savaşın akıbeti üzerine kaleme aldığı makalelerinde sıklıkla görülen, “Almanların gidişata etki edebilecek bir sürpriz yapabilme olasılığı” bulunmamaktadır. Öyle ki yazar Goebbels’in “şimdi düşman tarafından istilânın muvaffakiyetinden mesul olanların yerinde olmayı hiç istemeyiz, çünkü Avrupa kıyısına doğru yapılacak olan bu ağır sefer, müttefiklerin hesaba katamayacakları bir şekilde tarafımızdan ortaya çıkarılacak olan bir takım sürprizlere sebep olacaktır” ifadesini²⁸⁶ şu şekilde tiye almaktadır:

“Almanların hazırladıkları temin edilen sürprizlere gelince bunların tıpkı Alman şehirlerine karşı havadan yapılan taarruzların misillemesi gibi bir mahiyet arz edip etmiyeceği cidden sorulmaya değer görünüyor. Mareşal Göring bir İngiliz bombasına on misli ile karşı konulacağını millete vâdetmişti. Şimdi (70.000- tonlâto hacminde bomba sağnağı altında kalan Almanya bunun edna cüz’ü kadar bir misillemede bulunamıyor. Bütün sanayi merkezleri, yolları, şimendiferleri, iltışak noktaları berhava edildiği halde bunun karşılığına rastlanmıyor...”²⁸⁷

Çıkarma harekâtından önceki makalelerinde Almanya’nın yenileceğini sık sık vurgulayan yazarın, çıkarmanın başarıyla gerçekleşmesinin ardından kaleme aldığı makalelerinde de benzer ifadelere rastlamak şaşırtıcı olmayacaktır. Yazar Almanya’nın Müttefik Devletlere karşı koyma imkânının bulunmadığı kanısındadır. Zira çıkarmayı gerçekleştiren Anglosakson kuvvetleri “sonsuz” kaynaklarla beslenirken, Almanya Doğu’daki Rus taarruzu ve Batı’daki Anglosakson hava akınları dolayısıyla günden güne güç kaybetmektedir.²⁸⁸ Dolayısıyla Müttefiklerce “dövülmekte olan” Almanya için “teslim olmak” ve “yok edilmek” üzere iki

²⁸⁴ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁸⁵ **a.e.**

²⁸⁶ “Doktor Göbels Diyorki”, **Vakit**, 05.05.1944, s. 2.

²⁸⁷ Yeni Sabah, “Sürprizler Olacakmış...”, **Yeni Sabah**, 06.01.1944, s. 1.

²⁸⁸ Yeni Sabah, “Çok Açık Durum”, **Yeni Sabah**, 24.06.1944, s. 3.

seçenek vardır.²⁸⁹ Yani yazara göre Almanya beyhude bir çaba içerisindedir. Öyle ki yazar Almanya’nın ümitsiz durumunu şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Nasyonel – Sosyalizmin yıldızı artık snmüş, ikbal devri sukuta ve inhitata yüz tutmuştur. Kller arasında parlıyacak tek tük kıvılcım Müttefiklerin müşterek kudretini yakacak kuvvette bir ateş asla olamaz.”²⁹⁰

Yazar ikinci neden olarak Avrupa Kalesi’nin tabiri caizse rrlğne dikkat çekmektedir. Yazara göre Avrupa’nın Müttefiklere karşı savunulması noktasında “Berlin ricali ne doğudaki Müttefik ve peyiklerinden, ne de garpte çizmesi altında dört yıldır inlettiğ halktan muavenet greceğne emindir.”²⁹¹ Yani Alman tahakkümü altındaki Avrupa, birlik ve beraberlikten yoksundur.

Bu bağlamda yazar durumu iki açıdan ele almaktadır. Yazarın üzerinde durduğ ilk nokta, işgal altındaki milletlerde Alman tahakkümüne karşı gittikçe büyüyen direniş hareketleridir. Yazara göre Hitler’in Avrupa’yı fetih hayalleri, tıpkı şarlman’nın, 14. Louis’nin ve Napoleon’nun girişimleri gibi başarısız olmaya mahkûmdur.²⁹² Zira sahip oldukları milli bilinç ve kültür gereğ toprakları işgal edilen hiçbir Avrupa milletinın smrgeleştirilmeye razı gelmesi mümkün değildir.²⁹³ Buradan hareketle yazar Almanya’nın günden güne kötüye giden durumunun işgal altındaki milletleri direniş için cesaretlendirdiğni,²⁹⁴ bu milletlerin “feverna hazır birer volkan gibi için için yanar” halde Almanya’yı zorladıklarını²⁹⁵ ve önünde sonunda patlayacaklarını ifade etmektedir.²⁹⁶ Yani Müttefik Devletler Avrupa Kalesi’ne dayandıkları zaman, yegâne arzusu bağımsızlıklarına kavuşmak olan işgal altındaki milletler Almanya’nın yanında savaşmak yerine Almanya’ya karşı savaşacaklardır.

²⁸⁹ Yeni Sabah, “rs, eki ve Mekik”, **Yeni Sabah**, 25.06.1944, s. 1.

²⁹⁰ Yeni Sabah, “Hep Geleceğ Tâlik”, **Yeni Sabah**, 27.06.1944, s. 3.

²⁹¹ Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁹² Yeni Sabah, **a.g.m.**

²⁹³ **a.e.**

²⁹⁴ Yeni Sabah, “Almanlar İçin Büyük Tehlike”, **Yeni Sabah**, 01.09.1943, s. 1.

²⁹⁵ Yeni Sabah, “mitsiz Teşebbüsler”, **Yeni Sabah**, 22.03.1944, s. 1.

²⁹⁶ Yeni Sabah, **a.g.m.**

Öte yandan yazarın üzerinde durduğu bir başka husus Finlandiya, Macaristan, Romanya'nın ve Bulgaristan'ın durumudur. Yazar Almanya'nın yenilgiye adım adım yaklaşmasıyla, bu ülkelerde de Almanya'ya karşı olan muhalefetin günden güne büyüdüğünü ifade etmektedir.²⁹⁷ Yazarın tabiriyle Almanya'nın yenileceğini idrak eden "Alman peykleri de şu veya bu şekilde canlarını kurtarmak yollarını araştırmaktadırlar."²⁹⁸ Bu bağlamda yazara göre savaşın son safhasında bulunduğu bilincinde olan Almanya tedbiri elden bırakmamak adına peyklerini önünde sonunda işgal edecektir.²⁹⁹ Yazar böyle bir durumun, hâlihazırda işgal edilen ülkelerdeki ayaklanmaları da bastırmaya çalışan Almanya'yı hayli zorlayacağını vurgulamaktadır.³⁰⁰

Kısacası yazar Avrupa Kalesi'nin sağlam temeller üzerine kurulmadığı kanısındadır. Dolayısıyla Almanya'nın Avrupa'yı Müttefiklere karşı koruyabilmesinin imkânı yoktur. Yazarın tabiriyle "müdafaa edileceği rivayet edilen Avrupa kalesi içinden bu kadar çürük olursa dışarıdan indirilecek ilk darbeye bu burcun çökeceği muhakkaktır."³⁰¹

Üçüncü neden Almanya'nın savaş gücündeki gerilemedir. Yazar (1) Rusların çelik üretimi için gereken manganez yataklarına sahip Nikopol'ü ele geçirmelerinin, (2) İspanya'nın ve İsveç'in Almanya ile ticari ilişkilerini yavaşlatmalarının ve (3) Anglosakson hava kuvvetlerinin Almanya'da bulunan askeri fabrikalara düzenledikleri hava akınlarının Alman savaş endüstrisini sarsmakta olduğuna dikkat çekmektedir.³⁰² Bu açıdan yazara göre Alman savaş endüstrisine vurulan darbeler işgal altında bulunan ülkelerdeki isyan ve direniş hareketlerinin de etkisiyle "Hitlerizmin" sonunu getirecektir.³⁰³

Burada üçüncü nedene bağlı olarak bir parantez açmak gerekir. Sonraki bölümlerde değinileceği üzere Nadi Doğu'daki Alman gerileyişini stratejik bir plan olarak yorumlamakta ve Almanya'nın topraklarını müdafaada başarılı olması

²⁹⁷ Yeni Sabah, **a.g.m.**; Yeni Sabah, "Macaristan'ın Hevesi", **Yeni Sabah**, 30.10.1943, s. 1.

²⁹⁸ Yeni Sabah, "Anglo-Sakson Aleminde", **Yeni Sabah**, 12.02.1944, s. 1.

²⁹⁹ Yeni Sabah, **a.g.m.**

³⁰⁰ **a.e.**

³⁰¹ **a.e.**

³⁰² Yeni Sabah, **a.g.m.**

³⁰³ **a.e.**

durumunda savaşta yeni bir sayfa açılacağını vurgulamaktadır. Bu noktada yazarın Nadi'yle taban tabana zıt olduğu söylenebilir. Yazar “Alman müstahkem mevkiine çekilmek o kadar kuvvet ve kudret kaynağı ise acaba bundan 4 buçuk yıl evvel neden Hitler orduları bu kalenin etrafına saldırdı?” sorusunu sormakta ve Almanya'nın topraklarına doğru çekilmesine paralel olarak **gücünün de azalmakta olduğunu** ifade etmektedir.³⁰⁴ Yani Yazara göre Alman çekilişi stratejik olmadığı gibi Alman savaş endüstrisinin işleyişi işgal edilen ülkelerdeki kaynakların sömürülmesine bağlı bulunduğundan, Avrupa Kalesi'nin Alman Kalesi'ne dönüşmekte olduğu her gün Almanya'ya avantaj olarak değil dezavantaj olarak dönmekte; dolayısıyla Almanya nihai mağlubiye bir adım daha yaklaşmaktadır.³⁰⁵ Bir başka deyişle denilebilir ki yazar Almanya'nın kendi topraklarına çekilmesinin akabinde yapacağı müdafaanın savaşın gidişatını değiştirebilme ihtimalini mümkün görmemektedir. Yazarın tabiriyle “mahsur Nazizmin inhidamı muhakkaktır.”³⁰⁶

Dördüncü neden Almanya ile Japonya arasında birlik ve beraberliğin bulunmamasıdır. İtalya'nın Mihver cephesinden kopuşunun ardından bu cephede yalnızca Almanya ve Japonya'nın kaldığına vurgu yapan yazar, iki devletin işbirliğinden uzak olduğuna dikkat çekmektedir.³⁰⁷ Öyle ki Japonya'nın Doğu Cephesi'nde oldukça müşkül durumda bulunan müttefikine yardım etmek şöyle dursun, SSCB'yle imzalamış olduğu dostluk ve saldırmazlık paktına “harfî harfine” uyması, ortada “değil çelik, kauçuk paktı bile” bulunmadığının, iki devletin de kendi derdine düşüğünün somut bir örneğidir.³⁰⁸ Bu bağlamda gerek Almanya gerekse Japonya nihayetinde kendi kıtalarında yenileceklerdir.³⁰⁹ Dolayısıyla yazara göre Mihver bloğundaki dayanışma noksanlığı, Müttefik Devletlerin savaşı kazanacağını bir göstergesidir. Yazar savaşın gidişatını değerlendirdiği bir makalesinde Mihver İttifakının durumunu ve akıbetini şu şekilde özetlemektedir:

³⁰⁴ Yeni Sabah, “Hayat Sahası!”, **Yeni Sabah**, 15.02.1944, s. 1.

³⁰⁵ a.e.

³⁰⁶ a.e.

³⁰⁷ Yeni Sabah, “Almanya ve Japonya”, **Yeni Sabah**, 02.01.1944, s. 1.

³⁰⁸ a.e.

³⁰⁹ a.e.

“Amerika donanma ve uçakları fedakârlıkla ve tehlikeden gözlerini kırpmaksızın ileri atılmışlardır. Üslerinden binlerce mil uzaklarda en nazik bir işgal ameliyesine girişmişlerdir. Fakat aynı zamanda bütün Japon kuvvetlei de tecrit edilmiş ve her teşkil kendi başının derdine düşmüştür. Yeni Gine’deki Japon kumandanlığı Mareşal adalarının yardımına koşamayacağı gibi Birmanya’daki kıtaat da ne Yeni Gine ve ne de Mareşale muavenet edebileceklerdir. Tıpkı Avrupada Anglosakson tayyare hücumları dolayısıyla Almanyanın kuvvetli Luftwafe teşkillerini garpta tutmağa mahkûm olup doğuda Rus ilerleyişini durdurma işinde bu imkânlarından faydalanamaması gibi... Böylece Almanya ile Japonya arasında hiçbir temas ve dayanıklılaşma kalmadığı, ve binaenaleyh her yerde başlı başına mahsur birer kale haline geldiği gibi ayrıca bu memleketlerin muhtelif cephe ve sahnelerdeki kuvvetleri arasında bile tesanüt ve bağ imkânı kalmamıştır. Bir merkez ve dimağdan idare edilmek imkânından mahrum kalan uzuvların ise inhilâle ve ölüme mahkûm oldukları muhakkaktır.”³¹⁰

Yazarın son olarak 20 Temmuz 1944’te Hitler’e gerçekleştirilen suikastı Almanya’nın savaşı kaybettiğinin bir göstergesi olarak değerlendirdiğini belirtmek mümkündür. Yazara göre suikast ile birlikte gerek Alman milleti gerekse Alman ordusu savaştan usandığını ortaya koymuştur.³¹¹ Dolayısıyla “Almanya Kalesi” sadece Müttefik Devletlerin taarruzuyla değil, içerideki hareketlenmenin etkisiyle de çökmektedir. Öyle ki yazar Almanya’nın birliğinin ve bütünlüğünün bozulmasıyla iki cepheli savaş durumundan “üç, dört, belki de beş cepheli” savaş durumuna geçtiğini ifade etmektedir.³¹² Öte yandan yazarın üzerinde durduğu bir diğer nokta suikastın hasımlar üzerinde yapacağı tesirdir. Bu bakımdan yazar Müttefiklerin motivasyonunun artacağını ifade etmektedir.³¹³ Yani Nazi rejiminin sonu, yukarıda atıf yapılan makalenin başlığında da belirtildiği üzere, **çorap söküşü gibi gelmektedir.**

Nitekim yazar, 1943’ten 1945’e kadar istisnasız olarak Almanya’nın savaşı kaybedeceğini, çeşitli nedenler üzerinden savunmuştur. Böylece yazarın Yalçın’ın çizgisini devam ettirdiği, dolayısıyla Nadi’den ayrıldığı belirtmek mümkündür. Zira birazdan inceleneceği üzere Nadi’nin Temmuz 1944’ün sonlarına kadar zaferi hangi tarafın kazanacağına dair oldukça temkinli bir tutum sergilediği görülmektedir. Kısacası yazar başından itibaren Müttefik zaferinden emin bir tutum içerisinde

³¹⁰ Yeni Sabah, “Heybetli Bir Manzara”, **Yeni Sabah**, 04.02.1944, s. 1.

³¹¹ Yeni Sabah, “Çorap Söküşü Gibi”, **Yeni Sabah**, 30.07.1944, s. 3.

³¹² **a.e.**

³¹³ Yeni Sabah, “Hitler’e Suikast”, **Yeni Sabah**, 22.07.1944, s. 3.

olmuş, Almanya'nın aleyhine devam eden savaşta gidişatı yeniden lehine çevirebilme ihtimalini hiçbir zaman mümkün görmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET GAZETESİ

Cumhuriyet Yunus Nadi tarafından İstanbul'da kurulmuş ve 1924 yılından bu yana yayın hayatına devam eden günlük gazetedir. Kuruluş amacı İstanbul'daki hilâfet propagandalarına karşı cumhuriyet rejimini savunmak ve cumhuriyet rejimini halka sevdirmek ve benimsetmektir.³¹⁴ Cumhuriyet'in 1930'lardaki kadrosunda Abidin Daver, Cenap Şahabettin, Ahmet Rasim, Vedat Nedim Tör, Halit Ziya Uşaklıgil, Selâhattin Enis, Turhan Tan, Cevat Fehmi Başkut, Feridun Osman Menteşeoğlu Ahmet İhsan, Mümtaz Faik Fenik, Fuat Köprülü gibi isimler bulunmaktadır. Yine bu dönemde Yunus Nadi'nin oğulları Nadir Nadi ve Doğan Nadi de gazetede görev almaya başlamışlardır.³¹⁵ Yunus Nadi'nin 1945 yılında vefatı üzerine gazetenin yönetimini iki kardeş üstlenmiştir.³¹⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında gazetenin başyazarlığını Yunus Nadi ve Nadir Nadi yapmıştır. Bununla birlikte zaman zaman Abidin Daver ve Mahmut Esat Bozkurt gibi isimlerin başmakalelerine de rastlanmaktadır. Bu çalışmada başmakaleleri incelenecek olan Nadir Nadi,³¹⁷ İkinci Dünya Savaşı döneminde Alman realitesini gündeme getirerek hükümetin ve başta Yalçın olmak üzere basının tepkisini çekmiştir. Genel itibarıyla Nadi'nin Alman realitesine değinmesi o sıralarda hükümetin politikasıyla uyuşmasa da, hükümet ilerleyen aylarda bu realiteyi kabul ederek İngiltere yanlısı politikadan aktif tarafsızlık politikasına kayacaktır. Bu bağlamda Nadir Nadi, 1941'den 1944'ün ortalarına kadar hükümetin aktif tarafsızlık politikasını yansıtmıştır. Nadi'nin 1944'ün ortalarından itibaren ise yine hükümetin politikasına paralel şekilde, tarafsızlığı terk ederek Müttefik Devletlerden yana tavır aldığı görülmektedir.

³¹⁴ Topuz, **a.g.e.**, s. 162.

³¹⁵ **a.e.**, s. 163.

³¹⁶ Tekin Erer, **Basında Kavgalar**, TUR Kitap Servisi, İstanbul 1965, s. 75-76.

³¹⁷ Nadir Nadi Abaloğlu (1908-1991), gazeteci ve yazar. Gazeteciliğe öğrenim yıllarında, Cumhuriyet'e özel muhabir olarak gönderdiği haberlerle ve röportajlarla başlamıştır. 1936 yılında ise Cumhuriyet'te yazıları yayımlanmaya başlamıştır. Yunus Nadi'nin vefatı üzerine (1945) gazetenin yöneticiliğini ve başyazarlığını üstlenmiştir. Muğla (1950) ve İstanbul (1954) Milletvekilliği yapmıştır.

2.1. Almanya ve Batı Demokrasileri Algıları

Nadi'nin Almanya ve Batı Demokrasileri algıları Yalçın'dan ve Yalçın'ın ardından farklı şekilde birtakım gelişmelere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda dört dönemden bahsetmek mümkündür. Birinci dönem Türk-İngiliz Beyannamesi'ne (12 Mayıs 1939) kadar olan süreci kapsamaktadır. Nadi birinci dönemde Almanya'ya karşı pozitif bir yaklaşım sergilemiştir. İkinci dönem Türk-İngiliz Beyannamesi'nden Fransa'nın işgaline (22 Haziran 1940) kadar olan aralığa tekabül etmektedir. Nadi ikinci dönem boyunca Müttefik Devletlerden taraf olmuş ve Almanya'yı eleştirmiştir. Üçüncü dönem Fransa'nın işgalinden Hitler'e suikast girişimine (20 Temmuz 1944) kadar uzanan oldukça uzun bir dönemdir. Nadi üçüncü dönemde taraf olmak yerine tarafların mücadelesi üzerine ılımlı ve ihtiyatlı değerlendirmeler yapmayı seçmiştir. Son olarak dördüncü dönem, Hitler'e suikast girişiminden ve Türkiye'nin Almanya ile siyasi ve iktisadi ilişkilerini sonlandırma kararından (2 Ağustos 1944) sonraki süreci kapsamaktadır. Nadi'nin dördüncü dönem boyunca ise tıpkı ikinci dönemdeki gibi Müttefik Devletlerden yana bir tutum benimsediği görülmektedir.

Nadi birinci dönemde Birinci Dünya Savaşı sonrası Alman milletine yapılan haksızlıklar üzerinde durmakta, tek devlet çatısı altında yaşamının Alman milletinin hakkı olduğunu savunmaktadır. Nadi'ye göre gerek Avusturya gerekse Almanya'nın yaşayabilmesi İngiltere ve Fransa tarafından kendilerine dayatılan şartları aşabilmelerine bağlıdır. Nadi bu bağlamda Saint-Germain Anlaşması'nın ardından iktisadi olarak kendi kendini idame ettirebilecek gücü kalmayan Avusturya'nın çözümü ırkdaşı olduğu Almanya ile birleşmekte aradığını belirtmektedir.³¹⁸ Öte yandan Nadi'ye göre aynı ırka, kültüre ve dile sahip bu devletlerin birleşmesi doğal bir sonuçtur.³¹⁹ Nadi benzer şekilde Sudetenland'ın Almanya'ya bırakılmasıyla yanlış olan bir durumun düzeltildiği şu ifadelerle vurgulamaktadır:

³¹⁸ Nadir Nadi, "Avusturyanın Almanyayı İlhakından Sonra", *Cumhuriyet*, 14.03.1938, s. 1.

³¹⁹ a.e.

“...Versailles muahedesi, Almanyanın zafı üzerine müesses bir muahede idi. Almanya kuvvetlendikçe onun da parça parça yıkılması mukadderdi.

Bu hakikat, bugün herkes tarafından anlaşıldığı içindir ki Çekoslovakyanın vaktile yanlış çizilen hududlarındaki tashihlere kimsenin itiraz ettiğini işitmiyoruz.”³²⁰

Dikkat edilirse Nadi, tıpkı Yalçın gibi, birleşik Almanya’yı Avrupa’nın kabul etmesi gereken bir realite olarak görmektedir. Bununla birlikte Yalçın’dan farklı olarak Nadi’nin Almanya’nın doğal sınırlarını da aşarak genişleme siyasetine pozitif yaklaştığı söylenebilir. Zira Nadi’ye göre Almanya’nın militarist politikaları Alman ırkının yaşayabilmesi için bir **zorunluluktur**. Yani Avrupa’nın ortasında yer alan ve kalabalık nüfusa sahip bir “dinamik güç” olarak Almanya, “statik güçlerin” çıkarlarına zıt bir politika izleyerek genişlemek zorundadır.³²¹ Öyle ki Nadi, Almanya’nın Münih Anlaşması’nı çiğneyerek Çekoslovakya’yı haritadan silmesini Alman yayılmacılığının bir emaresi olduğunu kabul etmekle birlikte Alman milletin hayatta kalabilmesinin ancak bu şekilde mümkün olabileceğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Fakat merkezdeki dinamik kuvvet ne yapsın? Yerinden kımıldamadığı takdirde o da seksen milyonluk kocaman göğdesile havasızlıktan bunalmak, çırpına çırpına boğulmak mecburiyetinde kalacak.”³²²

Nadi 12 Mayıs 1939’da imzalanan Türk-İngiliz Beyannamesi’nin etkisiyle ikinci dönemde Almanya’nın militarist politikasını eleştirmiş ve Batı Demokrasilerinden yana bir tutum sergilemiştir. Nadi’ye göre “hakkını yalnız kuvvette arayan” Almanya, Dünya kamuoyu nazarında antipati duyulan bir devlettir.³²³ Burada dikkat çekmek gerekir ki birinci dönemde Almanya’nın **hakkını kuvvette aramasını** tabii karşılayan Nadi, ikinci dönem boyunca söz konusu politikanın karşısında durmuştur. Yani Nazi rejiminin sözde üstün Alman ırkına daha geniş bir Hayat Sahası temin etme gayesiyle Çekoslovakya’yı işgal etmesi bir hak

³²⁰ Nadir Nadi, “Hayat ve Hakikat”, **Cumhuriyet**, 02.10.1938, s. 5.

³²¹ Nadir Nadi, “İçinde Bulunduğumuz Çıkmaz”, **Cumhuriyet**, 21.03.1939, s. 9.

³²² **a.e.**

³²³ Nadir Nadi, “Kim Haklı?”, **Cumhuriyet**, 09.07.1939, s. 8.

değil, haksızlıktır. Bu bağlamda Nadi'nin eleştirel tutumunu aşağıdaki ifadelerinden net bir biçimde görebilmek mümkündür:

“Almanya uzun bir gayretten sonra nihayet Versailles muahedesini yırtmış bulunuyor. Kendi emeği sayesinde artık o da bütün milletlerle müsavi şartlar altında görüşmek imkânlarını elde etmiştir.

Ne güzel değil mi?

Fakat Hayır! Almanya vaziyetinden memnun değildir. İşgal ettiği saha kendisine dar geliyor. Ona toprak lâzım, ham madde lâzım, endüstrisini yaşatacak pazarlar lâzım, daha birçok şeyler lâzım.

Üstelik Almanya, müsavi şartlar altında konuşmak prensipinden de vazgeçmiştir. O nordik ırkı temsil etmektedir, binaenaleyh diğer milletlerle ancak üstün şartlar altında müzakerelere girişebilir. Aksini iddia edenler Almanyanın olduğu kadar sulhun da düşmanıdırlar. Nordik ırkın mümessili olan üçüncü Reich bunları yola getirecek ve Almanyanın istediği sulhu yeryüzünde tesis edecektir.

İşte, sulh hesabına olduğu kadar Almanya hesabına da zararlı olan ve bütün dünya karşısında Hitler'i haksız çıkaran zihniyet budur...”³²⁴

Görüldüğü gibi Nadi'nin ikinci dönem yazıları birinci dönem yazılarıyla taban tabana zıttır. Örnek vermek gerekirse Polonya'nın işgalinin ardından kaleme aldığı makalelerinde Çekoslovakya ve Polonya'yı işgal ederek Versay Anlaşması'ndan daha büyük bir hataya imza attığı gerekçesiyle Almanya'yı eleştirmektedir.³²⁵ Bir başka deyişle Nadi birinci dönemde Almanya'nın doğal sınırlarını aşarak genişlemesini bir **zorunluluk** olarak değerlendirirken, ikinci dönemde “günahsız devletler” olarak nitelendirdiği Çekoslovakya ve Polonya'nın işgal edilmesini yani söz konusu genişleme politikasını yanlış bulmaktadır.³²⁶ Nadi'nin tabiriyle “etrafındaki toprakları, ahalisile birlikte ezdikten sonra, bunu ‘hayat hakkı’ nı kurtarmak için yaptığını ileri süren bir devlete insanlar değil, olsa olsa sırtlanlar ve kurdlar hak verebilir.”³²⁷

³²⁴ Nadir Nadi, “Tarihin Dersi”, **Cumhuriyet**, 21.05.1939, s. 8.

³²⁵ Nadir Nadi, “Hitler'in Nutku”, **Cumhuriyet**, 21.09.1939, s. 6

³²⁶ Nadir Nadi, “Almanya, Bitaraflar ve Harb”, **Cumhuriyet**, 16.10.1939, s. 3.

³²⁷ Nadir Nadi, “Hegemonya Fikri Bir Rüya’dır”, **Cumhuriyet**, 05.03.1940, s. 1, 3.

Dolayısıyla Nadi Almanya karşısında Batı Demokrasilerini desteklemektedir. Nadi'ye göre Sulh Cephesi'nin gücü haktan yana olmasında gizlidir ve bu bağlamda İngiltere'nin ve Fransa'nın mücadelesi "Avrupa'nın büyük davasıdır."³²⁸ Nadi'nin Batı Demokrasilerinden yana olduğu, Almanya'nın Fransa'ya saldırdığı sırada kaleme aldığı bir makalesinde açıkça görülmektedir:

"Sonu fizyolojiye dayanan iki ruh iradesinin çarpışması karşındayız. Milletimin tercih ettiği tarafın galebesini isteyorum, bütün kalbimle isteyorum..."³²⁹

Üçüncü dönemde Nadi'nin, ikinci dönemin aksine Batı Demokrasilerinden taraf olmadığı görülmektedir. Nadi'deki söz konusu değişim Avrupa'nın "kenarları Almanlar tarafından sıkı sıkıya tutulan" bir kale³³⁰ haline gelmesiyle yakından ilişkilidir. Nadi artık Almanya'nın gücüne saygı duymakta, bir başka deyişle Almanya'yı bir realite³³¹ olarak kabullenmektedir. Bu duruma bağlı olarak Batı Demokrasi taraftarlığına -dolayısıyla Almanya karşıtlığına- son vermiş, üçüncü dönem boyunca tarafların mücadelesine ve niçin savaştıklarına dair değerlendirmeler yaparken Almanya'nın üstüne yüklenmek yerine ihtiyatlı ve ılımlı bir tutum benimsemiştir.

Üçüncü dönemde Nadi'nin savaşı hangi tarafın başlattığı üzerine düşüncelerinde birtakım değişiklikler söz konusudur. İkinci dönemde Almanya'nın Çekoslovakya'yı ve Polonya'yı işgalini haksızlık olarak yorumlayarak bir anlamda kabahati Almanya'ya yükleyen ve Sulh Cephesi'ne destek veren Nadi, Almanya algısındaki revizyona bağlı olarak İngiltere ve Fransa'yı üstü kapalı olarak eleştirmektedir. Nadi'ye göre iki devlet, Alman birliğinin sağlanması önündeki son engel olan Danzig Koridoru meselesinde Almanya'ya "dur" diyerek savaşı başlatan taraf olmuşlardır. Nadi'nin tabiriyle "eğer demokrasiler, Rhin kıyılarının askeri işgalinde, mecburi askeri mükellefiyetinin ilanında, Avusturya ve Südetlerin

³²⁸ Nadir Nadi, "İngiliz-Türk İşbirliği", **Cumhuriyet**, 05.08.1939, s. 1, 9.; Nadir Nadi, "Polonya Unutuldu mu?", **Cumhuriyet**, 13.10.1939, s. 5.

³²⁹ Nadir Nadi, "Ateşin İçinden", **Cumhuriyet**, 01.06.1940, s. 1.

³³⁰ Nadir Nadi, "Küçüklerde Çöküntü?", **Cumhuriyet**, 20.11.1943, s. 1.

³³¹ Nadi'nin Alman realitesi üzerine düşüncelerine bir sonraki bölümde değinilecektir.

ilhakında olduğu gibi, Koridor'un zaptına da ses çıkarmasalar da harb ya hiç patlak vermeyecek, yahud da Almanya tahammül edilemez yeni bir takım istekler ileri sürdüğü takdirde o zamana kadar gecikecekti.”³³² Yani Nadi İngiltere ile Fransa'nın savaş öncesi süreçte takip ettikleri yanlış politikayı savaşın fitilini ateşleyen başlıca etken olarak görmekte, hatta Almanya'nın savaş boyunca gerçekleştirdiği tüm işgallerin **müdafaaya** yönelik olduğu ifade etmektedir.³³³

Burada bir noktaya dikkat çekmek gerekir: Nadi'ye göre Batı Demokrasilerinin Koridor meselesi karşısında savaş ilan etmeleri, Almanya'nın esasında hak arayışında mı yoksa hak arayışının ötesinde bir Avrupa hegemonyası peşinde mi olduğu sorunsalının açıklığa kavuşamamasına neden olmuştur. Bir başka deyişle Nadi Almanya adına iki seçeneğe de ihtimal vererek oldukça ihtiyatlı bir tutum sergilemektedir. Dolayısıyla Nadi'nin bu noktada Yalçın'dan farklı düşündüğü söylenebilir.

Öte yandan Nadi, Almanya'nın Dünya'yı tahakküm altına alma amacıyla olduğuna yönelik iddialara da karşı çıkmaktadır. Zira Almanya'yı böyle bir politika izlemekten alıkoyacak sebepler bulunmaktadır. Birincisi, Almanya küresel bir diktatörlük kurma girişiminde bulunduğu takdirde tüm ulusları karşısına alacak, altından kalkamayacağı bir dirençle karşılaşacaktır.³³⁴ İkincisi Nadi'ye göre tek devlet hegemonyasına dayalı bir sistemin Avrupa'da tutunabilmesi, Avrupalı toplumların ulus-devlet sistemi çerçevesinde edindikleri milli bilinç ve hassasiyet nedeniyle imkânsızdır.³³⁵ Bu bakımdan Nadi'nin tabiriyle “...harbden hangi taraf galib çıkarsa çıksın, Avrupa milletleriyle, karşılıklı menfaatleri gözönünde bulunduran bir anlaşma politikası takib etmeğe mecburdur.”³³⁶

Yukarıya bağlı olarak dikkat çeken bir başka nokta Nadi'nin Yeni Nizam ve Hayat Sahası kavramları üzerine düşünceleridir. Nadi Almanya'nın Avrupalı milletleri “İngiliz ve Amerikan gölgesinde yaşamaktan kurtarma” iddiasını samimi

³³² ***, “Kim Taarruz, Kim Müdafaa Harbi Yapıyor III”, **Cumhuriyet**, 05.10.1942, s. 1. Ayrıca belirtmek gerekir ki Nadi askerlik durumundan ötürü başmakalelerini belli bir dönem “****” imzasıyla yayımlamıştır. **b.kz.** Nadir Nadi, **Perde Aralığından**, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1991, s. 224.

³³³ Nadi, **a.g.m.**

³³⁴ Nadir Nadi, “Tek Devlet Hegemonyası Bir Hayaldir!”, **Cumhuriyet**, 31.07.1940, s. 1.

³³⁵ **a.e.**, s. 3.

³³⁶ **a.e.**

bulmakta ve bu bağlamda Yeni Nizam'ı "henüz tavazzuh etmemiş, romantik bir Avrupa projesi" olarak tanımlamaktadır.³³⁷ Nadi'ye göre ne olduğu hakkında net bir açıklama yapılmadığından ötürü Yeni Nizam romantik bir söylemden öteye geçememiş, Demokrasiler ise bu durumdan faydalanarak Yeni Nizam'ı bir tahakküm projesi gibi lanse etmek suretiyle propaganda aracına dönüştürmüşlerdir.³³⁸ Nadi benzer şekilde Hayat Sahası projesinin amacının da "İngiliz nüfuz ve hegemonyasını kırmak, imparatorluğun elindeki dünya ticaret iktisad monopolünü kısmen olsun kaldırmak" olarak ifade etmektedir.³³⁹

Yani Nadi Yalçın'dan farklı olarak "Almanya kazandığı takdirde tüm milletler Yeni Nizam ya da Hayat Sahası adı altında Mihver boyunduruğu altına girecek, bu sebeple Dünya'nın kurtuluşu Demokrasilerin zaferine bağlıdır" gibi bir tutum içerisinde değildir. Yani Nadi'nin ihtiyatlı olduğunu belirtmek mümkündür. Nadi Almanya'nın Dünya'daki tüm milletlere pranga vurmaya çalışan bir **tehlike**, Demokrasilerin ise kendi çıkarlarından ziyade Dünya'nın geleceği için söz konusu tehlikeyle mücadele eden **özgürlük fedailer**i olarak lanse edilmelerine karşı çıkmakta, "şu taraf kazanırsa şöyle olacak, bu taraf kazanırsa böyle olacak" şeklinde öngöründe bulunanları falcılara benzetmektedir.³⁴⁰

Ayrıca Nadi üçüncü dönemde Almanya'yı eleştirmekten de geri kalmamıştır. Dolayısıyla Nadi'nin "...Avrupa buhranının karışıklıkları içinde tabii hep millî menfaatlerimizin korunması endişesiyle Almanyanın lehinde olduğu kadar aleyhinde de çıkan yazılarda Cumhuriyet bir istisna teşkil etmez" iddiasının³⁴¹ asılsız olmadığını belirtmek mümkündür. Bu bağlamda Nadi Hayat Sahası'nı genişletme mücadelesi veren Almanya'nın, Avrupalı milletlere haksızlık ettiğini şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Bugün Avrupa kalesini müdafaa ettiklerini söyleyen Almanların, Avrupa milletlerine karşı ötedenberi iyi bir siyaset güdemedikleri bir hakikattir. Hayat sahası

³³⁷ Nadir Nadi, "Yarınki Avrupa Üzerine Düşünceler II", **Cumhuriyet**, 08.09.1942, s. 1.

³³⁸ **a.e.**, s. 3.

³³⁹ ***, "Kim taarruz, Kim Müdafaa Harbi Yapıyor? II", **Cumhuriyet**, 04.10.1942, s. 3.

³⁴⁰ ***, "Eski Hamam Eski Tas?", **Cumhuriyet**, 13.07.1942, s. 1, 3.

³⁴¹ Nadir Nadi, "Durkheim'in Doğru Bir Görüşü", **Cumhuriyet**, 02.07.1941, s. 1.

nazariyesinin hiç bir zaman Avrupada bir Alman hegemonyası halinde kendini gösteremeyeceğini, Almanya istese bile, milliyet şuuruna ermiş bir dünya parçası üzerinde bir müstemleke zihniyetinin yaşayamayacağını üç yıl önce burada yazmışım. Varılamıyacak bir gaye uğrunda bugüne kadar ısrar etmekle Almanlar hem bir çok milletleri gücendirmek, hem de karşı taraf propagandasına üstünlük imkânları vermek suretile çok sıkıntılı bir vaziyete düştüler. Dr. Goebbels'in bütün iddialarına rağmen Alman mukadderatını bugün ellerinde tutanlar, yeter derecede politika olgunluğuna varmış bulunmaktan uzak görünüyorlar.

Almanya gibi maddeten ve manen büyük bir milletin daha refahlı, daha üstün hayat şartlarına kavuşması, sade Almanlara değil, hatta bütün dünyaya menfaat temin edecek bir hâdisedir. Yalnız bu üstünlük öteki milletlerin sırtına binmek manasına alınmamak şartile. Üstünlük davası güden milletler, kendi kendilerini geçmeğe çalıştıkları müddetçe haklıdırlar. Bunun dışındaki bütün kuvvet denemeleri, her zaman ve herkes için felâkettir.”³⁴²

Buradan hareketle denilebilir ki Nadi zafer ibresinin Müttefik Devletlere yaklaşmasıyla birlikte Almanya'nın Avrupa hegemonyası peşinde olduğunu kabul etmektedir. Ancak şu halde bile Nadi'nin Batı Demokrasilerini desteklemediği görülmektedir. Nadi'ye göre Almanya'nın amacı Avrupa üzerinde hegemonya kurmak, İngiltere'nin amacı ise buna engel olmaktır. Zira İngiltere açısından Avrupa'yı hâkimiyeti altına alacak bir Almanya “ilk önce Akdenize, sonra Yakınşarkla Afrikaya ve giderek büyük denizlere ve bütün dünyaya” hükmedebilecek, bir başka deyişle üzerinde Güneş Batmayan İmparatorluğun yerine geçme imkânına kavuşacaktır.³⁴³ Yani Nadi'nin bakış açısından İkinci Dünya Savaşı, iyyinin kötüye karşı vermekte olduğu bir mücadele değil, tamamen çıkarların çatışmasından kaynaklanan bir mücadeledir. Bir başka deyişle Nadi, Yalçın ve Yalçın'ın ardılından farklı olarak tarafların boğuşması karşısında romantizme kapılmamakta ve söz konusu boğuşmayı realist ve tarafsız bir bakış açısıyla ele almaya çalışmaktadır.

Üçüncü dönem genel hatlarıyla değerlendirildiğinde Nadi'nin Almanya ve Batı Demokrasileri algılarının dönüşüme uğradığı açıktır. Zira Almanya'yı bir realite olarak kabul etmesi, Nadi'yi tarafların mücadelesi üzerine daha ılımlı ve ihtiyatlı değerlendirmeler yapmaya itmıştır. Nadi ikinci dönemden farklı olarak üçüncü dönemde Batı Demokrasilerini desteklememektedir ancak söz konusu değişim,

³⁴² Nadir Nadi, “Hayat Sahası Politikası Varken..”, **Cumhuriyet**, 29.11.1943, s. 3.

³⁴³ Nadir Nadi, “Sulha Dair Tahminler”, **Cumhuriyet**, 20.08.1943, s. 1.

Nadi'nin Almanya taraftarlığına kaydığı anlamına gelmemektedir. Zaten bu yönde bir kanıt da bulunmamaktadır. Nadi tam anlamıyla hükümetin denge politikasına uygun şekilde Batı Demokrasileri taraftarlığından uzaklaşmış ve az önce belirtildiği gibi “millî menfaatlerin korunması endişesile” Almanya'yı tabiri caizse çıban başı olarak hedef göstermekten vazgeçmiştir.

Nadi'nin dördüncü dönem Almanya algısına geçmeden önce Hitler'e suikast girişimini nasıl değerlendirdiğine değinmek gerekir. Zira suikast girişimi, Nadi'nin kafasındaki “güçlü Almanya” sarsıntıya uğratması bakımından bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Nadi, “Nadi'nin Tarafsızlığı” bölümünde belirtileceği üzere, Almanya'nın Avrupa Kalesi'ni müdafaa edebilme ihtimalinin bulunduğu dikkat çekerken, bu iddiasının dayanaklarından biri olarak Almanya'nın iç birliğini vurgulamaktadır. Bu noktada Nadi'nin suikastı Almanya adına “bir zâf alâmeti” olarak yorumladığı görülmektedir.³⁴⁴ Öyle ki bir makalesinde Almanya'nın hâlihazırdaki zor durumunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Son buhran, Almanya hesabına bu bakımdan ayrıca tehlikelidir. Müttefikler, toptan zafer gününe kısa bir zamanda yaklaşılabileceklerini görmüşler, bunun kendilerine öyle korktukları kadar pahalıya mal olacağına inanmışlardır.

Silâh gücile beş yıldır düşmanlarını yola getiremeyen Almanyanın en büyük ümidi, iç bünyesini sağlam tutmaktır. Finlandiyadan Rumanyaya, Norveçten Biskayaya kadar bütün müdafaa sistemi hep bu temele dayanıyordu. Macaristandaki çözüntü bu sayede düzeltilmiş, işgal yerlerindeki ayaklanmalar bu sayede bastırılmış, küçük ortaklar bu sayede bağlı tutulmuştu.

Almanyanın kendi bünyesinde başgösteren çözülme işareti, koskoca sistemi birdenbire ve temelinden yıkılmak tehlikesile başbaşa bırakıyor.”³⁴⁵

Nadi suikast girişimiyle birlikte Almanya'nın savaşın gidişatı değiştiremeyeceğini, ya da en azından savaşı uygun şartlar içeren bir mütarekeyle noktalayamayacağını anlamıştır. Zira böyle bir mütarekenin yapılabilmesi için

³⁴⁴ Nadir Nadi, “Hitlere Suykast”, **Cumhuriyet**, 21.07.1944, s. 1.

³⁴⁵ Nadir Nadi, “Almanyanın Karşılaştığı Büyük Tehlike”, **Cumhuriyet**, 23.07.1944, s. 3.

Alman milletinin birlik ve beraberlik içinde mücadele vermesi gerekmektedir.³⁴⁶ Bir başka deyişle Nadi Almanya'nın kesin ve ağır bir yenilgiye uğrayacağını ve Nazi rejiminin çökeceğinin farkındadır ve bu farkındalık dördüncü dönemde Nadi'nin Almanya'yı eleştirmesinde ve Batı Demokrasilerini yüceltmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda Nadi Nazilere “uğruna bunca kan fedakârlığı yapılan o fikri acaba daha makul bir yolla gerçekleştirmeğe kalkmak mümkün değil miydi?” sorusunu sorarak, dördüncü dönemdeki tutumunun ilk işareti vermiştir.³⁴⁷

Öte yandan Türkiye'nin 2 Ağustos 1944'te Almanya ile iktisadi ve siyasi ilişkilerine son vermesi ve 23 Şubat'ta Almanya'ya savaş ilan etmesi sonrası Nadi'nin Nazi rejimine ve Hitler'e yönelik eleştirilerinde daha sert bir üslup kullandığı görülmektedir. Nadi'ye göre Hitler başta olmak üzere tüm Naziler, doğduğu günden itibaren “tehlikeli ve yanlış bir yol izleyen” pancermenizmin temsilcileri olarak bir dünya-imparatorluk kurma hayaline kapılmışlar, sonucunda kendileriyle birlikte hem Alman milletini hem de insanlığı felakete sürüklemişlerdir.³⁴⁸ Yani Nadi, Hitler ve diğer Nazileri Dünya'ya yaşattıkları acılardan dolayı suçlu bulmaktadır.

Nadi'nin dördüncü dönemde Almanya'ya karşı eleştirel, Müttefik Devletleri ise destekler nitelikte ifadeler kullandığı açıktır. Nadi Hitler'i “fatihlik hevesini kanla doyurmak isteyen” cani bir megaloman, Nazizmi ise Hitler'in dizginleyemediği “azgın bir at” olarak değerlendirmekte, kontrolünü kaybeden bu atın Dünya'yı bir “kan deryasına” çevirdiğine vurgu yapmaktadır.³⁴⁹ Buna karşılık İngiltere'nin davası kendi menfaatlerini kollama davasının ötesinde bir “ferd ve millet hürriyetlerinin kurtarılması” davasıdır.³⁵⁰ Bir başka deyişle Nadi İngiltere'nin tam anlamıyla **özgürlük fedaisi** olduğunu savunmaktadır. Kısacası Nadi'nin üçüncü dönemden farklı olarak dördüncü dönemdeki makalelerinde savaş açıkça iyinin kötüye karşı

³⁴⁶ a.e., s. 3.

³⁴⁷ Nadir Nadi, “Beşinci Yıla Bir Ay var!”, **Cumhuriyet**, 01.08.1944, s. 1.

³⁴⁸ Nadir Nadi, “Sembolik Bir Sözün Manası”, **Cumhuriyet**, 19.01.1945, s. 3. ; Nadir Nadi, “Üçüncü Reich'in Sonu”, **Cumhuriyet**, 30.04.1945, s. 1.; Nadir Nadi, “Hitler'in Ölümü”, **Cumhuriyet**, 03.05.1945, s. 1, 3.

³⁴⁹ a.e., s. 3; Nadir Nadi, “Dizginlenemeyen Atın Hikayesi”, **Cumhuriyet**, 31.01.1945, s. 1, 3.

³⁵⁰ Nadir Nadi, “Zaferin Asıl Manası”, **Cumhuriyet**, 09.05.1945, s. 3.

mücadelesi şeklinde lanse edilerek Almanya yerilmekte, Batı Demokrasilerinin davası ise yüceltilmektedir.

Nitekim Nadi'nin Almanya ve Batı Demokrasileri algılarında dört dönemden bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda kırılma noktaları (1) Türk-İngiliz Beyannamesi, (2) Almanya'nın Avrupa'yı işgali ve (3) bir iç çöküntü emaresi olarak Hitler'e suikast girişimidir. Nadi taraflar üzerine düşüncelerini dönemin siyasal konjonktürüne uyum sağlamak adına, söz konusu kırılma noktalarına bağlı olarak güncelleme ihtiyacı hissetmiştir. Dolayısıyla Yeni Sabah başyazarlarının Almanya ve Batı Demokrasileri üzerine düşüncelerinde görülen sürekliliği Nadi'de görebilmek mümkün değildir.

2.2. Türk Politikası Algısı

Nadi'nin Türk politikası algısı tıpkı bir önceki bölümde olduğu gibi dört dönem halinde incelenebilir. Bu bağlamda birinci dönemde Türkiye'nin Avrupa'daki buhran karşısında tarafsız kalmasından yana bir tutum sergileyerek Almanya'yı Türkiye için bir tehdit değil, dost olarak değerlendirmiştir. İkinci ve dördüncü dönemler Nadi'nin Türk-İngiliz müttefikliğini oldukça ön plana çıkardığı, Türk-Alman dostluğuna değinmediği dönemlerdir. Nadi üçüncü dönemde ise hem Türk-İngiliz müttefikliğine hem de Türk-Alman dostluğuna vurgu yaparak dengeli ve tarafsız bir tutum sergilemiştir.

Nadi birinci dönemde Almanya'nın Türkiye için bir tehlike arz etmediği görüşündedir. Yani Yalçın'dan farklı olarak Çekoslovakya'nın işgalinin ardından da taraflar arasındaki iyi ilişkilere vurgu yapmaya devam etmiştir. Zira Nadi'ye göre Almanya Türk milleti gibi “hakiki” milletler³⁵¹ için bir tehdit unsuru değildir.³⁵²

Nadi'nin Türk-Alman ilişkilerine değişik açılardan değindiği görülmektedir. Nadi'ye göre taraflar arasında ideolojik bir düşmanlık olmadığı gibi süregelen bir

³⁵¹ Nadi'nin hakiki-suni millet ayrımına değinmek faydalı olacaktır. Nadi'ye göre bir milleti hakiki kılan, o milletin bir **ruha** sahip olmasıdır. Suni milletler ise ruhtan yoksun, dış güçler tarafından dizayn edilen milletlerdir. Nadi suni milletlere örnek olarak “Versay'ın yarattığı” Çekoslovakya'yı göstermektedir. **bkz.** Nadir Nadi, “Dış Dünya ve Biz”, **Cumhuriyet**, 19.04.1939, s. 8.

³⁵² Nadir Nadi, “Türk-Alman Münasebetleri”, **Cumhuriyet**, 27.04.1939, s. 7.

ekonomik işbirliği bulunmaktadır.³⁵³ Öte yandan Nadi iki devlet arasındaki benzerliğe de değinmeyi ihmal etmemektedir. Bu bağlamda Almanya'nın birleşme sürecini Milli Mücadele'ye benzetmekte, Hitler'i ise tıpkı Atatürk gibi özgürlüğü elinden alınmış bir milleti ayağa kaldıran “büyük adam” olarak nitelemektedir.³⁵⁴

Görüldüğü gibi Nadi Yalçın'ın aksine Almanya'nın militarist politikasının Türkiye için bir tehdit oluşturma ihtimali üzerinde durmamakta, Türk-Alman ilişkilerine dair oldukça pozitif ifadeler kullanmaktadır. Bu noktada Nadi'nin Türkiye'nin tarafsız kalmasından yana bir tutum sergilediğini belirtmek mümkündür. Zira Batı Demokrasileriyle Mihver Devletleri arasındaki buhranın ucu hâlihazırda Türkiye'ye dokunmamaktadır. Bir başka deyişle taraflardan hiçbiriyle husumeti bulunmayan Türkiye'nin şimdiden bir tarafın safında yer alması anlamsızdır.³⁵⁵ Öte yandan Nadi'ye göre Türkiye gerektiğinde kendini koruyabilecek güce sahiptir; dolayısıyla ilerideki bir tehlike ihtimalini düşünerek Batı Demokrasilerinin “peşine takılmaya” ve kendisi için hâlihazırda bir tehlike oluşturmamayan Mihver Devletlerine lüzumsuz yere cephe almaya mecbur değildir.³⁵⁶ Yani Nadi Türk politikasının tarafsızlıktan ayrılmasına sıcak bakmamaktadır.

Nadi'nin 12 Mayıs 1939'da yayımlanan Türk-İngiliz Beyannamesi ile başlayan ikinci dönemde yukarıdaki düşüncelerine taban tabana zıt bir tutum sergilemeye başladığı görülmektedir. Beyannameden önce taraflı olmaya sıcak bakmayan Nadi, beyanname üzerine “iki diktatörlüğün” Balkanlar politikasına karşı Türkiye'nin “dünya emniyetile beraber kendi emniyetini de” düşünerek gereken tedbiri “tam zamanında” aldığını ifade etmektedir.³⁵⁷ Buna bağlı olarak Nadi'nin ikinci dönemde Türk-İngiliz dostluğuna ve müttefikliğine vurgu yaptığı söylenebilir. Nadi taraflar arasındaki işbirliğini şu şekilde açıklamaktadır:

“Biz, hak ve adalet gibi ideal mefhumlara yakından bağlı bir milletiz. Ve bugün kani bulunuyoruz ki, İngilterenin, tarihte eşi görülmemiş bir gayretle müdafaaya çalıştığı dava,

³⁵³ Nadir Nadi, “Bir Görüş ve Bir Temenni”, *Cumhuriyet*, 23.04.1939, s. 1

³⁵⁴ Nadi, *a.g.m.*

³⁵⁵ Nadir Nadi, “Lüzumsuz Endişelere Karşı”, *Cumhuriyet*, 26.03.1939, s. 1, 5.

³⁵⁶ Nadi, *a.g.m.*

³⁵⁷ Nadir Nadi, “Türk-İngiliz Anlaşması”, *Cumhuriyet*, 13.05.1939, s. 1, 9.

herşeyden önce hakkın ve adaletin hâkimiyetini temine matuftur. İnsanlık tarihinde hikmeti vücudümüzü teşkil eden bu yüksek mefhumların varlığı veya yokluğu mevzuu bahs olurken, biz, şüphesiz lakayd ve seyirci vaziyette kalamazdık. İşte Türkiye ile İngiltereyi birbirine yaklaştıran dostluk bağlarının düğüm noktası budur ve bu nokta kopmasına imkân tasavvur edilemeyecek kadar kuvvetlidir.”³⁵⁸

Görüldüğü üzere Nadi tıpkı Yalçın gibi demokrasi davasının haklılığına dikkat çekmekte ve bu bağlamda Türkiye’nin İngiltere’nin yanında yer aldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte ikinci dönemde Nadi’nin, Yalçın’dan farklı şekilde, Türkiye için bir **realite** olarak Alman tehlikesine her fırsatta vurgu yapma çabasında olmadığını da belirtmek gerekir. Nadi 12 Mayıs 1939’da yayımlanan beyannamenin ve 19 Ekim 1939’da imzalanan ittifak anlaşmasının Türkiye’nin emniyeti açısından gerekli olduğunu ifade etmekle yetinmekte,³⁵⁹ Hayat Sahası politikasının Türkiye için tehlike arz ettiğini gündemde tutmak adına özel bir gayret göstermemektedir. Böylece Nadi’nin Almanya’ya sergilediği karşıt tutumun, Yalçın’ın tutumundaki kadar keskin hatlara sahip olmadığını belirtmek mümkündür.

Nadi üçüncü dönem makalelerinde Almanya’yı bir **realite** olarak değerlendirmesine bağlı olarak bir yandan Türkiye ile Almanya arasındaki ortak çıkarlara ve dostluğa, diğer yandan ise Türkiye ile İngiltere’nin müttefikliğe vurgu yapmaktadır. Nadi’ye göre Avrupa’da güçlü bir Almanya’nın varlığı, gerek Türkiye’nin gerekse Balkanlı devletlerin menfaatinde. Bu bağlamda Nadi makalelerinde Türk-Alman dostluğunu sık sık ele almanın yanı sıra Türk-İngiliz müttefikliğine değinmeyi de ihmal etmemektedir. Dolayısıyla Nadi’nin üçüncü dönem yaklaşımında ikinci dönem yaklaşımından farklı olarak bir **denge** hali mevcuttur.

Üçüncü döneme geçmeden önce Nadi’nin Almanya’yı bir **realite** olarak kabul etme sürecinden ve buna bağlı olarak Yalçın ile girdiği kalem kavgasından bahsetmek faydalı olacaktır. Nadi Avrupa’da İngiltere’ye ve Fransa’ya dayalı statükonun yıkılması sebebiyle küçük devletlerin politikalarını revize etmeleri gerektiğini savunmaktadır. Nadi’ye göre Almanya tarafından işgal edilen devletlerin

³⁵⁸ Nadi, **a.g.m.**

³⁵⁹ Nadir Nadi, “Paktın Tasdiki”, **Cumhuriyet**, 09.11.1939, s. 3.

başlıca hatası çıkarlarını ve bağımsızlıklarını koruyabilmek için ya tarafsız -Hollanda ve Belçika gibi- ya da tamamen İngiltere'ye bağlı -Polonya gibi- bir tutum benimsemeleri, dolayısıyla politikaya dar bir çerçeveden bakmalarıdır.³⁶⁰ Nadi bu noktada **denge politikasını**, taraflı olsun ya da olmasın her devletin savaşın gidişatı içerisinde meydana gelen ani değişimlere uyum gösterip hayatta kalabilmeleri adına üçüncü bir seçenek olarak sunmaktadır.³⁶¹

Nadi'nin gündeme getirdiği **denge politikası**, üçüncü dönemdeki Türk politikası algısının temelini oluşturmaktadır. Nadi Almanya'yı artık bir realite olarak kabul etmekte, dolayısıyla savaşa ve Almanya'ya tamamen farklı bir pencereden bakmaktadır. Nadi'ye göre 19. yüzyılda doğan Alman birliği ideali, Hitler önderliğinde olgunlaşma sürecini tamamlamış, tüm Alman ırkını tek bir çatı altında birleştiren Almanya, kalabalık nüfusu ve endüstrisiyle Avrupa için bir **realite** haline gelmiştir.³⁶² Nadi Avrupalı devletlerin bu duruma kayıtsız kalmamaları gerektiğini şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Avrupa devletleri realiteyi olduğu gibi görmeli ve yollarını ona göre tayin etmelidirler. Realite karşısında nikbin bulunmak da şarttır. Tarih cemiyetlerin tekamül oluşu ise tekamül “daima daha iyiye doğru gidiş” demektir.”³⁶³

Yalçın ise bunun üzerine Nadi'yi sert bir şekilde eleştirmektedir. Yalçın'a göre Nadi'nin Alman realitesine yönelik ifadeleri “Alman nüfuzu altına girmek tavsiyesi” anlamına gelmekle birlikte, Almanya'nın amacı tüm Dünya'yı tahakküm altına almaktır ve Türk hükümeti de bu hususta Yalçın ile hemfikirdir.³⁶⁴ Nadi ise Yalçın'ın eleştirilerine şu şekilde yanıt vermektedir:

“...Bu realiteyi inkâr etmek, bence, memleket menfaatlerine taban tabana zıddır. Çünkü, kuruluşunda şahsi hizmetiniz bulunmayan Türkiye Cumhuriyeti, bünyesi itibarile

³⁶⁰ Nadir Nadi, “Teşhis”, **Cumhuriyet**, 17.07.1940, s. 1, 3.

³⁶¹ **a.e.**, s. 3.

³⁶² Nadir Nadi, “Alman Birliği Karşısında Avrupa”, **Cumhuriyet**, 30.07.1940, s. 1.

³⁶³ **a.e.**

³⁶⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Felaket Doğuracak Fikirler”, **Yeni Sabah**, 01.08.1940, s. 3.

realist bir devlettir. Bu devlet Almanya ile normal münasebetler güdüyor ve Almanya tarafından milli menfaatlerimize aykırı bir harekete maruz kalmadığı müddetçe de bu münasebetlere devam edecektir. Bunu resmi ağızlar birçok vesilelerle tekrarlamadılar mı?

İşte realite budur.”³⁶⁵

Yukarıdaki ifadeleri ışığında denilebilir ki üçüncü dönemde Nadi Türk hükümetinin denge politikasına uyumlu bir biçimde İngiliz müttefikliğiyle beraber Alman dostluğuna da değinmiştir: Almanya gerek Türkiye’nin gerekse Balkanlı devletlerin işbirliği yapabileceği bir devlettir ve bölge istikrarı adına önemli bir güçtür. Bu noktada bir parantez açarak Nadi’nin Almanya’nın Balkanlara inişini nasıl değerlendirdiğine değinmek gerekir. Nadi’ye göre Almanya hiç istemediği bir şekilde, sırf İtalya yüzünden Balkanlara inmiştir.³⁶⁶ Bir başka deyişle Almanya’nın Balkanları işgal etmesinin nedeni, bölgeyi Hayat Sahası projesi kapsamında sömürgeleştirmek değil, “stratejik zaruretlerdir.”³⁶⁷ Yani Nadi Yalçın’ın aksine Almanya’ya **düşman** ya da **tehlike** gözüyle bakmamakta, hatta Türkiye ile Almanya’yı iyi ilişkiler geliştirmeye iten “tarihi, coğrafi, iktisadi ve siyasi” etkenler bulunduğundan bahsetmektedir:

1. Temelleri 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ile Prusya tarafından atılan ilişkilerde taraflar hiçbir zaman düşman olmamışlardır.
2. Jeopolitik konumu itibariyle güçlü bir Türkiye Almanya’nın çıkarlarına da fayda sağlamaktadır.
3. Türkiye Almanya’ya hammadde ihraç ederken, Almanya’dan ucuz ve kaliteli mamül mallar ithal etmektedir.
4. Almanya, yalnızca Türkiye’nin değil tüm Yakın Şark ve Balkanlar coğrafyasının emperyalist Sovyet politikasına kurban gitmemesi adına caydırıcı bir güçtür.³⁶⁸

Nadi Türkiye ile Almanya arasındaki dostluğun sarsılmaz temellere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Nadi’nin tabiriyle coğrafi, iktisadi ve toplumsal yapıları

³⁶⁵ Nadir Nadi, “Zaruri Bir Müdafaa”, **Cumhuriyet**, 03.08.1940, s. 4.

³⁶⁶ Nadir Nadi, “Almanya ve Balkanlar”, **Cumhuriyet**, 07.05.1941, s. 1.

³⁶⁷ Nadir Nadi, “Türk-Alman Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 19.06.1943, s. 1.

³⁶⁸ Nadir Nadi, “Türk-Alman Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 27.06.1941, s. 1, 5.

gereği birbirine ihtiyaç duyan bu iki millet “yaradılıştan dosttur”.³⁶⁹ Öyle ki Nadi, Türkiye ile Almanya arasındaki süregelen dostluğun tarafların menfaatleri açısından **savaş sonrasında** da devam etmesi gerektiğini ifade ederek³⁷⁰ bir anlamda Türk politikasıyla paralel bir yaklaşım sergilemektedir. Zira Türk politikası 1941-1944 arası dönemde savaş sonrasında baş gösterecek olası Sovyet yayılmasına karşı Almanya’nın orta Avrupa’da bir güç olarak varlığını sürdürmesine önem vermiştir.³⁷¹ Bu bağlamda Türk-Alman dostluğunun taraflar açısından önemini şu şekilde ifade etmektedir:

“Sayın büyük elçinin evvelki günkü nutkunda söylediği gibi Türkiye ile Almanya, birbirinden davası olmıyan fakat karşılıklı birbirine verecek çok şeyi bulunan, tarihin her devrinde iyi geçinmiş iki dost millettir. Avrupanın cenub şarkında kuvvetli ve müstakil bir Türkiye, Almanyanın menfaatleri bakımından ne kadar lüzumlu ise, orta Avrupada kuvvetli ve müstakil bir Almanya da bizim menfaatlerimiz bakımından o kadar lüzumludur.”³⁷²

Nadi’nin Türk-Alman ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik imzalanan anlaşmaları da memnuniyetle karşıladığı açıktır. Nadi iki taraf arasında 25 Temmuz 1940’ta imzalanan ticaret anlaşmasını Alman ve Türk hükümetlerinin karşılıklı iyi niyetlerinin bir göstergesi olarak değerlendirerek, Türk-Alman ilişkilerinin normalleşmesi adına atılan bu adımın Balkanlardaki barışa da katkı sağlayacağını belirtmiştir.³⁷³ Bir başka deyişle Nadi, Türkiye ile Almanya arasındaki ekonomik ilişkilerin sürdürülmesinin Türkiye’nin ve dolayısıyla Balkanlar coğrafyasının istikrarı adına önem taşıdığı kanısındadır. Nadi’nin tabiriyle “Türk-Alman iktisadi münasebetleri, cenubi ve merkezi Avrupa arasındaki organik bağlılığın ayrılmaz bir unsuru sayılır.”³⁷⁴

Burada bir kez daha parantez açarak Nadi’nin Türk-Alman ekonomik ilişkilerinin Türkiye’ye sağladığı faydalara dair düşüncelerini daha detaylı analiz etmek gerekir. Nadi ilk olarak Almanya tarafından yapılan ekonomik yardımların

³⁶⁹ ***, “Türk-Alman Dostluğuna Dair”, **Cumhuriyet**, 21.06.1942, s. 1.

³⁷⁰ Nadi, **a.g.m.**

³⁷¹ Koçak, **a.g.e.**, s. 163.

³⁷² Nadir Nadi, “Alman Yapı Sergisi”, **Cumhuriyet**, 04.05.1943, s. 1.

³⁷³ Nadir Nadi, “Yeni Muahedenin Sebebi ve Neticeleri”, **Cumhuriyet**, 26.07.1940, s. 1, 3.

³⁷⁴ Nadir Nadi, “Almanya İle İktisadi Münasebetlerimiz”, **Cumhuriyet**, 23.07.1940, s. 1.

milli savunma açısından önemine değinmektedir. Bu bağlamda Almanya'nın Türkiye'ye yüz milyon Reichsmark'lık kredi açtığı günlerde, kredinin büyük bir kısmıyla savaş malzemesi satın alınacağını ifade ederek bir anlamda taraflar arasındaki ekonomik ilişkileri Türkiye'nin askeri bakımdan güçlenmesindeki önemli bir etken olarak ön plana çıkarmaktadır.³⁷⁵

Nadi ikinci olarak Almanya'dan ithal edilen ürünlerin Türkiye için hayati önemine dikkat çekmektedir. Bu noktada Nadi'nin İngiltere ve ABD'nin başta krom olmak üzere Almanya'ya yapılan hammadde ihracatını durdurma hususunda Türk hükümetine baskı uyguladığı dönemdeki düşüncelerine başvurulabilir. Nadi tıpkı Yeni Sabah imzasıyla makaleler kaleme alan yazar gibi taraflar arasındaki ticaretin devam etmesinden yana bir tutum sergilemektedir:

“Almanya ile alışverişe devam eden milletler, bu işi Anglo-Saksonların düşmanına yardım diye yapmıyorlar. Gayeleri harbi uzatmak değil, millî varlıklarını korumaktır.

... Türkiyeden Almanyaya giden krom, Almanyada harcanan krom miktarının çok az bir yüzdesini teşkil eder Almanya ile alışverişini kestiğimiz takdirde de bizim on binlerce hastamız ilâçsız kalır...”³⁷⁶

Görüldüğü gibi Nadi'ye göre Türk-Alman ticareti bir millî varlık meselesidir. Yani Nadi Almanya'yı millî varlığa bir tehdit olarak algılamamakta, aksine Almanya'nın millî varlığın devamlılığında oldukça önemli bir role sahip olduğunu düşünmektedir. Bu bakımdan krom ihracatının durdurulması üzerine İngiltere'yi üstü kapalı olarak yermekte, diğer taraftan ise Almanya'ya duyduğu minneti ifade etmekten geri kalmamaktadır:

“1943 yılında, Almanyaya krom satmamızı mahzurlu görmiyen İngilterenin bugün başka türlü düşünmesini izah etmek vâkıa biraz güçtür; fakat ittifak muahedesi hükümlerini dostça bir zihniyetle gözönünde tutan hükümetimiz, bu isteği yerine getirmekle, her zamanki

³⁷⁵ ***, “Saracoğlu Konuşurken, **Cumhuriyet**, 23.02.1943, s. 3.

³⁷⁶ Nadir Nadi, “Cordell Hull'in Nutku”, **Cumhuriyet**, 12.04.1944, s. 1.; (((Nadir Nadi, “İşte Bu Olamaz”, **Cumhuriyet**, 14.05.1944, s. 1, 3.)))

iyi niyetlerini bir daha göstermiştir. Bu fedakârlığın Anglo-Sakson çevrelerinde ne şekilde kıymetlendirileceği de ayrıca meraka değer bir hadisedir.

Almanya ile aramızdaki alış-veriş münasebetlerinin yardım esasına dayanmadığını, sadece iktisadi varlık imkânlarının gözönünde tutulduğunu söylemiştik. Almanyadan mal alıp Almanyaya mal göndermeseydik, geçen beş yıl içinde, Anglo-Saksonlar, ihtiyaçlarımızı kısmen olsun karşılayabilecekler miydi? Bu suale menfi cevap vermek doğruluğundan kaçınmadıkları için onlara müteşekkirimiz. O halde, bugün bütün dünyanın kıymet verdiği sağlam durumumuzun muhafazasında, Türk-Alman ticaret münasebetlerinin oynadığı rolü unutmamak da bir hakseverlik borcudur.”³⁷⁷

Parantezi kapatarak Nadi'nin savaş dönemi Türk-Alman ilişkilerini geliştiren bir diğer anlaşmaya dair düşüncelerini inceleyelim. Nadi, 18 Haziran 1941'de imzalanan Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Paktı'nın iki açıdan önem teşkil ettiğini belirtmektedir. Birincisi, Nadi'ye göre pakt iki taraf arasındaki “tarihi, coğrafi, iktisadi ve siyasi” temellere dayanan dostluğu perçinlemiştir.³⁷⁸ Burada dikkat çeken nokta, Nadi'nin Alman dostluğuna vurgu yaparken Türkiye'yi İngiltere ve Fransa ile karşılıklı yardım paktı imzalamaya iten sebep olarak İtalya'nın söylemlerini ve politikasını ön plana çıkarmasıdır.³⁷⁹ Bir başka deyişle Nadi Türkiye'nin Almanya'ya karşı duyduğu, tarihsel boyutu bulunan dostluk hislerinin sürekliliğini kanıtlama çabası içerisinde gibidir. Nadi ikinci olarak ise paktla birlikte Türkiye'nin topraklarını güvence altına aldığını ve dolaylı olarak sınırlarına bir saldırı gerçekleşmesi halinde kendisine yardım yükümlülüğü bulunan İngiltere'nin çıkarlarını kolladığını ifade etmektedir.³⁸⁰

Anlaşmayla birlikte Nadi-Yalçın polemiğinin bir kez daha su yüzüne çıktığı görülmektedir. Nadi Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Paktı'nın imzalanmasının akabinde hükümet ile “hakikî Türk matbuatının” ve “hakikî münevverlerin” Türkiye ile Almanya arasındaki dostane ilişkilerin korunması noktasındaki ortak gayretlerine vurgu yaparak bir bakıma Cumhuriyet'in ve kendisinin hükümetin denge ve tarafsızlık politikasıyla uyum gösterdiğini ima etmektedir.³⁸¹ Bunun üzerine Yalçın ise Nadi'ye olan tepkisini “...bizler sahte veya hain Türk mevkiinde mi kalıyoruz?”

³⁷⁷ Nadir Nadi, “Krom İçin Aldığımız Karardan Sonra..”, **Cumhuriyet**, 22.04.1944, s. 1.

³⁷⁸ Nadir Nadi, “Türk-Alman Dostluk Paktının Mucib Sebepleri”, **Cumhuriyet**, 22.06.1941, s. 1.

³⁷⁹ **a.e.**

³⁸⁰ **a.e.**, “Türk-Alman Dostluk Paktının Mucib Sebepleri”, s. 5.

³⁸¹ Nadi, **a.g.m.**, s. 5.

şeklinde dile getirmektedir.³⁸² Yalçın'a göre Türk politikasına sadakat gösteren taraf “kah sinsi sinsi, kah fırsat buldukça, daha açıkça falso sesler çıkaran” Cumhuriyet değil, Yeni Sabah, Ulus, Akşam, Vakit, Tan, Vatan, Haber ve İkdam gazeteleridir.³⁸³

Aslına bakılırsa hükümetle uyum gösteren tarafın Yalçın değil, daha çok Nadi olduğu açıktır. Yalçın Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939'da imzaladığı ittifak anlaşması gereği, bitaraf değil yalnızca savaş dışı olduğunu savunmaktadır. Nadi'nin ise aynı anlaşmayı “tarafsızlıktan farksız” olarak değerlendirdiği görülmektedir.³⁸⁴ Yani Nadi'ye göre Türkiye iki tarafla da iyi ilişkilerini sürdürmesi bakımından tarafsız bir politika takip etmektedir ve bu tarafsızlık zafer ibresi İngiltere'ye oldukça uzaktayken korunduğu gibi Almanya'dan uzaklaştığı takdirde de korunacaktır:

“Türkiye Cumhuriyetinin tarafsızlığı, harb karşısındaki milli ve ideolojik zaruretlerden doğma bir tarafsızlıktır. Harbin inkişafında ne geçici, ne de devamlı değişiklikler bizi tuttuğumuz yoldan, şimdiye kadar olduğu gibi, şimdiden sonra da ayıramıyacaktır...”³⁸⁵

Burada Nadi'nin hükümete daha yakın bir duruş gösterdiği söylenebilir. Zira Türkiye hukuken taraf olmasına rağmen savaşın büyük bir bölümünde (1941-1944) aktif tarafsızlık politikası gereği dengeli ve tarafsız bir tutum içerisinde olmuştur. Bu bağlamda Nadi üçüncü dönem boyunca hem İngiliz müttefikliğine hem de Alman dostluğuna vurgu yaparak **denge** ve **tarafsızlık** unsurları temelinde yürütülen³⁸⁶ Türk politikasına paralel bir yaklaşım sergilemiştir.

Öte yandan Nadi'deki denge ve tarafsızlığı tam olarak ortaya koyabilmek adına Türk-İngiliz müttefikliği üzerine düşüncelerine de değinmek şarttır. Bu bağlamda Nadi'nin Türk-Alman dostluğunun yanı sıra Türk-İngiliz müttefikliğine de

³⁸² Hüseyin Cahit Yalçın, “Nadir Nadi'den Soruyorum”, **Yeni Sabah**, 01.07.1941, s. 1.

³⁸³ **a.e.**

³⁸⁴ Nadir Nadi, “Bir İttifakın Yıldönümü”, **Cumhuriyet**, 19.10.1942, s. 1.

³⁸⁵ ***, “Hadiseler Karşısında Türkiye”, **Cumhuriyet**, 09.12.1942, s. 3.

³⁸⁶ Akdevelioğlu vd., **a.g.e.**, s. 398.

vurgu yapmayı ihmal etmediğini belirtmek mümkündür. Nadi Türkiye'nin müttefiki İngiltere'ye duyduğu sadakati şu şekilde ifade etmektedir:

“... Hiçbir hâdise bizi taahhüdlerimize ve dostluklarımıza sadakat çerçevesinden ayırmamıştır. 1940 haziranında Fransa mağlûb olduğu zaman, İngilizler, tarihlerinin en müşkül anını yaşıyorlardı. O günlerde Türkiye ittifak muahedesine sadakatini açıktan açığa söylemekle, sayın Milli Şefimizin dediği gibi ‘Kara gün dostu olduğunu o zaman bir kere daha ispat etmiştir.’”³⁸⁷

Görüldüğü gibi Nadi Türk-Alman ve Türk-İngiliz ilişkilerini ele alırken dengeli bir tutum sergilemektedir. Söz konusu dengeyi ortaya koyması adına Adana Görüşmesi'nin ertesinde kaleme aldığı makale, Nadi'nin üçüncü dönemdeki yaklaşımını anlamak açısından değerlidir. Nadi makalesinde bir taraftan Türkiye ile İngiltere'nin ortak menfaatler çerçevesinde “iki müttefik millet” olduğunu, diğer taraftan Türkiye ile Almanya arasındaki dostluğun karşılıklı anlayış ve güvene dayandığını ifade ederek Türk hükümetinin denge politikasını tam anlamıyla yansıtmaktadır.³⁸⁸

Üçüncü dönem genel olarak değerlendirildiğinde Nadi'nin Alman taraftarlığı yaptığına yönelik iddiaların yanlışlığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Nadi bu dönemde Türk politikasına uygun olarak Almanya'yı bir realite olarak kabullenmekte ve dolayısıyla taraflı olsun ya da olmasın her devletin, dolayısıyla Türkiye'nin, hatt-ı hareketini Avrupa'da baş gösteren yeni duruma göre yeniden tayin etmesi ve Almanya ile ilişkilerini geliştirmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda Türk hükümetinin Nadi'yle aynı kanaatte olduğu açıktır. Koçak'ın tabiriyle “Almanya'nın üst üste kazandığı askerî zaferler, Türk-Alman ilişkilerinde hissedilir bir yumuşamaya neden olmuştur.”³⁸⁹ Nitekim gerek Nadi gerekse Türk hükümeti savaşın büyük bir bölümünde İngiliz müttefikliğiyle birlikte Alman dostluğuna da önem vererek dengeli ve tarafsız bir tutum sergilemişlerdir.

³⁸⁷ Nadir Nadi, “Bir İman ve Birlik Abidesi”, **Cumhuriyet**, 02.11.1941, s. 1, 3.

³⁸⁸ ***, “Ziyaretin Akisleri”, **Cumhuriyet**, 04.02.1943, s. 3.

³⁸⁹ Koçak, **a.g.e.**, s. 499.

Dördüncü dönemde ise Nadi yeniden Türkiye-İngiltere müttefikliğine dikkat çekmektedir. Daha önce belirtildiği üzere Yalçın ile girdiği kalem kavgasında İngiltere ve Fransa ile imzalanan anlaşmanın tarafsızlıktan farksız olduğunu savunan Nadi, bu kez aynı anlaşmaya atıfta bulunarak Türkiye'nin savaşın başından itibaren Batı Demokrasilerinin tarafında yer aldığını belirtmektedir.³⁹⁰ Nadi'ye göre savaş dönemi Türk dış politikası, Türk-İngiliz ittifakı temelinde şekillenmiştir.³⁹¹ Bu bağlamda Nadi, savaş boyunca devam eden ortaklık ve dostluğun savaş sonrasında da aynı şekilde devam etmesine yönelik temennisini şu şekilde ifade etmektedir:

“Türk-İngiliz ittifak muahedesi imzalandığı sıralarda, dünya, feci bir uçurumun ta kenarlarına kadar itilmişti. Şimdi dünyayı oralara sürükliyen fena maksadlı kuvvetler yok edilmek üzere bulunuyor. Eskisinden daha iyi, daha makul, daha hür bir milletlerarası nizamı uğrunda çalışılıyor. Aynı gaye uğrunda ortalığın çok karanlık bulutlarla örtülü olduğu bir sırada İngiltere ile birleşen Türkiye, özlediğimiz dünyanın zaferi için, bundan sonra da müşterek yolda müttefiki ile birlikte şüphesiz yürümeğe devam edecektir.”³⁹²

Bu dönemde dikkat çeken nokta Nadi'nin üçüncü dönemden farklı olarak yalnızca Türk-İngiliz müttefikliğini vurgulamasıdır. Nadi'ye göre Almanya artık Türkiye'nin menfaatleri açısından önemli ve dost bir devlet değil, Dünya'yı kana boyayan “fena maksadlı kuvvetlerden” biridir. Buna bağlı olarak Nadi savaşı ikinin kötüye karşı verdiği bir mücadele olarak değerlendirmekte ve Türkiye'nin de bu savaşta Müttefik Devletlerin yanında yer aldığını vurgulamaktadır. Nadi'ye göre Türkiye ile “iyi niyetli” Batı Demokrasileri arasında Dünya'da barışı hâkim kılma noktasında bir ideal birliği mevcuttur³⁹³ ve bu bakımdan Türkiye “istilâ ve macera politikası Avrupaya ve Balkanlara yayılmağa, hür ve günahsız milletler birer ikişer çiğnenmeğe başladığı zaman”, idealleri gereği Batı Demokrasileriyle ittifak yapmayı seçmiştir.³⁹⁴

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde Nadi'nin Türk politikası algısını bir önceki bölümde belirtilen kırılma noktalarına bağlı olarak dört dönem halinde

³⁹⁰ Nadir Nadi, “Boğazlardan Müttefikler Geçerken”, **Cumhuriyet**, 17.01.1945, s. 1.

³⁹¹ Nadir Nadi, “Şefi Dinlerken”, **Cumhuriyet**, 04.11.1944, s. 1.

³⁹² Nadir Nadi, “Türk-İngiliz Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 21.10.1944, s. 1.

³⁹³ Nadir Nadi, “Kararımızdan Çıkan Manalar”, **Cumhuriyet**, 03.08.1944, s. 1.

³⁹⁴ a.e.

incelemek mümkündür. Bu bağlamda Yeni Sabah başyazarları Türkiye'nin İngiltere'nin müttefiki olduğunu ve Almanya'nın politikasının Türkiye için bir tehdit oluşturduğunu istikrarlı bir şekilde gündeme getirirlerken Nadi'de böyle bir sürekliliğe rastlanmamaktadır. Nadi hiçbir zaman Türkiye için bir Alman tehlikesinden bahsetmemekle birlikte ikinci ve dördüncü dönemlerde Türk-İngiliz müttefikliğini oldukça ön plana çıkarmış, Türk-Alman dostluğunu gündeme getirmemiştir. Birinci ve üçüncü dönemler ise Nadi'nin Türk-Alman dostluğuna vurgu yaptığı dönemlerdir. Ancak Nadi üçüncü dönemde Türk-Alman dostluğunu vurgularken Türk-İngiliz müttefikliğine değinmeyi de ihmal etmemiş, bu bakımdan Türk hükümetinin dengeli ve tarafsız politikasına paralel bir yaklaşım göstermiştir.

2.3. Hükümet Lehine Propaganda

Nadi üçüncü dönemde Türkiye'nin savaş dışı kalma başarısına dikkat çekerek halkın iktidara olan bağlılığını canlı tutmaya çalışmıştır. Nadi'ye göre söz konusu başarıda denge ve tarafsızlık politikası ile millî birlik olmak üzere iki etken rol oynamaktadır. Bu bağlamda aşağıda Nadi'nin bakış açısından Türkiye'nin savaş dışılığı ele alınacaktır.

Nadi üçüncü dönem makalelerinde tüm Dünya'nın felakete sürüklenmesine rağmen Türkiye'nin savaş dışı kalma başarısı gösterdiğinin altını çizmektedir. Nadi'ye göre bu başarıda rol oynayan iki etkenden biri Atatürk'ün “yurdda sulh, cihanda sulh” söylemi etrafında şekillenen ve hem İngiliz müttefikliğini hem de Alman dostluğunu gözetken dürüst Türk politikasıdır.³⁹⁵ Bir başka deyişle Türkiye Ebedi Şef'inin işaret ettiği hatt-ı harekete bağlı olarak İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız bir politika takip ederek iki tarafla da dostane ilişkilerini sürdürmektedir.³⁹⁶ Bu bağlamda Nadi Türkiye'nin tarafsız politikasına duyulan saygıyı şöyle ifade etmektedir:

“Bugünkü durumumuzun dünya vaziyetinde yarattığı tesirleri münakaşa etmek, iyi mi, kötü mü olduğunu araştırmak lüzumsuzdur. Washington'dan Berlin'e, Londradan

³⁹⁵ Nadi, **a.g.m.**

³⁹⁶ Nadir Nadi, “Biz ve Dünya”, **Cumhuriyet** 31.10.1943, s. 1.

Tokio'ya kadar saygı ve sevgi gösterileriyle selâmlanan bir devlet takib ettiği politika ile haklı olarak övünebilir.”³⁹⁷

Nadi savaş dışı kalma başarısında rol oynayan ikinci etken olarak millî birlikten bahsetmektedir. Nadi'ye göre millî birliğin iki dayanak noktası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Türk halkının İnönü'ye duyduğu derin bağlılıktır. Bu bağlamda Türk milleti her türlü propaganda faaliyetine kulağını tıkayarak ve İnönü'nün önderliğinde birleşmiş bir vaziyette yalnızca vatan topraklarının korunması için gayret göstermektedir.³⁹⁸ Nadi'nin üzerinde durduğu ikinci dayanak noktası Türk ordusudur. Nadi Türkiye'nin “ateş çemberi içinde mes'ud bir ada” olarak kalmasında halkın İnönü önderliğindeki seferberliği kadar ordunun güçlü ve hazır vaziyette olmasının da payı olduğunu ifade etmektedir.³⁹⁹

Görüldüğü gibi Nadi Dünya'nın cehennemi yaşarken Türkiye'nin cenneti yaşamasına vurgu yaparak bir anlamda hükümet yanlısı propaganda faaliyetinde bulunmuştur. Nadi'ye göre Türkiye'nin savaş dışı kalma başarısı hükümetin dengeli ve tarafsız bir politika takip etmesi ve millî birliğin varlığı sayesinde gerçekleşmiştir. Nitekim Nadi “ateş çemberi içerisinde mes'ud bir ada” imajı üzerinden halka hükümetin aldığı kararların (tarafsızlık politikası ve kaynakların ordu için seferber edilmesi) doğruluğunu telkin etmeye ve halk ile iktidar arasındaki bağı diri ve güçlü tutmaya gayret göstermiştir.

2.4. Nadir Nadi'nin Tarafsızlığı

Nadi üçüncü dönem makalelerinde hükümetin aktif tarafsızlık politikasına paralel olarak tarafsız, dengeli ve ihtiyatlı bir tutum sergilemektedir. Nadi'nin tarafsızlığı dört açıdan ele alınabilir. İlk olarak Nadi açıkça bir tarafı desteklemek yerine savaşın neden olduğu yıkım ve felaketlere vurgu yapmakta, Dünya'nın hâlihazırdaki durumunda iki tarafın da payı olduğunu savunmaktadır. İkincisi Nadi'nin “savaş suçluları” meselesini anlamsız bulduğu, taraflardan birinin diğerini

³⁹⁷ a.e., s. 3.

³⁹⁸ Nadi, a.g.m., s. 1.

³⁹⁹ ***, “Türk Millî Birliğinin Mesnedleri”, *Cumhuriyet*, 06.09.1942, s. 1.

yargılamaya hakkı olmadığını ifade ettiği görülmektedir ki bu tutum tarafsız yaklaşımının önemli bir göstergesidir. Üçüncüsü Nadi bir tarafın mutlak üstünlük elde ettiği, diğer tarafın ezildiği bir barıştan yana olmamakla birlikte Nadi'ye göre en makul son uzlaş barışıdır. Son olarak Nadi'nin tarafsızlığının bir diğer göstergesi, hangi tarafın galip geleceğine dair kesin bir hükme varmanın imkânsız olduğunu üçüncü dönem boyunca dile getirmesidir; zira savaş sona ermeden “neticenin ne olacağını kestirmeğe imkân bulunmadığını gösteren misaller tarihte yeter derecede boldur.”⁴⁰⁰ Bu bağlamda Nadi zafer ibresi gerek Almanya'nın gerekse Müttefik Devletlerin tarafına dönük olduğu dönemlerde temkinli olmuş, tarafların gidişatı tersine çevirme durumunu daima ihtimaller arasında değerlendirmiştir. Nitekim aşağıda önceki bölümlerde değinilen Nadi'nin üçüncü dönemdeki dengeli, tarafsız ve ihtiyatlı yaklaşımı çeşitli konular üzerinden ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

Nadi'nin tarafsızlığını savaşın insanlık üzerindeki olumsuz etkileri üzerinden ifade ettiğini belirtmek mümkündür. Nadi'ye göre Dünya, eşi benzeri görülmemiş bir trajediye sürüklenmiştir. Zira savaşın bitmek bilmemesi ve savaş teknolojisindeki ilerlemelere bağlı olarak baş gösteren bombardıman akınları yaşlı, kadın ve çocuk farketmeksizin milyonlarca sivilin “kıpkızıl kan sellerinde” sürüklenmesine neden olmuş, büyük emeklerle inşa edilmiş Avrupa medeniyetini çok kısa bir sürede yerle bir etmiştir.⁴⁰¹ Bu bağlamda Nadi'ye göre savaş sonunda asıl kaybeden medeniyet ve insanlık olacaktır.

Dikkat edilirse Yeni Sabah'taki başyazarlar Almanya'nın insaniyetsizliğine vurgu yaparken Nadi savaşın insaniyetsizliğine vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan Nadi'nin tarafsız bir yaklaşım sergilediği söylenebilir. Yani Nadi herhangi bir tarafı suçlamak yerine savaşın insaniyetsizce verilmesi sebebiyle duyduğu üzüntüyü ifade etmekte ve iki tarafı da bu doğrultuda eleştirmektedir:

“... Eski zamanın mertlik devirlerinde askerler sivillere dokunmazlardı. Kadınlara, yaşlılara ve çocuklara zarar vermek bir ordu için şerefsizlik sayılırdı. Kumandan, emrindeki erlerden birinin kötü bir hareketini görse cezayı düşmana bırakmaz, kendi elile verirdi. Fakat

⁴⁰⁰ Nadir Nadi, “Harb İçinde Mevsimsiz Münakaşalar”, **Cumhuriyet**, 23.01.1944, s. 3.

⁴⁰¹ ***, “Harbin Bugününde”, **Cumhuriyet**, 13.01.1943, s. 3.

hava akınlarile sivil halkı berbad etmek bir Amerikan icadı da değildir. Bütün muharib devletler, karşı tarafta maneviyatı baltalamak maksadile bu usule başvuruyorlar...”⁴⁰²

Görüldüğü gibi Nadi savaşın Dünya’ya vermekte olduğu zararı, Müttefik ve Mihver Devletlerin ortak kabahati olarak değerlendirmekte ve tarafları hedef almaktan geri durmamaktadır. Bununla birlikte Nadi savaş sonunda kazanan tarafın kaybeden tarafın şeflerini savaş suçlusu ilan ederek yargılamasının adil olmayacağını savunmaktadır. Zira muharip devletlerin hiçbir devletlerarası hukuka riayet etmemektedirler; üstelik savaşa sebep olan da “ferdlerin” değil, “cemiyetlerin” iradesidir.⁴⁰³

Öte yandan Nadi böyle bir yargılamanın çelişkiler doğuracağını Polonya’nın işgali üzerinden tarafsız bir bakış açısıyla açıklamaya çalışmaktadır. Nadi’ye göre “Suçlu sanılmayan, daha doğrusu kendini suçlu saymıyan” İngiltere, Almanya’nın Polonya’ya saldırdığı günden itibaren suçlu olduğunu savunmaktadır ancak o dönem Almanya söz konusu işgali İngiltere’nin hâlihazırdaki müttefiki olan SSCB ile ortaklaşa gerçekleştirmiştir.⁴⁰⁴ Dolayısıyla Müttefik Devletlerin savaşı kazandıkları takdirde Almanya’yı **suçlu** ilan etmeleri paradoksal bir durumun ortaya çıkmasına neden olacaktır. Kısacası Nadi ortada bir suç varsa bunun tüm muharıpleri bağladığını ve mantık sınırları içerisinde düşünüldüğünde taraflardan birinin diğerini yargılama hakkı bulunmadığını savunmaktadır.

Nadi’nin tarafsızlığı, “savaş nasıl sona ermeli?” sorunsalına yaklaşımı üzerinden de ele alınabilir. Bu bağlamda Demokrasiler ile Almanya’nın savaşı uzlaşarak sonlandırmalarından yana bir tutum içerisinde olduğunu belirtmek mümkündür. Zira Nadi’ye göre söz konusu savaş, kazananı olmayacak bir savaştır:

“...İnsanlığın toplu istikbali hakkında teessüre düşmemek güçtür. Önümüzdeki aylar ve seneler milyonların ıstırabına, milyonların sefaletine şahid olacak, bu muhakkak. Yıkıldığını hergün gördüğümüz servet membaları belki büsbütün kuruyacak, açlık ve işsizlik belki bir afet halinde bir çok memleketleri kasıp kavuracak. Ve Daladier’nin dediği gibi:

⁴⁰² Nadir Nadi, “Modern Harbin Eriştiği Terakki”, *Cumhuriyet*, 21.10.1942, s. 3.

⁴⁰³ Nadir Nadi, “Harb Suçluları”, *Cumhuriyet*, 03.08.1943, s. 1.

⁴⁰⁴ Nadir Nadi, “Suçlu Kim?”, *Cumhuriyet*, 05.08.1943, s. 1.

- Kim galib gelirse gelsin. neticede her iki taraf da kan ağlayacak!”⁴⁰⁵

Buradan hareketle denilebilir ki Nadi, iki taraf da **tükenmeden** savaşın sonlanmasından yanadır. Bu noktada Nadi’yi böyle bir yaklaşım göstermeye iten temel etkenin SSCB’nin yayılmasından duyduğu endişe olduğunu belirtmek mümkündür. Öyle ki Nadi bir makalesinde Franco’nun uzlaşma fikrine verdiği desteği şu şekilde ifade etmektedir:

“Franko’ya göre üç buçuk yıldır süren bu harb bütün muharibleri yorgun düşürmüş, milletleri ıstırap içinde bırakmıştır. Her iki taraf da ezici üstünlükten mahrumdur. Harb bir ölü noktaya varmıştır ve bundan böyle dövüşe devam etmek manasız bir hale gelmiştir. Eğer Anglo _ Saksonlarla Mihver bir sulha yavaşmazlarsa harbi Bolşevikler kazanacak ve Avrupa medeniyeti kökünden sarsılıp yıkılacaktır. İyisi mi, kavga bir tarafa bırakılsın ve artık barışılsın!

İspanya devlet şefinin kalbinde çarpan temiz duyguları paylaşmıyacak bir kimse, zannederim ki hatta Patagonya’da bile yoktur...”⁴⁰⁶

Savaşın ne Anglosaksonları ne de Almanları tüketmesini isteyen Nadi’nin, dolayısıyla taraflardan birinin diğerine mutlak üstünlük sağladığı bir sona karşı olduğunu da belirtmek gerekir. Nadi’ye göre “bir tarafın toptan ezilmesine” dayalı yapılacak sulh yeni “karışıklıklara” zemin hazırlayabilir.⁴⁰⁷ Burada “karışıklık” tabiri ile Sovyet yayılmasının ima edildiği söylenebilir.

Bu bağlamda Nadi Müttefik Devletlerin savaş sonrasında Mihver Devletlerine karşı almayı düşündükleri tedbirleri eleştirmektedir. Nadi’ye göre Müttefik Devletlerin iyi millet-kötü millet ayrımı çerçevesinde Mihver Devletlerini “gangster” ilan ederek silahsızlandırmaları halinde Dünya’nın uzun vadeli bir barışa kavuşamayacaktır.⁴⁰⁸ Nadi’nin tabiriyle “milletleri silâhlı, silâhsız diye ikiye ayırmakla harbin önüne geçilmeyeceğine, bilâkis ortalığa yirmi senede filiz verecek

⁴⁰⁵ Nadir Nadi, “Amerikan Yardımından Sonra”, **Cumhuriyet**, 14.03.1941, s. 5.

⁴⁰⁶ Nadir Nadi, “Bir Daha”, **Cumhuriyet**, 12.05.1943, s. 1.

⁴⁰⁷ Nadir Nadi, “Sürpriz İhtiyacı” **Cumhuriyet**, 22.04.1943, s. 1, 3.

⁴⁰⁸ Nadir Nadi, “Böyle Sulh Olmaz”, **Cumhuriyet**, 06.04.1943, s. 1, 3.

taze harb tohumları serpilmiş olacağına inanıyoruz.”⁴⁰⁹ Nadi benzer şekilde, Churchill’in bir nutkunda belirttiği üzere, Almanya’nın kayıtsız şartsız teslim formülü kapsamında Atlantik Bildirisi’nden bir hak olarak faydalanamayacak olmasının⁴¹⁰ Avrupa adına olumsuz neticelere yol açabileceğini vurgulamaktadır.⁴¹¹

Yani Nadi’ye göre savaş ne İngiltere’yi ne de Almanya’yı tüketmeli; bir başka deyişle savaş uzlaşa barışıyla noktalanmalı ya da en azından yenildiği takdirde Almanya ağır şartlara maruz bırakılmamalıdır. Aslına bakılırsa Nadi’nin tutumu Türk dış politikasının tutumuyla paralellik göstermektedir. Koçak’ın da belirttiği gibi 1941’den itibaren Türk dış politikası, savaş sonrasında baş gösterecek olası bir Sovyet yayılmasına karşı Almanya’nın Orta Avrupa’da SSCB’yi dengeleyebilecek bir güç olarak varlığını sürdürmesini menfaatlerine uygun görmüş ve dolayısıyla İngiltere ile Almanya’nın savaşı uzlaşa barışıyla noktalamalarından yana olmuştur.⁴¹² Bu bağlamda Nadi de benzer bir yaklaşım sergilemektedir. Öyle ki bir makalesinde “uzun bir harbin Avrupaya ve dünyaya felâketten başka birşey getirmeyeceğine emin bulunan” Türklerin, **menfaatleri** bakımından savaşa bir an önce son verilmesini arzuladıklarını belirtmekte ve böylece uzlaşa barışından taraf olduğunu bir kez daha açığa vurmaktadır.⁴¹³

Nadi savaş boyunca sergilediği tarafsız tutumun emarelerini, savaşın gidişatı üzerine değerlendirmeler yaptığı makalelerinde de vermektedir. Bu bağlamda bir istisna olarak Batı demokrasilerine yakın olduğu ikinci dönemde Almanya’nın savaşı kazanacağına ihtimal vermese de⁴¹⁴ savaşın büyük bir bölümünü kapsayan üçüncü dönem boyunca (1941-1944) her iki tarafın da gidişatı değiştirebilecek imkânlarla sahip olduğuna vurgu yapmaktadır. Örneğin zafer ibresinin Almanya’ya dönük olduğu dönemde Almanya’yı “adaleleri kuvvetli fakat nefesi darca”, İngiltere’yi ise “dayanıklı bir nefese mukabil gevşek bazulu” bir boksöre benzeterek iki tarafın da kendilerine has birtakım avantajlara ve dezavantajlara sahip olduğunu ifade

⁴⁰⁹ Nadir Nadi, “Eden’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 10.04.1943, s. 3.

⁴¹⁰ “Churchill’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 23.02.1944, s. 4.

⁴¹¹ Nadir Nadi, “Kayıtsız, Şartsız Ne Demektir?”, **Cumhuriyet**, 25.02.1944, s. 3.

⁴¹² Koçak, **a.g.e.**, s. 144, 147, 163.

⁴¹³ ***, “Dost Amerika ve Biz Türkler”, **Cumhuriyet**, 09.09.1942, s. 3.

⁴¹⁴ Nadir Nadi, “Sulh Taarruzları Kuvvete Değil, Zaafa Delalet Eder”, **Cumhuriyet**, 26.03.1940, s. 1, 5.; Nadir Nadi, “Abluka, Tekbaşına Almanyayı Yıpratacaktır”, **Cumhuriyet**, 09.04.1940, s. 1.

etmektedir.⁴¹⁵ Buna mukabil Nadi ibrenin Müttefik Devletlere dönük olduğu dönemde ise Almanya'nın Müttefik taarruzunu başarıyla durdurmasının “dünyaya yeni sürprizler hazırlayabileceğini” dile getirmektedir.⁴¹⁶

Nadi'nin yukarıda bahsi geçen temkinli yaklaşımı, Doğu Cephesi ile Pasifik Cephesi üzerine değerlendirmelerinde de kendini göstermektedir. Nadi'ye göre gerek Mihver gerekse Müttefik devletlerin kendilerine has birtakım avantajlara ve dezavantajlara sahip olmaları dolayısıyla “zafer güneşinin hangi tarafa gülümseyeceği” net değildir.⁴¹⁷ Örnek vermek gerekirse Nadi Alman-Rus savaşının hemen başında Alman ordusunun savaşı çok kısa bir zaman diliminde neticelendireceğine yönelik yorumlara karşı çıktığı gibi, savaşın kış mevsimine uzamasının ardından kaçınılmaz bir yenilgiye uğrayacağına yönelik yorumları da aceleci bulmaktadır.⁴¹⁸ Zira Nadi'ye göre iki milletin de soğuğa alışık olması dolayısıyla savaşta kış mevsimi belirleyici bir faktör değildir.⁴¹⁹ Benzer şekilde Japonya Demokrasilere karşı elde etmiş olduğu zaferlerle her ne kadar gücünü ve strateji yeteneğini ispatlamış olsa da, bu durum Demokrasiler adına kesin bir mağlubiyet anlamına gelmemektedir.⁴²⁰ Bu bağlamda Nadi savaşın neticesi hakkında peşin hükümler verilmemesi gerektiğini şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Bugün için:

- Şu yenilecek, bu yenilecek!

Tarzında tahminlerde bulunmak şüphesiz imkansızdır. Çok oynak, çok muğlak muharebe sahneleriyle karşı karşıyayız. Her iki tarafın da bir takım hesapları ve planları var. Fakat gündelik hadiselerle bakarak bunlardan umumi neticeler çıkarmaya çalışırken acele etmemek, hele tesadüf, talih gibi insan iradesi dışında kalan mefhumlara hiç yer vermemek şarttır. Ferdi hayatın bile kendine mahsus bir mantığı, bir (sebeb _ netice) rabıtası varken, milletlerin hayatı demek olan tarih, kendini rüzgara kapıp koyuvermiş bir serseriye benzetilemez.”⁴²¹

⁴¹⁵ Nadir Nadi, “Harbin Neresindeyiz”, **Cumhuriyet**, 01.05.1941, s. 1, 5.

⁴¹⁶ Nadir Nadi, “Görünüşe Göre”, **Cumhuriyet**, 20.04.1944, s. 1.

⁴¹⁷ ***, “Kat’i Netice”, **Cumhuriyet**, 21.02.1942, s. 3.; ***, “Bahardan Evvel Görülen Manzara”, **Cumhuriyet**, 26.02.1942, s. 1, 3.

⁴¹⁸ Nadir Nadi, “Rusya Muharebesinin Muhtemel Neticeleri”, **Cumhuriyet**, 03.07.1941, s. 1.; Nadir Nadi, “Acele Hükümlerden Sakınmalı”, **Cumhuriyet**, 18.09.1941, s. 1.

⁴¹⁹ a.e., s. 3.

⁴²⁰ ***, a.g.m., ***, “Tarihin Sırrı”, **Cumhuriyet**, 05.03.1942, s. 1, 3.

⁴²¹ a.e., s. 3.

Dolayısıyla Nadi savaşın sonucunun anlık zaferler ya da yenilgiler çerçevesinde öngörülemediği kanısındadır. Nadi'ye göre savaş, stratejik önemi büyük bölgeleri ele geçirmek uğruna cereyan eden muharebeler silsilesidir ve tarafların nihai bir zafer elde edebilmeleri için bu bölgelerin tamamını kontrol altına almaları gerekir.⁴²² Nadi bu bağlamda taarruz safhasındaki Mihver devletlerini avantajlı görse de⁴²³ ellerinde kalan son stratejik bölgelerin -Rusya, Ortadoğu ve Çin- tamamını müdafaa etmeleri halinde Müttefik devletlerin de taarruz safhasına geçebilme ihtimalini göz ardı etmemektedir.⁴²⁴ Örneğin bir yazısında Doğu Cephesi'ni "bir netice değil, fakat neticeye yaklaştıran bir kavşak yeri" olarak tanımlamaktadır.⁴²⁵ Zira burada Almanya'nın elde edeceği zafer Mihver devletlerinin nihai zafer ihtimalini oldukça kuvvetlendirecekken, SSCB'nin elde edeceği zafer ise İngiltere ve ABD'nin hazırlıklarını tamamlayarak savaş gücü olarak Mihver devletleriyle eşit bir seviyeye gelmelerine imkân tanıyacaktı.⁴²⁶ Kısacası Nadi'ye göre müdafaa safhasının başarılı olması, savaşın gidişatını tersine çevirebilecek bir etkidir. Nadi söz konusu etkeni Müttefik Devletlerin taarruz safhasında da göz ardı etmemiş, müdafaaya çekilmiş Almanya'nın "sürpriz yapma" ihtimaline makalelerinde sık sık yer vermiştir.

Nadi Almanya'nın müdafaa safhası sırasında da temkinli tutumunu sürdürmüştür. Nadi'ye göre Almanya, hem havadan İngiliz, hem de karadan Sovyet taarruzuna maruz kalmasına karşın, "Avrupa Kalesi'ni" müdafaa edebilmek için gereken otoriteye, iktisadi ve askeri güce sahiptir.⁴²⁷ Nadi'nin bu değerlendirmesi üç sacayağı üzerinde bulunmaktadır. Birincisi, Alman ordusunun Stalingrad Muharebesi'nden itibaren gerilemeye başlamasına rağmen ağır bir yenilgi almamış olması ordunun gücünü ispatlar niteliktedir.⁴²⁸ İkincisi, hava taarruzlarına rağmen

⁴²² ***, "Harb 1942 de Bitebilir mi?", **Cumhuriyet**, 26.05.1942, s. 3.

⁴²³ ***, "Hitlerin Nutkundan Çıkan Mana", **Cumhuriyet**, 02.10.1942, s. 1, 3.

⁴²⁴ ***, "İki Harb Metodunun İstikametleri", **Cumhuriyet**, 05.07.1942, s. 1.

⁴²⁵ ***, **a.g.m.**

⁴²⁶ **a.e.**

⁴²⁷ Nadir Nadi, "Ruh Mukavemeti", **Cumhuriyet**, 19.07.1943, s. 3.; Nadi, **a.g.m.**

⁴²⁸ Nadir Nadi, "Harb Nasıl Kısılır?", **Cumhuriyet**, 16.11.1943, s. 3.

Alman endüstrisi ayaktadır.⁴²⁹ Son olarak ise ülkenin tek parti rejimiyle yönetilmesi herhangi bir iç karışıklığa imkân tanımamaktadır.⁴³⁰

Görüldüğü gibi Nadi gücüne ve birliği itibarıyla Almanya'ya saygı duymaktadır. Öyle ki Almanya'nın müdafaaya çekilmesini bir zayıflık emaresi olarak değil, savaş stratejisinin bir parçası olarak görmektedir. Bu bağlamda Almanya, kuvvetlerini merkeze yaklaştırarak Müttefikleri Avrupa'da bozguna uğratmayı planlamaktadır.⁴³¹ Bir başka deyişle Avrupa'daki müdafa muharebesinde zafer elde ettiği takdirde Alman ordusunun yeniden taarruz safhasına geçerek savaşın gidişatını değiştirmesi mümkündür.⁴³² Dolayısıyla Nadi tıpkı Müttefik Devletlerin müdafa yaptığı dönemde olduğu gibi Almanya'nın müdafa yaptığı dönemde de savaşı hangi tarafın kazanacağına dair bir öngöründe bulunmaktan kaçınmakta, savaşın sonucuna dair yapılan yorumların objektiflikten uzak olduğunu savunmaktadır.⁴³³ Nadi'ye göre savaş, kırılğan yapısı itibarıyla her türlü sonuca açıktır:

“... Dış görünüşe nazaran Müttefikler tarafına geçtiği sanılan politika anahtarının bir gün hiç umulmadık bir anda gene Almanyenin eline düşmesi bütün bütün imkansız sayılamaz. Yerinde ve zamanında şiddetle kendini gösterecek olan bir Alman müdafaasını böyle bir sürprizin biz ilk şartı sayıyoruz.”⁴³⁴

Görüldüğü gibi Nadi üçüncü dönem boyunca hükümetin aktif tarafsızlık politikasını çeşitli konular üzerinden yansıtmaktadır. Bu bakımdan üçüncü dönemde Nadi'nin Yeni Sabah başyazarlarından oldukça farklı bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir: (1) Nadi Dünya'nın cehennem dönüşmesinden iki tarafı da sorumlu tutarken Yeni Sabah başyazarları Almanya'yı sorumlu tutmaktadır. (2) Nadi suç bakımından taraflar arasında bir fark görmezken Yeni Sabah başyazarları her fırsatta

⁴²⁹ a.e.

⁴³⁰ Nadir Nadi, “Almanyenin Karşılaştığı Muadele”, **Cumhuriyet**, 01.02.1944, s. 1.

⁴³¹ Nadir Nadi, “Churchill Konuştu”, **Cumhuriyet**, 23.09.1943, s. 1.; Nadir Nadi, “Bir Toplantı”, **Cumhuriyet**, 10.10.1943, s. 1

⁴³² Nadir Nadi, “Alman Çekilişi Hakkındaki Tahminler”, **Cumhuriyet**, 11.03.1944, s. 3.

⁴³³ Nadir Nadi, “Harb Hedeflerinden İlk Endişelenen Biz Değiliz”, **Cumhuriyet**, 02.05.1944, s. 1.

⁴³⁴ Nadir Nadi, “Anahtar Kimde?”, **Cumhuriyet**, 08.09.1943, s. 1.

Almanya'yı suçlamaktadırlar. (3) Nadi Almanya ile İngiltere'nin uzlaşa barışı yapmasını ve taraflardan hiç birinin tükenmemesini isterken, Yeni Sabah başyazarları Almanya'nın ezilmesinden yanadır. Son olarak (4) Nadi zafer ibresinin gerek Almanya'ya gerekse Müttefik Devletlere dönük olduğu dönemlerde savaşı hangi tarafın kazanacağına dair bir tahmin yapmaktan kaçınırken Yeni Sabah başyazarları her fırsatta savaşı Müttefik Devletlerin kazanacağını vurgulamışlardır. Nitekim Nadi'nin savaşın neredeyse tamamına yakın bir bölümünde (1941-1944) hükümetin aktif tarafsızlık politikasına paralel olarak dengeli, tarafsız ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilediği, buna karşılık hem Yalçın'ın hem de Yalçın'ın ardılının Müttefik Devletlerin davasını destekleyerek aktif tarafsızlık politikasından görece bağımsız hareket ettikleri söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ SABAH VE CUMHURİYET GAZETELERİNDE YAYIMLANMIŞ KARİKATÜRLER

Bu bölümde Yeni Sabah ve Cumhuriyet gazetelerindeki savaş konulu karikatürler analiz edilecek ve ardından karşılaştırılacaklardır. Ramiz Gökçe⁴³⁵ 31 Ağustos 1942'den itibaren Yeni Sabah'ta, Cemal Nadir Güler⁴³⁶ ise 10 Ekim 1943'ten itibaren Cumhuriyet'te günlük karikatürler çizmeye başlamışlardır. Yeni Sabah'taki karikatürler birinci sayfanın alt merkezinde yayımlanmış, Cumhuriyet'teki karikatürler ise genel olarak birinci sayfanın sağ altında, boyutları büyük olduğunda ise dördüncü sayfanın üst kısmında yayımlanmışlardır.

Karikatürlerin seçiminde sekiz soru belirleyici olmuştur:

1. Karikatüristlerin savaşın sonucuna yönelik tahminleri nelerdir?
2. Karikatüristler herhangi bir taraf lehine ya da aleyhine propaganda faaliyetinde bulunmakta mıdır?
3. Karikatüristler hangi tarafı suçlu bulmaktadır?
4. Karikatüristlere göre savaş nasıl sonlanmalıdır?
5. Karikatüristler savaşı nasıl tanımlamaktadır?
6. Karikatüristler SSCB'yi nasıl algılamaktadır?
7. Karikatüristler Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirmektedir?
8. Karikatüristler Türk politikasını nasıl değerlendirmektedir?

⁴³⁵ Ramiz Gökçe (1900-1953), Türk karikatürist. Cemal Nadir Güler ile birlikte çağdaş Türk karikatürüne yön vermiştir. Karikatürleri Mütareke yıllarından önce çeşitli dergilerde, sonra da Ayine, Akbaba, Zümrüdüanka ve Kelebek dergilerinde yayımlanmıştır. Cumhuriyet yıllarında ise Yeni Dünya, Karikatür, Karagöz, Yedigün dergileri ile Yeni Sabah ve Cumhuriyet gazeteleri için karikatürler çizmiştir. 1946'da Mizah dergisini çıkarmıştır. Karikatürlerinde Cumhuriyet dönemindeki sosyal değişikliklerin yarattığı zıtlıkları, kadın erkek ilişkilerini, kent sorunlarını, vurguncuları, yeni zenginleri ve siyasi konuları işlemiştir. **bkz.** Topuz, **a.g.e.**, s. 222-223.

⁴³⁶ Cemal Nadir Güler (1902-1947), Türk karikatürist. Topuz'un tabiriyle "20 yıl Türk karikatürüne damgasını vuran çizgileriyle yıllar boyu gençlere örnek olan ve Türk gülmesinde çığır açan" bir sanatçı olmuştur. Karikatür çizmeye Mütareke yıllarında başlasa da asıl ününü 1927'de Akşam gazetesinde çizmeye başladıktan sonra kazanmıştır. Karikatürleri Akşam'ın yanı sıra Akbaba, Köroğlu, Arkadaş, Yedigün, Doğan Kardeş, Karikatür, Ayda Bir dergilerinde ve Cumhuriyet'te yayımlanmıştır. 1942'de Amcabey dergisini çıkarmıştır. **bkz.** **a.e.**, s. 223, 229.

3.1. Yeni Sabah'ta Yayımlanmış Karikatürler

Karikatür 1: **Yeni Sabah**, 18.09.1942, s. 1.

Düzanlam: Bir Alman askeri Sovyet askerinin⁴³⁷ taşıdığı tepside düşen meyveleri, dolu olmasına rağmen kendi sepetine koymaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya
2. Sovyet askeri-SSCB
3. Tepsideki ve sepetteki meyveler-Rus toprakları
4. Alman askerinin ağzından dökülen salyalar-Almanya'nın sonu gelmez fetih arzusu

⁴³⁷ Karikatürdeki askerlerin Alman ve Sovyet olduğu bilgisine "Alman" ve "Stalingrad düşmek üzere" iletilerinden varılmaktadır.

Mesaj: Almanya'nın Rus topraklarında ilerlemesi, onu güçsüzleştirmektedir.⁴³⁸

18.09.1942 tarihli, Stalingrad Muharebesi'nde Alman taarruzunun şiddetinin arttığı bir dönemde yayımlanan karikatürde Doğu Cephesi'nde elde ettiği zaferlerin aslında Almanya'yı zayıflattığına vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda Gökçe karikatüründe Almanya'yı, Sovyet askerinin peşinden giderek onun taşıdığı tepside düşen “şehirleri” kendi sepetine koyan bir asker olarak göstermektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Alman askerinin sepetin doluluğunun farkında olmasına rağmen nefesine söz geçiremeyerek “şehirleri” toplamaya devam etmesidir. Yani Gökçe'ye göre Alman politikası ne akla ne de mantığa uygundur. Zira Rusya'da zapt edilen bölgelerin artması, Almanya'nın otorite sağlamak hususundaki **yükünü ağırlaştırmakta** ve dolayısıyla Almanya'nın günbegün yıpranmasına neden olmaktadır.

Gökçe'nin vermek istediği mesaj, Yalçın'ın Doğu Cephesi'ni Almanya için bir bataklık olarak yorumlamasıyla paralel değerlendirilebilir. Savaş Algısı bölümünde incelendiği üzere Yalçın Almanya'nın Doğu Cephesi'nde her hâlükârda yıpranacağını altını çizmektedir. Bunun en mühim sebeplerinden biri işgal edilen topraklardaki halk tepkisidir. Yalçın'a göre Almanya “bir yanardağ üzerinde yaşamaktadır”; zira işgal edilen bölgenin genişlemesine paralel olarak artan isyan hareketleri bir idare sorunu oluşturmakta, bu durum ise Almanya'nın Rusya'da otoriteyi sağlayabilmek için devamlı olarak geniş çapta bir askeri güç bulundurma zorunluluğunu doğurmaktadır.⁴³⁹ Yani Gökçe'ye göre, Yalçın'ın da ima ettiği gibi, Doğu Cephesi'nde kazanılan zaferler esasında Almanya'yı git gide zayıflatmaktadır.

⁴³⁸ Karikatürde yananlam, Alman askerinin “düşenleri toplamak zor amma, benim yüküm ağırlaşıyor!” sözüyle pekiştirilmiştir.

⁴³⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanya'nın Hakikî Zorlukları”, **Yeni Sabah**, 25.08.1942, s. 1.

Karikatür 2: **Yeni Sabah**, 26.09.1942, s. 1.

Düzanlam: Yanmakta fakat sönmeye yüz tutmuş olan bir mumu arkasına alan elleri açık ve silahlı bir asker, duvara yansıyan gölgesine bakmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Asker-Alman ordusu
2. Sönmeye yüz tutmuş zafer mumu-Avrupa'daki Alman hâkimiyeti
3. Askerin gölgesi-Alman ordusunun olağanüstülüğü üzerine yapılan propaganda faaliyetleri

Mesaj: Alman ordusunun olağanüstü meziyetlere sahip olmadığı çok yakın bir zaman içerisinde görülecektir.

26.09.1942 tarihli karikatürde Alman ordusunun askeri kabiliyeti küçümsenmektedir. Bu bağlamda “zafer mumunun” önünde duran bir Alman askeri

duvara yansıyan gölgesinin büyüklüğüne aldanarak kendisinin “büyük bir kuvvet” olduğuyla böbürlenmektedir. Oysa “zafer mumu” er ya da geç sönecek, asker “küçüklüğüyle” yüzleşmek zorunda kalacaktır. Gökçe burada Almanya’nın elde ettiği başarıların gelip geçici olduğuna ve bu başarıların Almanların askeri kabiliyetinin bir göstergesi sayılamayacağına dikkat çekmektedir.

Karikatürde verilmek istenen mesajı Yalçın’ın Alman propagandası üzerine düşünceleri çerçevesinde detaylı olarak incelemek mümkündür. Yalçın’a göre Almanya’nın Batı Cephesi’nde galip gelmesi Alman ordusunun Fransa Muharebesi’nde nicelik ve teçhizat bakımından İngiliz ve Fransız ordusundan üstün olmasına ve Fransızların bu muharebede **tüm kabiliyetleriyle savaşmamalarına** bağlı olarak gerçekleşmiştir.⁴⁴⁰ Hatta Yalçın Polonya’nın işgali sırasında Polonya milletin mücadelesine atıfta bulunarak Almanların savaşta “nerde ciddî bir mukavemetle” karşılaşılsa orada “sendelediklerine” vurgu yapmaktadır.⁴⁴¹ Bu bakımdan Yalçın’a göre Almanya’nın sahte bir kahramanlık destanı yayma çabası, Hayat Sahası projesinin bir parçasıdır:

“Alman ordusunun bizce en müdhiş silahı propagandasıdır. Bir memlekete girmeden evvel o memleketi nifak içinde, gaflet içinde, korku içinde bırakıyorlar. Fakat tesanüd ve birlik vazifelerini icra etmek suretiyle asıl bu silâha karşı mukavemet imkânını milletler buldukları zamandır ki silâhla mudafaada hiçbir zorluk çekmeyeceklerdir.”⁴⁴²

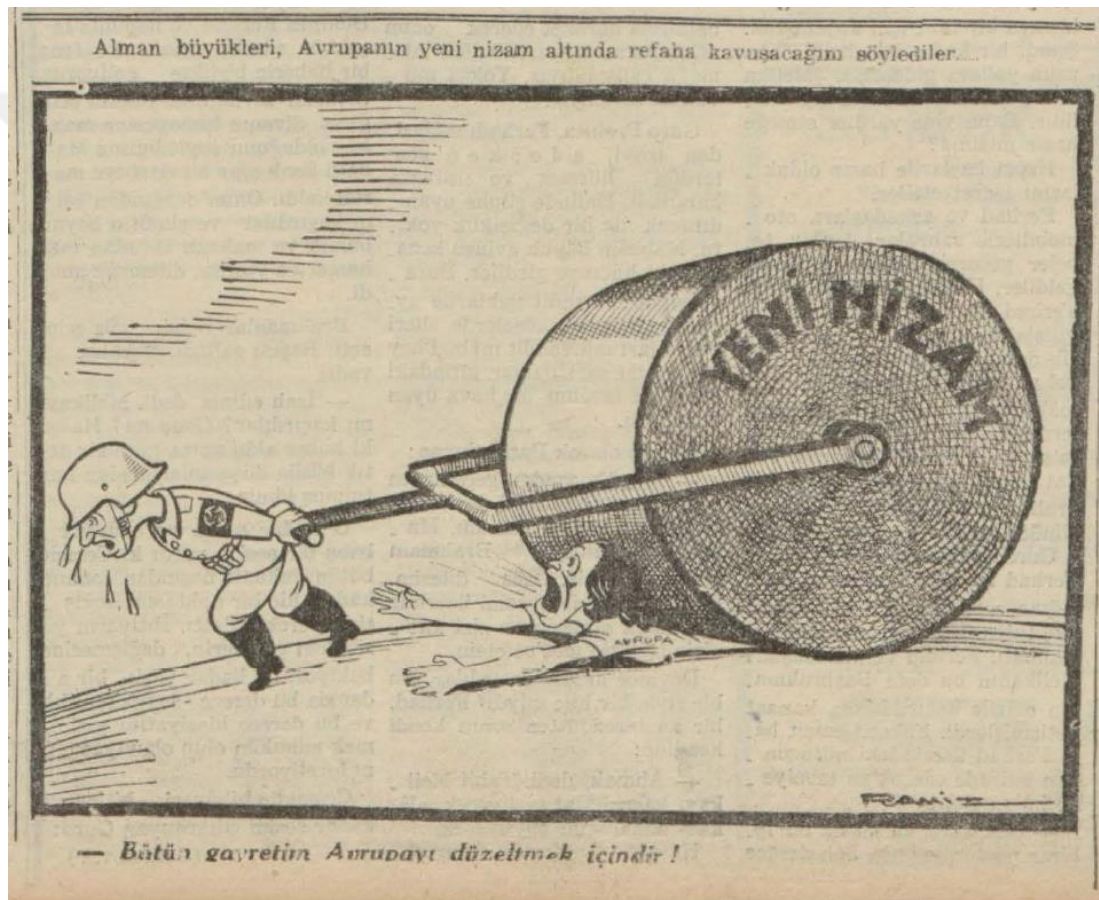
Yani Yalçın Almanların elde ettikleri başarıların askeri kabiliyetlerinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği hususunda halkı uyarmakta ve böylece Almanya’nın hedefinde olduğunu düşündüğü vatanının maneviyatını korumaya çalışmaktadır. Gökçe’nin gayesi de Yalçın’inkinden farklı değildir: Gökçe Almanya’nın zamanında kazandığı zaferlerle ordusunu “büyük” gibi gösterdiğini ancak “foyasının” nihayetinde meydana çıkacağını ima etmektedir. Bu bağlamda karikatürün yayımlandığı dönemde Yalçın’ın tabiriyle hem Alman ordusu “iki

⁴⁴⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Silâhı”, **Yeni Sabah**, 13.08.1940, s. 1, 3.

⁴⁴¹ Yalçın, **a.g.m.**, s. 3.

⁴⁴² Yalçın, **a.g.m.**, s. 3.

senedenberi ilk defa olarak hakikî mânasiyle muharebeler vermeye mecburiyet hissettiği” Doğu Cephesi’nde “çırpına çırpına çekilmeye” başlamış⁴⁴³, hem de “Müttefiklerin hazırlıkları artık muharebe meydanlarında kendisini hissettirmeğe başlamıştır.”⁴⁴⁴ Bir başka deyişle geçmişte Almanya’nın zaferlerine zemin hazırlayan faktörler hâlihazırda bir bir devre dışı kalmaktadır. Nitekim Gökçe’ye göre değişen şartlar **zafer mumunu** git gide eriterek nihayetinde söndürecek, Alman ordusunun olağanüstü niteliklere sahip olmadığı görülecektir.

Karikatür 3: **Yeni Sabah**, 11.10.1942, s. 1.

Düzanlam: Alman askeri, devasa bir silindiri bir kadının üzerinden geçirerek onu öldürmektedir.

⁴⁴³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harp Ne Oluyor?”, **Yeni Sabah**, 08.10.1941, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanya İçin Zor Günler”, **Yeni Sabah**, 27.10.1942, s. 1.

⁴⁴⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Hayal ve Hakikat”, **Yeni Sabah**, 23.12.1942, s. 1.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya
2. Üzerinden silindir geçmekte olan kadın-Avrupa
3. Silindir-Yeni Nizam
4. Silindire oranla Alman askerinin küçüklüğü ve yüzünden damlayan ter-Almanya'nın acizliği

Mesaj: Almanya'nın hâkim kılmaya çalıştığı Yeni Nizam Avrupa için bir felakettir,⁴⁴⁵ bununla birlikte Almanya zafere ulaşamayacaktır.

11.10.1942 tarihli karikatür Almanya'nın militarist politikalarına yönelik bir eleştiridir. Karikatürde bir Alman askeri, taşıdığı **Yeni Nizam** silindiriyle Avrupa'nın üzerinden geçmektedir. Burada düzeltmek fiili “onarmak” anlamında değil, “dümdüz etmek” anlamında kullanılarak ironi yapılmaktadır. Yani Gökçe'ye göre Alman işgali altındaki Avrupa'ya bakarak Yeni Nizam'ın Nazi şeflerinin söylediği gibi Avrupa'ya refah değil, felaket getirecek bir proje olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Öte yandan karikatürde Alman askerinin güçsüzlüğü ve silindiri zorlukla taşıması göze çarpmaktadır. Gökçe burada ise Almanya'nın boyundan büyük bir işe kalkıştığına vurgu yapmaktadır. Bir başka deyişle Yeni Nizam kisvesi altında tahakküme dayalı bir düzen kurmak amacıyla Avrupa'yı bir ucundan diğer ucuna işgal ederek maceraya atılan Almanya'nın nihai zafere ulaşabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Karikatürün Yalçın'ın düşüncelerini iki açıdan yansıttığını belirtmek mümkündür. Birincisi Yalçın Yeni Nizam'ı, Avrupa'nın Almanya ve İtalya'nın “açıktan açığa hâkimiyeti altına girmesi” projesi olarak tanımlamakta ve savaşı Mihver Devletlerinin kazanmasının, Avrupa'nın felaketi anlamına geleceğini vurgulamaktadır.⁴⁴⁶ Bunun en büyük göstergesi işgal Avrupa'sıdır. Yalçın'a göre

⁴⁴⁵ “Bütün gayretim Avrupayı düzeltmek içindir!” sözüyle yananlam pekiştirilmektedir.

⁴⁴⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Yeni Avrupa Nizamının Bir Nümunesi”, **Yeni Sabah**, 27.09.1940, s. 1.

Almanya yeni bir nizam oluşturmak şöyle dursun hâlihazırdaki nizamı yok etmiş, Avrupa’da dirlik, özgürlük ve adaletten eser bırakmamıştır.⁴⁴⁷

İkinci olarak Yalçın savaşın başından itibaren Almanya’nın mağlubiyetinin kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Bu bağlamda örneğın Yalçın’a göre Almanya’nın Britanya Savaşı’nda başarısız olması ve Doğu Cephesi’nde bir neticeye varamaması hem İngiltere’nın günden güne güçlenmesine, hem de Alman ordusunun Rus topraklarında günden güne yıpranmasına vesile olmuştur.⁴⁴⁸ Bir başka deyişle Yalçın en güçlü olduğu dönemde nihai zafere ulaşamayan Almanya’nın söz konusu şartlar altında yenilgiye mahkûm olduğunu düşünmektedir.

Öte yandan Yalçın, Avrupa’daki isyan hareketlerini Almanya’nın yenileceğının bir diğerk göstergesi olarak gündeme getirmiştir. Yalçın’a göre Almanya’nın zulmü ve zorbalığı, işgal Avrupa’sında isyan hislerini tetiklemiş ve sonucunda Almanya “harp meydanlarından evvel sivil hayat sahasında mücadeleyi kaybetmiştir.”⁴⁴⁹ Yani hem askeri sahada içinde bulunduğu zor durum, hem de Avrupa milletlerinin düşmanlığını kazanması itibarıyla Almanya’nın Yeni Nizam projesini gerçekleştirebilmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle Almanya için yenilgi kaçınılmazdır. Yalçın’ın tabiriyle “Almanya bütün dünyayı yalnız Alman refah ve saadeti için kürek mahkûmları gibi çalıştırmak suretiyle beşeriyetin ıslah edilebileceğine inanmakla hem kendi başını derde sokmuş, hem bütün dünyayı felâket ve ıstırap içinde bırakmıştır.”⁴⁵⁰

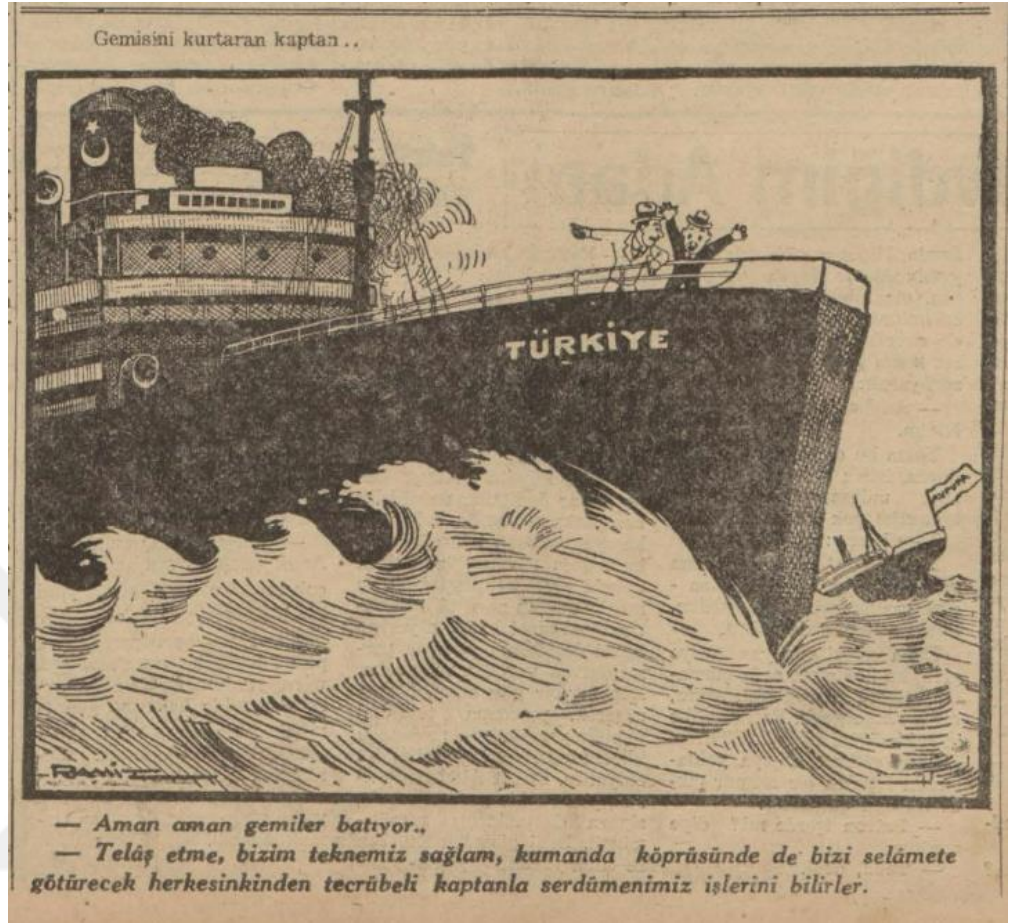
Nitekim Gökçe, tıpkı Yalçın gibi, Almanya’nın Yeni Nizam politikası doğrultusunda Dünya’yı ve dolayısıyla Avrupa’yı felaketin kıyısına sürüklemekte olduğunu, ancak bunda başarılı olamayacağını vurgulamaktadır. Zira Gökçe’ye göre Avrupa’yı tahakküm altına almak gibi altından kalkması imkânsız bir işe girişen Almanya nihayetinde sıfırı tüketecektir. Alman ordusu yenildiğinde ise geriye felaket uçurumuna yuvarlanmamış ancak ağır hasarlar almış bir Avrupa kalacaktır.

⁴⁴⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türkiye Hakkında Alman Resmî Mahfillerinin Düşünceleri”, **Yeni Sabah**, 24.02.1942, s. 1.

⁴⁴⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Bilanço”, **Yeni Sabah**, 21.04.1942, s. 1.

⁴⁴⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Avrupada Birlik”, **Yeni Sabah**, 23.07.1942, s. 1.

⁴⁵⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanya Darda”, **Yeni Sabah**, 01.04.1942, s. 3.

Karikatür 4: **Yeni Sabah**, 14.11.1942, s. 1.

Düzanlam: Fırtınaya yakalanan iki gemiden arkadaki batmaktayken öndeki seyrine devam etmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Türkiye gemisi-Türkiye
2. Avrupa gemisi-Avrupa
3. Fırtına-İkinci Dünya Savaşı
4. Kaptan-İsmet İnönü
5. Serdümen-Şükrü Saraçoğlu

Mesaj: Almanya'nın kendi safında savaşa sürüklemeye çalıştığı Türkiye, savaş dışında kalmaya devam edecektir.

14.11.1942 tarihli karikatür Türkiye'nin savaşın dışında kalma başarısını konu almaktadır. Karikatürde **savaş fırtınası** Avrupa gemisini batırırken Türkiye gemisi fırtınadan etkilenmeden yoluna devam etmektedir. Gemide bulunan figürlerin arasındaki diyalogdan anlaşıldığı üzere, Gökçe Türkiye'nin **savaş fırtınasını** sağ salim atlatacağından şüphe duymamaktadır. Zira Türkiye gemisi sağlam bir gövdeye ve tecrübeli bir kaptan ile serdümene sahiptir. Yani Gökçe'ye göre Türkiye, Türk milletinin metaneti ve Milli Şef İnönü'nün tecrübesi sayesinde hâlihazırdaki savaş dışı pozisyonunu savaş süresince koruyacaktır.

Karikatürde verilmek istenen mesajı doğru anlayabilmek için “savaşın dışında kalma başarısının” ne anlama geldiğine değinmek gerekir. Karikatürün yayımlandığı dönemde Türkiye'yi savaşa sokmak için baskı uygulayan tarafın Almanya olduğu açıktır.⁴⁵¹ Yani Türkiye'nin başarısı, kendisini savaşa sürüklemeye çalışan Almanya'ya rağmen yoluna sarsılmadan devam edebilmesidir. Bu bağlamda Gökçe de tıpkı Yalçın gibi Türkiye'nin savaş dışılığını tehdit etmesi bakımından Alman tehlikesine dikkat çekmektedir.⁴⁵²

Dolayısıyla karikatürü Yalçın'dan hareketle açıklamak mümkündür. “Almanya Karşıtı Propaganda” ve “Türk Politikası Algısı” bölümlerinden hatırlanacak olursa Yalçın Almanya'nın kimi zaman propaganda faaliyetleriyle, kimi zaman ise birtakım vaat ve tehditlerle Türkiye'yi bitarafıktan ayırmaya çalıştığını vurgulamaktadır; ancak Yalçın'a göre Türk politikasını etkileme girişimleri Türk milletinin metaneti ve İnönü'nün tecrübeleri karşısında sonuçsuz kalmaktadır. Bu bağlamda Yalçın sözde Bolşevizm tehlikesi üzerinden işleyen Alman propagandasını hedef aldığı makalesinde Türk halkının savaşın başlangıcından beri propaganda tuzağına karşı uyanık bulunduğunu, öyle ki hâlihazırda “propagandalara karşı zırhlı hale geldiğini” ifade etmektedir.⁴⁵³ Bir başka deyişle Almanya'nın Türk halkını kandırarak bitarafıktan ayırmasına imkân yoktur. Yalçın benzer şekilde Alman gayretleri karşısında Türk politikasının bitarafılığı muhafaza etmek hususundaki kararlılığını, İnönü üzerinden şu şekilde ifade etmektedir:

⁴⁵¹ Koçak, **a.g.e.**, s. 710, 713.

⁴⁵² Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman Noktai Nazarı”, **Yeni Sabah**, 07.06.1942, s. 3.

⁴⁵³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Tereddiye Uğrayan Propaganda Makinesi”, **Yeni Sabah**, 27.03.1943, s. 1.

“(Türkiye) kulaklarını her türlü teşvik ve vaatlarla, hatta tehditlere kapadı, kalbini susturdu, sinirlerine hâkim oldu ve gözlerini sadece Türk vatanının daimî ve hayatî menfaatlerine dikti. Çünkü Türkiyenin mukadderatına Milli Mücadeleyi bilen, harbin ne olduğunu takdir eden, memleketin idaresini anlıyan ve mazinin tecrübelerinden çıkmış aydınlıkla istikbali gören Lozan Fatihî, rehberdir.”⁴⁵⁴

Nitekim gerek Gökçe gerekse Yalçın Türkiye’nin savaş fırtınasına kapılmadan yoluna devam edeceğini vurgulamaktadır. Zira hem Türk milleti hem de **gemisini kurtaran kaptan**⁴⁵⁵ İnönü, Mihver Devletlerinin çabaları karşısında uyanık vaziyettedir. Dolayısıyla Türkiye bu hassas süreci propaganda faaliyetlerinden, teşviklerden, ya da tehditlerden etkilenmeden atlatacak ve nihayetinde “selâmete” ulaşacaktır.

⁴⁵⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Bir Yıldönümü Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 25.07.1942, s. 1.

⁴⁵⁵ “Güç bir duruma düşüldüğünde ne yapıp edip kendisini ve yakın çevresindekileri kurtaranlar için söylenen bir söz” **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

Karikatür 5: **Yeni Sabah**, 04.12.1942, s. 1.

Düzanlam: Churchill süpürgesiyle örümcek ağlarını temizlemektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Churchill-İngiltere
2. Örümcek-Almanya
3. Süpürge-İngiliz ordusu
4. Örümceklerden temizlik-İngiltere'nin Dünya'yı Almanya'dan kurtarması

Mesaj: İngiltere'nin Almanya'ya karşı vermekte olduğu mücadele iynin kötüye karşı vermekte olduğu bir mücadeledir.

04.02.1942 tarihli karikatürde İngiltere'nin Almanya'ya karşı vermekte olduğu mücadele övülmektedir. Karikatürün çizildiği dönemde Meşale (Torch)

Harekâtı başarıya ulaşmış, 8 Kasım'da Cezayir ve Fas'a çıkarma yapan İngiliz-Amerikan kuvvetleri, 2-3 hafta içinde bu bölgeleri işgal ederek Tunus'a girmişlerdir.⁴⁵⁶ Yani cephede gidişatın Anglosaksonlar lehine değişmeye başladığını belirtmek mümkündür. Ancak Gökçe'nin burada İngiltere'yi ön plana çıkardığı görülmektedir. Zira İngiltere'nin çıkarmadan önce Birinci El-Alameyn, Alam Alfa ve İkinci El-Alameyn muharebelerinde elde ettiği başarılar çıkarmanın başarılı olmasına zemin hazırlamıştır.⁴⁵⁷ Bu bağlamda Churchill'i andıran ve İngiltere'yi temsil eden figürün Kuzey Afrika'yı Almanya'yı temsil eden örümceklerden temizlemesi, İngiltere'nin Kuzey Afrika Cephesi'ndeki başarılarına yapılan bir vurgudur. Bir başka deyişle Gökçe Kuzey Afrika'da tersine dönmeye başlayan gidişatın temelini İngilizlerin attığını ima etmektedir.

Karikatür Yalçın'ın Almanya ve İngiltere algılarını net bir biçimde ortaya koymaktadır. Zira örümcek, Hristiyan sembolizminde kötülük ile özdeşleşmiş bir hayvandır.⁴⁵⁸ Yani İngiltere'nin Dünya'yı Almanya'dan temizlemesi, ya da arındırması, iyinin kötüye karşı mücadelesi olarak anlaşılmalıdır. Yani karikatürde İngiltere'nin Dünya'nın bağımsızlığı ve dirliği için çaba gösteren bir devlet olduğu gözler önüne serilmektedir.

Öte yandan İngiltere'yi temsil eden figürün ağzından çıkan ifadeler aslında Gökçe'nin İngiltere'ye duyduğu sempatiyi ve verdiği desteği yansıtmakta ve Dünya'nın Alman esareti altına girmemesi noktasında İngiltere'nin kritik rolünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda Yalçın'ın ve Gökçe'nin düşüncelerinin paralel olduğunu belirtmek mümkündür. Yalçın da Dünya'yı **Alman tehlikesinden** kurtaracak tek yolun İngiltere'nin zaferi olduğunu belirtmektedir.⁴⁵⁹ Yalçın'a göre İngiltere kaybettiği takdirde bütün dünya "tarihteki en karanlık zulüm ve istibdat

⁴⁵⁶ A.A. Gromiko vd., **Uluslararası İlişkiler Tarihi 5**, çev. Ali Rıza Dırık, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013, s. 214.

⁴⁵⁷ Hart, **a.g.e.**, s. 383-458.

⁴⁵⁸ Hans Biedermann, **Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings Behind Them**, Facts On File, New York 1992, s. 316. Ayrıca karikatürde Hristiyan sembolizminin etkilerinin görülmesi gerek Gökçe'nin gerekse Güler'in Almanya, Fransa ve SCCB'de yayımlanan karikatürlerdeki "görsel dili" karikatürlerinde bire bir olarak kullanılmalarıyla açıklanabilir. **bkz.** Niyazioğlu, **a.g.e.**, s. 204, 206.

⁴⁵⁹ Yalçın, **a.g.m.**

devirlerine” dönecektir.⁴⁶⁰ Nitekim bu karikatüründe Gökçe’nin Yalçın’a paralel şekilde savaşı iynin kötüye karşı mücadelesi olarak lanse ettiğı görölmektedir.

Karikatür 6: **Yeni Sabah**, 21.01.1943, s. 1.

Düzanlam: Alman bir anne,⁴⁶¹ çocuğunu oyuncağını kırdığı için azarlamakta ve Doğu Cephesi’ne göndermeye çalışmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Miğfer-Alman militarizmi
2. Çocuk-askere çağırılan Alman çocukları
3. Alman anne-Nazi rejimi

⁴⁶⁰ a.e.

⁴⁶¹ Annenin Alman olduğu, çocuğunu Doğu Cephesi’ne göndermeye çalışmasından anlaşılmaktadır.

4. Alman annenin çocuğuna duygusuz bakışı, sopa ve çocuğun ağlaması-Nazi rejiminin zorbalığı, insaniyetsizliği ve sapkınlığı

Mesaj: Almanya'nın çocukları askere çağırması, Nazi rejiminin zorbalığının, insaniyetsizliğinin ve sapkınlığının bir örneğidir.

21.01.1943 tarihli karikatür Nazi rejiminin çocuk askerler üzerinden bir eleştirisidir. Karikatürde Nazi rejimini temsil eden miğferli ve eli sopalı anne, sürekli çember kırmakta olan çocuğuna çember çevirme oyunu oynaması yerine Doğu Cephesi'nde savaşması için baskı uygulamaktadır. Gökçe burada klasik koruyucu ve kollayıcı anne figürü yerine alışılmışın dışında, tabiri caizse çocuğunu zorla ölüme gönderen bir anne figürü kullanarak ironiye başvurmuştur.

Karikatürde verilmek istenen mesaj iki gelişme üzerinde temellendirilmektedir. Karikatürün yayımlandığı dönemde (1) Nazi rejimi 16 yaşındaki çocukları askere çağırmaya başlamış⁴⁶² ve (2) Ruslar Stalingrad Muharebesi'nde kuşattıkları, ya da **çember içine aldıkları**, ve hâlihazırda “açlık, soğuk, hastalık moral çöküntüsü ve mühimmat kıtlığı” gibi nedenlerden ötürü perişan halde olan Alman kuvvetlerine karşı 10 Ocak'ta taarruza geçmişlerdir.⁴⁶³ Bu bağlamda iki gelişmeyi bir arada ele alan Gökçe'ye göre, Nazi rejiminin sapkınlığı ve acımasızlığı Almanya savaşta acizleştikçe daha net bir şekilde görülmektedir.

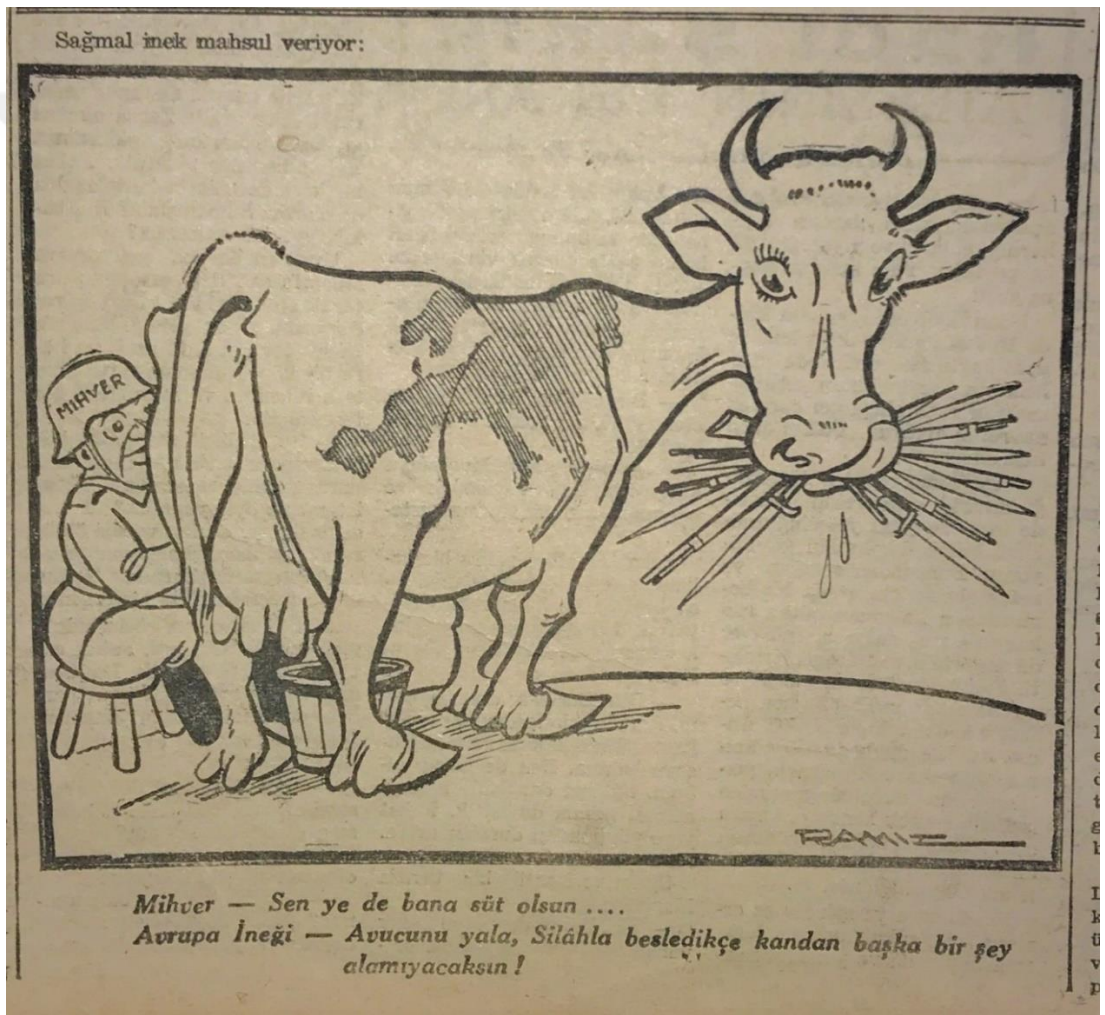
Karikatürde verilmek istenen mesajın Yalçın'ın düşünceleriyle paralellik gösterdiğini belirtmek mümkündür. Yalçın Almanya'da topyekûn seferberlik kapsamında 15-17 yaş arası çocukların Doğu Cephesi'nde savaşmak üzere askere alınacak olmalarını⁴⁶⁴ sert sözlerle eleştirmektedir. Yalçın'a göre bu karar Alman gençliğinin “Alman milletin istikbali, haris, insafsız, mütehakkim bir takım

⁴⁶² “Almanyada On Altı Yaşındaki Çocuklar Askere Çağırıldı”, **Yeni Sabah**, 14.01.1943, s. 1.

⁴⁶³ Hart, **a.g.e.**, s. 659. Ayrıca dönemin gazetelerinden örnek verilecek olursa, Ulus ve Cumhuriyet'te yayımlanan Rus tebliğlerinde taarruz sonucu 1000'den fazla Alman askerinin öldürüldüğü, 850 Alman askerinin esir alındığı ve Almanlara ait çok sayıda taşıtın ve silahın ele geçirildiği belirtilmektedir. Yeni Sabah'ta yer alan Reuters kaynaklı bir haberde ise Ruslar tarafından kuşatılan Alman kuvvetlerinin “açlıktan veya kılıç altında ölümlerini beklediklerinden” bahsedilmektedir. Tebliğler için **bkz.** “Moskova'ya göre Stalingrat'taki Almanların Büyük Bir Kısım Yokedildi”, **Ulus**, 19.01.1943, s. 3.; “Stalingraddaki Alman Ordusu Müşkül Durumda”, **Cumhuriyet**, 19.01.1943, s. 3.; “Ruslar Orta Donda Bir Zafer Kazandılar”, **Yeni Sabah**, 18.01.1943, s. 1

⁴⁶⁴ “Almanyada Topyekûn Seferberlik”, **Cumhuriyet**, 16.02.1943, s. 1, 3.

insanların keyfini ve dalâletini tatmin için” heba edilmesi anlamına gelmektedir.⁴⁶⁵ Bir başka deyişle Yalçın çocuk asker olgusunu, Yeni Nizam ihtirasının yol açtığı bir felaket olarak yorumlamaktadır.⁴⁶⁶ Nitekim gerek Gökçe gerekse Yalçın Alman çocukların, izlediği yanlış politikalar sonucu hapsediği **çemberden** kurtulmaya çalışan Nazi rejimi tarafından kurban edilmek istendiğini vurgulamakta ve bu durumu Nazi rejiminin insaniyetsizliğinin ve sapkınlığının bir göstergesi olarak değerlendirmektedir.

Karikatür 7: **Yeni Sabah**, 02.02.1943, s. 1.

Düzanlam: Mihver askeri silahla beslenen ineği sağmaya çalışmaktadır.

⁴⁶⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “İki Lisan”, **Yeni Sabah**, 17.02.1943, s. 1.

⁴⁶⁶ a.e.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Mihver askeri-Mihver Devletleri
2. İnek-Avrupa
3. Süt-Avrupa'nın kaynakları ve zenginlikleri
4. İneğin silahla beslenmesi-Avrupa'nın işgal altında tutulması
5. Kan-Alman işgaline bağlı olarak Avrupa'da baş gösteren isyanlar

Mesaj: Avrupa işgal altında tutuldukça savaş son bulmayacaktır ve böylece Avrupa'yı felakete sürükleyen Mihver Devletleri, Avrupa'dan elde etmeyi amaçladıkları zenginliğe hiçbir zaman nail olamayacaktır.

02.02.1943 tarihli karikatür Mihver Devletlerinin Avrupa'yı işgal altında tutarak hiçbir kazanç elde edemeyeceğini vurgulamaktadır. Karikatürde bir Mihver askeri silahla beslediği Avrupa ineğinden süt sağmaya çalışmakta, inek ise askere silahla beslendiği sürece süt değil kan vereceğini ifade etmektedir. Gökçe inek metaforuyla Almanya'nın Avrupa'yı sömürgeleştirmeye çalıştığına dikkat çekmektedir. Ancak Gökçe'ye göre Avrupa işgal altında tutulduğu sürece savaş son bulmayacak, dolayısıyla Almanya Avrupa'dan arzuladığı zenginliği elde edemeyecektir.

Nitekim Yalçın da Gökçe gibi düşünmektedir. Yalçın'ın tabiriyle “Avrupanın servet kaynaklarından istifade edebilmek için Avrupada siyasî ve askerî bir sükûn tesis edilmek lâzımdır.”⁴⁶⁷ Ancak Savaş Algısı bölümünde belirtildiği üzere işgal altındaki Avrupa'da sükûn yerine alınan tedbirlerin sıkılaşmasına ve verilen cezaların ağırlaşmasına paralel olarak Almanya'ya karşı giderek büyüyen bir düşmanlık hissi ve isyan hareketi vardır.⁴⁶⁸ Bu bağlamda elde edilen ganimetlerin Alman halkını refaha kavuşturmasına imkân yoktur; zira Avrupa'nın Alman tahakkümüne rıza göstermemesi tüm Avrupa'yı fethetmelerine rağmen Almanları savaşta “bir neticeye varmaktan menetmiş”,⁴⁶⁹ dolayısıyla Almanya Avrupa'nın servet kaynaklarını bitmek tükenmek bilmeyen bir savaşa devam edebilmek uğruna tüketmeye

⁴⁶⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Almanların Zorlukları”, **Yeni Sabah**, 27.01.1941, s. 1.

⁴⁶⁸ Yalçın, **a.g.m.**

⁴⁶⁹ Yalçın, **a.g.m.**

başlamıştır.⁴⁷⁰ Yani gerek Gökçe'ye gerekse Yalçın'a göre Almanya Avrupa'yı her geçen gün daha fazla anarşiye ve kıtlığa sürüklemektedir; dolayısıyla peşinde olduğu refaha hiçbir zaman ulaşamayacaktır.

Karikatür 8: **Yeni Sabah**, 03.02.1943, s. 1.

Düzanlam: Yarı muhabbet kuşu formundaki Churchill, kanatlarının altında İngiliz ve Amerikan bayrağı kurdeleli ve üzerinde “dostluk” yazılı bir kağıtla kanat çırpılmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Yarı muhabbet kuşu formundaki Churchill-Anglosaksonların elçisi
2. İngiliz ve Amerikan bayrağı kurdeleli ve üzerinde “dostluk” yazılı bir kâğıt-İngiltere’nin ve ABD’nin Türkiye’ye karşı duydukları dostluk hissi

⁴⁷⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “Alman-Fransız Münasebetleri”, **Yeni Sabah**, 15.12.1942, s. 1.

Mesaj: İngiltere ve ABD, Alman propagandasının iddia ettiği Türkiye'nin çıkarlarına aykırı hareket eden devletler değil, Türkiye'ye karşı dostluk besleyen devletlerdir.

03.02.1943 tarihli karikatür Türkiye ile Batı Demokrasileri arasındaki iyi ilişkileri ve dostluğu, 30-31 Ocak 1943 tarihlerinde gerçekleşen Adana Görüşmesi üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda yarı muhabbet kuşu formundaki Churchill, kanadının altında İngiltere ile ABD'nin “dostluk” mesajını Türkiye'ye taşımaktadır. Burada muhabbet kuşu metaforuyla Churchill'in **elçi** rolüne⁴⁷¹ atıf yapılmaktadır.

Karikatürde işlenen Türkiye-Batı Demokrasileri dostluğu Yalçın'ın da her fırsatta üzerinde durduğu konulardan biridir. Daha önce de belirtildiği gibi Yalçın'a göre tüm Dünya'ya hâkim olma hırsıyla hareket eden Almanya doğal olarak Türkiye için de bir tehdittir ve bu durum, Türkiye'nin çıkarlarını koruması için Batı Demokrasileriyle işbirliği yapmasını zaruri kılmıştır.⁴⁷² Benzer şekilde Güneydoğu Avrupa'da ve Yakın Doğu'da güçlü bir Türkiye'nin bulunması da İngiltere'nin çıkarlarına hizmet eden bir durumdur.⁴⁷³ Bu karşılıklı faydaya dayalı ilişki bağlamında Yalçın, savaş koşullarının Türkiye ile Batı demokrasileri arasındaki dostluğu ve karşılıklı güveni geliştirdiğini düşünmektedir. Yalçın'ın tabiriyle “harp, Türkiye ile Amerika arasındaki dostluğa ve münasebetlere gayet samimî ve kuvvetli bir temel temin ettiği gibi Türk-İngiliz münasebetlerini de pek ziyade ilerletmiştir.”⁴⁷⁴

Nitekim karikatürde verilmek istenen mesaj Yalçın'ın düşünceleri bağlamında ele alınabilir. Karikatürün çizildiği dönemde Alman propagandası, SSCB'nin Yakın Doğu'da yayılma amacında olduğunu ve İngiltere ile ABD'nin de bunu desteklediğini öne sürmektedir.⁴⁷⁵ Buna bağlı olarak Gökçe'nin tıpkı Yalçın gibi Alman propagandasını çürütme ve Türk halkında Müttefik Devletlere karşı bir

⁴⁷¹ J. E. Cirlot, **A Dictionary of Symbols**, Routledge, London 2001, s. 250.

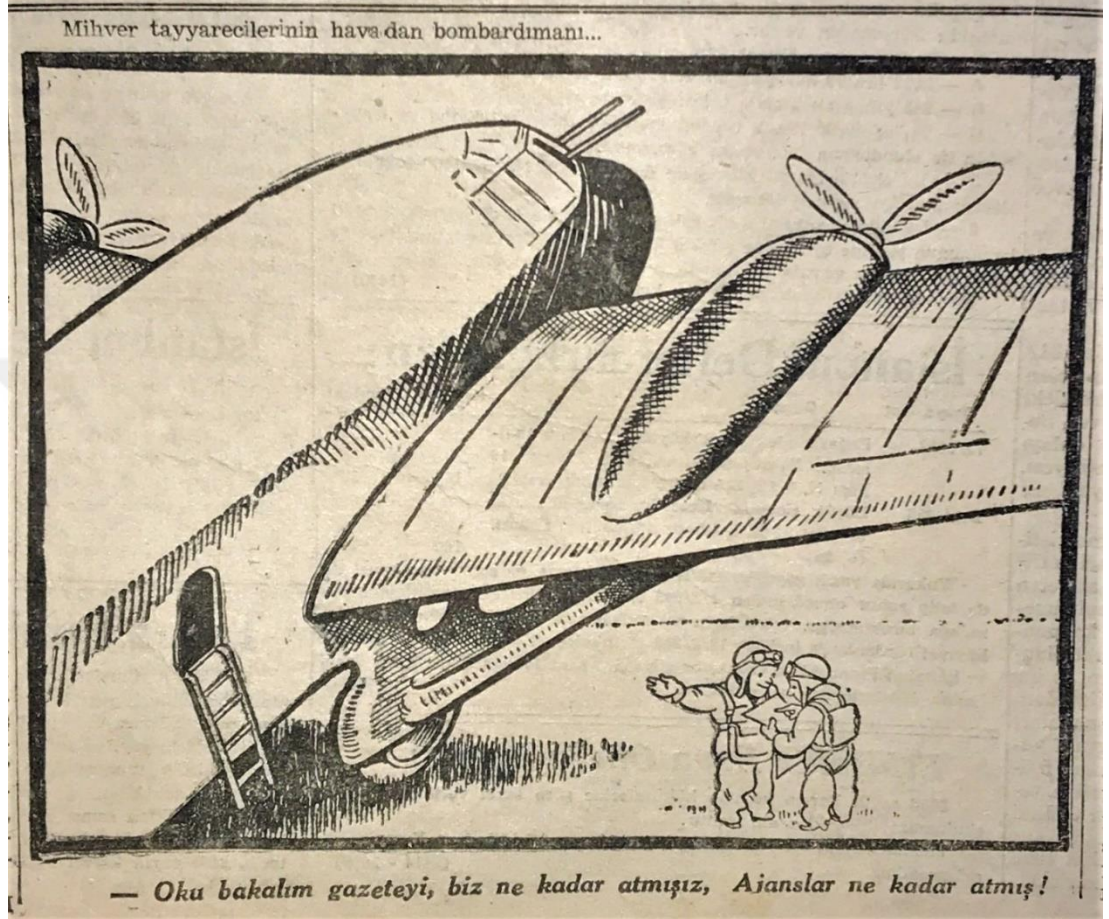
⁴⁷² Hüseyin Cahit Yalçın, “Büyük Devletler Karşısında Türkiye”, **Yeni Sabah**, 20.03.1942, s. 1.

⁴⁷³ Hüseyin Cahit Yalçın, “Mr. Churchill'in Nutku Karşısında”, **Yeni Sabah**, 13.02.1943, s. 1.

⁴⁷⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, “Harici Siyasetimize Dair Başvekilimizin Beyanatı”, **Yeni Sabah**, 23.02.1943, s. 1.

⁴⁷⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “Mr. Churchill'in Türkiye'yi Ziyareti”, **Yeni Sabah**, 03.02.1943, s. 1.

antipati oluşmasının önüne geçme kaygısı taşıdığını belirtmek mümkündür. Zira Gökçe'ye göre İngiltere ve ABD, Türkiye'nin çıkarlarını gözeten **dost** devletlerdir.

Karikatür 9: **Yeni Sabah**, 15.02.1943, s. 1.

Düzanlam: İki Mihver pilotu savaş uçağının yanı başında diyalog halindedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. "...Ajanslar ne kadar atmış!"-Mihver propagandasının yalan ve abartılı haber neşretmesi
2. "Mihver tayyarecilerinin havadan bombardımanı..."-Mihver propagandasının sürekli yalan ve abartılı haber neşretmesi

Mesaj: Mihver propagandası düşmana verilen tahribat hususunda sürekli olarak yalan bilgi neşretmektedir.⁴⁷⁶

15.02.1943 tarihli karikatür Mihver haber kaynaklarının güvenilir olmadığını vurgulamaktadır. Karikatürün yayımlandığı dönemdeki Alman resmi tebliğleri ve ajans haberlerinde sık sık Alman Hava Kuvvetleri'nin Kuzey Afrika ve Doğu Cephesi'nde düşmana büyük hasarlar verdiğinden bahsedilmektedir.⁴⁷⁷ Bu bağlamda karikatürde Mihver pilotlarından biri yanı başındaki uçağı işaret ederek diğer pilota “Oku bakalım gazeteyi, biz ne kadar atmışız, Ajanslar ne kadar atmış!” şeklinde bir soru yöneltmektedir. Burada **atmak** eylemi (1) “bir şeyi yere doğru bırakmak” ve (2) “yalan ve abartmalı söz söylemek” olmak üzere iki anlamlı kullanılmaktadır.⁴⁷⁸ Bir başka deyişle Mihver pilotu aslında düşmana verdikleri tahribatın Mihver ajansları tarafından ne derece mübalağalı neşredildiğini merak etmektedir. Öte yandan Gökçe “Mihver tayyarecilerinin havadan **bombardımanı...**” ifadesiyle bu tarz yalan ve abartılı haberlerin sık olarak yayımlandığını ima etmektedir.⁴⁷⁹ Yani karikatürde Mihver Devletlerinin savaşın gidişatı üzerine sürekli olarak gerçeği yansıtmayan bilgiler servis etmeleri eleştirilmektedir.

Mihver Propagandası bölümünde incelendiği üzere Yalçın da, Gökçe gibi Mihver Devletlerinin savaşın gidişatına yönelik yanlış bir algı oluşturma çabalarını hedef almıştır. Yalçın'ın Britanya Savaşı sırasında kaleme aldığı bir makalesi karikatürde verilmek istenen mesajı birebir olarak yansıtmaktadır. Yalçın makalesinde İtalyan Radyosu'nun Alman uçaklarının Londra'daki sanayi tesislerini **mahvettikten** sonra resmi binaları tahrip etmeye başladıklarını, Berlin Radyosu'nun ise savaş boyunca altı bin İngiliz fabrikasının bombalandığını duyurması üzerine Mihver haber kaynaklarının İngiltere'yi aciz ve bitik bir halde göstermeye çalıştıklarını, ancak yalan haberlerin İngiltere'nin itibarını zedelemek yerine Mihver

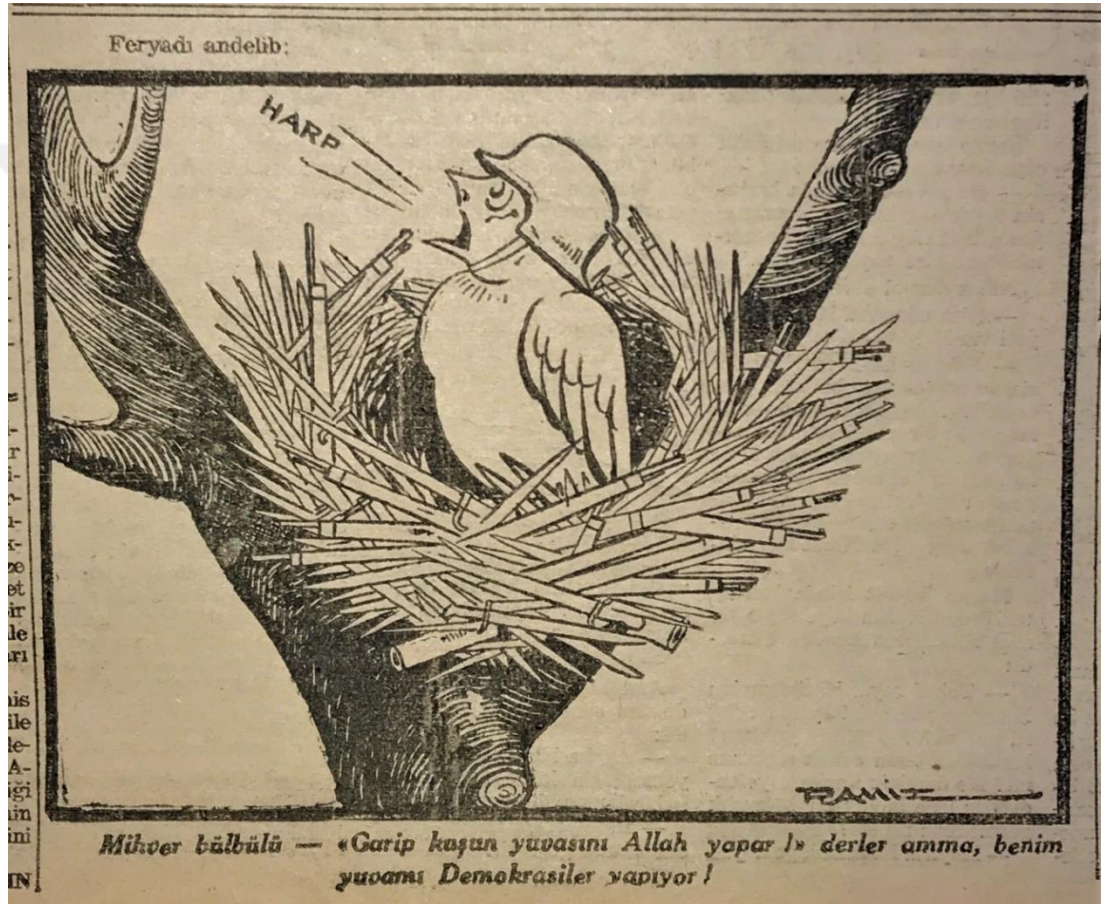
⁴⁷⁶ Karikatürün yananlamı “Mihver tayyarecilerinin havadan bombardımanı” ve “Oku bakalım gazeteyi, biz ne kadar atmışız, ajanslar ne kadar atmış!” iletilerinden anlaşılmaktadır.

⁴⁷⁷ “Montgomery Ordusu”, **Cumhuriyet**, 10.02.1943, s. 1.; “Şark Cephesi Harekâtı”, **Cumhuriyet**, 11.02.1943, s. 3.; “Krasnodar Düştü”, **Cumhuriyet**, 13.02.1943, s. 3.; “Şark Cephesinde”, **Cumhuriyet**, 14.02.1943, s. 3.

⁴⁷⁸ <http://www.tdk.gov.tr>

⁴⁷⁹ <http://www.tdk.gov.tr>

Devletlerinin itibarını zedelediğini belirtmektedir.⁴⁸⁰ Zira bu haberler kısa vadede işe yarasa bile uzun vadede akıllara “Mihver Devletleri niçin aciz ve bitik bir İngiltere karşısında bir türlü kesin bir zafer elde edemiyor?” sorusunu akıllara getirmektedir.⁴⁸¹ Nitekim gerek Gökçe gerekse Yalçın Mihver kaynaklarının neşrettiği tebliğlerin yalan ve abartılı olduğunu savunmakta ve bu bağlamda Mihver Devletlerinin kendilerini güçlü gösterme çabalarını ifşa etmektedirler.

Karikatür 10: **Yeni Sabah**, 13.03.1943, s. 1.

Düzanlam: Mihver bülbulü silahlardan yapılmış yuvasında “harp” şeklinde ötmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Miğfer-Mihver Devletlerinin militarist politikaları

⁴⁸⁰ Hüseyin Cahit Yalçın, “İngiliz Hârikası”, **Yeni Sabah**, 18.10.1940, s. 1.

⁴⁸¹ a.e.

2. Bülbül-Mihver Devletleri
3. Bülbülün yuvası-Batı Demokrasilerinin savaş hazırlıkları
4. “...Benim yuvamı Demokrasiler yapıyor!”-Batı Demokrasilerinin Almanya’nın hakkından gelmesi

Mesaj: Batı Demokrasilerinin hazırlıkları karşısında Mihver Devletleri çaresizdir.

13.03.1943 tarihli karikatürde Mihver Devletlerinin Demokrasilerin savaş hazırlıkları karşısındaki çaresizliğine vurgu yapılmaktadır. Gökçe “yuvasını yapmak” deyiminden hareketle gücü her geçen gün artmakta olan İngiltere ve ABD’nin savaşı önünde sonunda kazanacağını ima etmekte⁴⁸² ve Mihver Devletlerini **garip bülbüle** benzetmektedir. Öte yandan karikatürde bülbülün ağzından dökülen “harp” sözcüğü akıllara “bülbülün çektiği dili belasıdır” atasözünü getirmektedir.⁴⁸³ Bu bağlamda Gökçe’ye göre hâlihazırdaki zavallı durum, geçmişteki olur olmaz meydan okumaların bir sonucudur. Kısacası karikatür Mihver Devletlerinin takip ettiği akıl ve mantık dışı politikaların iflas etmeye başladığını ve Batı Demokrasilerinin günden güne artan gücünün Mihver Devletlerine kaçınılmaz bir yenilgi hazırladığını anlatmaktadır.

Karikatürde verilmek istenen mesaja Yalçın’ın makalelerinde de rastlamak mümkündür. Savaş Algısı bölümünden hatırlanacağı üzere Yalçın İngiltere ve ABD’nin hazırlıkları karşısında Almanya’nın yenilgisinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Gerek Gökçe’ye gerekse Yalçın’a göre hâlihazırda Almanya’nın karşısında savaşın ilk senesindeki hazırlıksız ve yalnız İngiltere değil, savaş sanayilerine yaptıkları yatırımların meyvelerini almaya başlayan ve git gide güçlenen bir Demokrasi bloğu bulunmaktadır. Yalçın’ın tabiriyle Batı Demokrasileri “ yle müthiş bombardıman tayyareleri”, “o kadar çok keşif uçakları”, “ yle ordular” ve “ yle donanmalar” hazırlamaktadırlar ki Mihver Devletlerinin her geçen gün artarak devam eden bu hazırlıklar karşısında zafer ihtimali bulunmamaktadır.⁴⁸⁴ Nitekim Gökçe’nin **yuvası Demokrasiler tarafından yapılmakta olan garip bülbül**

⁴⁸² Yuvasını yapmak: Birine gereken ceza ve cevabı vermek, hakkından gelmek. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

⁴⁸³ “D ş n lmeden söylenen sözler, yersiz konuşmalar insanın başını derde sokar.” **bkz.** Ömer Asım Aksoy, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü**,  nkıl p Kitabevi,  stanbul 1995, s. 93.

⁴⁸⁴ Yalçın, **a.g.m.**; Hüseyin Cahit Yalçın, “Zaman  mili”, **Yeni Sabah**, 08.12.1942, s. 1.

metaforu, Yalçın'ın makalelerinde Mihver Devletlerinin Demokrasilerin muazzam boyutta olan hazırlıkları karşısındaki acizliğine vurgu yapmasının yansımasıdır.

Karikatür 11: **Yeni Sabah**, 20.03.1943, s. 1.

Düzanlam: Yaşlı ve yoksul görünümlü bir anne çocuğunu Goebbels'e tedavi ettiriyor.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Mihver anne-Almanya
2. Hasta çocuk-Yeni Nizam
3. Şırınga-Alman propagandası

4. "...O da fayda etmezse hapı yuttururuz!"-Almanya'nın içinde bulunduğu kötü durumdan çıkış yolunun bulunmaması

Mesaj: Almanya'nın yenilgisi kat'idir, dolayısıyla Goebbels'in sözde Sovyet tehlikesi üzerinden bu durumu değiştirebilmesine imkân yoktur.

20.03.1943 tarihli karikatürde Gökçe Joseph Goebbels'in çökmekte olan **Yeni Nizam** projesini ayakta tutma çabalarıyla alay etmektedir. Bu bağlamda Mihver Devletlerini temsil eden yoksul görünümlü bir anne, Yeni Nizam'ı temsil eden ve verem olduğu anlaşılan çocuğunu iyileşmesi için "Doktor" Goebbels'e getirmiştir. Diyaloglardan anlaşıldığı üzere doktor daha önce verdiği "sinir harbi", "taarruz", "işgal" gibi ilaçların işe yaramamasından ötürü bu kez de "propaganda" tedavisini uygulamak üzeredir. Bununla birlikte "propaganda" çocuk "hapı yutmadan"⁴⁸⁵ önce doktorun deneyeceği son ilaçtır, ancak vereme yakalandığı anlaşılan⁴⁸⁶ çocuğun hayatta kalması mümkün görünmemektedir. Yani Gökçe'ye göre Mihver Devletlerinin Avrupa'da kurmaya çalıştıkları Yeni Nizam başarısızlığa mahkûmdur. Dolayısıyla Goebbels'in başta Avrupa olmak üzere tüm Dünya'da Bolşevizm korkusu oluşturmaya yönelik söylemleri⁴⁸⁷ de Almanya ve İtalya'nın akıbetini değiştiremeyecektir.

Yalçın'ın da karikatürün yayımlandığı dönemdeki makalelerinde Goebbels'i hedef aldığı dikkat çekmektedir. Yalçın Goebbels'in Doğu Cephesi'ndeki Rus

⁴⁸⁵ Hapı yutmak: Çok kötü bir duruma düşmek. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

⁴⁸⁶ Başlıca belirtilerinden biri kilo kaybı olan verem İkinci Dünya Savaşı Türkiye'sinin en önemli toplumsal problemlerinden biridir. Verem özellikle karikatürün yayımlandığı yıl olan 1943'te yoksulluğun ve pahalılığın artmasına bağlı olarak bilhassa yoksul ailelerin çocuklarında oldukça yaygın görülen bir hastalık haline gelmiştir. Bu dönemde devlet hastaneleri tedavi imkânlarına sahip olmadıklarından ötürü doktorlar yalnızca muayene edip reçete yazabilmektedirler. Ancak yoksul çocuklar iyi beslenemediklerinden ötürü veremi yalnızca ilaçlarla yenebilme şansları bulunmamaktadır. Bu bağlamda Gökçe dönemin Türkiye'sine atıfta bulunarak Mihver Devletlerinin ve Yeni Nizam'ın durumunu **yoksul anne ve veremli çocuğu** şeklinde metaforlaştırmıştır. **bkz.** Murat Metinsoy, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye: Savaş ve Gündelik Yaşam**, Homer Kitabevi, İstanbul 2007, s. 376-384.

⁴⁸⁷ Karikatürün yayımlandığı dönemde Goebbels, Avrupa'nın Sovyet işgaline kurban gitmemesi adına Almanya'nın kritik öneme sahip olduğunu iddia etmektedir. Goebbels'e göre Almanya Doğu'da SSCB'yi durduramadığı ve Avrupa'ya "yeni bir nizam" veremediği takdirde Avrupa Bolşevikliğine tahakkümü altına girecektir. Bu noktada Goebbels Doğu Cephesi'ndeki olası Rus zaferinin İngiltere ve ABD için de olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmekte, tüm Dünya kamuoyunu Bolşevikliğe karşı Almanya ile aynı safta mücadele vermeye çağırmaktadır. Goebbels'in bu dönemdeki ifadeleri için **bkz.** "Dr. Göbbels'in Bir Nutku", **Akşam**, 19.02.1943, s. 1.; "Goebbels'in Beyanatı", **Akşam**, 15.03.1943, s. 1.; "Göbbels'in Bir Makalesi", **Cumhuriyet**, 20.03.1943, s. 1, 3.

taarruzunu Avrupa'yı işgal girişimi gibi lanse ederek “ektiğini biçmeğe mahkûm” olan Almanya'ya “kahraman” rolü atfetmeye çalıştığını ve Bolşevizmi bir “propaganda silahı” olarak kullandığını ifade etmektedir.⁴⁸⁸ Bu bağlamda Yalçın'a göre Bolşevizm propagandası Almanya'nın Müttefik Devletler karşısındaki çaresizliğinin ve acizliğinin bir kanıtıdır. Yalçın'ın tabiriyle Goebbels'in ifadeleri “kurtulma çaresi arıyan ümitsiz bir insanın feryadından başka bir şey değildir.”⁴⁸⁹ Nitekim Gökçe, Yalçın'a paralel şekilde, Goebbels'in Bolşevizm propagandasını ifşa etmekte ve yenileceği kesin olan Almanya'yı kurtarmaya yönelik beyhude bir çaba olarak yorumlamaktadır.

⁴⁸⁸ Hüseyin Cahit Yalçın, “Dr. Goebbels'e Teşekkür Borcumuz”, **Yeni Sabah**, 20.02.1943, s. 1.; Hüseyin Cahit Yalçın, “Goebbels Yalvarıyor”, **Yeni Sabah**, 21.03.1943, s. 1.

⁴⁸⁹ a.e.

Karikatür 12: **Yeni Sabah**, 30.03.1943, s. 1

Düzanlam: Sam Amca kaktüse benzer demokrasi yumruğunu parayla suluyor.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Sam Amca-ABD
2. Yumruk-Batı Demokrasilerinin Almanya'ya indireceği son darbe
3. Sulama kabı-ABD'nin servetini savaş hazırlıkları için seferber etmesi
4. "İnşallah yakında mihverci dostlara meyvasını yediririm!"-İnşallah İngiltere ve ABD en yakın zamanda Almanya'yı yenilgiye uğratacaklardır

Mesaj: Batı Demokrasilerinin hazırlıkları çok yakın bir zamanda tamamlanacak ve inşallah Batı Demokrasileri Doğu Cephesi'nde yıpranmakta olan Almanya'ya karşı son zaferi kazanacaklardır.

30.03.1943 tarihli karikatür ABD'nin ekonomik gücünün savaşta oynadığı kritik role değinmektedir. Karikatürde Sam Amca figürü, bir yandan üzerinde “230000000 dolar” yazılı bir sulama kabıyla kaktüsü andıran dikenli “demokrasi” yumruğunu beslerken diğer yandan “inşallah yakında mihverci dostlara meyvasını yediririm!” temennisinde bulunmaktadır. Yani Gökçe Demokrasilerin savaş gücünün ABD'nin bu alanda yaptığı harcamalarla günden güne arttığına vurgu yapmakta ve tıpkı 5 numaralı karikatürdeki gibi figürün ağzından bir temennide bulunmaktadır: “İnşallah ABD'nin gayretleri sonuç verecek ve Mihver Devletleri yakın zamanda **Demokrasi yumruğunun** altında ezileceklerdir.”

ABD'nin ekonomik gücüne yaptığı vurgu bağlamında Gökçe'ye hak vermemek elde değildir. Zira savaşan devletlerin 1943 yılı silah üretim verilerine bakıldığında ABD'nin 37,5 milyar dolarla en yakın takipçileri SSCB'den (13,9 milyar dolar) ve Almanya'dan (13,8 milyar dolar) yaklaşık 2,5 kat daha fazla harcama yaptığı görülmektedir.⁴⁹⁰ Öyle ki Kennedy 1943-1944 yılları arasında ABD'nin “tek başına günde bir gemi ve her beş dakikaya bir uçak ürettiğini” belirtmektedir.⁴⁹¹

Karikatür Yalçın'ın düşüncelerini iki açıdan yansıtmaktadır. Birinci olarak Yalçın da makalelerinde sadece İngiltere'den değil, ABD'den ve ABD'nin gücünden de övgüyle bahsetmektedir. Örneğin; Yalçın bir makalesinde Demokrasilerin zaferine duyduğu inancı Churchill ve **Roosevelt** üzerinden “her iki adamın dünyaya zafer ve kurtuluş getireceklerinde şüpheye zerre kadar yer yoktur” şeklinde ifade etmektedir.⁴⁹² Zira Yalçın'a göre Almanya, İngiltere ve “maddî ve manevî sonsuz kaynaklara” sahip olan **ABD** ortaklığı karşısında “aciz” durumdadır.⁴⁹³

Öte yandan karikatürde SSCB'yi de içine alacak bir **Müttefik yumruğu** yerine yalnızca İngiltere ve ABD'yi kapsayan **Demokrasi yumruğuna** yer verilmesine ayrıca değinmek gerekir. Zira bu durum akıllara Yalçın'ın, SSCB Algısı

⁴⁹⁰ Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükselişleri ve Çöküşleri: 16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar**, Çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001, s. 424.

⁴⁹¹ **a.e.**

⁴⁹² Yalçın, **a.g.m.**, s. 1.

⁴⁹³ Yalçın, **a.g.m.**

bölümünde belirtildiği üzere, Mihver Cephesi'yle mücadelede SSCB'ye biçtiği sınırlı rolü akıllara getirmektedir. Bu bağlamda **Demokrasi yumruğu**, Doğu'da hırpalanmakta olan Almanya'ya Batı Demokrasileri tarafından indirilecek nihai darbe olarak anlaşılabilir. Nitekim Gökçe bu karikatüründe Yalçın'a paralel olarak demokrasi davasını desteklemekte ve Batı Demokrasilerinin savaşı kazanacaklarını vurgulamaktadır.

Karikatür 13: **Yeni Sabah**, 31.08.1943, s. 1.

Düzanlam: Dev cüsseye sahip bir Alman askeri, ağzını bağladığı adamın üzerinde oturarak ona eziyet etmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya
2. Alman askerinin altındaki adam-Avrupa

3. Askerin adamın üzerinde oturması ve adamın ağzının bağlı olması-Almanya'nın işgal Avrupa'sında zorbalığa dayalı kurduğu düzen

Mesaj: Almanya'nın kurduğu baskıcı düzenden hiçbir Avrupalı memnun değildir.

31.08.1943 tarihli karikatürde Almanya'nın Avrupa'da kurduğu tahakküme dayalı düzen eleştirilmektedir. Bu bağlamda Almanya'yı temsil eden oldukça kilolu bir Wehrmacht askeri elinde süngüsüyle Avrupa'yı temsil eden, ağzı bağlı bir adamın üstünde oturmaktadır. Asker, idaresi altındaki Avrupa'nın halinden oldukça memnun olduğunu iddia etmektedir. Hatta askerin deyişiyle Avrupa halinden öylesine memnundur ki sesi bile çıkmamaktadır. Burada Gökçe vermek istediği mesajı okuyucuya ironi yoluyla aktarmaktadır: Avrupa sesini **çıkaramamaktadır**, zira Almanya'nın tahakkümü altında **ezilmektedir**. Bir başka deyişle Alman tahakkümüne karşı çıkarılan isyanlar üzerine yayımlanan karikatürde işgal altındaki Avrupa'nın, Almanya'nın baskı ve cebre dayalı idaresinden hoşnut olmayışı vurgulanmaktadır.

Gökçe'nin vermek istediği mesajın, yazarın düşüncelerini yansıttığı pekâlâ söylenebilir. Hatırlanacak olursa yazar, Avrupa'da düşünce özgürlüğü ve yaşam hakkının kalmadığını, Avrupa'nın bir hapis haneye döndüğünü vurgulamaktaydı. Dolayısıyla yazara göre işgal altındaki milletlerin yegâne amacı Alman **tahakkümünden** kurtularak bağımsızlıklarına kavuşmaktır. Bu bağlamda yazar işgal altındaki pek çok ülkede idam ve sürgün cezalarına rağmen çıkan ayaklanmaları Avrupa'daki hoşnutsuzluğun ve bağımsızlık arzusunun bir ispatı olarak yorumlamakta, ancak "Nazizm ve Gestapo ceberutunun" bağımsızlık hareketlerini engellediğini ifade etmektedir.⁴⁹⁴ Yani Avrupa milletleri Alman boyunduruğu altında yaşamak istememekte ve bunu isyan hareketleriyle göstermektedirler. Yazarın tabiriyle hâlihazırda Avrupa'da "bütün mağdur ve çizme altında inleyen milletler zincirlerin şakırtısına suiKastlerin tarakalarını yoldaş etmektedirler."⁴⁹⁵ Nitekim gerek Gökçe gerekse yazar Almanya'nın tahakküme dayalı düzenini eleştirmekte,

⁴⁹⁴ Yeni Sabah, "Mihverin Yıldızı", **Yeni Sabah**, 07.06.1943 s. 1.

⁴⁹⁵ Yeni Sabah "Aydınlığa Doğru", **Yeni Sabah**, 25.05.1943, s. 1.

işgal altındaki milletlerin de böyle bir düzende yaşamaktan memnun olamayacaklarını vurgulamaktadırlar.

Karikatür 14: **Yeni Sabah**, 26.01.1944, s. 1.

Düzanlam: Sam Amca, İngiliz bayraklı silindir şapka takmış ve frak giymiş bir adam ve Kızıl Ordu üniformalı bir diğer adam korkmuş görünen Alman askerine sarılmaktadırlar.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya
2. Sam Amca-ABD
3. İngiliz bayraklı silindir şapka takmış ve frak giymiş adam-İngiltere
4. Kızıl Ordu üniformalı adam-SSCB
5. Üç adamın Alman askerine sarılması-Almanya'nın iki cepheli savaş sorunu
6. Alman askerinin korkusu-Almanya'nın çaresizliği

Mesaj: Almanya iki cepheli savaş sorunu karşısında çaresizdir.

26.01.1944 tarihli ve “SARMAŞ, DALAŞ!” başlığıyla yayımlanan karikatür, Almanya’nın iki cepheli savaş sorununu yansıtmaktadır. Karikatürde bir Alman askeri sol tarafta ABD’yi ve İngiltere’yi, sağ tarafta ise SSCB’yi temsil eden figürler tarafından sarmalanmıştır. Karşılık verebilme imkânı bulunmayan asker oldukça çaresiz gözükmemektedir. Yani Gökçe Almanya’nın Anglosaksonlar ile Ruslar tarafından sıkıştırıldığını ve bu nedenle savaşı kaybedeceğini ima etmektedir.

Dikkat edilirse Gökçe, yazarın önemle üzerinde durduğu konulardan birine değinmektedir. Zira yazara göre de iki cepheli savaş karşısında Almanya’nın zafer kazanma ihtimali bulunmamaktadır. Yazar savaş algısı bölümünde belirtildiği üzere Husky Harekâtı sırasında, yani henüz İtalya’nın işgali başlamamışken, Anglosaksonların Avrupa’ya ayak basacağından şüphe duymadığını, iki cepheli savaşın Almanya’nın sonunu getireceğini ifade etmektedir. Yazarın İtalya’nın işgali sırasında ise iki cepheli savaş halini “...müthiş bir kışkacın iki kolu Almanyayı çetin bir ceviz kırar gibi çatırdatmak üzere harekete hazırdır” şeklinde betimleyerek Almanya’nın Avrupa’da vereceği müdafaa savaşının hezimetle sona ereceğini vurguladığı görülmektedir.⁴⁹⁶ Nitekim hem Gökçe hem de yazar savaşın akıbetine yönelik aynı tahminde bulunmaktadır: Anglosaksonlar ile Ruslar tarafından kapana kısılan Almanya’nın yenilgisi kaçınılmazdır.

⁴⁹⁶ Yeni Sabah, “Doğuda Hareket, Garpte Bekleme”, **Yeni Sabah**, 29.12.1943, s. 1.

Karikatür 15: **Yeni Sabah**, 31.01.1944, s. 1.

Düzanlam: Elinde silahıyla Güneş'e doğru bakan Alman askerinin gölgesi Dünya'nın üzerine yansımaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya'nın militarist politikası
2. Güneş-Nasyonal Sosyalist ideoloji
3. Alman askerinin gölgesi-Almanya'nın Avrupa'da kurduğu işgal düzeni
4. Şemsi asr-Almanya

Mesaj: Almanya kısa zaman içerisinde Avrupa'yı hâkimiyeti altına almıştır, ancak Müttefik Devletler de kısa zaman içerisinde Almanya'yı yenerek Avrupa'daki kötü düzene bir son vereceklerdir.

31.01.1944 tarihli karikatür Nazi Almanyası'nın savaşı kaybedeceğini vurgulamaktadır. Karikatürde Dünya'nın tepesinde, Nazi tahakkümünü temsil eden

eli silahlı bir asker ayakta durmaktadır. Üzerinde gamalı haç bulunan ikinci güneşine doğru bakan askerin gölgesi, Dünya'nın neredeyse yarısını kaplamaktadır. Bu bağlamda Gökçe'nin İbn-i Kemal'in mersiyesinden alıntıladığı beyitler son derece anlamlıdır: Az zaman içinde çok iş yapmıştı / Gölgesi dünyayı kaplamıştı / İkinci vakti güneşiydi,⁴⁹⁷ İkinci vaktinde güneşin / gölgesi uzamış olur, zamanı ise kısadır. Yani Gökçe Nazi Almanyası'nı ikinci güneşine benzetmektedir. Zira Gökçe'ye göre Nazi Almanyası **kısa zaman içinde** birçok Avrupalı milleti içine alan tahakküme dayalı bir düzen kurmuştur ancak bu düzenin sonu **kısa zaman içinde** gelecektir.

Gökçe'nin mersiyei yergi amaçlı kullandığı açıktır. Bu bağlamda karikatürde verilmek istenen mesaj iki aşama halinde incelenebilir. Gökçe birinci aşamada eli silahlı Wehrmacht askerinin gölgesi ve “az zaman içinde çok iş yapmıştı / gölgesi dünyayı kaplamıştı” beyitiyle, Nazi Almanyası'nın az zaman içerisinde Avrupa'yı işgal ettiğine ve böylece Avrupa'nın Wehrmacht gölgesi altında karanlığa gömüldüğüne⁴⁹⁸ dikkat çekmektedir. Gökçe ikinci aşamada ise üzerinde gamalı haç bulunan güneş ve “ikinci vakti güneşiydi, ikinci vaktinde güneşin / gölgesi uzamış olur, zamanı ise kısadır” beyitiyle, Nazi Almanyası ve kurduğu düzen için sonun yaklaştığına dikkat çekmektedir. Bir başka deyişle Nazi Almanyası'nın esaretindeki milletler için kurtuluş günü hayli yakındır.

Karikatürde verilmek istenen mesaj bağlamında Gökçe'nin düşünceleri, Yeni Sabah imzası altında makaleler kaleme alan yazarın düşüncelerini bire bir olarak yansıtmaktadır. Yazar da makalelerinde sıklıkla Almanyanın “çok yakında” yenileceğini ve Nazi esareti altındaki milletlerin özgürlüklerine kavuşacağını vurgulamaktadır. Bu noktada Mihver güçlerinin Afrika'dan çekilmesinin ardından “bütün milletleri ve memleketleri bağlayan tazyik zincirinin kopacağı ve Afrikada doğmağa başlamış olan kurtuluş güneşinin yükseleceği zamanlar pek ziyade yaklaşmıştır” yorumunda bulunması, yazarın Müttefik zaferine duyduğu inancı

⁴⁹⁷ Hemen belirtmek gerekir ki “asr” kelimesi hem “yüzyıl”, hem de “ikinci vakti” anlamına gelmektedir. İbn-i Kemal'in Yavuz Sultan Selim'e yazdığı mersiyede geçen “şemsi asr” tamlamasındaki “asr” kelimesi “yüzyıl” anlamında kullanılmıştır. Ancak karikatürde Nazi rejimiyle alay edildiği göz önünde bulundurulursa Gökçe'nin buradaki “asr” kelimesini mersiyein bağlamının dışında, “ikinci vakti” anlamında kullandığı söylenebilir. Yani “şemsi asr” tamlaması mersiyede övgü, karikatürde ise ironi olarak anlaşılmalıdır.

⁴⁹⁸ Karanlığa gömülmek: Büyük sıkıntı ve keder içinde kalmak. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

pekâlâ özetlemektedir.⁴⁹⁹ Dolayısıyla tıpkı yazar gibi Almanya'yı, yazarın tabiriyle, bir "zulüm kuvveti" olarak algılayan Gökçe de karikatüründe Dünya'nın Nazi illetinden yakın bir zamanda kurtulacağını ima etmektedir.

Karikatür 16: **Yeni Sabah**, 23.02.1944, s. 1.

Düzanlam: Fıçı içerisinde bulunan bir asker, endişeyle fıçının delinmesini izlemektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Asker-Almanya
2. Eller-İngiltere ve ABD
3. Tahta Fıçı-Almanya'nın Avrupa'da kurduğu düzenin zayıflığı
4. Burgu-İngiltere'nin ve ABD'nin Avrupa'nın batısına yapacakları çıkarma
5. Fıçının altındaki delik-İngiltere ve ABD'nin İtalya'ya yaptığı çıkarma
6. Askerin endişesi-Almanya'nın acizliği

⁴⁹⁹ Yeni Sabah, "Kont Sforza'nın Tavsiyeleri", **Yeni Sabah**, 30.06.1943, s. 1.

Mesaj: İşgal Avrupa'sı Almanya'nın iddia ettiği gibi bir kale değildir ve dolayısıyla yapılacak çıkarma hareketi karşısında Almanya son derece korunmasızdır.

23.02.1943 tarihli karikatür Almanya'nın Avrupa Kalesi'nin çürüklüğünü ele almaktadır. Karikatürde bir Alman askeri "Avrupa Kalesi" yazılı bir fiçinin içindedir. Müttefiklerin Batı Avrupa'ya yapacağı çıkarmayı temsil eden "istilâ" burgusu ise fiçiyi bir delik daha açmak üzeredir.⁵⁰⁰ Asker korunmasız olması dolayısıyla hayli endişeli gözükmektedir. Zira onu koruyacak sağlam bir kalenin değil, delik deşik bir ahşap fiçinin içindedir. Yani Gökçe'ye göre ortada Müttefik Devletlerin İkinci Cephe harekâtına karşı Almanya'yı koruyacak ve çıkarma girişimini püskürtecek bir Avrupa Kalesi bulunmamaktadır.

Karikatür yazarın Avrupa Kalesi algısını yansıtmayı açısından değerlidir. Hatırlanacak olursa yazar Avrupa Kalesi'nin içeriden çürük olduğunu, hal böyleyken surların Müttefik Devletlerin istilâ girişiminde çökmeye başlayacağını vurgulamaktaydı. Zira kale olarak nitelendirilen yapı ortak bir ideal temelinde değil, Almanya'nın askeri zaferleri ve bu zaferlerin işgal edilen milletler üzerinde oluşturduğu korku temelinde yükselmektedir. Yani Almanya'nın günden güne gerilemesi, Avrupa'da kurduğu düzenin de sarsılmasına neden olmaktadır. Bu noktada yazar Avrupa Kalesi'nin çürüklüğünü şu şekilde özetlemektedir:

"Cebre, tazyike dayanan bir sistem nüfuzu altında ezdiği ve titrettiği millileri artık korkutamayacak bir hale düşerse dünkü itaatli esir sürüler baş kaldırırlar ve kendilerini kırbaçlıyan eli büklerler. Bütün Avrupada gerek işgal altında inliyen memleketlerde, gerek Almanyanın müttefikliği payesine erişmiş ülkelerde bu alâmetler çoktan belirmiştir."⁵⁰¹

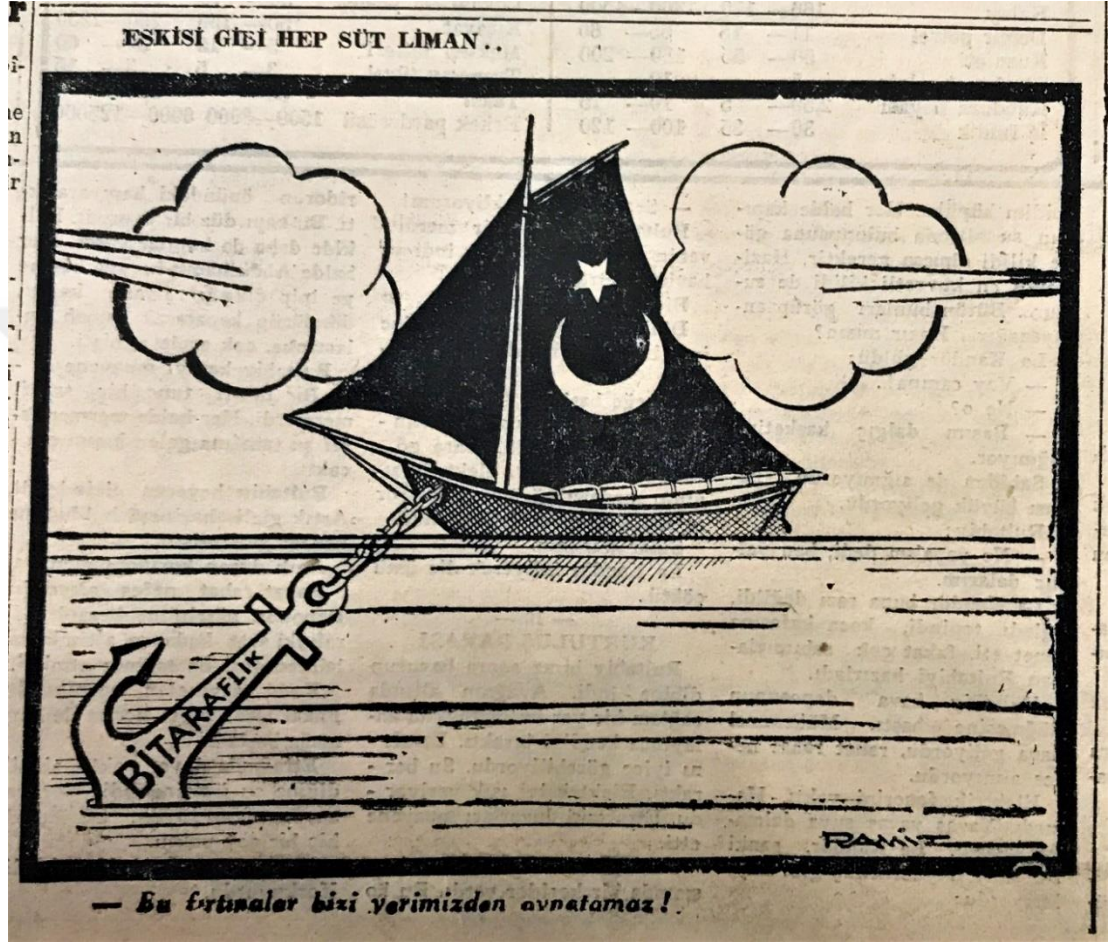
Görüldüğü gibi yazara göre Avrupa gerçekte Almanya'nın bahsettiği gibi bir "kale" değildir. Zira her şeyden önce içeride tahakküme ve prestije dayalı düzen, Müttefik Devletlerin Almanya'nın yenilmez olduğuna yönelik algıyı yıkmasına⁵⁰²

⁵⁰⁰ Dikkat edilirse fiçinin alt, yani güney kısmında ufak bir delik bulunmaktadır. Bu delik Müttefiklerin Sicilya Çıkarması'yla açmış oldukları İtalya Cephesi'ni temsil etmektedir.

⁵⁰¹ Yeni Sabah, **a.g.m.**

⁵⁰² Yeni Sabah, "Demir Pençe", **Yeni Sabah**, 29.08.1943, s. 1.

bağlı olarak çözülmektedir. Dolayısıyla karikatürde de görüleceği üzere Almanya istilâ girişimi karşısında yalnız ve son derece savunmasız olacaktır. Bu noktada “fiçinin içindeki asker”, yazarın düşüncelerini tam anlamıyla yansıtmaktadır.

Karikatür 17: **Yeni Sabah**, 05.03.1944, s. 1.

Düzanlam: Çapasını atmış Türkiye yelkenlisi iki taraftan esen rüzgârlardan etkilenmemektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Yelkenli-Türkiye
2. Çapa-Türkiye'nin savaş dışılığı
3. Soldan ve sağdan esen rüzgârlar-İngiltere'nin ve ABD'nin Türkiye'yi savaşa sokma çabaları

4. “Bu fırtınalar bizi yerimizden oynatamaz”-İngiltere’nin ve ABD’nin baskıları Türkiye’nin savaş dışılığını etkileyemez

Mesaj: Türkiye İngiltere’nin ve ABD’nin baskılarından etkilenmeyerek savaş dışılığını muhafaza edecektir.

05.03.1944 tarihli karikatür Türkiye’nin savaş dışı pozisyonunu konu almaktadır. Karikatürün yayımlandığı dönemde Türkiye ile Müttefikler arasındaki ilişkiler, Türkiye’nin muharip olmama hususunda ayak diremesinden dolayı kopma noktasına gelmiştir. Bu bağlamda Şubat başında ilişkiler öylesine gerilmiştir ki, İngiltere ve ABD Türkiye’ye yapılan askeri malzeme yardımını durdurma kararı almıştır.⁵⁰³ Buradan hareketle yayımlandığı tarih de göz önünde bulundurulursa, karikatürün Müttefiklerin baskılarına bir yanıt niteliğinde olduğunu belirtmek mümkündür. Bir başka deyişle Gökçe İngiltere ve ABD’nin sergilediği tutumu eleştirmekte ve Türkiye’nin savaş dışında kalmaya devam edeceğini vurgulamaktadır.

Karikatürde Türkiye’yi temsil eden yelkenli, baş ve kış taraflarından oldukça kuvvetli rüzgârlara maruz kalmaktadır. Rüzgârlar, İngiltere ve ABD’nin Türkiye’yi savaşa sokma çabalarını temsil etmektedir. Ancak görüldüğü gibi “BİTARAFLIK” çapası Türkiye’nin bu rüzgârlara kapılarak hareket etmesine engel olmaktadır. Bu bağlamda “bu fırtınalar bizi yerimizden oynatamaz!” ifadesi karikatürde verilmek istenen mesajı net bir biçimde ortaya koymaktadır: İngiltere ve ABD’nin baskıları Türkiye’yi savaşa sürükleyemez; Türkiye bitaraftır ve bitaraf kalmaya devam edecektir.

Dikkat edilirse karikatürün mesajı, yazarın o dönemki düşüncelerinin özeti gibidir. Yazar Türkiye’nin herhangi bir tecavüze uğramadığı sürece savaşa girmesinden yana değildir. Yazarın tabiriyle “Türk kanı ancak Türk gayeleri, Türk istiklâli uğurunda akacaktır.”⁵⁰⁴ Bu bağlamda yazar Türkiye ile Müttefikler arasındaki ilişkilerin kopma noktasına geldiği 1944’ün Şubat ve Mart aylarında

⁵⁰³ “Harp Malzemesi”, **Vakit**, 03.03.1944, s. 4.

⁵⁰⁴ Yeni Sabah, “Türkiyeden Endişe Mi?”, **Yeni Sabah**, 28.10.1943, s. 1.

çeşitli sebepler⁵⁰⁵ ileri sürerek Türk bitaraflığının haklılığını kanıtlama çabası içerisinde olmuş ve Müttefiklerin tutumuna tepki göstermiştir. Örneğin askeri malzeme yardımının kesilmesi basına yansdıktan hemen sonra İngiltere'nin müttefikine sadakatini savaşın her safhasında kanıtlamış olan Türkiye'yi, elzem olmadığı halde savaşa sürüklemeye çalışmasını eleştirmekte ve tepkisini “günün âcil menfaatleri karşısında geçmişi ve geleceği ihmal etmek Londradaki Türk dostlarına tavsiye edilecek en iyi bir politika değildir” şeklinde ifade etmektedir.⁵⁰⁶

Nitekim karikatürde verilmek istenen mesaj, yazarın düşünceleri üzerinden daha net anlaşılmaktadır. Yazar Türkiye'nin bitaraflıktan ayrılması için geçerli bir sebep olmadığının altını çizmekte ve dolayısıyla Anglosaksonların Türkiye'yi savaşa sokmak için uyguladıkları baskıya muhalefet etmektedir. Bu bağlamda Gökçe de yazarın düşüncelerine paralel olarak Türkiye'nin Anglosaksonların çabalarına direneceğini ve bitaraflığını koruyacağını vurgulamaktadır.

⁵⁰⁵ Türk Politikası Algısı bölümünde belirtildiği üzere yazar Türkiye'nin “hesapsız kitapsız” bir şekilde ve “lüzumsuz” yere savaşa giremeyeceğini vurgulamaktadır.

⁵⁰⁶ Yeni Sabah, **a.g.m.**

Karikatür 18: **Yeni Sabah**, 15.04.1944, s. 1.

Düzanlam: Goebbels, içerisinde Sam Amca ve İngiliz bayraklı şapka giymiş bir adamın bulunduğu seyir halindeki arabaya yetişmeye çalışmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Goebbels-Almanya
2. Sam Amca-ABD
3. İngiliz bayraklı silindir şapka takmış ve frak giymiş adam-İngiltere
4. Goebbels'in arabayı kaçırmaması-Almanya'nın savaşı kaybedecek olması

Mesaj: Savaşı Müttefik Devletler kazanmıştır, Almanya'nın gidişatı değiştirebilmesine imkân yoktur.

15.04.1944 tarihli karikatürde Almanya'nın yenilgisinin kaçınılmazlığına vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda Joseph Goebbels, içinde ABD ve İngiltere'yi temsil eden figürlerin bulunduğu, "1944" plakalı ve üzerinde "zafer" yazılı otobüse binebilmek için nafile bir çaba içerisinde. Yolun kenarında bulunan iki Müttefik

askeri arasında geçen diyalogda da Goebbels'in telaşlı olduğu zira **zafer otobüsünü** kaçırdığı ifade edilmektedir. Yani Gökçe Goebbels üzerinden,⁵⁰⁷ savaştan zaferle ayrılabilme ihtimali kalmayan Almanya'nın boşuna mücadele ettiğini ima etmektedir.

Yazar da tıpkı Gökçe gibi Almanya için zafer umudunun kalmadığı ve Almanya'nın akıntıya karşı kürek çektiği kanısındadır. Yazara göre savaşı Müttefik Devletlerin kazanacağı katidir. Yazarın tabiriyle “Mihver hezimetini yakın veya uzak gelecekte tahakkuk edecek bir olay gibi farzedebiliriz.”⁵⁰⁸ Bu bağlamda kaçınılmaz son karşısında gayret göstermeye devam etmek, gerek Alman gerekse İtalyan halkının kanının boş yere akması anlamına gelmektedir; ⁵⁰⁹ dolayısıyla Nazi rejiminin Almanya henüz **hayattayken** yenilgiyi kabul etmesi, insanlık kadar Cermenliğin de yararına olacaktır.⁵¹⁰ Nitekim hem Gökçe'ye hem de yazara göre, Almanya'nın çabaları beyhudedir zira savaşı er ya da geç müttefikler kazanacaktır.

⁵⁰⁷ Karikatürde Almanya'nın Goebbels metonimisi üzerinden gösterilmesinin sebebi, Goebbels'in Ekim 1943'teki bir miting sırasında kullandığı ifadelerdir. Goebbels konuşmasında savaşı “en son sür'atile seyreden bir ekspres katarına” benzetmektedir. Buradan hareketle Gökçe'nin de **zaferi**, içinde Müttefiklerin bulunduğu ve “en son sür'atile seyreden” bir otobüse benzeterek Goebbels'i tiye aldığı söylenebilir. Goebbels'in konuşması için **bkz.** “Dr. Göbbels'in Mühim Nutku”, **Tanin**, 04.10.1943, s. 1.

⁵⁰⁸ Yeni Sabah, “Asıl Mes'ele..”, **Yeni Sabah**, 02.09.1943, s. 1.

⁵⁰⁹ Yeni Sabah, “Realite İle Baş Başa”, **Yeni Sabah**, 11.07.1943, s. 1.

⁵¹⁰ Yeni Sabah, **a.g.m.**

Karikatür 19: **Yeni Sabah**, 18.06.1944, s. 1.

Düzanlam: Türk askeri, içinde bulunan Alman askerinin ticaret gemisi olduğunu iddia ettiği savaş gemisinin Boğaz'dan geçmesine engel olmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Türk askeri-Türkiye
2. Alman savaş gemisi-Almanya
3. Türk askerinin savaş gemisini geçirmemesi-Türkiye'nin Alman çıkarlarına aykırı hareket etmesi

Mesaj: Türkiye Müttefik Devletleri desteklemektedir.

18.06.1944 tarihli karikatürde Gökçe, Kassel gemisi hadisesi üzerinden Türkiye'nin Müttefik Devletler ile işbirliğini vurgulamaktadır. Karikatürü analiz etmeden önce hadiseye kısaca değinmek gerekir. Haziran başında İngiliz büyükelçiliği, Boğazlar'a doğru yönelmekte olan küçük tonajlı Alman taşıt gemilerinin ve EMS sınıfından üç geminin aslında ticaret gemisi görünümüne savaş

gemileri olduğunu belirterek, gemilerin Boğazlar'dan geçişine izin verilmemesini ister.⁵¹¹ Bu gemilerden biri olan Kassel, aranmayı reddettiği gerekçesiyle durdurulur. Ancak Menemencioğlu Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne uygun bir biçimde Türkiye'nin gemileri detaylı arama imkânının olmadığı, ayrıca gemilerin askeri maksatla kullanıldığına dair somut bir göstergenin de bulunmadığını belirtir ve ardından Papen'den de güvence alarak gemilerin Boğazlar'dan geçişine izin verir.⁵¹² Karar üzerine Eden gemileri detaylı bir şekilde aramadıkları gerekçesiyle Türk hükümetini eleştirir.⁵¹³

Hemen belirtmek gerekir ki Türkiye'nin tutumu Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne bir aykırılık teşkil etmemektedir. Zira sözleşme gereğince Türkiye Boğazlar'dan geçecek gemileri ancak "sağlık denetimi" adı altında, yalnızca üstünkörü bir şekilde arama yetkisine sahiptir.⁵¹⁴ Öte yandan antlaşmanın Ek II kısmında yer alan "savaş gemisi" tanımlamasından kaynaklı bazı belirsizlikler ve savaş zamanında ticaret gemilerinin korunma amaçlı olarak silahlandırılması da, Türkiye'nin tutumunu münasip kılan diğer faktörlerdir.⁵¹⁵

Bu noktada baskının amacı, Türkiye'yi sözleşmeye uygun davranmaya değil, Almanya'ya karşı **özel** bir tedbir almaya zorlamaktır. Nitekim baskılar sonuç verir ve Boğazlar'dan geçerken aranan Kassel'in bir savaş gemisi olduğu **ortaya çıkar**. Bunun üzerine EMS ve Mannheim sınıfı Alman gemilerinin Boğazlar'dan geçişi yasaklanmakla birlikte gelecekte geçiş yapacak diğer Alman gemilerinin de daha sıkı bir denetime tabi tutulmasına karar verilir ve Hâricîye Vekili Numan Menemencioğlu "istifa eder".⁵¹⁶

Karikatürde de Boğazlar'ı bekleyen ve oldukça heybetli görünen bir Türk askeri, Kassel gemisinde bulunan ve oldukça küçük görünen bir Alman askerini sorgulamaktadır. Türk askeri Kassel'in bir ticaret değil, savaş gemisi olduğunu anlamıştır ve Alman askerine ticaret gemisinde topların neden bulunduğunu

⁵¹¹ Koçak, **a.g.e.**, s. 248-249; Weisband, **a.g.e.**, s. 61.

⁵¹² Koçak, **a.g.e.**, s. 249.

⁵¹³ Weisband, **a.g.e.**, s. 62.

⁵¹⁴ **a.e.**, s. 58-59.

⁵¹⁵ **a.e.**, s. 59-60.

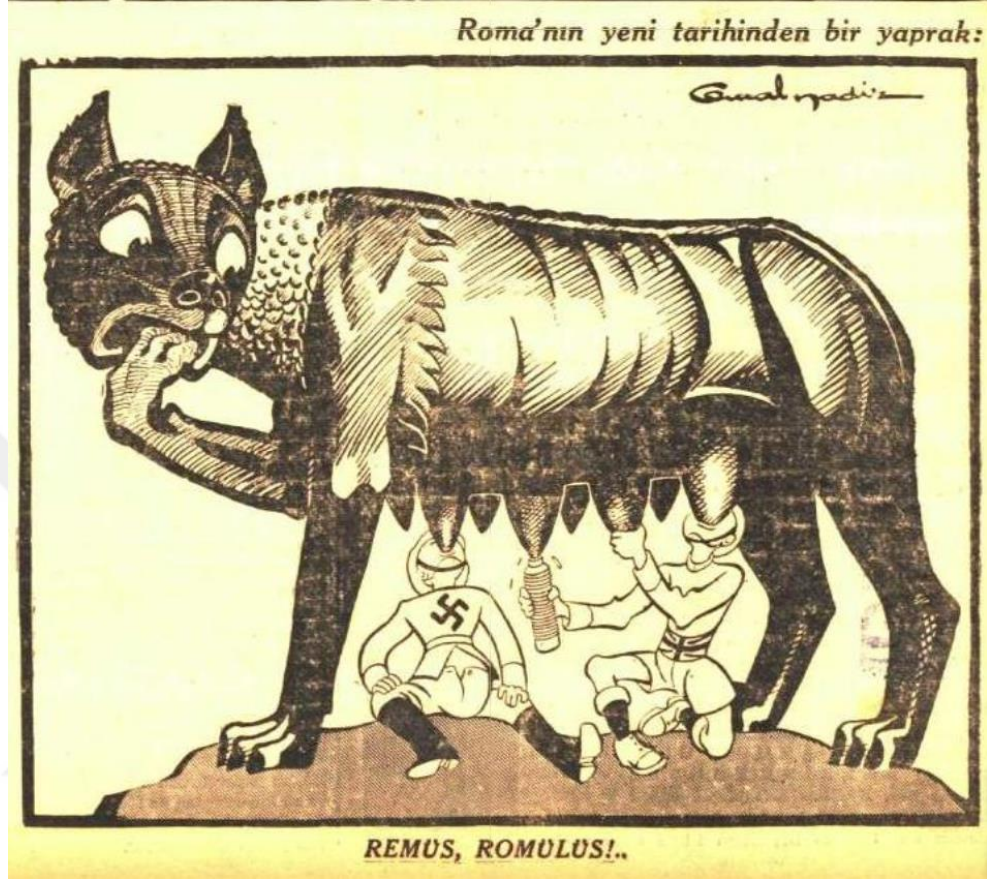
⁵¹⁶ Koçak, **a.g.e.**, s. 250.

sormaktadır. Türk askerinin heybetinden çekindiği göze çarpan Alman askeri ise mantıklı bir gerekçe sunamamakta, soruya “top atan tüccara ait olduğu anlaşılın diye!” şeklinde cevap vererek saçmalamaktadır. Yani Gökçe Kassel hadisesi üzerine aldığı tedbir ve kararlarla Türkiye’nin Müttefik yanlısı bir politika takip ettiğini vurgulamaktadır.

Yazarın Kassel hadisesi üzerine düşünceleri Gökçe’ninkilerle bire bir olarak örtüşmektedir. Yazar hadise üzerine “muahedelere aykırı olarak Almanyanın harp gücünü kuvvetlendirecek ve müttefikimiz Büyük Briyanyayı iz’âç edecek bir politikaya göz yummak imkânı olamazdı” yorumunda bulunmaktadır.⁵¹⁷ Nitekim gerek Gökçe gerekse yazar Türk politikasında o dönemde Müttefiklerle ilişkileri düzeltme amaçlı gidilen revizyona uyumlu olarak hadise üzerinden Türkiye’nin İngiliz müttefikliğine olan sadakatine dikkat çekmektedirler.

⁵¹⁷ Yeni Sabah, **a.g.m.**, s. 1.

3.2. Cumhuriyet'te Yayınlanmış Karikatürler

Karikatür 1: **Cumhuriyet**, 10.10.1943, s. 1.

Düzanlam: Endişeli gözüken bir kurt, üzerlerinde Nazi Almanyası ve İngiltere bayrağı bulunan izci kıyafetleri giymiş Remus ve Romulus kardeşleri emzirmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Remus ve Romulus kardeşler-Almanya ve İngiltere
2. Kurt-Roma Medeniyeti
3. Remus ve Romulus kardeşlerin iştahları ve açgözlülükleri-Almanya'nın ve İngiltere'nin bencil ve tamahkâr politikaları
4. Kurdun yüz ifadesi-karikatüristin tarafların politikalarından duyduğu endişe

Mesaj: Bir menfaat çatışması olan Almanya ve İngiltere arasındaki savaş yüzünden Dünya büyük zarar görmektedir.

10.10.1943 tarihli karikatürde Almanya ve İngiltere “Remus ve Romulus” efsanesine atıf yapılmak suretiyle eleştirilmektedir. Karikatürün yayımlandığı sırada İtalya Cephesi’nde şiddetli çarpışmalar cereyan etmektedir. Bu bağlamda kurttan beslenenler Roma’yı kurduklarına inanılan ikiz kardeşler Remus ve Romulus değil, Roma medeniyetine ev sahipliği yapmış toprakları yakıp yıkmakta olan Almanya ve İngiltere’dir.

Karikatürü yorumlarken tarafları temsil eden figürlerin iştahına ve açgözlülüklerine dikkat çekmek gerekir. Öyle ki Almanya’yı temsil eden figürün karnı dolu olmasına rağmen kurdu emmeye devam ettiği görülmektedir. Benzer şekilde İngiltere’yi temsil eden figür kurdu emmekle yetinmemekte, diğer taraftan matarasını olabildiğince sütle doldurmaya çalışmaktadır. Bu noktada Güler Almanya ile İngiltere’nin **ikiz** olduğu kanısındadır; zira gözleri kendi **menfaatlerinden** başka bir şey görmeyen iki devletin Dünya’ya verdikleri zarar hususunda birbirlerinden aşağı kalır yanları yoktur. Kurdun yüz ifadesi de Güler’in, tarafların bencil ve açgözlü politikalarıyla ilişkili olarak Dünya’nın geleceğinden duyduğu endişeyi yansıtmaktadır.

Karikatür Nadi’nin üçüncü dönemdeki Almanya ve İngiltere algılarını yansıtmaması açısından önemlidir. Hatırlanacağı üzere bu dönemde Nadi Dünya’ya verdikleri hasardan ötürü hem İngiltere’yi hem de Almanya’yı suçlamaktadır. Öte yandan Nadi’ye göre İngiltere özgürlük fedaisi olmamakla birlikte Almanya’nın amacının da Avrupa’yı müdafaa etmek değil, Hayat Sahası’nı genişletmek olduğu aşikârdır. Yani bir menfaat çatışmasından ibaret olan savaşta hiçbir taraf melek değildir:

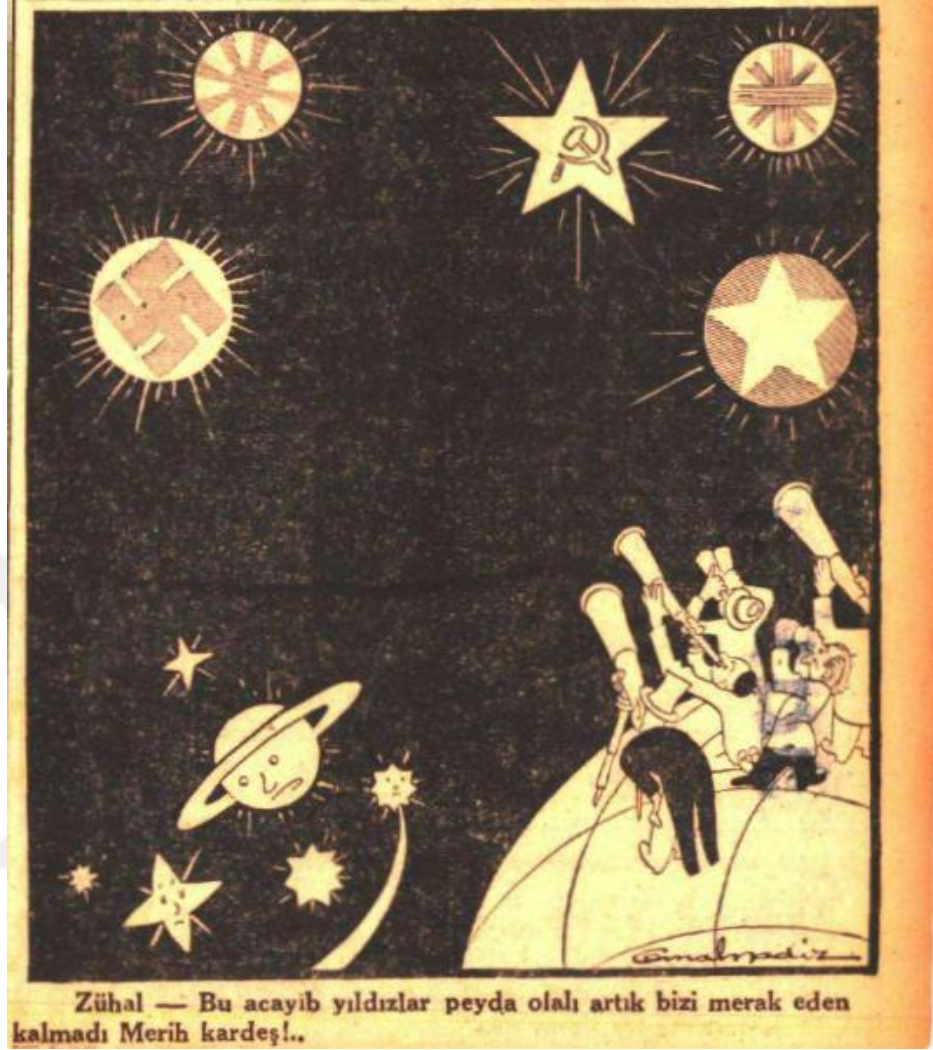
“Bir gün bakıyorsunuz, milletlerin hürriyeti hakkında kan döktüklerini söyleyen demokrasiler, tarafsızlara hitaben tarafsızlık hukukunda yeri olmayan istekler ileri sürüyorlar. Bir başka gün, bir Mihver devlet adamı çıkıyor, Almanyanın Avrupayı müdafaa uğrunda silâha sarıldığını, halbuki tarafsızların buna lâayk olmadığını iddia ediyor.

Bu devletler düşünmüyorlar ki, hiçbir Avrupalı devlet, ne milletlerin hürriyeti uğrunda kan dökmeleri için Demokrasilere başvurmuş, ne de Avrupayı müdafaa etsin diye

Almanya'ya yalvarmıştır. İçinde yaşadığımız harb, her harb gibi her şeyden önce bir menfaat harbidir.”⁵¹⁸

Nitekim Güler’in muharipler üzerine düşünceleri Nadi’ninkilerle paraleldir. Yani gerek Güler gerekse Nadi, savaşı iynin kötüye karşı vermekte olduğu bir mücadele olarak değil, menfaat çatışmasından kaynaklı bir mücadele olarak değerlendirmekte ve Dünya’nın uğradığı zarar hususunda tarafları eşit olarak suçlamaktadırlar. Bu noktada Cumhuriyet’in savaşa dair yansız bir yaklaşım gösterdiği söylenebilir.

⁵¹⁸ Nadir Nadi, “Muharibler ve Tarafsızlar”, **Cumhuriyet**, 09.10.1943, s. 1.

Karikatür 2: **Cumhuriyet**, 01.11.1943, s. 1.

Düzanlam: Dünya üzerinde duran gözlemciler üzerinde muhاریlerin bayraklarının bulunduğu yıldızlara bakmakta, Satürn ve Mars ise bu yıldızların ortaya çıkmasına bağlı olarak gözlemcilerin ilgisini yitirdiklerinden bahsetmektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Soldan sağa yıldızlar-Almanya, Japonya, SSCB, İngiltere, ABD
2. Yıldızların boyutlarının ve yaydıkları hüzmelerin eşitliği-muhariplerin eşit güçte olması

Mesaj: Cumhuriyet bir tarafı diğer taraftan üstün tutmamaktadır.

01.11.1943 tarihli karikatür Cumhuriyet'in dengeli politikasını yansıtmaları açısından önemlidir. Karikatürde Dünya üzerinde konumlanmış bir grup insan, teleskop ve dürbün gibi gözlem araçlarıyla her biri Nazi Almanyası, Japon İmparatorluğu, ABD, SSCB ve Birleşik Krallık olmak üzere savaşı büyük bir devleti temsil eden yıldızları gözlemlemektedirler. Sol alt köşede ise bir gezegen olan Satürn bir başka gezegen olan Mars'a, bu yıldızların ortaya çıkışı sebebiyle insanoğlunun kendilerine olan ilgisinin kaybolduğunu ifade etmektedir. Karikatürde, uluslararası kamuoyunun bir numaralı gündem maddesinin İkinci Dünya Savaşı haline gelme durumu okura yıldız / gezegen farkı aracılığıyla aktarılmaktadır. Zira yıldızlar başlı başına bir enerji kaynağı olmakla birlikte, gezegenler yıldızların yörüngesinde bulunan ve enerji kaynağı olarak yıldızları kullanan gök cisimleridir.

Karikatürde dikkat çeken ilk nokta yıldızların yaydığı enerjiyi, dolayısıyla devletlerin gücünü, simgeleyen ışık huzmeleri arasında nitelik ve nicelik açısından dikkat çekici bir farkın bulunmamasıdır. İkinci nokta ise karikatürdeki çizgisel perspektif göz önünde bulundurulduğunda, bir diğer güç göstergesi olarak, yıldızların boyutlarının da neredeyse eşit olmasıdır.

Karikatür, Nadi'nin üçüncü dönem boyunca benimsediği dengeli tutumun bir yansımasıdır. Müttefik Devletlerin davasına her fırsatta destek veren ve tabiri caizse Müttefik Devletler lehine propaganda yapmayı bir misyon olarak üstlenen Yalçın'dan farklı olarak Nadi Almanyayı bir realite olarak kabullenmiş ve buna bağlı olarak savaşa dair dengeli bir yaklaşım sergilemiştir. Bu bağlamda Nadi'nin üçüncü döneminde taraflar birçok açıdan eşittir. Nitekim karikatürde de öne çıkan unsur eşitlik ve bu bakımdan Güler Nadi ile paralel bir eğilim sergilemektedir.

Karikatür 3: **Cumhuriyet**, 30.11.1943, s. 4.

Düzanlam: Türkiye'nin çevresinde şiddetli volkanik patlamalar olurken Türkiye çevresinden oldukça farklı bir görüntü çizmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Türkiye'nin çevresindeki patlamalar-savaşın şiddeti
2. Yeşil Türkiye-dingin, mutlu, konforlu ve barışın içerisinde yaşayan Türkiye
3. Türk bayraklı kilitler-Türkiye'nin tarafsızlığı
4. Toplar-Türkiye'nin topraklarına yapılacak herhangi bir saldırıya karşı tedbirli olması
5. Güvercin- "Yurtta sulh, cihanda sulh" söylemine dayanan Türkiye'nin barış yanlısı dış politikası

Mesaj: Türkiye'nin savaş dışında kalması, hükümetin takip ettiği doğru hatt-ı hareket sayesinde.

30.11.1943 tarihli karikatürde savaşın Avrupa ile Afrika'yı cehenneme çevirdiğini, Türkiye'nin ise takip ettiği politika sayesinde cehennemin ortasında bir cennet olarak kalma başarısı gösterdiği vurgulanarak hükümet lehine propaganda yapılmaktadır. Karikatürün göze çarpan ilk noktası yanardağ şeklinde temsil edilen devletlerin ağızlarından püsküren lavlardır. Güler yanardağ metaforuyla savaşın ne denli şiddetli cereyan ettiğini vurgulamaktadır. Öyle ki tabloya bakarak Avrupa'nın devam eden muharebeler sebebiyle adeta cehennemi yaşadığını belirtmek mümkündür. Bununla birlikte karikatürün sağında yer alan Türkiye'nin durumu, Avrupa'ninkine taban tabana bir görüntü arz etmektedir.

Güler'in Türkiye'yi yansıtırken kilit, güvercin ile savaş topu sembollerini ve yeşil rengi kullandığı görülmektedir. Bu bağlamda karikatürün mesajını anlayabilmek adına dört sembolü analiz etmek gerekir. İlk olarak Çanakkale ve İstanbul boğazlarının üzerinde bulunan kilitler Türkiye'nin tarafsızlığını yansıtmaktadır. Zira Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nde belirtildiği üzere “Türkiye'nin tarafsız olduğu bir savaş zamanında, savaşan devletlerin savaş gemilerinin Boğazlardan geçmesi yasaktır.”⁵¹⁹ İkincisi Nuh'a Tanrı'nın insanoğlunu affettiğini müjdeleyen bir hayvan olarak⁵²⁰ binlerce yıldır barışın simgesi olagelen güvercin, Türk dış politikasının temel prensibi olan “yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesini yansıtmaktadır. Üçüncüsü kıyılara konuşlandırılmış savaş topları savaşın Türk topraklarına sıçrama ihtimaline karşı ordunun her an tetikte olduğunu yansıtmaktadır. Son olarak Türkiye'nin dinginliğin, mutluluğun, konforun, barışın, umudu simgeleyen⁵²¹ yeşil renkte olması, yanı başındaki Avrupa'dan ve Afrika'dan ne denli uzak bir görüntü sergilediğini yansıtmaktadır.

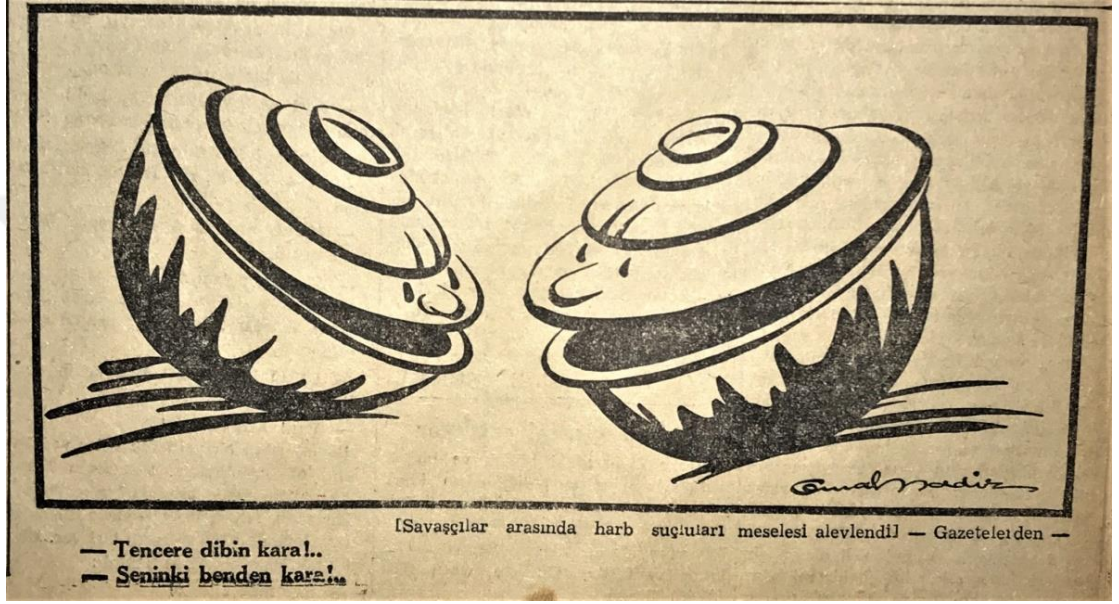
Semboller bir kurgu çerçevesinde ele alındığında karikatürde verilmek istenen mesaj şöyle yorumlanabilir: Avrupa cehennemi yaşarken Türkiye cenneti yaşamaktadır; zira hükümet tarafsız ve sulh yanlısı bir politika takip etmekte ve Türk ordusu herhangi bir olası tehdite karşı hazırda beklemektedir. Yani Güler tıpkı Nadi gibi “ateş çemberi içinde mes'ud bir ada olarak Türkiye” imajı aracılığıyla

⁵¹⁹ Akdevelioğlu vd., **a.g.e.**, s. 379-380.

⁵²⁰ Tekvin viii. 11.

⁵²¹ Naz Kaya and Helen H. Epps, “Relationship between color and emotion: A study of collage students, **Collage Students**, Vol: 38, No: 3, 2004, s. 399.

halka hükümetin aldığı kararların (tarafsızlık politikası ve kaynakların savunma için seferber edilmesi) doğruluğunu telkin etmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda karikatürü, Nadi'nin Türkiye'nin savaş dışı kalma başarısı üzerinden halk ile iktidar arasındaki bağı sağlam tutma çabasının bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Karikatür 4: **Cumhuriyet**, 26.12.1943, s. 1.

Düzanlam: İki Tencere arasında “tencere dibin kara!/seninki benden kara!” diyalogu geçmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Tencereler-Muharip Devletler
2. Tencere dibin kara, seninki benden kara-iki taraf da savaş suçu işleme bakımından kusurludur

Mesaj: Bir tarafın diğerini savaş suçu bakımından yargılama hakkı bulunmamaktadır, zira bu hususta iki taraf da suçludur.

26.12.1943 tarihli karikatür muharip devletlerin savaş suçu işleme bakımından birbirlerine denk olduklarını vurgulamaktadır. Karikatürde birer tencere ile metaforlaştırılan Müttefik ve Mihver Devletler birbirlerini savaş suçu işlemekle

itham etmektedirler. Karikatürün çizildiği dönemde taraflar arasında savaş suçlularının yargılanması konusu gündeme gelmiştir. Bu bağlamda Almanya, Tahran Konferansı'nda Churchill, Roosevelt ve Stalin'in mutabık kaldıkları prensipler çerçevesinde SSCB'nin üç Alman savaş esirini idam etmesine karşılık, İngiliz ve Amerikan savaş esirlerini yargılama kararı aldığını açıklamıştır.⁵²²

Karikatürde kullanılan “tencere dibin kara, seninki benden kara” atasözüyle tarafların savaş suçu işleme bakımından birbirlerinden aşağı kalır yanlarının olmadığını vurgulanmaktadır.⁵²³ Bir başka deyişle Güler'e göre bu konuda ilk somut adımı atan Müttefik Devletler, en az Almanya kadar kabahatlidirler. Dolayısıyla Güler' in konuyu tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirdiğini ve bu tip yargılamaların hukuki bakımdan çelişkiler doğurduğu kanısında olduğunu belirtmek mümkündür.

Dikkat edilirse karikatür Nadi'nin bu husustaki tutumuna paralel bir tutum sergilemektedir. Hatırlanacak olursa Nadi savaşı kazanmaları halinde Müttefik Devletlerin Almanya'yı savaş suçlusu ilan etmelerinin mantıksız ve hakkaniyetsiz olacağı kanısındadır. Zira Nadi'ye göre hâlihazırda devletlerarası hukuk yalnızca Mihver Devletleri tarafından değil, Müttefik Devletler tarafından da çiğnenmektedir: “Gerek geçen harbde, gerek bu harbde dövüşen milletler devletler hukukunu hiçe sayan öylesine keyfi hareketlerde bulundular ki artık devletlerarası bir hukuk veya hukuktan söz açmaya imkân bile kalmadı.”⁵²⁴ Nitekim Güler de tıpkı Nadi gibi, hiçbir tarafın masum olmadığını düşünmekte ve buna bağlı olarak savaş suçluları meselesinin paradoksal niteliğine vurgu yapmaktadır.

⁵²² “Harkof'ta üç Alman idam edildi”, **Cumhuriyet**, 21.12.1943, s. 3.; “Almanya'nın Harkof'daki İdamlara Mukabelesi”, **Akşam**, 23.12.1943, s. 1.

⁵²³ Tencere dibin kara, seninki benden kara: Kötülük, kusur yönünden sen benden daha betersin. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

⁵²⁴ Nadi, **a.g.m.**

Karikatür 5: **Cumhuriyet**, 11.01.1944, s. 4.

Düzanlam: Karikatürde birçok hayvan bulunmakla birlikte karikatürün odak noktasında horozu pençesi altına almış kartal ve kartala saldıran aslan ayı ve yılan bulunmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Kartal-Almanya
2. Horoz-Fransa
3. Aslan-İngiltere
4. Ayı-SSCB, yılan-İtalya
5. Kartalın kanatlarının açık olması ve horozu pençesi altına alması-Almanya'nın gücü ve Avrupa'daki hâkimiyeti
6. Ayının kartalı ısırması-Sovyet taarruzu
7. Yılanın kartalı ısırması-İtalya'nın Almanya'ya savaş ilan etmesi
8. Aslanın kartala saldırmak üzere oluşu-Avrupa'nın batısına yapılacak Anglosakson çıkarması

9. “Ya herru ya merru!..”-Almanya’nın savaşı kazanmak için son gücüne kadar savaşıacak olması

Mesaj: Almanya her ne kadar zor durumda olsa da hala gücünü korumaktadır, dolayısıyla Müttefik Devletlerin zaferi kesin değildir.

11.01.1944 tarihli karikatür, muhariplerin çeşitli hayvanlar ile metaforlaştırıldığı bir savaş değerlendirmesidir. Karikatürde ilk göze çarpan, horozu yere sermiş bir kartalın aslan, yılan ve ayı tarafından kuşatılmış olmasıdır. Merkezde yer alan kartal Almanya’yı, horoz ise Fransa’yı temsil etmektedir. Kartalın kanatlarını tüm heybetiyle açarak horozu pençeleri arasına almış olması, Almanya’nın gücünü ve Avrupa üzerindeki hâkimiyetini yansıtmaktadır. Sol tarafta yer alan ve Avrupa’ya ayak basmak üzere olan aslan İngiltere’yi temsil etmektedir. Aslanın çenesinin başından bağlı ve bir kolunun “U.S.A” yazılı can simidinin içinde bulunması, Fransa’nın savaştan çekilmesiyle Sulh Cephesi’nin tüm yükünü sırtına almak zorunda kalan İngiltere’nin, Amerikan desteği sayesinde bu zor süreci atlattığı olmasını ve güçlenmesini yansıtmaktadır. Alt tarafta yer alan yılan İtalya’yı temsil etmektedir. Yılanın kartalın pençesine dolanmış vaziyette olması Etana Destanı’na yapılan bir atıftır ve iki devlet arasındaki dostluğun düşmanlığa dönüşmesini temsil etmektedir.⁵²⁵ Bu bağlamda Güler İtalya’nın Müttefiklere teslim olmasını ve akabinde Almanya’ya savaş ilan etmesini, Almanya’nın Sicilya çıkarması sırasında İtalya’ya gereken yardımları göndermemesinin karşılığı olarak yorumlamaktadır.⁵²⁶ Sağ tarafta yer alan ayı ise SSCB’yi temsil etmektedir. Ayının kartalı kuyruğundan yakalamış olması ise Almanya’nın Doğu Cephesi’ndeki gerileyişini, yani Sovyet taarruzunu yansıtmaktadır. Öte yandan karikatürün üstünde yer alan “ya herru, ya merru” deyişiyle⁵²⁷ Almanya’nın Müttefikleri yenilgiye uğratabilmek için tüm imkânlarını seferber ettiği ima edilmektedir.

⁵²⁵ Destanda kartal ve yılan dost olarak anlatılan iki hayvandır. Ancak kartal sonunda dostunun yavrusunu yiyerek ona ihanet eder. Yılan ise bunun ödünü kartalı bir çukura atarak alır. **bkz.** Samuel Noah Kramer, **Sümerler**, Çev. Özcan Buze, Kabalcı, İstanbul 2002, s. 65.

⁵²⁶ Gromiko v.d., **a.g.e.**, s. 280, 290-291.

⁵²⁷ Zor, tehlikeli bir durum karşısında “ne olursa olsun” gibi kötü ihtimalin de göze alındığını anlatan bir söz. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

Karikatür Nadi'nin üçüncü dönemdeki yaklaşımına paralel şekilde Almanya'nın gücüne ve buna bağlı olarak Müttefik Devletlerin zaferinin kati olmadığına vurgu yapmaktadır. Hatırlanacak olursa bu dönem boyunca Nadi savaşı hangi tarafın kazanacağına dair bir tahminde bulunmaktan kaçınmış ve zafer ibresinin Müttefik Devletler tarafına döndüğü zamanlarda Almanya'nın gidişatı değiştirebilme olasılığına sıklıkla değinmiştir. Nadi'ye göre hâlihazırda sahip olduğu “maddi ve manevî mukavemet gücünü” sonuna kadar koruduğu sürece “askerlik bakımından çözülmesi son derece güç davalarla karşı karşıya bulunan Almanyanın bu itibarla birçoklarınca mukadder gibi görünen bir akıbetten kendini kurtarması imkânları ortadan kalkmıştır, denemez.”⁵²⁸ Nitekim gerek Güler, gerekse Nadi gücü itibarıyla Almanya'ya saygı duymakta ve dolayısıyla zafer ibresinin Müttefik Devletlerden uzaklaşabilme ihtimaline dikkat çekmektedirler.

⁵²⁸ Nadi, **a.g.m.**, s. 3.

Karikatür 6: **Cumhuriyet**, 20.01.1944, s. 1.

Düzanlam: Montgolfier kardeşlerin ruhları yanmakta olan Dünya'yı izlemekte ve medeniyetin gerileyişini ironi yaparak eleştirmektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Montgolfier kardeşler-bilimin ve teknolojinin özünde insana fayda sağlama amacının bulunması
2. Alev-İkinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yıkım
3. Balon-muhariplerin, sulhun ancak bir tarafın yok edilmesiyle mümkün olacağına inanmaları

Mesaj: Uzlaşmaz politikalarla hareket eden ve bu politikalarına bilim ile teknolojiyi alet eden muharip devletler, Dünya'ya ve medeniyete büyük zararlar vermektedirler.

20.01.1944 tarihli karikatür savaşın Dünya'yı cehenneme çevirdiği vurgulanmakta ve buna bağlı olarak muharip devletler eleştirilmektedir. Karikatürde üzerinde “sulh” yazılı bir sıcak hava balonu Dünya'dan çıkan alevler aracılığıyla şişmektedir. Dünya'nın üzerindeki alevler savaşın neden olduğu yıkıma yapılan bir atıftır. Ortada trajikomik bir tablo bulunmaktadır. Zira “sulh” balonu havalanması için gereken sıcaklığı elde ettiğinde belki de Dünya üzerinde bunu görebilecek tek bir insan kalmayacaktır. Gerçekten de barışın ancak karşı tarafı yok etmekle mümkün hale geleceğini savunarak uzlaşmaz politikalar izleyen büyük devletlerin, milyonlarca askerlik orduların yanı sıra teknolojiden de önemli ölçüde faydalanmaları, birinci savaşla kıyasladığında ikinci savaşta çok daha fazla ölüme neden olmuştur.⁵²⁹

Sol tarafta yer alan ve sıcak hava balonunun mucitleri olan Montgolfier kardeşler ise ironi yoluyla söz konusu vahim tabloyu eleştirmektedirler. Güler Montgolfier kardeşleri kullanarak yirminci yüzyılda modernitenin köklerine⁵³⁰ ne denli yabancılaştığına vurgu yapmaktadır. Güler'e göre artık **bilim** ve **teknoloji**, doğanın insan yaşamı üzerinde oluşturmuş olduğu sınırlılıklara son verme amacına hizmet eden birer araç değil, milletlerin diğer milletler üzerinde tahakküm kurma amacına hizmet eden araçlardır. Bu bağlamda Güler bilim ve teknolojinin amacından saptırılarak düşmanlık ve kin dürtüsüyle inşa edilen politikalar çerçevesinde kullanılması sonucu Dünya'nın uğradığı zarara dikkat çekmekte ve dolayısıyla muharip devletleri eleştirmektedir.

Savaşın insanlığa ve medeniyete verdiği zarar Nadi'nin de üzerinde durduğu konulardan biridir. Nadi tıpkı Güler gibi diplomasi yerine, “yalnız toplar, yalnız tayyareler, yalnız yıkıcı ve öldürücü silâhlar” kullanılmasından, bir başka deyişle muharip devletlerin bilim ve tekniğin yıkıcılığıyla birleşmiş uzlaşmaz ve kindar

⁵²⁹ Hobsbawm, **a.g.e.**, s. 55-56, 62.

⁵³⁰ Modern felsefenin kurucularından Francis Bacon'ın (1561-1626) “Bilgi kuvvettir” sözü modernitenin tanımı olarak görülebilir. Bilimi teknikle terbiye etme kaygısındaki Bacon'a göre bilimsel buluşların amacı, insanın doğayı egemenlik altına almasına ve dolayısıyla insan yaşamının kalitesinin artmasına hizmet etmektir. **bkz.** Bertrand Russell, **Batı Felsefesi Tarihi 3**, Çev. Muammer Sencer, Bilgi Yayınevi, Ankara 1972, s. 102.; Prof. Dr. Macit Gökberk, **Felsefe Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980, s. 241-246.

politikalar takip etmelerinden rahatsızdır.⁵³¹ Zira Dünya söz konusu politikaların bir sonucu olarak “cehennem ateşile” kaplanmış, insanlık büyük bir trajediye sürüklenmiştir.⁵³² Nitekim Güler’in karikatürünü, Nadi’nin savaşın insaniyetsizliği bakımından muharip devletlere karşı sergilediği eleştirel tutumun bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Karikatür 7: *Cumhuriyet*, 02.04.1944, s. 1.

Düzanlam: Barış tanrıçası, savaş tanrısının kafasını kesmiş ve “harb öldü!.. Yaşasın harb!!..” şeklinde bağırmaktadır.

⁵³¹ Nadi, *a.g.m.*, s. 1.

⁵³² ***, *a.g.m.*, s. 1.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Barış tanrıçası-Müttefik Devletlerin kurmayı tasarladıkları askeri tedbirlere dayalı barış düzeni
2. Savaş tanrısı-İkinci Dünya Savaşı
3. Barış tanrıçasının savaş tanrısını öldürerek “harb öldü!.. Yaşasın harb!!..” şeklinde bağırması-Müttefik Devletlerin savaş sonrasında kurmayı tasarladıkları düzenin yeni buhranlara zemin hazırlayacak olması

Mesaj: Müttefik Devletlerin Almanya’ya karşı askeri otorite kullanacak olmaları Avrupa’ya barış getirmeyecek, yeni buhranlara zemin hazırlayacaktır.

02.04.1944 tarihli karikatür Müttefik Devletlerin savaş sonrası kurmayı düşündükleri düzeni eleştirmektedir. Karikatürde savaş dönemi karikatürlerinde sıkça kullanılan sulh perisi ve savaş tanrısı figürleri buluşturulmuştur. Bu bağlamda barış tanrıçası savaş tanrısını öldürerek savaşa son vermiştir. Ancak ortada tezat bir durum vardır: sulh bunu kendiyle çelişecek bir şekilde, elini kana bulayarak yapmıştır. Bir başka deyişle artık sulh tanrıçasının savaş tanrısından bir farkı kalmamıştır. Güler de bu durumu “Harb öldü!.. Yaşasın harb!!..” şeklinde özetlemektedir.

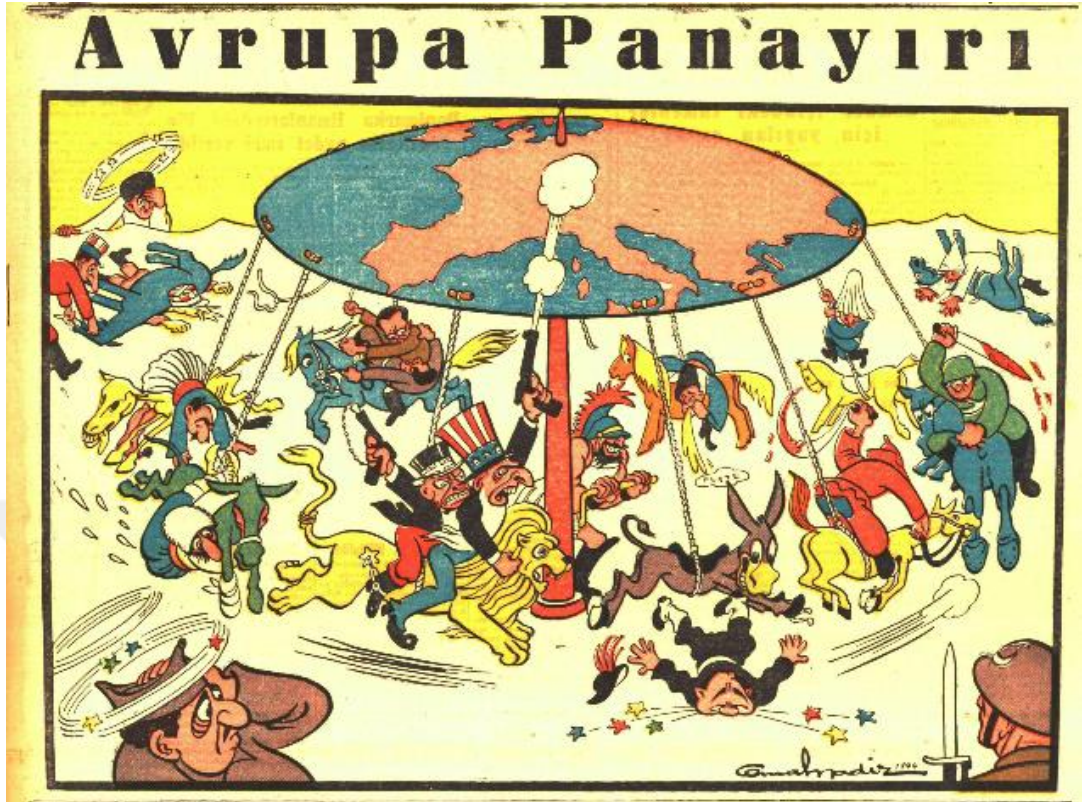
Güler karikatüründe savaş sonrasında barışı korumak adına uluslararası bir askeri teşkilat oluşturmayı planlayan İngiltere ve ABD’yi yermektedir. Bu bağlamda karikatürün yayımlanmasından birkaç gün önce İngiltere’de Lord Chatfield bütün dünyanın iyiliği için “milletlerarası polis kuvvetinin”, ABD’de ise Virginia milletvekili Clifton A. Woodrum “harbden sonra her şeye nezaret edebilecek bir heyetin” önemi üzerinde durmuşlardır.⁵³³ Güler de söz konusu beyanatlara cevaben Müttefik Devletlerin Mihver Devletlerini haydut, kendilerini ise jandarma ilan ederek kuracakları düzenin uzun vadeli bir barışa değil, yeni buhranlara zemin hazırlayacağını ima etmektedir. Yani Güler’e göre Almanya’yı ağır şartlarla karşı karşıya bırakacak bir sulh, Avrupa’da sükûneti sağlayamayacaktır.

⁵³³ “Sulh Devresi İçin Askerî Hazırlıklar”, *Cumhuriyet*, 31.03.1944, s. 1, 3.

Güler'in mesajı, Nadi'nin sıkça üzerinde durduğu bir konuya parmak basmaktadır. Daha önce belirtildiği üzere Nadi tıpkı Güler gibi milletlerin silahlı ve silahsız olmak üzere ikiye ayrılmasının, bir başka deyişle Almanya'dan intikam alınmasının Dünya'ya düzen değil, kaos getireceği kanısındadır. Nadi'nin bu düşüncesinin temelinde ise savaş sonrasında Almanya'nın SSCB'yi dengeleyecek bir güç olarak ayakta kalmasını istemesi yatmaktadır. Bu bağlamda Nadi'ye göre “yarınki sulh, başarılı neticeler verebilmek için, kat'iiyen bir intikam sulhu olmamalı, her şeyden önce umumi dünya menfaatini gözetten bir anlaşma sulhu olmalıdır.”⁵³⁴

Nitekim Güler'in de Nadi ile hemfikir olduğunu belirtmek mümkündür. Güler'e göre Almanya'nın bir güç olarak varlığını sürdürmesi, Avrupa'nın istikrarı açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda karikatürde Müttefik Devletlerin Almanya'yı ezerek onun üzerinde askeri bir otorite kuracak olmalarına karşı çıkılmakta, üstü kapalı bir biçimde Alman askeri gücünün elden ayaktan düşmemesinden yana bir tutum sergilenmektedir.

⁵³⁴ Nadir Nadi, “Amerika Ön Plânda”, **Cumhuriyet**, 04.10.1943, s. 3.

Karikatür 8: **Cumhuriyet**, 17.02.1944, s. 4.

Düzanlam: Sol üstte kalpaklı bir adam, sol altta Franco'yu andıran başka bir adam ve sağ altta bir Türk askeri, hızla dönmekte olan atlıkarıncadaki kaosu izlemektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Atlıkarınca-İkinci Dünya Savaşı
2. Atlıkarıncanın hızla dönmesi-savaşın şiddeti
3. Sol üstte bulunan kalpaklı adam-İsveç
4. Sol altta bulunan Franco'yu andıran adam-İspanya
5. Sol üstte ve sol altta bulunan adamların başının üzerinde dönmekte olan yıldızlar-İsveç'in ve İspanya'nın savaş dışında olmalarına rağmen tam anlamıyla tarafsız olamamaları
6. Sağ altta bulunan Türk askeri-Türkiye
7. Türk askerinin ifadesiz duruşu-Türkiye'nin yalnızca savaş dışı değil, aynı zamanda tam anlamıyla tarafsız olması

Mesaj: Diğer savaş dışı ülkelerden farklı olarak Türkiye hiçbir tarafa sempati beslememesi ve hiçbir tarafın çıkarlarına hizmet etmemesi bağlamında iki tarafa da eşit mesafede duran tarafsız bir politika izlemektedir.

17.02.1944 tarihli karikatür Türkiye'nin tarafsızlığını vurgulamaktadır. Karikatürde Avrupa, savaş tanrısı tarafından döndürülen bir atlıkarınca ile metaforlaştırılmaktadır. Bazı devletlerin atlıkarıncanın, yani savaşın, şiddeti karşısında çoktan yenik düştüğü, bazılarının ise güçlkle dayandığı görülmektedir. Yalnızca dört büyük devlet⁵³⁵ bu şiddete ustaca ayak uydurmaktadırlar. Bilhassa gerek sergiledikleri akrobatik hareketler gerekse silah kullanma becerileri göz önüne alındığında Almanya'yı ve SSCB'yi temsil eden figürlerin birbirlerinden aşağı kalır yanlarının olmadığı ve kora kor mücadele ettikleri görülmektedir. Böylece Güler tıpkı Nadi gibi tarafların eşit güce ve şansa sahip olduklarını ima etmektedir.

Karikatürün dikkat çeken asıl noktası ise Avrupa'nın vaziyeti karşısında Türkiye'nin tarafsızlığını kararlı bir biçimde sürdürmesidir. Bu bağlamda karikatürde atlıkarıncaya binmemiş üç figür, bir başka deyişle savaşa girmemiş üç devlet, bulunmaktadır. Sol üst köşede yer alan figür İsveç'i, sol alt köşede yer alan figür İspanya'yı, sağ alt köşede yer alan asker figürü ise Türkiye'yi temsil etmektedir. İspanya'dan ve İsveç'ten farklı olarak Türkiye, savaştaki gelişmelerden etkilenmemekte ve hadiseler karşısında kararlı bir duruş sergilemektedir.

Güler'in mesajını kavrayabilmek için öncelikle İspanya ile İsveç'in politikalarına değinmek gerekir. İki devletin de zafer ibresi Müttefik Devletlere dönene dek tam anlamıyla tarafsız olduğunu belirtmek güçtür. Örneğin 1943 yılının sonlarına dek İspanya'nın Mavi Tümen'i Doğu Cephesi'nde SSCB'ye karşı mücadele vermiş⁵³⁶, İsveç demiryollarını Almanya'nın hizmetine sunmuştur.⁵³⁷ Güler ise Türkiye'nin savaşa girmemiş bu iki devletten farklı olarak savaşın başından beri iki tarafa da eşit mesafede duran tarafsız bir politika takip ettiğinin altını çizmektedir.

⁵³⁵ Aslan üzerinde yer alan Fraklı figür İngiltere'yi, Sam Amca figürü ABD'yi, elinde orak bulunan figür SSCB'yi, elinde kılıç bulunan figür ise Almanya'yı temsil etmektedir.

⁵³⁶ "Avam Kamarasında", **Cumhuriyet**, 23.09.1943, s. 3.; "İspanya Şark Cephesinden Mavi Tümeni Geri Alıyor", **Cumhuriyet**, 30.09.1943, s. 3.

⁵³⁷ Nadir Nadi, "Olayların Dili", **Cumhuriyet**, 15.10.1943, s. 1.

Nitekim Güler'in tıpkı Nadi gibi Türk politikasının tarafsızlığını vurgulama çabası içerisinde olduğunu belirtmek mümkündür. Gerek Güler'e gerekse Nadi'ye göre diğer tarafsızlardan farklı olarak "harb etrafındaki siyasî ve askerî iniş çıkışlar karşısında ne Türk hükûmeti, ne de Türk efkârı umumiyesi şu veya bu sempati cereyanlarına" kapılmaktadır.⁵³⁸ Bir başka deyişle Türkiye yalnızca savaş dışı olması anlamında tarafsız değil, Mihver ve Müttefik Devletlere eşit bir duruş sergilemesi anlamında da **tarafsızdır**. Bu bağlamda karikatürü, Nadi'nin üçüncü dönem boyunca Türk politikası üzerine sergilediği dengeli ve tarafsız yaklaşımın bir yansıması olarak değerlendirmek mümkündür.

Karikatür 9: **Cumhuriyet**, 30.03.1944, s. 4.

Düzanlam: Alman ve Rus oldukları anlaşılan pehlivanlar güreşmekte, merkezde bulunan beş cüce, solda bulunan İngiliz askeri ve sağda bulunan Amerikan bayraklı silindir şapka takmış adam ise pehlivanlara yardım etmektedirler.

⁵³⁸ ***, "Avrupanın Üç Köşesi", **Cumhuriyet**, 24.11.1942, s. 3.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. İlkbahar Balkan Güreşi-Almanya ile SSCB arasındaki savaşın Balkan topraklarına sıçraması
2. Alman pehlivan-Almanya
3. Rus pehlivan-SSCB
4. İngiliz askeri-İngiltere
5. Alman pehlivanın bacağından bağlı olması-Almanya'nın ikinci cephe sorunuyla karşı karşıya bulunması
6. Amerikan bayraklı silindir şapka takmış adam-ABD
7. Silindir şapkalı adamın Rus pehlivanı iteklemesi-ABD'nin SSCB'ye yapmakta olduğu yardımlar
8. Soldan sağa beş cüce-Tito önderliğindeki Yugoslav Partizanları, Macaristan, Finlandiya, Bulgaristan, Romanya
9. Pehlivanların denk performans göstermeleri- tarafların eşit güçte olması

Mesaj: Tarafların eşit güçte olması dolayısıyla Doğu Cephesi'ndeki savaş her türlü sonuca açıktır.

30.03.1944 tarihli karikatürde Doğu Cephesi bir güreş müsabakasına benzetilmektedir. Öte yandan “İlkbahar Balkan Güreşi” başlığıyla, o dönem Sovyet ordusunun Romanya'ya girmesine bağlı olarak Doğu Cephesi'ndeki mücadelenin Balkan topraklarına sıçradığına dikkat çekilmektedir.⁵³⁹ Miğferlerden anlaşıldığı üzere sol taraftaki güreşçi Almanya'yı, sağ taraftaki güreşçi SSCB'yi temsil etmektedir. Güreşçilerin çevresinde ise güreşçilere yardım eden yedi adet figür bulunmaktadır. Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Finlandiya'yı temsil ettiği anlaşılan figürler Almanya'ya, İngiltere'yi, Tito önderliğindeki Yugoslav Partizanlarını ve ABD'yi simgelediği anlaşılan figürler ise SSCB'ye destek vermektedirler.

Karikatürde İngiltere ve ABD'yi temsil eden figürleri ayrıca analiz etmek gerekir. Zira iki figürün diğer yardımcı figürlerden daha etkin bir rol oynadığı

⁵³⁹ “Ruslar Besarabya'da”, *Cumhuriyet*, 21.03.1944, s. 1, 3.

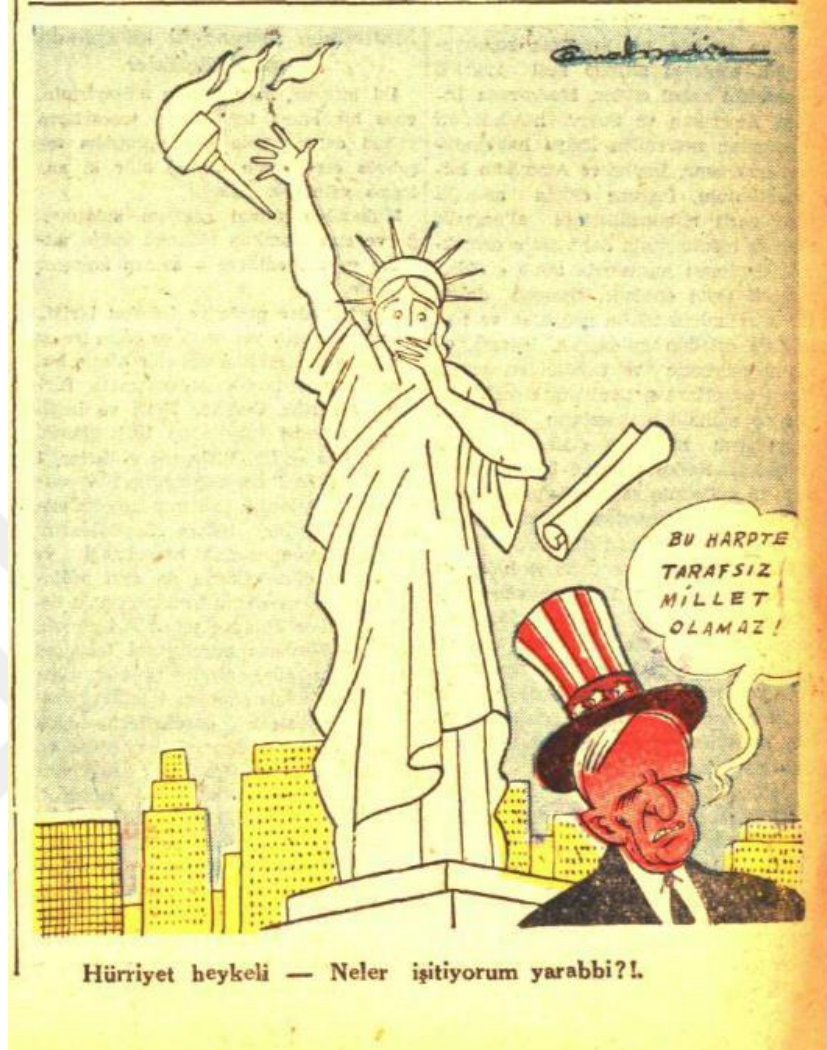
görülmektedir. Sol tarafta Alman güreşçinin bir bacağına İngiltere'yi temsil eden asker figürü tarafından İkinci Cephe'ye bağlanması, İkinci Cephe planının Alman ordusunun Doğu Cephesi'ndeki hareket serbestisini kısıtlamasına yapılmış bir atıftır. Gerçekten de Müttefik Devletlerin 19 Ağustos 1942'de gerçekleştirdikleri Dieppe Baskını, Almanya'yı Batı Avrupa'nın güvenliği hususunda daha ihtiyatlı davranmaya itmiştir. Böylece Normandiya Çıkarması'nın provası niteliğindeki baskın başarısız olsa da sonrasında Almanya'nın Batı'daki birliklerini sabitlemesine yol açarak SSCB'nin yükünü bir miktar hafifletmiştir.⁵⁴⁰ Sağ tarafta Rus güreşçinin ABD'yi temsil eden silindir şapkalı figür tarafından itilmesi ise ABD'nin SSCB'ye yapmakta olduğu askeri malzeme yardımlarına yapılmış bir atıftır.

Dikkat edilirse Alman ve Rus güreşçilerin sıkletleri birbirine denktir ve taraflar başa baş bir mücadele göstermektedirler. Hatta Rus güreşçinin İngiltere ve ABD gibi iki büyük gücün desteğini aldığı da göz önünde bulundurulursa Alman güreşçinin son derece dayanıklı olduğu ve iyi bir performans ortaya koyduğu söylenebilir. Yani karikatüre bakılarak Almanya'nın hala gücünü koruduğu, şartlar her ne kadar aleyhinde olsa da savaşın gidişatını değiştirebilecek kabiliyete sahip olduğu yorumu yapılabilir.

Bu bağlamda karikatür Nadi'nin üçüncü dönemde savaş karşısında sergilediği temkinli tutumu yansıtmaktadır. Hatta Nadi karikatürle aynı ay içerisinde yayımlanan makalesinde bir taraftan Doğu Cephesi'nde herhangi bir bozguna uğramadan geri çekilmesi üzerinden Alman ordusunun gücünü koruduğuna vurgu yapmakta; diğer taraftan ise Alman çekilişinin, taarruza geçmeden evvel Sovyet ordusunu yormaya ve zayıf düşürmeye yönelik stratejik bir hamle olması ihtimalinin yabana atılmaması gerektiğini ifade etmektedir.⁵⁴¹ Yani Nadi gücü ve mücadelesi itibarıyla Almanya'yı hafife almamakta ve dolayısıyla savaşın gidişatının değişime açık olduğuna inanmaktadır. Nitekim Güler ile Nadi'nin düşüncelerindeki paralellik bir kez daha kendisini göstermektedir.

⁵⁴⁰ Winston S. Churchill, **The Second World War: The Hinge of Fate**, Vol:4, Houghton Mifflin, 1985, s. 459.

⁵⁴¹ Nadir Nadi, "Alman Çekilişi Hakkındaki Tahminler", **Cumhuriyet**, 11.03.1944, s. 1.

Karikatür 10: **Cumhuriyet**, 16.04.1944, s. 1.

Düzanlam: Amerikan bayraklı silindir şapka takmış olan Cordell Hull “bu harpte tarafsız millet olamaz!” demektedir ve Özgürlük Anıtı bunun karşısında hayrete düşüp elindeki meşaleyi ve Bağımsızlık Bildirgesi’ni düşürmektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Cordell Hull-ABD
2. Özgürlük Anıtı-ABD’nin kurucu değerleri (özgürlük ve demokrasi)
3. “Bu harpte tarafsız millet olamaz”-ABD’nin tarafsız devletlerin politikalarına karışması

4. Anıtın hayrete düşmesi-ABD'nin, tarafsız devletlerin politikalarına karışması dolayısıyla kurucu değerleriyle çelişmesi

Mesaj: ABD'nin krom meselesinde Türkiye'ye baskı yapması yanlıştır; zira Almanya'ya krom ihracatı yapılması tarafsızlığı zedeleyen bir etken değildir ve dolayısıyla ABD, Türkiye'nin Almanya ile ticari ilişkilerini sürdürme özgürlüğüne müdahale etmemelidir.

16.04.1944 tarihli karikatürde Müttefik Devletlerin Türkiye'ye, Almanya'ya krom göndermemesi hususunda yapmakta olduğu baskılar eleştirilmektedir. Karikatür dönemin ABD dışişleri bakanı Cordell Hull ve Özgürlük Heykeli'nden meydana gelmektedir. Heykel “bu harpte tarafsız millet olamaz!” çıkışı karşısında şoke olarak sağ elindeki meşaleyi ve sol elindeki Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'ni düşürmüştür.

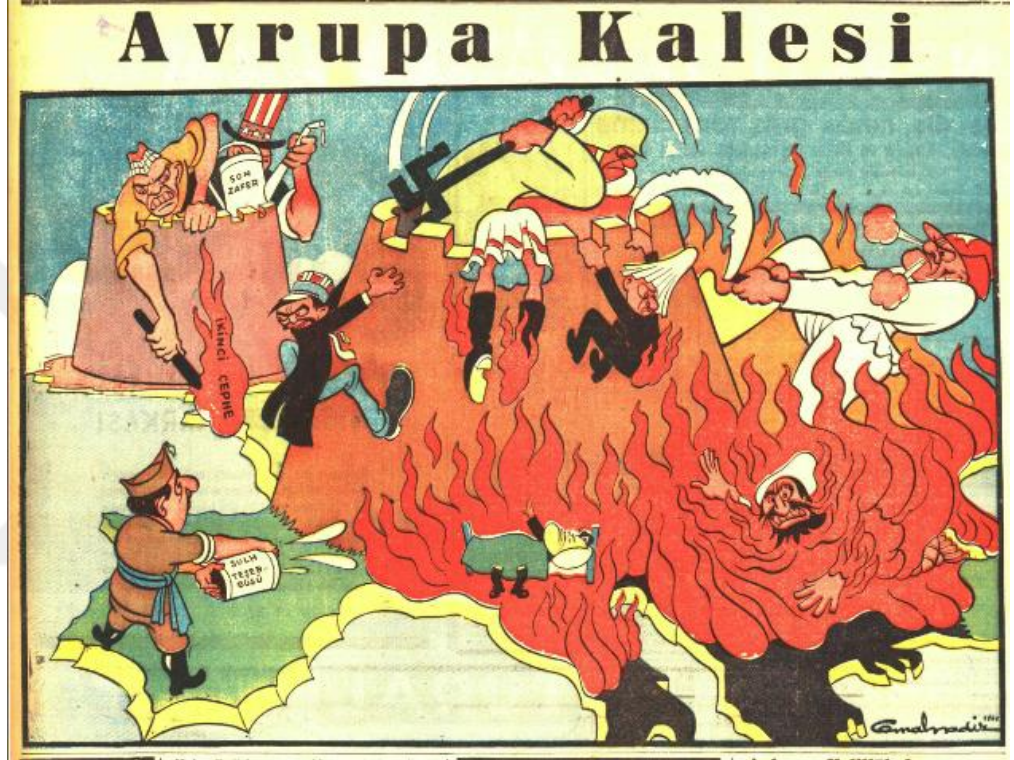
Karikatürde Hull'un 10 Nisan'daki konuşmasına atıf yapılmaktadır. Bakan konuşmasında savaşa dâhil olmayan devletlerden Almanya'ya “çeliğin imaline esas olan maddelerin” ihracatını kesmelerini istemiş ve ikinci bir emre kadar Türkiye'ye savaş malzemesi yardımı yapılmayacağını doğrulamıştır.⁵⁴² Güler'e göre Hull konuşmasında savaş koşullarında hiçbir devletin tarafsız, müstakil bir politika takip edemeyeceğini ima etmiştir. Bu bağlamda heykelin meşaleyi ve Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'ni elinden düşürmesi, ABD'nin özgürlük ve demokrasi prensiplerini⁵⁴³ hiçe saymasını temsil etmektedir. Zira Türk dış politikasını **yardım** kozunu kullanarak hizaya getirmeye çalışan, Türkiye'ye tabiri caizse aba altından sopa gösteren ABD, kurucu değerlerine tezat bir tutum sergilemektedir.

Karikatürün Nadi'nin düşüncelerini yansıttığı söylenebilir. Hatırlanacak olursa Almanya ile devam eden ticari ilişkileri Türkiye için bir milli varlık meselesi olarak gören Nadi de Müttefik Devletlerin baskılarını eleştirmiş hatta hükümetin krom kararından sonra da eleştirilerine devam etmiştir. Zira Nadi'ye göre Türkiye'nin “sağlam durumunun muhafazasında” Türk-Alman ticari ilişkilerinin yani

⁵⁴² “Cordelle Hull'ın Nutku”, **Cumhuriyet**, 11.04.1944, s. 3.

⁵⁴³ Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nin temel ilkeleri için **bkz.** Toktamış Ateş, **Siyasal Tarih**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012, s. 87, 89.

Almanya'nın katkıları yadsınmamalıdır. Bu bağlamda Güler de tıpkı Nadi gibi **tarafsız** ya da her iki tarafla da iyi ilişkiler sürdürmeye gayret etmesi bakımından **dengeli** Türk politikasının revizyonundan yana değildir ve dolayısıyla Müttefik Devletlerin Türkiye'yi hatt-ı hareketinden saptırmaya yönelik çabalarını eleştirmektedir.

Karikatür 11: **Cumhuriyet**, 21.04.1944, s. 6.

Düzanlam: Avrupa Kıtası'nın üzerinde bulunan ve çevresinin büyük bir bölümü alevlerle kaplı olan kalenin içerisindeki Alman askeri, kaleyi müdafaa etmeye çalışmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Alman askeri-Almanya
2. Avrupa Kalesi-Avrupa
3. Kalenin çevresindeki alevler-Balkanlara yapılmakta olan hava akınları ve İngiliz ile Amerikan ordularının İtalya'daki ilerleyişi
4. Oraklı adam-SSCB

5. Oraklı adamın kaleye tırmanmaya çalışması-Doğu Cephesi'ndeki Sovyet ilerleyişi
6. Alman askerin kızgın ifadesi-Alman ordusunun cesareti ve kararlılığı
7. Alman askerin balyozunu sallaması-Alman ordusunun gücünün yerinde olması
8. Arkadaki kalede bulunan İngiliz askeri ve Amerikan bayraklı silindir şapka takmış adam-İngiltere ve ABD
9. İngiliz askerin meşalesi-Avrupa'ya açılacak ikinci cephe
10. Şapkalı adamın elindeki bidon-ikinci cephe için yapılan Amerikan yardımları

Mesaj: Her ne kadar güç durumda bulunsa da, askerlerinin meziyetleri ve ordusunun gücü itibariyle Almanya, savaşın gidişatını etkileyebilme imkânına sahiptir.

21.04.1944 tarihli karikatür savaşın gidişatının değişebilme olasılığına vurgu yapmaktadır. Karikatürde Alman Kalesi, elinde gamalı haçlı balyoz taşıyan bir asker ile temsil edilen Almanya tarafından korunmaktadır. Sol arkada İngiliz Kalesi görülmektedir. Kalede asker olarak temsil edilen İngiltere, elindeki İkinci Cephe meşalesini Alman Kalesi'ne doğru uzatmaktadır. İngiltere'nin yanında yer alan figür ise şapkasından anlaşıldığı üzere ABD'yi temsil etmektedir. ABD, üzerinde “son zafer” yazılı benzin bidonuyla İngiltere'ye yardım etmektedir. Sağ tarafta ise SSCB'yi temsil eden bir başka figür bulunmaktadır. SSCB, elindeki orak yardımıyla Alman Kalesi'ne tırmanmaya çalışmaktadır. Öte yandan kale çevresinin büyük bir bölümünü kaplayan yangın o denli şiddetlidir ki Japonya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan olduğu anlaşılan diğer Mihver Devletleri alevlerden korunmak adına kaleye sığınmaya çalışmaktadırlar.

Karikatür savaşın gidişatını konu almaktadır. Kalenin çevresindeki alevler Müttefik Devletlerin sürdürmekte olduğu taarruz hareketini yansıtmaktadır. Gerçekten de karikatürün yayımlandığı sıralarda Mihver Devletleri oldukça güç durumdadır. Zira İtalya, İngiltere ve ABD tarafından işgal edilmiştir. Doğu'da ise Müttefik hava akınlarıyla desteklenen⁵⁴⁴ Sovyet ilerlemesi devam etmektedir.

⁵⁴⁴ “Balkanlara hava akınları arttırılacak”, **Cumhuriyet**, 11.04.1944, s. 1, 3.; “Peşteye iki ağır hava akını”, **Cumhuriyet**, 14.04.1944, s. 1, 3.; “Hava Akınları”, **Akşam**, 18.04.1944, s. 1.; “Hava istilası”, **Cumhuriyet**, 25.04.1944, s. 1, 3.

Bunlarla birlikte Almanya, Avrupa'ya açılacak İkinci Cephe tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ancak karikatüre bakıldığında kaleyi koruyan Alman askerinin olumsuzluklara tüm gücüyle göğüs gerdiği ve kaleye yapılan taarruz karşısında aciz bir durumda olmadığı görülmektedir. Öyle ki öfkesi ve hırsı yüzünden okunan SSCB karşısında Almanya, elindeki balyozu korkusuzca ve kararlılıkla düşmanına indirmek üzeredir. Yani Güler Almanya'nın güç bir durumda olduğunu kabul etmekle birlikte yenilgisini kesin görmemektedir.

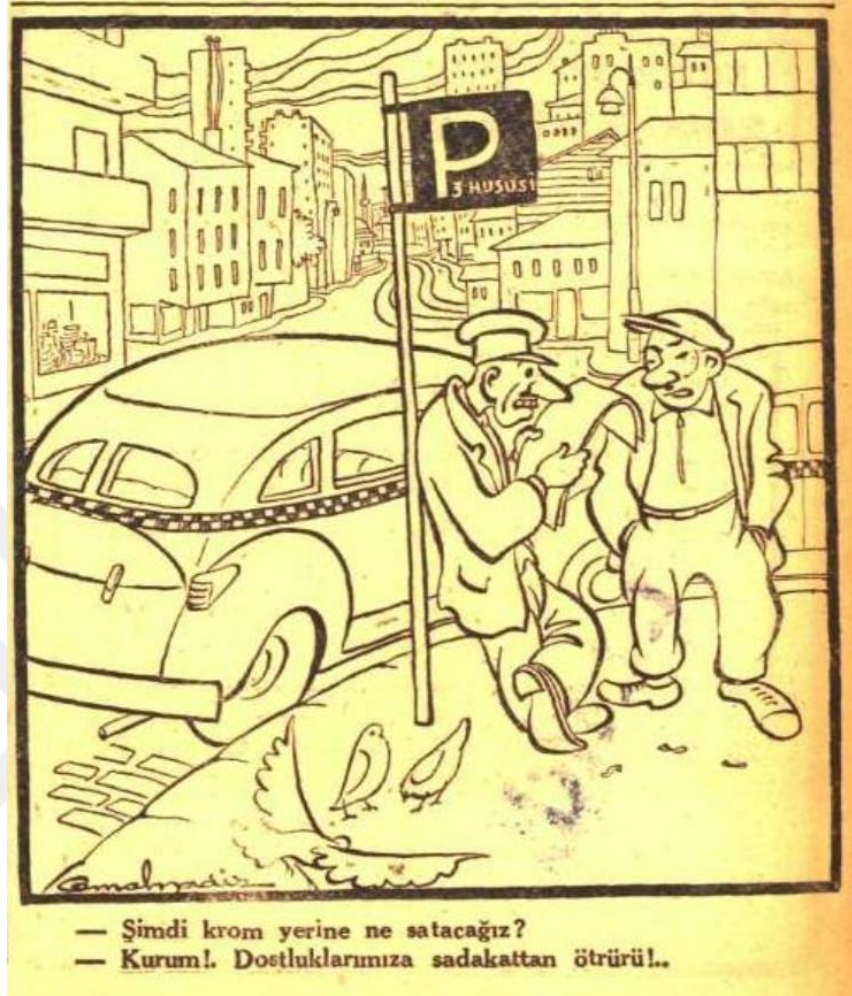
Dikkat edilirse karikatür Nadi'nin savaşa dair temkinli tutumunun bir yansıması gibidir. Örneğin Nadi karikatürün yayımlandığı dönemdeki makalelerinde Almanya'nın savaşın gidişatını değiştirebilme ihtimaline vurgu yapmaktadır. Nadi'ye göre savaşın kilit noktası İkinci Cephe olacaktır. Bu bağlamda Anglosaksonlar İkinci Cephe'yi açmayı başardıkları takdirde savaşı Müttefik Devletler kazanacak, başaramadıkları takdirde ise Almanya için savaşta yeni bir sayfa açma ihtimali doğacaktır.⁵⁴⁵ Nadi ikinci ihtimalin gerçekleşme olasılığını birinci ihtimalin gerçekleşme olasılığıyla eşit görmektedir.⁵⁴⁶

Dolayısıyla Güler ile Nadi arasındaki hemfikir olma durumu bir kez daha kendini göstermektedir. Nadi'nin Almanya'nın gücüne saygı duyduğu açıktır. Öyle ki ikinci ihtimal üzerinde dururken Almanya'nın “bazı gizli silâhları” kullanma ihtimalinden bahsetmekte ve Alman askerini “yurd müdafaası bahis mevzuu olunca, zaten mükemmel bir asker olan Alman erkeğinin, daha da iyi dövüşebileceğini unutmamalıdır” şeklinde övmektedir.⁵⁴⁷ Karikatürde de benzer şekilde Alman askerinin azmi, kararlılığı, gücü ve mücadelesi ön plana çıkartılmakta; bu çerçevede savaşın henüz neticelenmediği, Almanya'nın savaşın gidişatını değiştirebileceği vurgulanmaktadır.

⁵⁴⁵ Nadir Nadi, “Önümüzdeki Hareketler Üzerine Faraziyeler”, **Cumhuriyet**, 26.04.1944, s. 1.

⁵⁴⁶ Nadir Nadi, “Hangisi Daha Muhtemel?”, **Cumhuriyet**, 28.04.1944, s. 1, 3.

⁵⁴⁷ a.e.

Karikatür 12: **Cumhuriyet**, 24.04.1944, s. 1.

Düzanlam: Sokakta iki adam krom ihracatını durdurma kararı sonrası Türkiye'nin Almanya'ya ne satacağını tartışmaktadırlar.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Dostluklara sadakatten ötürü kurum satmak- Türkiye'nin kendisi için bir millî varlık meselesi olan krom ihracatını durdurarak İngiltere'ye duyduğu sadakati kanıtlaması yüce bir davranıştır
2. Krom yerine kurum satmak-Türkiye'nin millî varlığı açısından kendisine gerekli olan malları ithal edebilmek için bu mallara karşılık ihraç edeceği değerli bir malının kalmaması

Mesaj: İngiltere'nin krom meselesi hakkında Türkiye'ye uyguladığı baskı yanlış olmakla birlikte, Türkiye'nin dostuna sadakatini ispatlamak için krom ihracatını durdurarak millî çıkarlarını geri plana atması takdire şayan bir davranıştır.

24.04.1944 tarihli karikatür İngiltere'yi krom meselesine bağlı olarak eleştirmektedir. Karikatürde iki adam Türkiye'nin Almanya'ya krom ihracatını durdurma kararı üzerine konuşmaktadırlar. Bu bağlamda elinde gazete tutan adam diğer adama “Şimdi krom yerine ne satacağız?” sorusunu yöneltmekte, diğer adam ise “Kurum!. Dostluklarımıza sadakattan ötrürü!”⁵⁴⁸ cevabını vermektedir. Yani Güler krom ihracatını durdurma kararıyla Türkiye'nin İngiltere'ye duyduğu sadakati kanıtlamak uğruna büyük bir fedakârlıkta bulunduğu; dolayısıyla İngiliz dostluğuna verdiği kıymete dikkat çekmektedir.

Güler'in karikatüründe övgüyle yerginin iç içe olduğunu belirtmek mümkündür. Güler Türkiye'nin İngiliz dostluğuna sadakatini övmekte, bununla birlikte krom jestinin bedelinin oldukça ağır olduğuna vurgu yapmaktadır. Zira Türkiye krom karşılığında Almanya'dan tıbbi malzeme ve ilaç gibi kendisi için hayati öneme sahip birtakım mamul maddeler ihraç etmektedir. Bu noktada Güler Türkiye'nin söz konusu ürünleri temin edebilmek için Almanya'ya ihraç edecek değerli bir malının kalmadığının altını çizmekte ve İngiltere'yi anlayışsızlığından dolayı üstü kapalı bir şekilde eleştirmektedir.

Karikatür Nadi'nin krom kararı üzerine kaleme aldığı makalesinin bir yansıması gibidir. Nadi makalesinde bir yandan kararı Türkiye'nin İngiliz dostluğuna sadakatinin “açık bir delili” olarak yorumlarken diğer taraftan Almanya ile krom üzerinden yapılan ticaretin millî varlığın devamı için bir zorunluluk olduğunu, bir başka deyişle hayati öneme sahip bazı mamul maddelerin İngiltere'den temin edilemediği için tek seçeneğin Almanya olduğunu, belirterek İngiltere'nin vurduymaz bir yaklaşım sergilediğini ve talebinin yersiz olduğunu açıkça ifade etmektedir.⁵⁴⁹ Bu bağlamda Güler Nadi'ye paralel şekilde Türkiye'nin İngiltere'ye olan bağlılığını överken aynı zamanda İngiltere'yi eleştirmekten de geri

⁵⁴⁸ Kurum satmak: böbürlenmek, büyülenmek.

⁵⁴⁹ Nadi, **a.g.m.**

kalmamaktadır. Zira Güler’e göre Almanya ile ticaret yapmak, Türkiye için bir “millî varlık” meselesidir.

Karikatür 13: **Cumhuriyet**, 06.05.1944, s. 1.

Düzanlam: Aynı aşk uğruna dövüşmüş olan bir asker ile Viktoryen giyim tarzına sahip bir adam, aşık oldukları zafer meleğinin kalbini kazanmaya çalışmaktadırlar.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Viktoryen giyim tarzına sahip adam-İngiltere
2. Asker-Almanya
3. Zafer meleği-zafer
4. Tarafların eşit şekilde hırpalanmış olmaları-İngiltere ile Almanya arasındaki savaşın netice vermekten uzak olması
5. Zafer meleğinin tarafların ağlanacak haline gülmesi-savaşın iki tarafı da aciz hale getirmesi

Mesaj: İngiltere ile Almanya arasındaki savaşın sonunda kazanan olmayacak, savaşı iki taraf da kaybedecektir. Dolayısıyla taraflar için en makul seçenek uzlaşılı barışılı yapmaktır.

06.05.1944 tarihli karikatür, İngiltere ile Almanya arasındaki savaşın uzlaşmayla noktalanması gerektiğini vurgulamaktadır. Sol taraftaki figür Viktoryen giyim tarzı itibariyle⁵⁵⁰ İngiltere'yi, sağdaki figür Almanya'yı, ortada bulunan melek figürü ise Roma mitolojisinde yer alan zafer tanrıçası Victoria'yı temsil etmektedir. Bu bağlamda aynı aşk uğruna dövüşen ve birbirlerini **eşit derecede hırpalamış** iki adam olarak gösterilen muhripler boşluğa bakarak gülen Victoria'dan hangi tarafa güldüğünü, yani hangi tarafı seçtiğini öğrenmeye çalışmaktadırlar. Victoria ise herhangi bir tarafı seçtiği için değil, her iki tarafı da zavallı bulduğu için güldüğünü ifade ederek duruma açıklık getirmektedir.

Karikatürün mesajı irdelendiğinde Güler de tıpkı Nadi gibi İngiltere ile Almanya arasındaki savaşta kazananın olamayacağını düşünmektedir. Bir başka deyişle Güler'e göre savaştan hangi taraf galip çıkarsa çıksın, yenilen taraf kadar "ağlanacak halde" olacaktır. Bu bakımdan Güler'in karikatüründe vermek istediği mesajı Nadi'nin aşağıdaki ifadelerinde görebilmek mümkündür:

"... Eski zaman masallarındaki peri kızı çıkagelse de şu anda harbi durdururse, acaba yeryüzünde sevinmiyen bir kimse kalır mıydı?

Daha açık konuşmak için sorguyu baştan ifade edeyim: Bugün kinsiz, intikamsız bir anlaşma sulhuna varılsa, bundan fayda görmiyen bir millet olabilir mi?

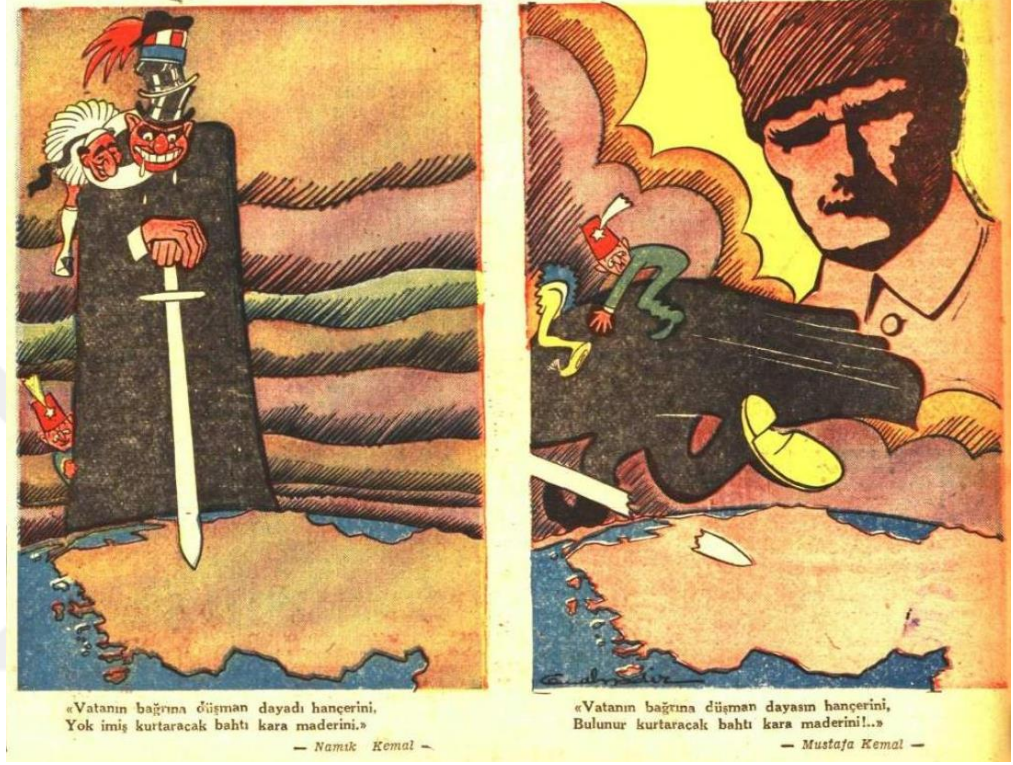
Almanya kendi takatini aşan gayretler harcamış, istediğini silâh gücile elde edememiştir. İtalya, yanlış hesablara kapılmış, işi ters yürümüştür. Fransa, kendini koyuverdiği için ipin ucunu kaçırmış, mahvolmuştur. Öteki küçük Avrupa milletleri, büyüklerin hırsına ve hatalarına kurban gitmişlerdir. İngiltere, 1918 de intikamcılık ruhuna engel olamadığı için, geçen harbde o kadar fedakârlık pahasına elde ettiği neticeyi, yirmi beş yıl gibi kısa bir müddet içinde yenibaştan ve toptan tehlikeye koydu ve bu sefer çok daha ağır fedakârlıkları sineye çekmek zorunda kaldı; harb bitmedikçe daha da çekecek!"⁵⁵¹

Nitekim karikatürde savaşın gerek İngiltere'yi gerekse Almanya'yı **hırpalamaktan** başka bir neticeye yol açmadığı vurgulanarak aslında taraflar, kazananı olmayacak bu savaşı bir an evvel sonlandırmaya davet edilmektedirler.

⁵⁵⁰ Bununla birlikte Güler figürü oluştururken Churchill'den ilham almış olabilir. Zira Churchill sıklıkla bu tarza uygun olarak giyiniyordu. **bkz.** Michael Paterson, **Winston Churchill: Personal accounts of the great leader at war**, David & Charles, 2005, s. 20.

⁵⁵¹ Nadir Nadi, "İntikamsız Bir Anlaşma Sulhu", **Cumhuriyet**, 26.06.1944, s. 1, 3.

Burada Güler'in uzlaşma barışını arzuladığı açıktır. Yani Güler de tıpkı Nadi gibi tarafların birbirlerini **tüketmemelerinden** yana bir tutum sergilemekte ve bir anlamda en mantıklı seçeneğin uzlaşma barışı olduğunu ima etmektedir.

Karikatür 14: **Cumhuriyet**, 19.05.1944, s. 1.

Düzanlam: Sol tarafta arkasında bir Evzon askeri⁵⁵² ve fesli bir adam bulunan, çeşitli şapkaları üst üste takmış, siyah giyimli, ağzından salyalar akan ve suratı kıpkırmızı bir adam elindeki kılıcı Türkiye'ye dayamıştır. Sağ tarafta ise Atatürk'ün belirmesiyle kılıcı kırılan adam, Evzon askerini ve fesli adamı sırtına yüklemiş ve kaçmaktadır.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Siyah giyimli adam-İtilaf Devletleri
2. Evzon askeri-Yunanistan
3. Fesli adam-Osmanlı Devleti

⁵⁵² Evzon: "Fustanella" ismi verilen bir çeşit etekli giysileriyle ve ayakkabılarındaki tüylerle belirgin, Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'nin askerî birimi.

4. Siyah giyimli adamın ağzından akan salyalar ve Türkiye'ye dayadığı kılıç-İtilaf Devletlerinin Türk topraklarını işgal etmek istemeleri
5. Bulutların ardından beliren Atatürk-Atatürk'ün Samsun'a çıkışı
6. Siyah giyimli adamın kılıcının kırılması ve kaçı-Şi Millî Mücadele'nin başarıya ulaşması
7. "Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini / Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini"-Atatürk Millî Mücadele'yi başlatana kadar İtilaf Devletlerinin Türk topraklarını işgalinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktaydı
8. "Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini"- Durum Türk milleti için oldukça umutsuzken Atatürk çıkageldi ve Atatürk'ün önderliğinde birleşen Türk milleti İtilaf Devletlerini yenilgiye uğrattı

Mesaj: Türkiye'ye Almanya ile ekonomik ilişkilerini sonlandırması hususunda müttefiklik kozunu kullanarak baskı uygulayan İngiltere, tıpkı yirmi beş sene önce olduğu gibi bugün de Türk millî menfaatlerine aykırı davranmaktadır; ancak Türkiye'nin kendisini müdafaa etmesi için ne İngiltere'nin ne de ABD'nin müttefikliğine ihtiyacı vardır.

19.05.1944 tarihli karikatürde Atatürk'ün Samsun'a çıkışı anılmaktadır. Karikatür iki kısımdan oluşmaktadır. Sol tarafta 19 Mayıs 1919 öncesi, sağ tarafta ise 19 Mayıs 1919 sonrası ele alınmaktadır. Bu bağlamda çeşitli şapkaları üst üste takmış, siyah giyimli, ağzından salyalar akan ve suratı kıpkırmızı adam İtilaf Devletlerini temsil etmektedir. İtilaf Devletlerine Yunanistan ve Osmanlı Devleti eşlik etmektedir. Güler burada Namık Kemal'in Vatan Mersiyesi'nden alıntılıdığı "Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini / Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini" dizeleriyle durumun umutsuzluğuna dikkat çekmektedir. Ancak söz konusu umutsuz durum, Atatürk'ün ortaya çıkışıyla yok olmuş, Türk milleti **düşmanın** kılıcını kırarak bağımsızlık davasından alınının akıyla çıkmıştır. Güler burada ise Kemal'in dizelerinin Milli Mücadele dönemi sırasında Atatürk tarafından değiştirilerek okunan halini okuyucuyla paylaşmaktadır: "Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini."

Karikatür sadece 19 Mayıs'ı anmak maksadıyla yayımlanmamıştır. Karikatürün yayımlandığı dönemde, daha önce Almanya'ya yaptığı krom ihracatını durdurma konusunda Türkiye'ye baskı uygulayan müttefik İngiltere bu kez Türkiye'den Almanya ile olan tüm ticari ilişkilerini durdurmasını talep etmektedir. Karikatürün de buna yönelik bir tepki niteliği taşıdığını belirtmek mümkündür. Zira Güler İngiltere'nin ve ABD'nin, Türkiye'nin geçmişteki **düşmanları** olduğunu hatırlatmakta ve dahası “Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini” dizeleriyle de olası bir tehlikeye karşı Türk milletinin ne İngiltere'ye ne de ABD'ye bel bağladığını, topraklarına bir saldırı gerçekleştiği takdirde elbet bu saldırıyı hiçbir yardıma muhtaç olmaksızın bertaraf edeceğini ima etmektedir.

Karikatürün yayımlandığı dönemde Nadi'nin tıpkı krom ihracatı hadisesinde olduğu gibi bu hadise karşısında da Müttefik Devletlere karşı tavır aldığı görülmektedir. Hatırlanacağı üzere krom ihracatının durdurulmasından sonra bile İngiltere ve ABD'yi üstü kapalı bir şekilde yermeyi sürdüren Nadi İngiltere'nin Türkiye'den Almanya ile ticari ilişkilerini tamamen kesmesini istemesi karşısında tepkisini “her maddenin ihracını böylece keseceğimizi sanmak yanlıştır” şeklinde ifade etmektedir.⁵⁵³

Güler'in tepkisini Nadi'nin görüşleri ışığında yorumlamak mümkündür. Nadi Almanya'yı bir realite olarak kabul ettiği dönem boyunca (1940-1944) Türk-Alman ekonomik ilişkilerinin önemine vurgu yapmıştır. Güler'in de böyle düşündüğüne şüphe yoktur. Zira Güler Türkiye'nin millî menfaatlerini hiçe saymalarından dolayı İngiltere'nin ve ABD'nin unutulmuş **anıları** canlandırdıklarına vurgu yapmakta İngiltere'ye ve ABD'ye açıkça rest çekmektedir.

⁵⁵³ Nadir Nadi, “İşte Bu Olamaz”, **Cumhuriyet**, 14.05.1944, s. 3.

Karikatür 15: **Cumhuriyet**, 13.07.1944, s. 1.

Düzanlam: Merkezde bulunan iki asker bir yandan tekmelerle birbirlerine, diğer yandan devasa kollarıyla birbirlerinin arkasında bulunan yaşlı, kadın ve çocuklardan oluşan topluluklara zarar vermektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Askerler-muharip devletler
2. Yaşlı, kadın ve çocuklardan oluşan topluluklar-siviller
3. Tekmeler-cephe savaşları
4. Askerlerin devasa kolları-Muharip Devletlerin teknolojiden etkin bir biçimde yararlanmaları
5. Toplulukların başına inmiş yumruklar-muharip devletlerin teknolojiden etkin bir biçimde yararlanmaları nedeniyle cephe ile cephe gerisi ayrımının silikleşerek savaştan sivillerin de etkilenmesi
6. “Medenî dünyada harb tekniği!..”-sivillere zarar vermeleri bağlamında muharip devletlerin barbarlığı

Mesaj: Teknolojiyi kullanarak masum sivilleri katletmekte mahzur görmeyen tarafların, insaniyetsizlik bakımından birbirlerinden aşağı kalır yanları yoktur.

Savaşın siviller üzerindeki zararlarını konu alan 13.07.1944 tarihli karikatürde taraflar savaşı sınırsızca vermeleri nedeniyle eleştirilmektedir. Karikatür dört unsurdan meydana gelmektedir. Merkezde nitelik, dolayısıyla güç, olarak birbirine denk iki asker dövüşmektedir. Sol ve sağ tarafta ise askerlerin arkasında bulunan ve kadın, yaşlı ve çocuklardan oluştuğu anlaşılan topluluklar bulunmaktadır. Askerler hem birbirlerine hem de abartılı biçimdeki büyük kollarıyla topluluklara zarar vermektedirler.

Karikatürde askerler Mihver ve Müttefik devletlerin askeri gücünü, topluluklar ise tarafların sivil vatandaşlarını temsil etmektedir. Bu bağlamda Güler cephedeki insanlar kadar sivil halkın da savaştan etkilendiğine vurgu yapmaktadır. Hobsbawn'a göre bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, İkinci Dünya Savaşı "topyekûn savaş" olma özelliğine sahiptir.⁵⁵⁴ İkinci olarak savaşta teknolojinin son derece etkin bir biçimde kullanılması asker/sivil ayrımını ortadan kaldırmıştır. Hobsbawn'ın tabiriyle "teknoloji, kurbanlarını görünmez hale getirdi."⁵⁵⁵ Karikatür de bu nedenlere bağlı olarak muhariplerin acımasızlığına dikkat çekilmektedir.

Güler karikatüründe Nadi'ye paralel olarak savaşın insaniyetsizliğine dikkat çekmekte ve "teknolojinin" yardımıyla "topyekûn" katliamlar yapmakta olan muharip devletleri eleştirmektedir. Daha önce belirtildiği üzere Nadi de teknolojiden sonuna kadar "faydalanarak" yaşlı, kadın ve çocuk ayırt etmeksizin sivil halkı katlettikleri gerekçesiyle muharip devletleri hedef almıştır. Nadi'ye göre savaş teknolojisindeki ilerlemeler muharip devletleri umulduğu gibi daha "insaniyetperver" yapmak yerine, daha "kinici ve intikamcı" yapmıştır.⁵⁵⁶ Bu bağlamda Nadi'ye göre insaniyetsizlik bakımından taraflardan birinin diğerinden farkı bulunmamaktadır ve hâlihazırda Dünya'nın bir kan gölü haline gelmesi, tarafların ortak kabahatidir. Nitekim Güler'in karikatürünü Nadi'nin düşüncelerinin bir yansıması olarak yorumlamak mümkündür.

⁵⁵⁴ Hobsbawn, **a.g.e.**, s. 65.

⁵⁵⁵ **a.e.**, s. 66.

⁵⁵⁶ Nadi, **a.g.m.**, s. 1.

Karikatür 16: **Cumhuriyet**, 24.09.1944, s. 1.

Düzanlam: Cüsselerine göre oldukça büyük çuvallar taşıyan üç cüce, burunlarına pislemekte olan bir karganın peşinden gitmektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Karga-Dünya'yı felakete sürükleyen Almanya
2. Soldan sağa cüceler-Romanya, Finlandiya ve Bulgaristan
3. Çuvallar-Romanya'ya, Finlandiya'ya ve Bulgaristan'a dayatılan mütareke şartları
4. Çuvalların büyüklüğü-Mütareke şartlarının ağır olması
5. "Biz kılavuzumuzu karga sanmıştık.. Meğer karga imiş!.." - Romanya, Finlandiya ve Bulgaristan, Almanya'nın yanlış politikasına destek vermiş olmalarından ötürü hâlihazırda oldukça büyük meselelerle yüzleşmektedirler.

Mesaj: Almanya Avrupa'ya hâkim olma hırsıyla Dünya'yı felâkete sürüklemiştir; bu bağlamda Almanya'nın yanlış politikasına destek vermiş olan Romanya'ya, Finlandiya'ya ve Bulgaristan'a dayatılan mütareke şartları, Almanya'nın suçuna ortak olmalarının bir sonucudur.

24.09.1944 tarihli karikatürde Almanya'ya karşı oldukça eleştirel bir tutum sergilenmektedir. Karga figürü Almanya'yı, Almanya'nın izinde ilerlemeye çalışan üç figür ise sırasıyla Romanya'yı, Finlandiya'yı ve Bulgaristan'ı temsil etmektedir. Figürlerin cüsselerine oranla oldukça ağır olan “mütareke” yükleriyle güç bela ayakta durdukları görülmektedir. Güler'in de belirttiği gibi Mihver Devletlerinin durumu akıllara “kılavuzu karga olanın burnu pislikten kalkmaz” atasözünü⁵⁵⁷ getirmektedir. Yani, **yanlış politika** izleyen Almanya'nın peşine takılarak savaşa dâhil olan üç devlet, şimdi başından büyük işlere girişmelerinin bedelini misliyle ödemektedirler.

Burada dikkat çeken nokta Güler'in **kartal Almanya** algısının **karga Almanya** algısına dönüşümüdür. Kartal hâkimiyet, cesaret, güç, görkem, zafer, ölümsüzlük gibi kavramlarla özdeşleşmişken,⁵⁵⁸ karga nankör, çirkin, pis, baş belası, korkak olarak nitelendirilen bir kuştur.⁵⁵⁹ Yani karikatürlerde şimdiye kadar görülen pozitif Almanya imajı⁵⁶⁰, Alman yenilgisinin kesinleştiği ve Türk-Alman ilişkilerinin koptuğu dönemde yerini negatif Almanya imajına bırakmıştır.

Söz konusu dönüşümü Nadi'de de görebilmek mümkündür. Hatırlanacağı üzere Nadi üçüncü dönemde Almanya'nın **gücünden**⁵⁶¹ ve Avrupa'daki **hâkimiyetinden** etkilenerek onu bir realite olarak kabullenmiştir. Bir başka deyişle kartal metaforu, Nadi'nin üçüncü dönem Almanya algısını tam anlamıyla yansıtmaktadır. Nadi dördüncü dönem boyunca ise Almanya'ya karşı oldukça eleştirel bir yaklaşım sergilemiştir. Nadi'ye göre Almanya “fena maksadlı” bir devlet olarak diğer Mihver Devletleriyle birlikte Dünya'nın felakete sürüklenmesinin

⁵⁵⁷ “Kötü kimsenin arkasına düşen kişinin başı dertten kurtulmaz” anlamında kullanılan bir söz. **bkz.** <http://www.tdk.gov.tr>

⁵⁵⁸ Prof. Dr. L. Sami Akalın, **Türk Folklorunda Kuşlar**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1993, s. 98.

⁵⁵⁹ **a.e.**, s. 47-48, 58.

⁵⁶⁰ **bkz.** 5, 8 ve 11 numaralı karikatürler.

⁵⁶¹ Öyle ki Nadi Temmuz 1944'ün sonlarına kadar Almanya'nın savaşın gidişatını değiştirebilmesini ya da en azından vatan topraklarını düşmandan koruyabilmesini mümkün görmüştür.

sorumlusudur. Bu bağlamda karga metaforu Nadi'nin dördüncü dönemdeki Almanya algısını pekâlâ karşılamaktadır. Nitekim Nadi'deki söz konusu dönüşümü Güler'in karikatürleri üzerinden de görebilmek mümkündür.

Karikatür 17: **Cumhuriyet**, 26.10.1944, s. 4.

Düzananlam: Surlarla çevrili Ege sınırına konuşlanmış Türk askeri, bir elinde meşale diğer elinde kanlı kılıç taşıyan Alman askerinin kaçışını izlemekte, bu sırada Churchill'i andıran İngiliz bayraklı silindir şapka takmış bir adam, elindeki Trident⁵⁶² ile Evzon askerinin sırtındaki çuvala On İki Ada'yı yüklemektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Türk askeri-Türkiye
2. Alman askeri-Almanya
3. Türk askerinin Alman askerini gözetlemesi-Türkiye'nin savaş boyunca İngiliz çıkarlarını kollaması

⁵⁶² Trident, Yunan mitolojisindeki deniz tanrısı Poseidon'un silahıdır.

4. Ege sınırındaki surlar ve Boğazlar üzerinde bulunan Türk bayraklı kilit-Türkiye'nin savaş boyunca hiçbir zaman Alman çıkarlarına alet olmaması
5. Churchill'i andıran adam-İngiltere
6. Trident-İngiltere'nin denizlerdeki hâkimiyeti
7. Evzon askeri-Yunanistan
8. Churchill'i andıran adamın elindeki Trident ile Evzon askerinin sırtındaki çuvala On İki Ada'yı yüklemesi-İngiltere'nin On İki Ada'yı Yunanistan'a vermesi
9. Alman askerinin tuttuğu meşale ve kanlı kılıç-Savaşa bağlı olarak Dünya'nın uğradığı zararın, insanların yaşadıkları acıların sorumlusunun Almanya olması
10. Alman askerinin kaçıışı ve "Egede Temizlik!.." başlığı-Ege'nin "fena maksadlı" Almanya'dan kurtarılması

Mesaj: Türkiye savaş boyunca hiçbir zaman Dünya'yı felakete sürükleyen Almanya'nın çıkarlarına alet olmamış, aksine 1939'da imzaladığı ittifak anlaşması gereğince tarafsız kalarak müttefiki İngiltere'nin çıkarlarını kollamıştır.

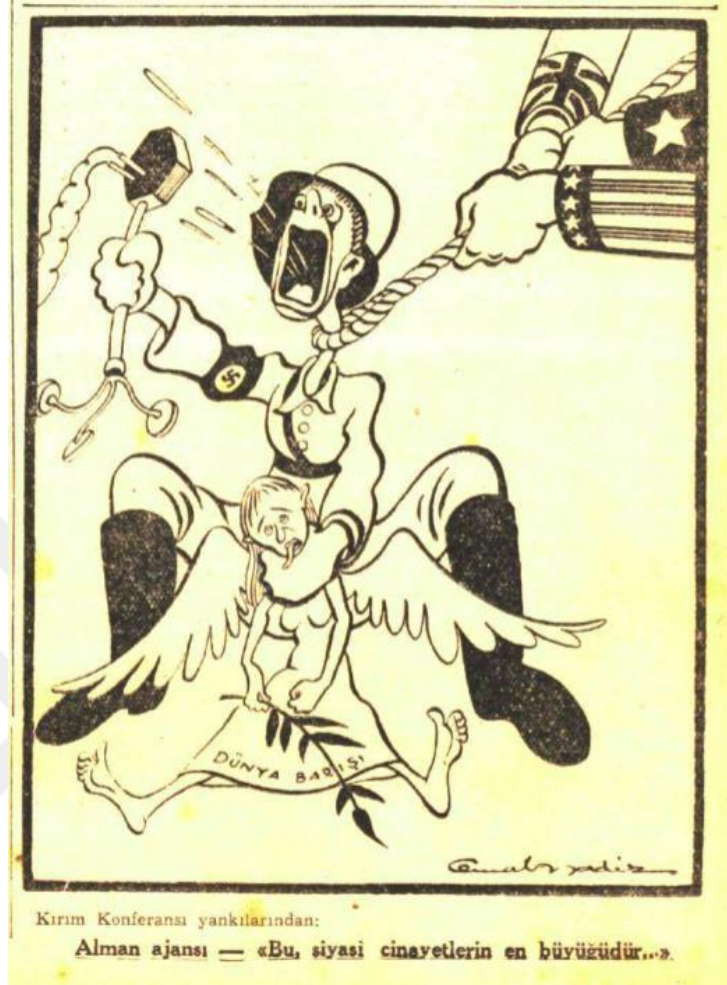
26.10.1944 tarihli karikatürde Türk-İngiliz müttefikliği vurgulanmaktadır. Karikatür On İki Ada'nın Alman işgalinden kurtulmasını konu almaktadır. İngiltere'yi temsil eden figür adaları Yunanistan'ı temsil eden figürün sırtındaki çuvala yüklemekte, Almanya'yı temsil eden figür ise arkasına bakmadan kaçmaktadır. Bu noktada Güler'in Almanya algısı Nadi'nin dördüncü dönemdeki Almanya algısıyla örtüşmektedir. Zira figürün elinde tuttuğu meşale ve kılıçtan anlaşılacağı üzere Güler Almanya'yı ölüm saçan bir devlet olarak görmektedir. "Egede Temizlik" başlığıyla da Ege'nin, huzur bozan bu devletten kurtarılması ima edilmektedir.

Karikatürü daha da anlamlı hale getiren husus, Güler'in karikatüründe bir kez daha Nadi'ye paralel olarak Türk-İngiliz müttefikliğine dikkat çekmesidir. Karikatürde Türk askerinin gözü Almanya'nın üzerindedir, Ege sınırı boydan boya surla örülüdür ve boğazlar kilitlidir. Burada Güler Türkiye'nin İngiltere ile imzaladığı ittifak anlaşmasına sadık kalarak tarafsızlığından ödün vermediği

vurgulamaktadır. Bir başka deyişle karikatürün mesajını şöyle yorumlamak mümkündür: İngiltere hâlihazırda Almanya'yı yeniyorsa bunda Türkiye'nin müttefikine duyduğu sadakatin payı büyüktür; zira Türkiye hiçbir zaman Almanya'nın çıkarlarına alet olmayarak savaşın Ege'nin ötesine sarkmasına engel olmuş ve böylece müttefikinin işini kolaylaştırmıştır.

Bu bağlamda Güler ile Nadi'nin görüşleri bir kez daha kesişmektedir. Nadi de dördüncü dönemde Türkiye'nin müttefikine bulunduğu hizmetlere “koskoca bir Yakınşark bölgesinin beş yıl müddetle bütün istilâ tehlikelerini atlatarak devamlı bir barış ve emniyet havası içerisinde yaşaması, Cumhuriyet hükûmetinin 19 birinciteşrin 1939 da Krallık hükûmetile birlikte imzaladığı ittifak muahedesine karşı gösterdiği bağlılığın bir eseridir” şeklinde dikkat çekmektedir.⁵⁶³ Dolayısıyla karikatür Nadi'yi, hem Almanya'yı kötülemesi hem de Türk-İngiliz müttefikliğini vurgulaması bakımından bire bir olarak yansıtmaktadır.

⁵⁶³ Nadi, **a.g.m.**

Karikatür 18: **Cumhuriyet**, 16.02.1945, s. 1.

Düzanlam: Kollarında İngiliz bayrağı, Amerikan bayrağı ve beş köşeli yıldız bulunan üç adam, bir yandan meleği boğazlayan diğer yandan ise Kırım Konferansı'nı eleştiren Alman askerini, askerin boğazına geçirdikleri halatla ortaklaşa bir şekilde idam etmektedirler.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Kollarında İngiliz bayrağı, Amerikan bayrağı ve beş köşeli yıldız bulunan üç adam-İngiltere, ABD ve SSCB
2. Alman askeri-Almanya
3. Melek-Dünya barışı
4. Alman askerinin meleği boğazlaması-Dünya barışının bozulması hususunda suçlunun Almanya olması

5. Alman askerinin idam edilmesi-Müttefik Devletlerin Dünya'yı Almanya'dan kurtararak barışı tekrar tesis etmeleri

Mesaj: Müttefik Devletler Dünya barışını bozan Almanya'yı gereken şekilde cezalandırarak barışı yeniden tesis edeceklerdir.

16.02.1945 tarihli karikatür Yalta Konferansı'nı konu almaktadır. Konferansta Müttefik Devletlerce alınan kararlardan bazıları şu şekildedir; (1) Almanya işgal edilecek, (2) Alman militarizmi ve nasyonal sosyalizm yok edilecek, (3) Alman sanayii imha edilecek, (4) Alman savaş suçluları cezalandırılacak ve (5) Almanya işgal ettiği devletlerde meydana gelen zararları karşılayacak.⁵⁶⁴ Almanya Haberler Ajansı ise konferans üzerine “Bu, siyasi cinayetlerin en büyüğüdür ve eski Versailles’i kat kat aşmıştır” yorumunda bulunmuştur.⁵⁶⁵ Güler de Almanya'yı bu yorum üzerinden eleştirmektedir.

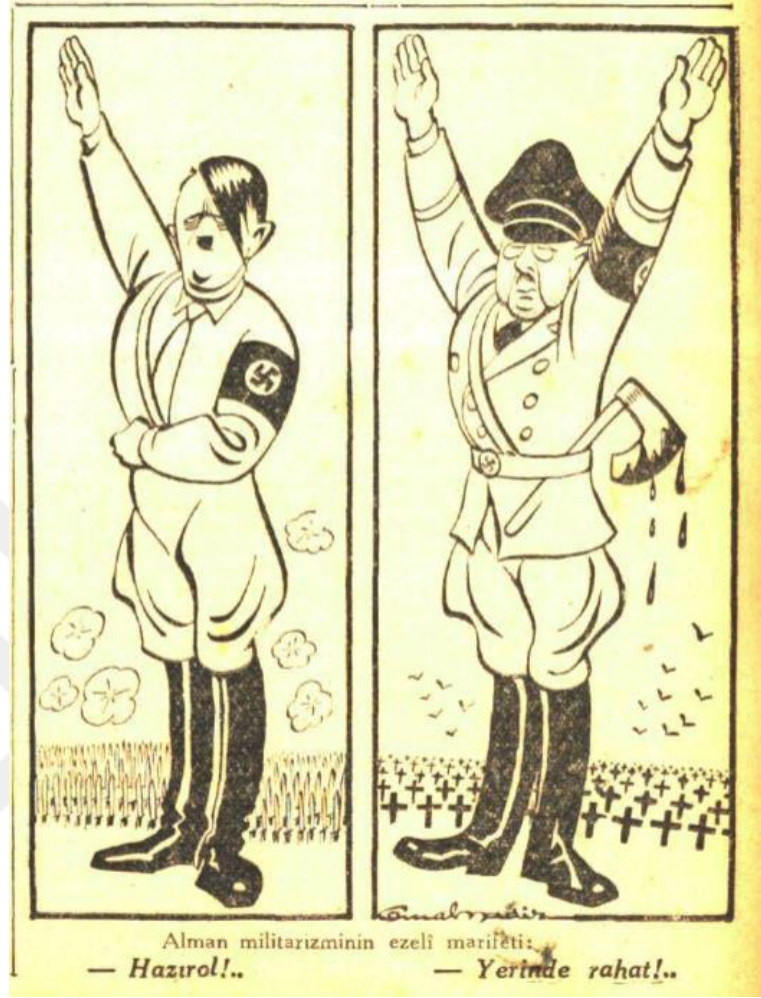
Karikatürde Almanya'yı temsil eden asker figürü bir yandan “dünya barışı”nı temsil eden melek figürünü boğmakta, diğer yandan Müttefik Devletlerin meleği kurtarma girişimi “cinayet” olarak nitelemektedir. Yani Güler’e göre asıl katil, Dünya barışını bozarak altı yıl boyunca milyonlarca insanın ölümüne neden olan Almanya’dır. Müttefik Devletler ise Dünya'yı bu **katilden** temizlemek üzere gerekeni yapmaktadırlar.

Karikatür Nadi'nin dördüncü dönem Müttefik ve Mihver algılarını tam anlamıyla yansıtmaktadır. Zira Nadi bu dönemde Müttefik Devletleri “iyi niyetli”, Mihver Devletlerini ise “fena maksadlı” olarak nitelemektedir. Bu bağlamda Güler'in karikatüründe Guido Reni'nin “Şeytanı Yenen Başmelek Mikail” adlı yapıtından⁵⁶⁶ esinlenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Yapıtta Mikail zincire vurduğu Şeytan'a kılıcıyla son darbeyi indirmek üzeredir. Bir başka deyişle Güler, tıpkı Nadi'nin dördüncü dönemde belirttiği gibi, Müttefik Devletlerin Almanya'ya karşı girişmiş oldukları mücadeleyi “iyinin kötüyeye karşı mücadelesi” olarak algılamaktadır.

⁵⁶⁴ “Kararların Hulâsası”, **Cumhuriyet**, 13.02.1945, s. 1.

⁵⁶⁵ “Üçlerin Kararları Büyük Sevinç Uyandırdı”, **Cumhuriyet**, 14.02.1945, s. 3.

⁵⁶⁶ Yapıt Vahiy’de anlatılan Mikail ile Şeytan’ın savaşını konu almaktadır: “Gökte savaş oldu. Mikail’le melekleri ejderhayla savaştılar. Ejderha kendi melekleriyle birlikte karşı koydu, ama gücü yetmedi. Bu yüzden gökteki yerlerini yitirdiler. Büyük ejderha -İblis ya da şeytan denen, bütün dünyayı saptıran o eski yılan- melekleriyle birlikte yeryüzüne atıldı.” **bkz.** Vahiy xii. 7-9.

Karikatür 19: **Cumhuriyet**, 01.05.1945, s. 1.

Düzanlam: Sol tarafta bir kılıç deryasının önünde duran Hitler “hazır ol”, sağ tarafta bir mezarlığın önünde duran ve belinde kanlı bir balta bulunan Himmler ise “yerinde rahat” emri vermektedir.

Yananlamlayıcı-Gösterilen:

1. Hitler ve Himmler-Nazi rejiminin militarist politikası
2. Kılıç deryası-Savaşın başlangıcında Wehrmacht
3. Mezarlık-Savaş sonunda Nazi rejiminin militarist politikası yüzünden yok olan Alman milleti
4. Kanlı balta-Nazi rejiminin savaş boyunca yaptığı katliamlar
5. “Alman militarizminin ezeli marifeti”-Alman militarizminin iki dünya savaşına neden olarak gerek Alman milletini gerekse insanlığı iki kez felakete sürüklemesi

Mesaj: Benimsediği militarist politika bakımından Alman İmparatorluğu'nun mirasçısı durumundaki Nazi rejimi, İkinci Dünya Savaşı'nın müsebbibi olarak Alman milleti de dâhil olmak üzere tüm Dünya'yı felakete sürüklemiştir.

01.05.1945 tarihli karikatürde Nazi rejiminin Dünya'yı felakete sürüklemesi konu edilmektedir. Karikatür iki kısımdan oluşmaktadır. Sol tarafta Hitler Wehrmacht'a "hazır ol" emri verirken, sağ tarafta Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin önde gelen isimlerinden Heinrich Himmler bir mezarlığın önünde "yerinde rahat" emri vermektedir.⁵⁶⁷ Güler burada savaşın başındaki ve sonundaki Almanya'nın vaziyetini karşılaştırmalı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Karikatürde Alman militarizmi Nazi Almanyası üzerinden eleştirilmektedir. Hitler önderliğinde saldırgan ve diğer devletlere yaşam hakkı tanımayan bir politika izleyen Almanya, altı yıllık bir mücadelenin ardından tıpkı ilk savaştaki gibi ikinci savaşta da yenilgiye uğramıştır. Sağ taraftaki kanlı balta ve mezar detaylarıyla vurgulandığı üzere bu yanlış politika altı yıl boyunca gerek insanlığa gerekse Alman milletine büyük acılar yaşatmıştır. Nazi rejimi öylesine kontrolden çıkmıştır ki Himmler ateşkes teklifinde bulunduğu anda ortada silah bırakacak bir Alman ordusu bile kalmamıştır. Yani Güler'e göre Hitler başta olmak üzere tüm Nazi şefleri gözünü iktidar hırsı bürümüş bir avuç katildir.

Karikatür Nadi'nin dördüncü Almanya algısını yansıtmaktadır. Nadi Nazi Almanyası'nın "öldürmek ve ölmek cinnetine tutulduğunu" ifade etmektedir.⁵⁶⁸ Bu bağlamda Nadi'ye göre Nazi rejimi insanlığın olduğu kadar Alman milletin de düşmanıdır. Zira Nazi şefleri yenilgi ortadayken savaşa devam ederek Almanya'nın "total bir hezimete" uğramasına neden olmuşlardır.⁵⁶⁹ Nitekim Güler tıpkı Nadi gibi, Nazi rejiminin gerek insanlığa gerekse Alman milletine yaşattığı acılara dikkat çekmektedir.

⁵⁶⁷ Himmler 23 Nisan gecesi Hitler'den bağımsız bir şekilde General Eisenhower'a, Almanya'nın İngiltere ve ABD'ye kayıtsız şartsız teslim olmaya hazır olduğunu iletmıştır. Dolayısıyla karikatürün sağ kısmı bu gelişmeyle alakalıdır. **bkz.** William L. Shirer, **Nazi İmparatorluğu: Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü**, Cilt 3, Çev. Rasih Güran, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1969, s. 1709.

⁵⁶⁸ Nadir Nadi, "Japonyanın Ümidi", **Cumhuriyet**, 18.05.1945, s. 1.

⁵⁶⁹ Nadir Nadi, "Baylar Kendilerini Öldüreceklermiş!", **Cumhuriyet**, 03.03.1945, s. 1.; Nadir Nadi, "Demokrasilerin Kayıtsız, Şartsız Zaferi", **Cumhuriyet**, 08.05.1945, s. 1.

3.3. Karikatürlerin Karşılaştırılması

Gökçe ile Güler'in karikatürleri Yeni Sabah ve Cumhuriyet'in benimsemiş oldukları farklı yayın politikalarını yansıtmaktadır. Yeni Sabah'ın Müttefik Devletleri kararlı bir şekilde desteklediği açıktır. Öte yandan Yeni Sabah'tan farklı olarak Türk politikasının hatt-ı hareketine paralel bir hatt-ı hareket takip eden Cumhuriyet'te iki dönemden bahsetmek mümkündür. 1944'ün ortalarına kadar süren birinci dönem Alman realitesinin kabul edildiği ve denge ile tarafsızlığın hâkim olduğu dönemdir. İkinci dönemde ise söz konusu tutum terk edilerek Müttefik Devletlerden yana bir tutum benimsenmiştir. Bu bağlamda iki gazetenin yaklaşımı karikatürler üzerinden karşılaştırılacak olursa;

- 1) Gökçe Almanya'nın yenileceğini vurgularken (1, 3, 10, 11 14, 15, 16 ve 18 numaralı karikatürler) bu hususta Güler birinci dönem boyunca oldukça temkinlidir. Güler'e göre birinci dönemde her ne kadar zafere yakın olan taraf Müttefik Devletler olsa da gücü itibarıyla Almanya savaşın gidişatını değiştirebilme imkânına sahiptir (5, 8, 9 ve 11 numaralı karikatürler).
- 2) Gökçe Alman propagandasını ifşa etmek amacıyla karşı propaganda yapma çabası içerisindeyken (2, 4, 8, 9 ve 11 numaralı karikatürler) Güler'de benzer bir örneğe rastlanmamaktadır. Güler bunun yerine Türkiye'nin savaş dışı kalma başarısı üzerinden iktidar ile halkı kaynaştırmak amaçlı propaganda faaliyetinde bulunmaktadır (3 numaralı karikatür).
- 3) Gökçe Dünya'yı -bittabi Avrupa'yı- felakete ve kaosa sürüklemesi ve insaniyetsizliği bağlamında suçlu olan tarafın Almanya olduğunu düşünmektedir (3 ve 6 numaralı karikatürler). Güler ise birinci dönem boyunca bu hususlarda Almanya kadar İngiltere'yi de suçlamış (1, 4, 6 ve 15 numaralı karikatürler), ikinci dönemde ise Gökçe'nin tutumuna paralel şekilde suçlu olarak Almanya'yı hedef göstermiştir (16, 17, 18 ve 19 numaralı karikatürler).

- 4) Gökçe'ye göre Almanya Avrupa'da sömürge ve esaret devri başlatmıştır (7, 13 ve 15 numaralı karikatürler) ve bundan kurtuluş Müttefik Devletlerin kesin zaferine bağlıdır (5, 12 ve 15 numaralı karikatürler). Güler ise birinci dönemde bir realite olarak gördüğü Almanya'nın (2 numaralı karikatür) ezilmesinden yana değil, uzlaşa barışından yanadır (7 ve 13 numaralı karikatürler).
- 5) Gökçe İngiliz-Alman boğuşmasını iynin kötüye karşı vermekte olduğu bir mücadele olarak (5 numaralı karikatür), Güler ise birinci dönemde menfaat çatışması olarak (1 numaralı karikatür) yorumlamaktadır. Öte yandan Güler'in ikinci dönemde Gökçe'ye paralel bir yaklaşım sergilediği görülmektedir (18 numaralı karikatür).
- 6) Gökçe'ye göre SSCB iynin kötüye karşı mücadelesinde "iyi" tarafta yer alan bir devlet olmakla birlikte (14 numaralı karikatür) Müttefik zaferindeki rolü sınırlı olmalı, Almanya'ya nihai darbe Demokrasiler tarafından indirilmelidir (12 numaralı karikatür). Güler'in ise İngiltere ile Almanya'nın uzlaşmasından yana olmasından hareketle (7 ve 13 numaralı karikatürler) SSCB'yi Türkiye için bir tehdit olarak algıladığı söylenebilir.
- 7) Gökçe Türkiye'yi kendi safında savaşa sokmaya çalıştığını belirterek Almanya'yı bir tehdit olarak algılamaktadır (4 numaralı karikatür). Ancak Güler'e göre gerek olası Sovyet yayılmasını engelleyecek bir denge unsuru olması (7 ve 13 numaralı karikatürler), gerekse ekonomik ilişkiler bağlamında (10, 12 ve 14 numaralı karikatürler) Almanya Türkiye'nin menfaatleri açısından önemli bir devlettir.
- 8) Gökçe Türk-İngiliz dostluğunu ve müttefikliğini vurgulamaktadır (8 ve 19 numaralı karikatürler). Bununla birlikte Türkiye'yi savaşa sokmaya çalıştıkları dönemde İngiltere'ye ve ABD'ye tepki göstermekten geri kalmamakta ve Türkiye'nin savaş dışında kalmasından yana bir tutum sergilemektedir (17 numaralı karikatür). Güler'e bakıldığında birinci dönemde İngiliz müttefikliği ya da Alman dostluğu yerine Türkiye'nin tarafsızlığını (8 numaralı karikatür), ikinci dönemde ise tıpkı Gökçe gibi

Türk-İngiliz müttefikliğini vurguladığı görülmektedir (17 numaralı karikatür).

Genel hatlarıyla değerlendirildiğinde Yeni Sabah'ın Müttefik Devletlerin davasına bağlı olduğu görülmektedir. Ancak söz konusu bağlılık millî menfaatleri göz ardı etmeyen bir bağlılıktır. Bir başka deyişle Gökçe sırf İngiltere'nin menfaatleri uğruna Türkiye'nin savaşa girmesine karşıdır. Öte yandan Cumhuriyet'in yayın politikasının Türk politikasının hatt-ı hareketiyle uyum gösterdiği söylenebilir. Zira 1944'ün ortalarına kadar Güler'in Alman realitesinin kabul ettiği, Almanya'nın varlığına hem Türkiye'nin ekonomik çıkarları hem de SSCB'yi dengeleyen bir güç olması açısından önem verdiği ve savaşa dair değerlendirmelerinde denge ile ihtiyatın hâkim olduğu görülmektedir. Buna karşılık Güler 1944'ün ikinci yarısından itibaren Almanya'ya karşı eleştirel bir yaklaşım göstermeye ve açıkça Müttefik Devletleri desteklemeye başlamıştır. Nitekim denilebilir ki Yeni Sabah Müttefik yanlısı bir gazete olmakla birlikte Cumhuriyet hükümet yanlısı bir gazetedir.

SONUÇ

Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı'na bağlı olarak basında baş gösteren farklı eğilimler Yeni Sabah ve Cumhuriyet gazetelerindeki karikatürler üzerinden ele alınmıştır. Çalışma göstermiştir ki Yeni Sabah başyazarlarıyla Nadi arasındaki belirgin görüş ayrılıkları Ramiz Gökçe'nin ve Cemal Nadir Güler'in karikatürlerine de yansımıştır. Nitekim karikatürler Yeni Sabah'ın Müttefik Devletlere, Cumhuriyet'in ise hükümetin aktif tarafsızlık politikasına yakın bir duruş sergilediğini ortaya koymuşlardır.

Çalışma, karikatürlerin yayımlandıkları gazetelerin yayın politikalarının birer izdüşümü oldukları varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla çalışmada öncelikle yayın politikalarının temel direği niteliğindeki başmakaleler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu bağlamda Yeni Sabah'ın başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın ile Cumhuriyet'in başyazarı Nadir Nadi arasındaki görüş farklılığını henüz savaşın fitilinin ateşlenmediği dönemde başladığı söylenebilir. Çekoslovakya'nın işgalinin ardından Yalçın Almanya'nın militarist politikaları karşısında paniğe kapılırken, Nadi 12 Mayıs 1939'daki Türk-İngiliz Beyannamesi'ne kadar Almanya'ya dair oldukça sakin ve ılımlı bir tavır sergilemiştir.

İki aydın arasındaki görüş farklılığı, Almanya'nın Avrupa'da hâkimiyet kurmasıyla birlikte bu kez kalem kavgaları üzerinden kendisini göstermiştir. Örneğin Fransa'nın işgalinden etkilenen Nadi Almanya'nın Avrupa için bir realite olduğunu dile getirmiş ve bunun üzerine savaş boyunca Almanya'ya karşı sergilediği hasmane tutumdan taviz vermeyen Yalçın'ın eleştirilerine maruz kalmıştır. Benzer şekilde Nadi Türkiye'nin Almanya ile dostluk ve saldırmazlık anlaşması imzaladığı dönemde Türk-Alman ilişkilerinin geliştirilmesi hususunda Cumhuriyet'in hükümet ile uyum içerisinde olduğuna dikkat çekmiş, Yalçın ise Nadi'ye karşılık olarak hükümetle uyum gösteren tarafın Cumhuriyet değil, Yeni Sabah, Ulus, Akşam, Vakit, Tan, Vatan, Haber ve İkdam gazeteleri olduğu savunmuştur.

Taraflar Türk politikasının hatt-ı hareketi kapsamında değerlendirildiğinde ise Nadi'nin hükümete daha yakın bir duruş sergilediği söylenebilir. Zira Türkiye savaş boyunca İngiltere'yle imzaladığı ittifak anlaşması gereği hukuken taraf olmasına

rağmen aynı zamanda 1941'den itibaren realite olarak kabul ettiği Almanya ile ilişkilerini geliştirme gayesi gütmüştür.⁵⁷⁰ Ayrıca savaşın büyük bir bölümünde Türk hükümetince Almanya'nın varlığı, hem Avrupa'da gerçekleşmesi olası Sovyet yayılmasının engellenmesi⁵⁷¹ hem de ekonomik menfaatler bakımından⁵⁷² önemli görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye uzun bir dönem boyunca (1941-1944) İngiliz müttefikliğiyle Alman dostluğunu dengeleyen aktif tarafsızlık politikasını benimsemiştir. Söz konusu politika Nisan 1944'te Almanya'ya yapılan krom ihracatının durdurulmasıyla birlikte terk edilmeye başlanmış, Türk-Alman ilişkileri ancak 2 Ağustos 1944'te tamamıyla kopabilmiştir.

Bu noktada Nadi'nin yaklaşımı Türk politikasının yaklaşımıyla paralellik göstermektedir. Cumhuriyet'in başyazarı yalnızca Alman realitesini kabul etmek, bir başka deyişle İngiliz müttefikliğiyle Alman dostluğu arasında **denge** kurmaya çalışmak hususunda biraz erken davranarak gerek basının gerekse hükümetin tepkisini çekmiştir.⁵⁷³ Nadi anılarında böyle bir yaklaşım göstermekteki amacının, Almanya'yı provoke edebileceği gerekçesiyle basındaki gergin havayı “olayları serinkanla” inceleyerek yumuşatmak ve böylece Türkiye'nin savaş dışı duruşuna katkı sunmak olduğunu ifade etmektedir.⁵⁷⁴

Yalçın ise her fırsatta Almanya'yı ve dolayısıyla Mihver Devletlerini eleştirmiş ve Müttefik Devletleri desteklemiştir. Yani Nadi'deki dengeli ve temkinli tutumu Yalçın'da görmek mümkün değildir. Yalçın 1943'te Yeni Sabah'tan ayrılarak Tanin'i yeniden çıkarmış, Yeni Sabah'taki başmakaleler “Yeni Sabah” imzasıyla yayımlanmaya başlamıştır. Yalçın'ın yerini alan başyazar ise selefının çizgisini devam ettirmiştir.

Tarafların savaşın gidişatına yönelik olarak da farklı görüşler ortaya koydukları görülmektedir. Yalçın ve Yalçın'ın ardılı savaş boyunca sürekli olarak

⁵⁷⁰ Koçak, **a.g.e.**, s. 532.

⁵⁷¹ Menemencioglu'nun tabiriyle “biz Almanya'nın yok edilmesini istemiyoruz. Bu tahribata katkıda bulunmayız. Onun [Almanya'nın] mevcudiyeti Avrupa için önemlidir...” **bkz.** Deringil, **a.g.e.**, s. 189.

⁵⁷² Savaş döneminde Türkiye ile Almanya arasında ekonomik açıdan oldukça kuvvetli bir işbirliği olduğu göze çarpmaktadır. Koçak'ın da belirttiği gibi Almanya 1941'in ortalarından Ağustos 1944'e dek Türk dış ticaretinde birinci sırada yer almıştır. **bkz.** Koçak, **a.g.e.**, s. 633.

⁵⁷³ Nadi, **a.g.e.**, s. 118-127.

⁵⁷⁴ **a.e.**, s. 113, 116.

Almanya'nın yenileceğini çeşitli gerekçeler öne sürerek vurgularken, Nadi 1941-1944 arasında sergilediği dengeli ve ihtiyatlı tutum çerçevesinde herhangi bir tahminde bulunmaktan kaçınmış; zafer ibresi Almanya'ya dönükken Almanya'nın zaferinin, benzer şekilde zafer ibresi Müttefik Devletlere dönükken ise Müttefik Devletlerin zaferinin kati olmadığını savunmuştur.

Öte yandan Yeni Sabah'ın ve Cumhuriyet'in başyazarlarının hemfikir olduğu konular ve zamanlar da yok değildir. Örneğin iki taraf da Türkiye'nin savaş dışılığını bir tabu olarak benimsemiştir. Zaten Türkiye'nin savaş dışı duruşu basının tümü tarafından tartışmaya açık bir konu olarak görülmemiştir.⁵⁷⁵ Bir başka örnek olarak ise savaşın son safhasını göstermek mümkündür. Bu bağlamda Nadi Almanya'nın savaşı kaybettiğini anlamasına ve Türkiye'nin Almanya ile ilişkilerini sonlandırmasına bağlı olarak, Temmuz 1944'ün sonlarından itibaren Yeni Sabah'ın çizgisine kaymaya, bir başka deyişle Almanya'ya karşı eleştirel bir tutum sergilemeye ve Müttefik Devletleri desteklemeye başlamıştır.

Yayın politikaları başmakaleler veri alınarak belirlendikten sonra, söz konusu politikalar çağdaş Türk karikatürünün iki önemli ismi üzerinden incelenmiştir: Yeni Sabah'ta Ramiz Gökçe 31 Ağustos 1942'den, Cumhuriyet'te ise Cemal Nadir Güler 10 Ekim 1943'ten itibaren savaşa ve savaş karşısında Türk politikasına dair görüşlerini karikatürler aracılığıyla okurlarla paylaşmaya başlamışlardır. Bu noktada karikatüristlerin bünyesinde bulundukları gazetelerin yayın politikalarını her zaman istisnasız şekilde yansıttıklarını söylemek gerçekçilikten uzak olacaktır. Ancak yapılan analizler sonucunda karikatürlerle yayın politikalarının büyük ölçüde tutarlılık gösterdikleri görülmüştür.

Çalışmada sekiz soru temel alınarak seçilen karikatürler, önce semiyotik tekniği aracılığıyla incelenmiş, ardından karşılaştırılmışlardır. Karikatürlerin karşılaştırılması suretiyle ulaşılan sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür: Yeni

⁵⁷⁵ Burada bir istisnai durumdan söz etmek gerekir. 5 Mayıs 1941'de Irak'ta Alman yanlısı bir hükümet darbesi olmuş ve İngiliz propagandasının etkisiyle Almanya'nın Irak ve Suriye'yi işgal ettikten sonra Türkiye'ye de saldıracağı gündeme gelmiştir. Basında söz konusu rivayet ekseninde "Türkiye Suriye'ye müdahale etmeli/etmemeli" tartışması yaşanmıştır. Daha önce belirtildiği üzere Yalçın Almanya tarafından işgal edilmemek için Suriye'ye müdahale edilmesi gerektiğini savunmuş, Yunus Nadi ise bu görüşe karşı çıkmıştır. **bkz.** Güvenir, **a.g.e.**, s. 159-160.

Sabah Müttefik Devletlerin davasını desteklemekle birlikte, Türkiye'nin Müttefik Devletlere yardım amacıyla, millî menfaatlerini düşünmeksizin savaşa girmesine karşıdır. Cumhuriyet ise Türk hükümetinin hatt-ı hareketini yansıtmaktadır. Zira 1944'ün ortalarına kadar Güler Alman realitesini kabul etmekte, Almanya'nın varlığını gerek Türkiye'nin ekonomik çıkarları gerekse SSCB'yi dengelemesi açısından önemli görmekte ve savaş üzerine değerlendirmelerinde dengeli ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemektedir. Güler'in bu tutumu, Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikasıyla uyum içerisindedir. Öte yandan Güler 1944'ün ikinci yarısından itibaren Almanya'yı eleştirmeye, Müttefik Devletleri ise desteklemeye başlamıştır ki bu da Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikasını terk ederek açıkça Müttefik Devletlerden yana tavır almasının bir neticesidir.

Çalışmanın başlıca önemi savaş dönemi Türk basınına gazete politikası-siyasi (editorial) karikatür ilişkisi bağlamında ilk kez ele alınmış olmasıdır. Dolayısıyla retoriksel araçlar olarak karikatürlerin önemini vurgulayan bu çalışma, savaş dönemi Türk basını üzerine benzer yaklaşım gösteren çalışmaların yapılmasına ön ayak olabilir. Öte yandan dönemin siyasi karikatürlerinde yalnızca savaş değil, savaşın getirdiği toplumsal sorunlar da (karaborsa, vurgunculuk, kıtlık, hastalıklar gibi) ele alınmıştır. Bu bağlamda söz konusu karikatürler üzerinden toplumsal tarih alanında çalışmaların yapılması mümkündür.

Sonuç olarak çalışmada karikatürler aracılığıyla İkinci Dünya Savaşı dönemi Türk basınındaki ayrışmaya dair karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmış ve böylece hem Yeni Sabah'ın yayın politikası ilk kez incelenmiş hem de Cumhuriyet'in yayın politikası ile Türkiye'nin aktif tarafsızlık politikası arasındaki paralellik ispatlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Yeni Sabah'ın hükümetin aktif tarafsızlık politikasından görece bağımsız bir çizgi takip ederek Müttefik Devletlerin davasına istikrarlı bir şekilde destek verdiği açıktır. Yeni Sabah'tan farklı olarak Cumhuriyet'in yayın politikasının ise Türk dış politikasıyla iç içe geçmiş olduğunu belirtmek mümkündür.

KAYNAKÇA

Gazeteler

- **: “Bir Nutuk Üzerine Koparılan Lüzumsuz Gürültüler”, **Cumhuriyet**, 18.10.1937.
- ***: “Avrupanın Üç Köşesi”, **Cumhuriyet**, 24.11.1942.
- ***: “Bahardan Evvel Görülen Manzara”, **Cumhuriyet**, 26.02.1942.
- ***: “Dost Amerika ve Biz Türkler”, **Cumhuriyet**, 09.09.1942.
- ***: “Eski Hamam Eski Tas?”, **Cumhuriyet**, 13.07.1942.
- ***: “Harb 1942 de Bitebilir mi?”, **Cumhuriyet**, 26.05.1942.
- ***: “Harbin Bugününde”, **Cumhuriyet**, 13.01.1943.
- ***: “Hitlerin Nutkundan Çıkan Mana”, **Cumhuriyet**, 02.10.1942.
- ***: “İki Harb Metodunun İstikametleri”, **Cumhuriyet**, 05.07.1942.
- ***: “Kat’i Netice”, **Cumhuriyet**, 21.02.1942.

***: “Kim Taarruz, Kim Müdafaa Harbi Yapıyor
III”, **Cumhuriyet**, 05.10.1942.

***: “Kim taarruz, Kim Müdafaa Harbi Yapıyor?
II”, **Cumhuriyet**, 04.10.1942.

***: “Saracoğlu Konuşurken, **Cumhuriyet**,
23.02.1943.

***: “Tarihin Sırrı”, **Cumhuriyet**, 05.03.1942.

***: “Türk Milli Birliğinin Mesnedleri”,
Cumhuriyet, 06.09.1942.

***: “Türk-Alman Dostluğuna Dair”, **Cumhuriyet**,
21.06.1942.

***: “Ziyaretin Akisleri”, **Cumhuriyet**, 04.02.1943.

“Hava istilası”, **Cumhuriyet**, 25.04.1944.

“Almanya’nın Harkof’daki İdamlara
Mukabelesi”, **Akşam**, 23.12.1943.

“Almanyada On Altı Yaşındaki Çocuklar
Askere Çağırıldı”, **Yeni Sabah**, 14.01.1943.

“Almanyada Topyekûn Seferberlik”,
Cumhuriyet, 16.02.1943.

“Avam Kamarasında”, **Cumhuriyet**,
23.09.1943.

“Balkanlara hava akınları arttırılacak”,
Cumhuriyet, 11.04.1944.

“Churchill’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 23.02.1944.

“Cordelle Hull’ın Nutku”, **Cumhuriyet**,
11.04.1944.

“Doktor Göbels Diyorki”, **Vakit**, 05.05.1944.

“Dr. Göbbels’in Bir Nutku”, **Akşam**,
19.02.1943.

“Dr. Göbbels’in Mühim Nutku”, **Tanin**,
04.10.1943.

“Goebbels’in Beyanatı”, **Akşam**, 15.03.1943.

“Göbbels’in Bir Makalesi”, **Cumhuriyet**,
20.03.1943.

“Harkof’ta üç Alman idam edildi”,
Cumhuriyet, 21.12.1943.

“Harp Malzemesi”, **Vakit**, 03.03.1944.

“Harp Sonrası Avrupası”, **Yeni Sabah**,
02.08.1941.

“Hava Akınları”, **Akşam**, 18.04.1944.

“Hitlerin Dün Akşam Söylediği Nutuk”, **Yeni Sabah**, 20.07.1940.

“Hükûmet Mecliste İttifakla İtimad Kazandı”, **Cumhuriyet**, 06.08.1942.

“İspanya Şark Cephesinden Mavi Tümeni Geri Alıyor”, **Cumhuriyet**, 30.09.1943.

“Kararların Hulâsası”, **Cumhuriyet**, 13.02.1945.

“Krasnodar Düştü”, **Cumhuriyet**, 13.02.1943.

“Montgomery Ordusu”, **Cumhuriyet**, 10.02.1943.

“Moskova’ya göre Stalingrat’taki Almanların Büyük Bir Kısmı Yokedildi”, **Ulus**, 19.01.1943.

“Peşteye iki ağır hava akını”, **Cumhuriyet**, 14.04.1944.

“Ruslar Besarabya’da”, **Cumhuriyet**, 21.03.1944.

“Ruslar Orta Donda Bir Zafer Kazandılar”, **Yeni Sabah**, 18.01.1943.

“Stalingraddaki Alman Ordusu Müşkül Durumda”, **Cumhuriyet**, 19.01.1943.

“Sulh Devresi İçin Askerî Hazırlıklar”,
Cumhuriyet, 31.03.1944.

“Şark Cephesi Harekâtı”, **Cumhuriyet**,
11.02.1943.

“Şark Cephesinde”, **Cumhuriyet**, 14.02.1943.

“Türkiye Taarruza Uğrarsa”, **Yeni Sabah**,
14.08.1941.

“Türkiye ve Müttefikleri”, **Tanin**, 16.06.1944.

“Üçlerin Kararları Büyük Sevinç Uyandırdı”,
Cumhuriyet, 14.02.1945.

Nadi, Nadir:

“Abluka, Tekbaşına Almanyayı Yıpratacaktır”,
Cumhuriyet, 09.04.1940.

Nadi, Nadir:

“Acele Hükümlerden Sakınmalı”, **Cumhuriyet**,
18.09.1941.

Nadi, Nadir:

“Alman Birliği Karşısında Avrupa”,
Cumhuriyet, 30.07.1940.

Nadi, Nadir:

“Alman Çekilişi Hakkındaki Tahminler”,
Cumhuriyet, 11.03.1944.

Nadi, Nadir:

“Alman Çekilişi Hakkındaki Tahminler”,
Cumhuriyet, 11.03.1944.

- Nadi, Nadi: “Alman Yapı Sergisi”, **Cumhuriyet**, 04.05.1943.
- Nadi, Nadi: “Almanya İle İktisadi Münasebetlerimiz”, **Cumhuriyet**, 23.07.1940.
- Nadi, Nadi: “Almanya ve Balkanlar”, **Cumhuriyet**, 07.05.1941.
- Nadi, Nadi: “Almanya, Bitaraflar ve Harb”, **Cumhuriyet**, 16.10.1939.
- Nadi, Nadi: “Almanyanın Karşılaştığı Büyük Tehlike”, **Cumhuriyet**, 23.07.1944.
- Nadi, Nadi: “Almanyanın Karşılaştığı Muadele”, **Cumhuriyet**, 01.02.1944.
- Nadi, Nadi: “Amerika Ön Plânda”, **Cumhuriyet**, 04.10.1943.
- Nadi, Nadi: “Amerikan Yardımından Sonra”, **Cumhuriyet**, 14.03.1941.
- Nadi, Nadi: “Anahtar Kimde?”, **Cumhuriyet**, 08.09.1943.
- Nadi, Nadi: “Ateşin İçinden”, **Cumhuriyet**, 01.06.1940.
- Nadi, Nadi: “Avusturyanın Almanyayı İlhakından Sonra”, **Cumhuriyet**, 14.03.1938.

- Nadi, Nadi: “Baylar Kendilerini Öldüreceklermiş!”, **Cumhuriyet**, 03.03.1945.
- Nadi, Nadi: “Beşinci Yıla Bir Ay var!”, **Cumhuriyet**, 01.08.1944.
- Nadi, Nadi: “Bir Daha”, **Cumhuriyet**, 12.05.1943.
- Nadi, Nadi: “Bir Görüş ve Bir Temenni”, **Cumhuriyet**, 23.04.1939.
- Nadi, Nadi: “Bir İman ve Birlik Abidesi”, **Cumhuriyet**, 02.11.1941.
- Nadi, Nadi: “Bir İttifakın Yıldönümü”, **Cumhuriyet**, 19.10.1942.
- Nadi, Nadi: “Bir Toplantı”, **Cumhuriyet**, 10.10.1943.
- Nadi, Nadi: “Biz ve Dünya”, **Cumhuriyet** 31.10.1943.
- Nadi, Nadi: “Boğazlardan Müttefikler Geçerken”, **Cumhuriyet**, 17.01.1945.
- Nadi, Nadi: “Böyle Sulh Olmaz”, **Cumhuriyet**, 06.04.1943.
- Nadi, Nadi: “Churchill Konuştu”, **Cumhuriyet**, 23.09.1943.
- Nadi, Nadi: “Cordell Hull’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 12.04.1944.

- Nadi, Nadir: “Demokrasilerin Kayıdsız, Şartsız Zaferi”, **Cumhuriyet**, 08.05.1945.
- Nadi, Nadir: “Dış Dünya ve Biz”, **Cumhuriyet**, 19.04.1939.
- Nadi, Nadir: “Dizginlenemiyen Atın Hikayesi”, **Cumhuriyet**, 31.01.1945.
- Nadi, Nadir: “Durkheim’ın Doğru Bir Görüşü”, **Cumhuriyet**, 02.07.1941.
- Nadi, Nadir: “Eden’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 10.04.1943.
- Nadi, Nadir: “Görünüşe Göre”, **Cumhuriyet**, 20.04.1944.
- Nadi, Nadir: “Hadiseler Karşısında Türkiye”, **Cumhuriyet**, 09.12.1942.
- Nadi, Nadir: “Hangisi Daha Muhtemel?”, **Cumhuriyet**, 28.04.1944.
- Nadi, Nadir: “Harb Hedeflerinden İlk Endişelenen Biz Değiliz”, **Cumhuriyet**, 02.05.1944.
- Nadi, Nadir: “Harb İçinde Mevsimsiz Münakaşalar”, **Cumhuriyet**, 23.01.1944.
- Nadi, Nadir: “Harb Nasıl Kısılır?”, **Cumhuriyet**, 16.11.1943.
- Nadi, Nadir: “Harb Suçluları”, **Cumhuriyet**, 03.08.1943.

- Nadi, Nadi: “Harbin Neresindeyiz”, **Cumhuriyet**, 01.05.1941.
- Nadi, Nadi: “Hayat Sahası Politikası Varken..”, **Cumhuriyet**, 29.11.1943.
- Nadi, Nadi: “Hayat ve Hakikat”, **Cumhuriyet**, 02.10.1938.
- Nadi, Nadi: “Hegemonya Fikri Bir Rüyadır”, **Cumhuriyet**, 05.03.1940.
- Nadi, Nadi: “Hitler’in Nutku”, **Cumhuriyet**, 21.09.1939.
- Nadi, Nadi: “Hitler’in Ölümü”, **Cumhuriyet**, 03.05.1945.
- Nadi, Nadi: “Hitlere Suykast”, **Cumhuriyet**, 21.07.1944.
- Nadi, Nadi: “İçinde Bulunduğumuz Çıkmaz”, **Cumhuriyet**, 21.03.1939.
- Nadi, Nadi: “İngiliz-Türk İşbirliği”, **Cumhuriyet**, 05.08.1939.
- Nadi, Nadi: “İntikamsız Bir Anlaşma Sulhu”, **Cumhuriyet**, 26.06.1944.
- Nadi, Nadi: “İşte Bu Olamaz”, **Cumhuriyet**, 14.05.1944.
- Nadi, Nadi: “Japonyanın Ümidi”, **Cumhuriyet**, 18.05.1945.
- Nadi, Nadi: “Kararımızdan Çıkan Manalar”, **Cumhuriyet**, 03.08.1944.

Nadi, Nadi: “Kayıdsız, Şartsız Ne Demektir?”, **Cumhuriyet**, 25.02.1944.

Nadi, Nadi: “Kim Haklı?”, **Cumhuriyet**, 09.07.1939.

Nadi, Nadi: “Krom İçin Aldığımız Karardan Sonra..”, **Cumhuriyet**, 22.04.1944.

Nadi, Nadi: “Küçüklerde Çöküntü?”, **Cumhuriyet**, 20.11.1943.

Nadi, Nadi: “Lüzumsuz Endişelere Karşı”, **Cumhuriyet**, 26.03.1939.

Nadi, Nadi: “Modern Harbin Eriştiği Terakki”, **Cumhuriyet**, 21.10.1942.

Nadi, Nadi: “Olayların Dili”, **Cumhuriyet**, 15.10.1943.

Nadi, Nadi: “Önümüzdeki Hareketler Üzerine Faraziyeler”, **Cumhuriyet**, 26.04.1944.

Nadi, Nadi: “Paktın Tasdiki”, **Cumhuriyet**, 09.11.1939.

Nadi, Nadi: “Polonya Unutuldu mu?”, **Cumhuriyet**, 13.10.1939.

Nadi, Nadi: “Ruh Mukavemeti”, **Cumhuriyet**, 19.07.1943.

Nadi, Nadi: “Rusya Muharebesinin Muhtemel Neticeleri”, **Cumhuriyet**, 03.07.1941.

- Nadi, Nadi: Sembolik Bir Sözüñ Manası”, **Cumhuriyet**, 19.01.1945.
- Nadi, Nadi: “Suçlu Kim?”, **Cumhuriyet**, 05.08.1943.
- Nadi, Nadi: “Sulh Taarruzları Kuvvete Değil, Zaafa Delalet Eder”, **Cumhuriyet**, 26.03.1940.
- Nadi, Nadi: “Sulha Dair Tahminler”, **Cumhuriyet**, 20.08.1943.
- Nadi, Nadi: “Sürpriz İhtiyacı” **Cumhuriyet**, 22.04.1943.
- Nadi, Nadi: “Şefi Dinlerken”, **Cumhuriyet**, 04.11.1944.
- Nadi, Nadi: “Tarihin Dersi”, **Cumhuriyet**, 21.05.1939.
- Nadi, Nadi: “Tek Devlet Hegemonyası Bir Hayaldir!”, **Cumhuriyet**, 31.07.1940.
- Nadi, Nadi: Teşhis”, **Cumhuriyet**, 17.07.1940.
- Nadi, Nadi: “Türk-Alman Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 19.06.1943.
- Nadi, Nadi: “Türk-Alman Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 27.06.1941.
- Nadi, Nadi: “Türk-Alman Dostluk Paktının Mucib Sebepleri”, **Cumhuriyet**, 22.06.1941.

Nadi, Nadir: “Türk-Alman Münasebetleri”, **Cumhuriyet**, 27.04.1939.

Nadi, Nadir: “Türk-İngiliz Anlaşması”, **Cumhuriyet**, 13.05.1939.

Nadi, Nadir: “Türk-İngiliz Dostluğu”, **Cumhuriyet**, 21.10.1944.

Nadi, Nadir: “Üçüncü Reich’in Sonu”, **Cumhuriyet**, 30.04.1945.

Nadi, Nadir: “Yarınki Avrupa Üzerine Düşünceler II”, **Cumhuriyet**, 08.09.1942.

Nadi, Nadir: “Yeni Muahedenin Sebeb ve Neticeleri”, **Cumhuriyet**, 26.07.1940.

Nadi, Nadir: “Zaferin Asıl Manası”, **Cumhuriyet**, 09.05.1945.

Nadi, Nadir: “Zaruri Bir Müdafaa”, **Cumhuriyet**, 03.08.1940.

Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Menkıbesi”, **Yeni Sabah**, 19.04.1941.

Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Noktai Nazarı”, **Yeni Sabah**, 03.03.1940.

Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Noktai Nazarı”, **Yeni Sabah**, 07.06.1942.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Propagandası”, **Yeni Sabah**, 19.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Radyosunun Türkiye Aleyhindeki Propagandası”, **Yeni Sabah**, 21.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Silâhı”, **Yeni Sabah**, 13.08.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman Ve Rus Anlaşması Hakkında İfşaat”, **Yeni Sabah**, 06.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman-Fransız Münasebetleri”, **Yeni Sabah**, 15.12.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman-İtalyan İttifakı”, **Yeni Sabah**, 31.05.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanların “Hayat Sahası””, **Yeni Sabah**, 03.05.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanların Zorlukları”, **Yeni Sabah**, 27.01.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Alman-Rus Harbinde Türk Bitarafılığı”, **Yeni Sabah**, 26.06.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanya Darda”, **Yeni Sabah**, 01.04.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanya Galib Gelirse”, **Yeni Sabah**, 15.12.1939.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanya İçin Zor Günler”, **Yeni Sabah**, 27.10.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanya İle Rusya Arasında”, **Yeni Sabah**, 04.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanya’nın Hakikî Zorlukları”, **Yeni Sabah**, 25.08.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanyanın Haline Dair Bir Vesika”, **Yeni Sabah**, 30.01.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanyanın Hayat Sahası”, **Yeni Sabah**, 21.06.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanyanın Plânı”, **Yeni Sabah**, 04.12.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanyanın Yaptığı Tazyık”, **Yeni Sabah**, 30.01.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Almanyanın Zayıf Noktaları”, **Yeni Sabah**, 14.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Ankara Muahedesi”, **Yeni Sabah**, 21.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Ara Bozmağa Çalışan Kimdir?”, **Yeni Sabah**, 23.11.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Asıl Harb Başlıyor”, **Yeni Sabah**, 04.09.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupa Efkârıumumiyesinin Kuvveti”, **Yeni Sabah**, 15.09.1941.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupa Kıtasında Sulh”, **Yeni Sabah**, 06.06.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupa Tekrar Kendisini Bulacak Mıdır?”, **Yeni Sabah**, 15.06.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupada Birlik”, **Yeni Sabah**, 23.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupanın Derdi”, **Yeni Sabah**, 17.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupanın Ruslara Verilmesi”, **Yeni Sabah**, 09.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Avrupanın Yeni Nizamı İçinde Türkiye Bir İstisna Teşkil Edebilir Mi?”, **Yeni Sabah**, 24.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Balkanlar ve İngiltere”, **Yeni Sabah**, 14.04.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Balkanların Vaziyeti”, **Yeni Sabah**, 02.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Baltık Devletleri Meselesi”, **Yeni Sabah**, 12.06.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Başvekilin Nutku”, **Yeni Sabah**, 06.08.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bazı Objektif Müşahedeler”, **Yeni Sabah**, 08.04.1940.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Besarabya Meselesi”, **Yeni Sabah**, 29.06.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Alman Gazetecisinin Sözleri Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 13.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Alman Gazetesinin Yazısı Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 25.08.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Bilanço”, **Yeni Sabah**, 21.04.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Farz ve Tahmin”, **Yeni Sabah**, 23.08.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Mukayese Ve Biraz Teemmül”, **Yeni Sabah**, 27.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir sene Harb”, **Yeni Sabah**, 02.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Yağma Projesi”, **Yeni Sabah**, 11.05.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bir Yıldönümü Münasebetile”, **Yeni Sabah**, 25.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bitarafılık Hakkında Rusyanın Fikri”, **Yeni Sabah**, 15.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Bize Karşı Almanya”, **Yeni Sabah**, 25.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Boğazlar Etrafındaki Dedikodular”, **Yeni Sabah**, 24.01.1942.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Büyük Devletler Karşısında Türkiye”, **Yeni Sabah**, 20.03.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Büyük Hülya”, **Yeni Sabah**, 09.01.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Büyük Nisbette Bir Şantaj”, **Yeni Sabah**, 09.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Ceza Mı Müsamaha Mı?”, **Yeni Sabah**, 13.05.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Churchill’e İtimat”, **Yeni Sabah**, 31.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Churchill’in Nutku”, **Yeni Sabah**, 01.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Demokrasilerin Kuvveti”, **Yeni Sabah**, 28.08.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Dinamik İttifak”, **Yeni Sabah**, 03.06.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Doğu Cephesi Sıkıştıkça”, **Yeni Sabah**, 15.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Dosluk” Kelimesinin Muhtelif Manaları”, **Yeni Sabah**, 21.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Dostluk Teminatları Karşısında”, **Yeni Sabah**, 22.03.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Dr. Goebbels’e Teşekkür Borcumuz”, **Yeni Sabah**, 20.02.1943.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Dünya Karşısında Almanya”, **Yeni Sabah**, 03.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Evvelâ Avrupada Sulh”, **Yeni Sabah**, 30.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Felaket Doğuracak Fikirler”, **Yeni Sabah**, 01.08.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Galebe İhtimali”, **Yeni Sabah**, 07.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Goebbels Yalvarıyor”, **Yeni Sabah**, 21.03.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Göring’in Nutku”, **Yeni Sabah**, 11.09.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Gürültü Koparan Bir Makale”, **Yeni Sabah**, 04.12.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hak ve Emniyet”, **Yeni Sabah**, 01.02.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hakikî Türk Vatandaşı”, **Yeni Sabah**, 27.01.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harb Gayelerinin İlanı”, **Yeni Sabah**, 15.12.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harb Ne Zaman Bitecek?”, **Yeni Sabah**, 23.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harbi Kim Kazanacak?”, **Yeni Sabah**, 28.11.1942.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harbin Bitmesi İçin”, **Yeni Sabah**, 12.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harbin Gidişi”, **Yeni Sabah**, 13.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Haricî Siyasetimize Dair Başvekilimizin Beyanâtı”, **Yeni Sabah**, 23.02.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hariciye Vekilimizin Moskova Ziyareti”, **Yeni Sabah**, 19.09.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harp Ne Oluyor?”, **Yeni Sabah**, 08.10.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Harp Tehlikesi”, **Yeni Sabah**, 27.03.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hatay ve Alman Matbuatı”, **Yeni Sabah**, 29.06.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hayal ve Hakikat”, **Yeni Sabah**, 23.12.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Her Şey Vatan İçin ve Yalnız Vatan İçin”, **Yeni Sabah**, 26.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hertarafta Tedbirler”, **Yeni Sabah**, 22.03.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hitlerin Nutku II Hitlerin Sulhu”, **Yeni Sabah**, 22.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hitlerin Nutku”, **Yeni Sabah**, 05.04.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Hitlerin Şartları”, **Yeni Sabah**, 06.03.1940.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “İhmal Edilemiyecek Vazifeler”, **Yeni Sabah**, 02.06.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “İki Lisan”, **Yeni Sabah**, 17.02.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “İngiliz Başvekilinin Nutku”, **Yeni Sabah**, 22.08.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “İngiliz Hârikası”, **Yeni Sabah**, 18.10.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “İngiltere Var mı Yok mu”, **Yeni Sabah**, 11.04.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Kahraman Ölümü”, **Yeni Sabah**, 13.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Kararsızlık İçinde”, **Yeni Sabah**, 25.03.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Komşuları Yok Olacak Bir Türkiye”, **Yeni Sabah**, 03.03.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Küçük Devletlerin İstiklâlleri Meselesi”, **Yeni Sabah**, 09.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “M. Daladier’in Nutku”, **Yeni Sabah**, 23.09.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Manevî kuvveti Muhafaza İçin”, **Yeni Sabah**, 15.02.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Mihver Devletlerinin Vaziyetleri”, **Yeni Sabah**, 12.07.1940.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Mihver ve Müttefiklerin Durumları Hakkında Bir Mukayese”, **Yeni Sabah**, 26.01.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Misafirlerimiz”, **Yeni Sabah**, 30.12.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Molotofun Nutku”, **Yeni Sabah**, 03.08.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Moskova Görüşmeleri”, **Yeni Sabah**, 03.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 05.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 26.07.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Moskova Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 31.07.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Moskovanın İzahatı ve Çıkar Yol”, **Yeni Sabah**, 31.03.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Mr. Churchill’in Nutku Karşısında”, **Yeni Sabah**, 13.02.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Mr. Churchill’in Türkiyeyi Ziyareti”, **Yeni Sabah**, 03.02.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Muharebenin Alacağı Şekil”, **Yeni Sabah**, 06.01.1940.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Mukaddes Cihat”, **Yeni Sabah**, 10.04.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Nadir Nadi’den Soruyorum”, **Yeni Sabah**, 01.07.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Niçin Almanya Tarafında Değiliz”, **Yeni Sabah**, 10.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Niçin İngiltere ve Fransa İle Müttefikiz?”, **Yeni Sabah**, 11.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Nutuklardan Sonra”, **Yeni Sabah**, 06.02.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Propaganda Faaliyeti”, **Yeni Sabah**, 04.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Rahat Memleket”, **Yeni Sabah**, 18.04.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Roosevelt’in Nutku”, **Yeni Sabah**, 17.03.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Rus Korkusu”, **Yeni Sabah**, 20.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Rus Muamması”, **Yeni Sabah**, 15.06.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Ruzvelt ve Türkiye”, **Yeni Sabah**, 07.10.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Seyirci Vaziyeti”, **Yeni Sabah**, 18.05.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Siyaset Bakımından İngiltere”, **Yeni Sabah**, 04.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Siyasette dostluk”, **Yeni Sabah**, 10.05.1939.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sovyet Nümayişleri”, **Yeni Sabah**, 09.04.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sovyetler İnkılâbının 23 üncü Senei Devriyesi”, **Yeni Sabah**, 08.11.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sovyetler Politikası”, **Yeni Sabah**, 28.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sulh İçinde Bir Zafer”, **Yeni Sabah**, 13.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sulh Oyunu”, **Yeni Sabah**, 26.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Sulh Yolu Üzerindeki Engeller”, **Yeni Sabah**, 07.01.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Suriye Tarafından Bir Hücuma Uğramamak İçin”, **Yeni Sabah**, 22.05.1941
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Suriyeye Girmenin Mahzurları ve Faydaları”, **Yeni Sabah**, 23.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Şark Devletleri Vesayet Altında”, **Yeni Sabah**, 04.08.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Şarkta ve Garpta”, **Yeni Sabah**, 24.12.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Tehditler Devam Ediyor”, **Yeni Sabah**, 06.07.1939.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Telaşa Mahal Yoktur”, **Yeni Sabah**, 31.05.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Tereddiye Uğrayan Propaganda Makinesi”, **Yeni Sabah**, 27.03.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Toprakların ve Zenginliklerin Paylaşılması”, **Yeni Sabah**, 24.07.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk Siyasetinin Hedefi”, **Yeni Sabah**, 06.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk-Alman Muahedenamesinin Akisleri”, **Yeni Sabah**, 20.06.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk-İngiliz Anlaşması”, **Yeni Sabah**, 14.05.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk-İngiliz Dostluğu”, **Yeni Sabah**, 04.01.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye Etrafında Ümitler, Gayretler ve Entrikalar”, **Yeni Sabah**, 10.03.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye Hakkında Alman Resmî Mahfillerinin Düşünceleri”, **Yeni Sabah**, 24.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye Hakkında Yeni Dostluk Tezahürleri”, **Yeni Sabah**, 14.08.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye Hakkında”, **Yeni Sabah**, 25.02.1942.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye İle Bir Pazarlık Projesi”, **Yeni Sabah**, 30.06.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye İle Sovyetler”, **Yeni Sabah**, 17.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiye ve Sovyetler”, **Yeni Sabah**, 11.07.1938.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiyede Alman Propagandası Doymak Bilmiyor”, **Yeni Sabah**, 11.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkiyenin Bitarafılık Politikası”, **Yeni Sabah**, 04.02.1942.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türkler ve İngilizler”, **Yeni Sabah**, 15.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk-Rus Beyannamesi”, **Yeni Sabah**, 26.03.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Türk-Rus Müzakereleri”, **Yeni Sabah**, 19.10.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Uzaktan Beliren Bir Vaziyet”, **Yeni Sabah**, 08.12.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Üçüzlü İttifak”, **Yeni Sabah**, 29.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Venedik Merasimi”, **Yeni Sabah**, 17.06.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Versay Muahedesi”, **Yeni Sabah**, 10.10.1939.

- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yegâne Kurtuluş Garantisi”, **Yeni Sabah**, 10.05.1941.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yeni Avrupa Nizamının Bir Nümunesi”, **Yeni Sabah**, 27.09.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yeni Dünya Nizamı”, **Yeni Sabah**, 02.07.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yeni İfşaat”, **Yeni Sabah**, 12.03.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yeni Medeniyet Kuruluyor”, **Yeni Sabah**, 01.06.1939.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Yine Boğazlar Propagandası”, **Yeni Sabah**, 19.01.1943.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Zaferi Temin Eden Âmil”, **Yeni Sabah**, 03.06.1940.
- Yalçın, Hüseyin Cahit: “Zaman Âmili”, **Yeni Sabah**, 08.12.1942.
- Yalman, Ahmet Emin: “Çok Lüzumlu Bir Hassasiyet”, **Tan**, 19.10.1937.
- Yalman, Ahmet Emin: “Türkiyede Yalnız Türk Davası Yürür”, **Tan**, 14.10.1937.
- Yeni Sabah: “Türkiyenin Tarafsızlığı Meselesi”, **Yeni Sabah**, 26.03.1943.

- Yeni Sabah: “(Stalin) in Sesi”, **Yeni Sabah**, 03.05.1943.
- Yeni Sabah: “Alâka Kat’ı”, **Yeni Sabah**, 28.01.1944.
- Yeni Sabah: “Almanlar İçin Büyük Tehlike”, **Yeni Sabah**, 01.09.1943.
- Yeni Sabah: “Almanya İle Köprüler Kesildi”, **Yeni Sabah**, 03.08.1944.
- Yeni Sabah: “Almanya ve Japonya”, **Yeni Sabah**, 02.01.1944.
- Yeni Sabah: “Amerikadan Yükselen Ses”, **Yeni Sabah**, 16.03.1943.
- Yeni Sabah: “Anglo-Sakson Aleminde”, **Yeni Sabah**, 12.02.1944.
- Yeni Sabah: “Ankaradaki Hissiyata Dair”, **Yeni Sabah**, 12.04.1943.
- Yeni Sabah: “Asıl Mes’ele..”, **Yeni Sabah**, 02.09.1943.
- Yeni Sabah: “AVRUPA Avrupalıların Olmalı İmiş”, **Yeni Sabah**, 06.04.1943.
- Yeni Sabah: “Avrupalıların Müdafii”, **Yeni Sabah**, 15.01.1944.
- Yeni Sabah: “Aydınlığa Doğru”, **Yeni Sabah**, 25.05.1943.

- Yeni Sabah: “Aydınlığa Doğru”, **Yeni Sabah**, 25.05.1943.
- Yeni Sabah: “Bir Mugalata Âbidesi”, **Yeni Sabah**, 30.04.1943.
- Yeni Sabah: “Bir Tahlil”, **Yeni Sabah**, 17.04.1944.
- Yeni Sabah: “Biz Bitaraf Değiliz”, **Yeni Sabah**, 22.04.1944.
- Yeni Sabah: “Bu Derekeye Kadar Mı?”, **Yeni Sabah**, 13.06.1943.
- Yeni Sabah: “Cinayetden Daha Fena.. Hata”, **Yeni Sabah**, 21.09.1943.
- Yeni Sabah: “Çıban Başı mı Koparmak İstiyorlar?”, **Yeni Sabah**, 03.09.1943.
- Yeni Sabah: “Çok Açık Durum”, **Yeni Sabah**, 24.06.1944.
- Yeni Sabah: “Çok Uyanık Olalım”, **Yeni Sabah**, 19.04.1943.
- Yeni Sabah: “Çorap Söküğü Gibi”, **Yeni Sabah**, 30.07.1944.
- Yeni Sabah: “Çözülme Belirtileri”, **Yeni Sabah**, 08.05.1943.
- Yeni Sabah: “Değişmiyen Türk Politikası”, **Yeni Sabah**, 17.06.1944.
- Yeni Sabah: “Deli Olmak Lâzım İmiş..”, **Yeni Sabah**, 02.07.1943.

- Yeni Sabah: “Demir Pençe”, **Yeni Sabah**, 29.08.1943.
- Yeni Sabah: “Demokrasi Dünyası”, **Yeni Sabah**, 08.10.1944.
- Yeni Sabah: “Demokrasinin Üstünlüğü”, **Yeni Sabah**, 24.07.1944.
- Yeni Sabah: “Doğuda Hareket, Garpte Bekleme”, **Yeni Sabah**, 29.12.1943.
- Yeni Sabah: “Durumda Aydınlık”, **Yeni Sabah**, 18.06.1944.
- Yeni Sabah: “Dünya Siyasetinde Türkiye”, **Yeni Sabah**, 15.02.1943.
- Yeni Sabah: “En Büyük Tehlike”, **Yeni Sabah**, 20.02.1944.
- Yeni Sabah: “Gittikçe Artan Kamet”, **Yeni Sabah**, 05.03.1944.
- Yeni Sabah: “Hakikî Mes’ul Kim?”, **Yeni Sabah**, 28.05.1943.
- Yeni Sabah: “Harp Dışı kalışımıza Dair mütalealar”, **Yeni Sabah**, 01.06.1944.
- Yeni Sabah: “Harp Uzadıkça..”, **Yeni Sabah**, 27.09.1943.
- Yeni Sabah: “Harp ve Türkiye”, **Yeni Sabah**, 19.07.1944.
- Yeni Sabah: “Hayat Sahası!”, **Yeni Sabah**, 15.02.1944.

- Yeni Sabah: “Hep Ayni Usul”, **Yeni Sabah**, 17.05.1943.
- Yeni Sabah: “Hep Geleceğe Tâlik”, **Yeni Sabah**, 27.06.1944.
- Yeni Sabah: “Heybetli Bir Manzara”, **Yeni Sabah**, 04.02.1944.
- Yeni Sabah: “Hitler’e Suikast”, **Yeni Sabah**, 22.07.1944.
- Yeni Sabah: “Kararımızdan Sonra”, **Yeni Sabah**, 25.02.1945.
- Yeni Sabah: “Kaybolan Harp”, **Yeni Sabah**, 07.07.1943.
- Yeni Sabah: “Kont Sforza’nın Tavsiyeleri”, **Yeni Sabah**, 30.06.1943.
- Yeni Sabah: “Kumdan Set”, **Yeni Sabah**, 18.08.1943.
- Yeni Sabah: “Macaristan’ın Hevesi”, **Yeni Sabah**, 30.10.1943.
- Yeni Sabah: “Macera Politikası”, **Yeni Sabah**, 07.03.1944.
- Yeni Sabah: “Menfî Tavsiyeler Değil, Müsbet Teklifler Lâzım!”, **Yeni Sabah**, 11.04.1944.
- Yeni Sabah: “Mihver Kapı Kapı Sulh Peşinde..”, **Yeni Sabah**, 12.05.1943.

Yeni Sabah: “Mihverin Marifetleri”, **Yeni Sabah**, 24.04.1943.

Yeni Sabah: “Mihverin Yıldızı”, **Yeni Sabah**, 07.06.1943.

Yeni Sabah: “Muazzam Dramın Arifesinde”, **Yeni Sabah**, 20.04.1944.

Yeni Sabah: “Muharibler ve Tarafsızlar”, **Cumhuriyet**, 09.10.1943.

Yeni Sabah: “Mülakat Neticesinde”, **Yeni Sabah**, 13.04.1943.

Yeni Sabah: “Önümüzdeki Yaz Muharebeleri”, **Yeni Sabah**, 03.04.1943.

Yeni Sabah: “Örs, Çekiç ve Mekik”, **Yeni Sabah**, 25.06.1944.

Yeni Sabah: “Rauf Orbay’ın İstifası”, **Yeni Sabah**, 12.03.1944.

Yeni Sabah: “Realite İle Baş Başa”, **Yeni Sabah**, 11.07.1943.

Yeni Sabah: “Saracoğlu’nun Sözleri”, **Yeni Sabah**, 17.06.1943.

Yeni Sabah: “Soğuk ve Çetin Hakikatler”, **Yeni Sabah**, 05.09.1944.

- Yeni Sabah: “Sürprizler Olacakmış...”, **Yeni Sabah**, 06.01.1944.
- Yeni Sabah: “Tarafsız Gözler Açılıyor mu?”, **Yeni Sabah**, 25.06.1943.
- Yeni Sabah: “Tarafsızlığımız Ve Fikir Hürriyetimiz”, **Yeni Sabah**, 22.06.1943.
- Yeni Sabah: “Tarihî Kararımız”, **Yeni Sabah**, 24.02.1945.
- Yeni Sabah: “Tazyik Altında Değil, İsteyerek..”, **Yeni Sabah**, 26.06.1944.
- Yeni Sabah: “Times’e Göre İtimad Buhranı”, **Yeni Sabah**, 13.02.1944.
- Yeni Sabah: “Türkiye Çizdiği Yoldan Ayrılamaz”, **Yeni Sabah**, 06.11.1943.
- Yeni Sabah: “Türkiye Niçin ‘Muharip Müttefik, Olmadı’?”, **Yeni Sabah**, 28.02.1944.
- Yeni Sabah: “Türkiyeden Endişe Mi?”, **Yeni Sabah**, 28.10.1943.
- Yeni Sabah: “Türkiyeden Endişe Mi?”, **Yeni Sabah**, 28.10.1943.
- Yeni Sabah: “Umitsiz Teşebbüsler”, **Yeni Sabah**, 22.03.1944.

Yeni Sabah: “Üstün Bir Devlete İnanmıyoruz!”, **Yeni Sabah**, 31.03.1944.

Kitaplar ve Makaleler

Abadan, Nermin: “Cumhuriyet ve Ulus Gazeteleri Hakkında Muhteva Tahlili”, **AÜSBFD**, C.XVI, No:2, Haziran 1961, s. 94-118.

Akalın, L. Sami, **Türk Folklorunda Kuşlar**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1993.

Akdevelioğlu, Atay vd.: **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Ed. Baskın Oran, Cilt: 1, İletişim, İstanbul 2014.

Aksoy, Ömer Asım: **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995.

Arık, M. Bilal: **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1998.

Ateş, Toktamış: **Siyasal Tarih**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012.

Barthes, Roland: **Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik**, çev. Ayşenaz Koş ve Ömer Albayrak, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2017.

Bengi, Hilmi: **Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000.

- Biedermann, Hans: **Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings Behind Them**, Facts On File, New York 1992.
- Booth, Wayne C.: “Kenneth Burke’s Way of Knowing”, **Critical Inquiry**, Vol. 1, No. 1, 1974, s. 1-22.
- Churchill, Winston S.: **The Second World War: The Hinge of Fate**, Vol:4, Houghton Mifflin, 1985.
- Cirlot, J. E.: **A Dictionary of Symbols**, Routledge, London 2001.
- Deringil, Selim: **Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.
- Erer, Tekin: **Basında Kavgalar**, TUR Kitap Servisi, İstanbul 1965.
- Gökberk, Macit: **Felsefe Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1980.
- Gromiko, A.A. vd.: **Uluslararası İlişkiler Tarihi 5**, çev. Ali Rıza Dırık, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013.
- Güvenir, O. Murat: **2. Dünya Savaşında Türk Basını Siyasal İktidarın Basını Denetlemesi ve Yönlendirmesi**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1991.
- Hale, William: **Türk Dış Politikası 1774-2000**, çev. Petek Demir, Mozaik, İstanbul 2003.

- Hart, Basil Liddell: **İkinci Dünya Savaşı Tarihi**, çeviren: Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası, İstanbul 2015.
- Herrick, James A.: **The History and Theory of Rhetoric An Introduction**, Allyn&Bacon, Boston 2000.
- Hobsbawm, Eric: **Kısa 20. Yüzyıl Aşırılıklar Çağı 1914-1991**, çev. Yavuz Alogan, Everest, İstanbul.
- İnuğur, Nuri: **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cemiyeti, İstanbul 1992.
- Kaya Naz and Epps Helen H.: “Relationship between color and emotion: A study of collage students, **Collage Students**, Vol: 38, No: 3, 2004, s. 395-405.
- Kennedy, Paul: **Büyük Güçlerin Yükselişleri ve Çöküşleri: 16. Yüzyıldan Günümüze Ekonomik Değişim ve Askeri Çatışmalar**, Çev. Birtane Karanakçı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.
- Koçak, Cemil: “İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını”, **Tarih ve Toplum**, No:35, Kasım 1986, s. 285-290.
- Koçak, Cemil: **Türkiye’de Millî Şef Dönemi (1938-1945) Cilt I**, İletişim, İstanbul 2017.
- Koçak, Cemil: **Türkiye’de Millî Şef Dönemi (1938-1945) Cilt 2**, İletişim, İstanbul 2017.

- Kramer, Samuel Noah: **Sümerler**, Çev. Özcan Buze, Kabalcı, İstanbul 2002.
- Metinsoy, Murat: **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye: Savaş ve Gündelik Yaşam**, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.
- Morris, Raymond N.: **Behind the Jester's Mask: Canadian Editorial Cartoons About Dominant and Minority Groups 1960-69**, University of Toronto Press, 1989.
- Nadi, Nadir: **Perde Aralığından**, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1991.
- Niyazioğlu, M. Sinan: **İroni ve Gerilim İkinci Dünya Savaşı Yıllarında İstanbul'da ve Ankara'da Savaş Algısı**, Vekam, Ankara 2016.
- Öngören, Ferit: **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983.
- Paterson, Michael: **Winston Churchill: Personal accounts of the great leader at war**, David & Charles, 2005.
- Ponting, Clive: **Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi**, çev. Eşref Bengi Özbilen, Alfa Yayınları, İstanbul 2011.
- Russell, Bertrand: **Batı Felsefesi Tarihi 3**, Çev. Muammer Sencer, Bilgi Yayınevi, Ankara 1972.

- Shirer, William L.: **Nazi İmparatorluğu: Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü**, Cilt 3, Çev. Rasih Güran, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1969.
- Sığırcı, İlhami: **Göstergebilim Uygulamaları: Metinleri, Görselleri, Sanat Yapıtlarını ve Olayları Okuma**, Seçkin, Ankara 2017.
- Sipahioğlu, Ahmet: **Türk Grafik Mizahı 1923-1980**, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir 1999.
- Tezkan Yılmaz ve Taşar M. Murat: **Dünden Bugüne Jeopolitik**, Ülke Kitapları, İstanbul 2002.
- Topuz, Hıfzı: **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- Topuz, Hıfzı: **Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü**, İnkılap, İstanbul 1997.
- Weisband, Edward: **2. Dünya Savaşı ve Türkiye**, çev. M. A. Kayabağ ve Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2002.
- Weisband, Edward: **İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası III**, Çev. M. Ali Kayabal, Cumhuriyet, İstanbul 2000.

Tezler

Başarır, Mehtap:

Türk Basınında İkinci Dünya Savaşı (Tan, Ulus, Cumhuriyet, Akşam Gazeteleri Örneği), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2018.

Doğan, Havva:

Cumhuriyet Gazetesi'ne Göre İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya (1939-1945), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2014.

Kozok, Fırat:

1938-1946 Yılları Arası Cumhuriyet Gazetesi'nin Genel Yayın Politikası, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

Satıcı, Ebru Esra:

Turkish political cartoons During WW II.: A case study of Cemal Nadir Güler (1902-1947), Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Uçar, Aliye:

İkinci Dünya Savaşı'nda Cumhuriyet Gazetesinin Dış Politika Değerlendirmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.

Elektronik Kaynaklar

<http://www.tdk.gov.tr>

